

Волинська обласна рада
Управління культури, з питань релігій та національностей
Волинської обласної державної адміністрації
Волинський краєзнавчий музей
Волинська державна обласна універсальна наукова
бібліотека імені Олени Пчілки

КАЛЕНДАР

знаменних і пам'ятних дат Волині
на 2023 рік

Луцьк – 2022

УДК 94(477.83)(059.3)

К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2023 рік / Волин. обл. рада, Упр. культури, з питань релігій та національностей Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба; відп. за вип.: О. Г. Важатко, Н. В. Граніч. – Луцьк : Терен, 2022. – 276 с.

«Календар знаменних і пам'ятних дат Волині» видається з 1991 року. До нього входять матеріали про визначні події історії, громадсько-політичного і культурного життя області, ювілеї видатних уродженців краю та відомих діячів, життя і діяльність яких пов'язані з Волинню.

Посібник відкривається хронологічним переліком пам'ятних дат на 2023 рік. Про основні події (виділені в переліку дат) подаються: дата, назва, авторська текстова довідка, список літератури, у якому вказуються документи, книги, статті зі збірників і періодичних видань, довідники та бібліографічні посібники.

У «Календарі...» є Показчик імен видатних діячів, представлених у ньому, Географічний показчик населених пунктів, списки авторів, які брали участь у написанні історичних і біографічних довідок, та укладачів.

Видання буде корисним для працівників культури і освіти, викладачів, студентів, краєзнавців.

Редактори-упорядники:

Є. І. Ковальчук, канд. іст. наук

А. А. Понагайба

Відповідальні за випуск:

О. Г. Важатко

Н. В. Граніч

Видано в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей несуть автори довідок

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ВОЛИНІ НА 2023 РІК

СІЧЕНЬ

1 січня	80 років від дня народження Б. О. Федорука (1943–2017) – українського художника-монументаліста
3 січня	95 років від дня народження В. В. Фещака (1928–1995) – заслуженого вчителя школи Української РСР
5 січня	80 років від дня народження Б. В. Гапонюка (1943–2021) – українського скульптора
8 січня	75 років від дня народження І. І. Ариванюка (1948) – українського майстра декоративного мистецтва, заслуженого майстра народної творчості Української РСР
9 січня	125 років від дня народження О. М. Цинкаловського (1898–1983) – історика, археолога, краєзнавця, дослідника Волині
9 січня	80 років від дня народження М. М. Голованя (1943–2022) – українського скульптора, Почесного громадянина Луцька
10 січня	80 років від дня народження Г. П. Тарасенка (1943–2000) – українського художника
14 січня	100 років від дня народження В. М. Кмецинського (1923–1991) – волинського краєзнавця, співзасновника та першого директора Камінь-Каширського краєзнавчого музею
16 січня	75 років від дня народження Є. М. Шимонівича (1948–2015) – одного із засновників УТС на Волині, учасника національно-визвольного руху у 1980–1990-х рр.
19 січня	75 років від дня народження І. М. Гаврилюка (1948) – українського художника і дизайнера, заслуженого працівника культури України

- 22–24 січня 105 років від часу проголошення Центральною Радою незалежності Української Народної Республіки (1918)
- 29 січня 105 років від часу бою під Крутами добровольців Армії УНР проти російської Червоної гвардії (1918)
- Січень 130 років від часу виходу першої поетичної збірки Лесі Українки «На крилах пісень» (1893)

ЛЮТИЙ

- 2 лютого 90 років від дня народження М. Г. Тлумака (1933–2021) – викладача по класу скрипки Ковельської школи мистецтв, заслуженого працівника культури України
- 3 лютого **90 років від дня народження П. А. Лаценка (1933–2005) – заслуженого вчителя Української РСР**
- 5 лютого 95 років від дня народження П. З. Ярощука (1928–2005) – українського художника
- 5 лютого 60 років від дня народження П. О. Архипчука (1963–2017) – українського художника, реставратора
- 5 лютого 85 років від дня народження А. М. Ситника (1938–2010) – заслуженого вчителя Української РСР
- 5 лютого **75 років від часу створення георозвідувального тресту «Волиньвуглерозвідка» (1948)**
- 11 лютого 85 років від дня народження А. М. Пашкевича (1938–2005) – українського хорового диригента, композитора, народного артиста України, фундатора Волинського державного академічного українського народного хору
- 11 лютого **80 років від дня народження Є. Й. Ромашук (1943) – майстрині плетіння з природних матеріалів, членкині Національної спілки майстрів народного мистецтва України**
- 12 лютого 65 років від дня народження В. Б. Хом'яка (1958–2014) – Героя України, Героя Небесної сотні

2023 Календар знаменних і пам'ятних дат Волині

13 лютого	130 років від дня народження П. К. Волинського (1893–1982) – українського літературознавця, педагога, вченого-україніста, доктора філологічних наук, професора
15 лютого	75 років від дня народження Р. М. П'ятачука (1948–2019) – заслуженого артиста України
15 лютого	60 років від дня народження В. П. Конської (1963) – української художниці, викладача Луцької дитячої художньої школи
23 лютого	70 років від дня народження В. С. Штинько (1953) – української письменниці, заслуженої журналістки України
26 лютого	65 років від дня народження С. А. Беня (1958) – українського співака

БЕРЕЗЕНЬ

1 березня	80 років від дня народження В. Ю. Середи (1943) – українського математика, професора, першого проректора Луцького національного технічного університету
7 березня	65 років від дня народження О. М. Бобака (1958–2009) – волинського краєзнавця, журналіста й поета
12 березня	135 років від дня народження К. Х. Граната (1888–1977) – українського письменника
13 березня	80 років від дня народження М. В. Панасюка (1943–2018) – українського письменника
17 березня	75 років від дня народження В. В. Трофимовича (1948) – українського історика
18 березня	90 років від дня народження А. М. Григоровського (1933–2000) – краєзнавця, засновника та директора Уховецького народного краєзнавчого музею
19 березня	95 років від дня народження Л. Е. Неймарка (1928–1994) – українського художника
25 березня	90 років від дня народження В. С. Костецької (1933–2012) – заслуженого вчителя Української РСР
26 березня	25 років від часу створення Нововолинського міського історичного музею (1998)

- 27 березня** **80 років від дня народження Л. П. Каспрук (1943–2015) – української художниці й педагогині**
- Березень** 105 років від часу створення на Волині добровольчих Синьої і Сірої дивізій Армії УНР (1918)

КВІТЕНЬ

- 1 квітня** 100 років від дня народження М. Д. Хижка (1923–1986) – українського гумориста, казкаря
- 1 квітня** **90 років від дня народження О. Ф. Ошуркевича (1933–2010) – українського фольклориста, етнографа, музейника, заслуженого працівника культури України**
- 1 квітня** **75 років від дня народження Т. Айстри (Т. П. Антонюк) (1948–2019) – волинської поетеси**
- 3 квітня** **70 років від дня народження В. Л. Лисюка (1953–2015) – заслуженого працівника культури України**
- 5 квітня** **75 років від дня народження Т. П. Ткач (1948) – викладачки бандури Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Стравінського, заслуженого працівника культури України**
- 19 квітня** 120 років від дня народження І. В. Степанюка (1903–1934) – українського письменника
- 20 квітня** 75 років від дня народження С. О. Волошиної (1948–2014) – волинської вишивальниці, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України
- 22 квітня** 60 років від дня народження О. А. Бірюліної (1963) – волинської музейниці, краєзнавиці, завідувачки Музею історії Луцького братства
- 23 квітня** 95 років від дня народження О. П. Мальчик (1928–1993) – заслуженого вчителя Української РСР
- 24 квітня** 80 років від дня народження Б. А. Свєреди (1943) – волинського педагога, заслуженого працівника освіти України

29 квітня 105 років від дня проголошення Української
Держави на чолі з Гетьманом Павлом
Скоропадським (1918)

**Квітень 80 років від часу створення воїнами УПА
на Волині Колківської республіки (1943)**

ТРАВЕНЬ

**1 травня 100 років від дня народження Омеляна
Сунічука (1923–2011) – українського
політв'язня, воїна УПА**

**1 травня 60 років від часу відкриття
Берестечківського народного історичного
музею (1963)**

6 травня 85 років від дня народження С. А. Скоклюка
(1938–2017) – українського письменника,
заслуженого журналіста України

7 травня 125 років від дня народження
С. М. Лаховського (1898–1988) – волинського
краєзнавця, першого директора Маневецького
краєзнавчого музею

8 травня 80 років від дня народження Г. Я. Микити
(1943) – волинської ткалі, майстра гобеленів,
члена Національної спілки майстрів народного
мистецтва України

**10 травня 80 років від дня народження Г. Г. Стельмашук
(1943) – української мистецтвознавиці,
членкині Національної спілки художників
України**

**15 травня 75 років від дня народження А. В. Даценка
(1948–2019) – заслуженого артиста України**

**16 травня 100 років від дня народження
М. Г. Лавської (1923–2012) – заслуженого
вчителя Української РСР**

16 травня 75 років від дня народження О. І. Никорак
(1948) – української мистецтвознавиці,
етнографині, членкині Наукового товариства
імені Тараса Шевченка та Національної спілки
художників України

**25 травня 150 років від часу відкриття руху
поїздів через станцію Ківерці залізниці
Київ – Брест (1873)**

28 травня **50 років від дня відкриття Любомльсько-краєзнавчого музею (1973)**

ЧЕРВЕНЬ

1 червня **125 років від часу відкриття Любомльської єврейської Талмуд-тори (школи) (1898)**

3 червня 230 років від дня народження А. Мальчевського (1793–1826) – польського поета епохи романтизму

4 червня **90 років від дня народження М. К. Мамчука (1933–2007) – рожищенського художника, актора самодіяльного драмтеатру**

8 червня 120 років від дня народження В. Д. Фатальчука (1903–1981) – українського художника

9 червня 65 років від дня народження З. З. Рубан (1958) – української художниці

10 червня 75 років від дня народження Л. В. Завгородньої (1948–2007) – української актриси, заслуженої артистки України

12 червня 90 років від дня народження І. К. Пуца (1933–2020) – актора Волинського академічного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка, заслуженого артиста України

18 червня **75 років від дня народження Б. С. Берези (1948–2010) – українського театрального режисера, заслуженого діяча мистецтв України**

22 червня 60 років від дня народження С. Д. Панишка (1963) – українського археолога

26 червня **100 років від дня народження А. І. Голентюк (1923–2004) – фольклористки, культурної і громадської діячки, заслуженого працівника культури України**

ЛИПЕНЬ

8 липня 85 років від дня народження Л. С. Танюка (1938–2016) – українського режисера, театрознавця, політичного і громадського діяча, одного із засновників НРУ

2023 Календар знаменних і пам'ятних дат Волині

- 9 липня 70 років від дня народження П. А. Хемія (1953)
– заслуженого працівника культури України
- 10 липня **100 років від дня народження О. В. Байдукова (1923–2005) – народного художника України.**
- 10 липня **65 років від дня народження П. М. Хомича (1958) – волинського краєзнавця, директора Маневицького краєзнавчого музею, заслуженого працівника культури України**
- 11 липня 85 років від дня народження П. Д. Сардачука (1938–2022) – українського дипломата
- 18 липня 135 років від дня народження В. В. Міяковського (1888–1972) – українського історика-архівіста та літературознавця
- 19 липня 95 років від дня народження Я. Д. Батенчука (1928–1997) – українського композитора і диригента
- 19 липня **70 років від дня народження В. В. Кварцяного (1953) – українського футбольного тренера, голови Федерації футболу Волині, заслуженого тренера України**
- 23 липня 70 років від дня народження В. В. Михайловського (1953) – танцюриста, балетмейстера, засновника жанру чоловічого балету
- 27 липня **75 років від дня народження О. І. Бурдаш (1948) – української художниці**
- 27 липня **110 років від дня народження Н. Г. Березнюк-Волошиної (1913–1971) – діячки українського національно-визвольного руху**
- 27 липня 90 років від дня народження Є. Л. Грушки (1933–2001) – українського письменника, журналіста
- 28 липня 80 років від дня народження І. В. Кічія (1943–2005) – українського історика, заслуженого працівника народної освіти України
- Липень-серпень **80 років від часу Волинської трагедії (польсько-українського протистояння на Волині: Пшебраже (1943))**

СЕРПЕНЬ

1 серпня	110 років від дня смерті Лесі Українки (1871–1913) української письменниці, громадської діячки
4 серпня	90 років від дня народження А. В. Баранова (1933–2008) – заслуженого працівника народної освіти Української РСР
5 серпня	75 років від дня народження В. П. Гриба (1948) – українського актора театру і кіно, заслуженого артиста України
7 серпня	95 років від дня народження О. І. Бренчука (1928–2012) – волинського краєзнавця, музейника
8 серпня	75 років від дня народження В. М. Комзюк (1948) – лесезнавиці, музеєзнавиці, заслуженого працівника культури України
10 серпня	85 років від дня народження Л. І. Савельєвої (1938–2016) – музикознавиці, заслуженого працівника культури України
11 серпня	75 років від дня народження Г. В. Кажан (1948) – актриси, громадської діячки, заслуженої артистки України
12 серпня	75 років від дня народження М. А. Полятикіна (1948–2013) – балетмейстера, заслуженого працівника культури України
13 серпня	120 років від дня народження І. А. Лазарчука (1903–1981) – художника кіно, заслуженого діяча мистецтв України
16 серпня	70 років від дня народження В. С. Герасимлюка (1953) – українського режисера, сценариста, кінематографіста, педагога, члена Національної спілки кінематографістів України
22 серпня	80 років від дня народження Л. Є. Литвина (1943) – заслуженого художника України
24 серпня	65 років від дня народження М. Я. Романюка (1958–2017) – Луцького міського голови (2010–2017), голови Волинської обласної державної адміністрації (2007–2010), заслуженого економіста України

2023 Календар знаменних і пам'ятних дат Волині

- 26 серпня 65 років від дня народження І. Е. Ольшевського (1958) – українського письменника, літературознавця, члена Національної спілки письменників України
- 26 серпня 30 років від дня відкриття Музею волинської ікони (1993) – відділу Волинського краєзнавчого музею
- 27 серпня **70 років від дня народження В. П. Марчука (1953) – українського художника, голови Волинської обласної організації Національної спілки художників України, заслуженого діяча культури Польщі**
- 28 серпня 140 років від дня народження І. Ф. Власовського (1883–1969) – українського політичного, церковного і громадського діяча

ВЕРЕСЕНЬ

- 7 вересня 95 років від дня народження Є. С. Лешук (1928–2011) – української поетеси, громадської діячки
- 8 вересня **125 років від дня народження Н. М. Ужвій (1898–1986) – української актриси театру і кіно, народної артистки СРСР**
- 10 вересня **70 років від дня народження Л. І. Толстіхіна (1953) – заслуженого працівника освіти України**
- 11–12 вересня 80 років бою біля села Новий Загорів між УПА та нацистськими окупантами (1943)
- 16 вересня 65 років від дня народження А. М. Силюка (1958) – історика, краєзнавця, заслуженого працівника культури України
- 17 вересня 105 років від дня заснування у місті Луцьку товариства «Просвіта» (1918)
- 18 вересня 95 років від дня народження П. К. Сензюка (1928–2007) – українського художника і педагога
- 22 вересня 65 років від дня народження В. І. Дужича-Ніколайчука (1958) – актора, старшого викладача кафедри хореографії ВНУ імені Лесі Українки, заслуженого артиста України

- 27 вересня 70 років від дня народження М. Ю. Рябчука (1953) – українського літературознавця, поета, критика
- 29 вересня 95 років від дня народження В. М. Чебліна (1928–2008) – волинського діяча культури і мистецтв, заслуженого працівника культури України

ЖОВТЕНЬ

- 1 жовтня 95 років від дня народження В. М. Іванової (1928–2013) – заслуженого вчителя Української РСР
- 3 жовтня 90 років від дня народження І. П. Ющука (1933–2021) – українського літературознавця, прозаїка, перекладача
- 5 жовтня 65 років від дня народження М. О. Савчука (1958) – заслуженого працівника культури України
- 7 жовтня **85 років від дня народження Д. В. Степовика (1938) – українського мистецтвознавця, богослова і філософа**
- 14 жовтня 90 років від дня народження Г. О. Юхимчука (1933–2013) – українського письменника, журналіста
- 15 жовтня 110 років від дня народження Т. Т. Чорнобабенка (1913–1995) – педагога, заслуженого вчителя Української РСР
- 28 жовтня 65 років від дня народження І. І. Пуклі (1958) – волинського поета та педагога

ЛИСТОПАД

- 2 листопада 75 років від часу обрання Волинської ради профспілок (1948)
- 3 листопада **90 років від дня народження В. А. Лазарука (1933) – українського поета, прозаїка, публіциста**
- 5 листопада 100 років від дня народження С. М. Трофимука (1923–1979) – українського письменника
- 6 листопада **50 років від часу відкриття у м. Луцьку картинної галереї, тепер Художнього музею (1973)**

2023 Календар знаменних і пам'ятних дат Волині

- 7 листопада 145 років від часу переїзду родини Косачів з м. Зв'ягеля до м. Луцька (1878)
- 7 листопада **100 років від дня народження М. Ю. Скорика (1923–2002) – заслуженого вчителя Української РСР**
- 10 листопада 90 років від дня народження З. І. Дейни (1933–2019) – ткалі, членкині Національної спілки майстрів народного мистецтва України
- 12 листопада **75 років від дня народження О. М. Хмельовського (1948) – автора філософії українського дизайну, педагога, художника, письменника**
- 13 листопада 60 років від дня народження О. В. Грицак (1963) – заслуженої артистки України
- 14 листопада 105 років від часу створення Директорії – найвищого органу державної влади відродженої УНР (1918)
- 14 листопада 85 років від дня народження В. П. Данилюка (1938–2013) – українського художника і скульптора
- 17 листопада 110 років від дня народження І. О. Левчанівської (1913–2011) – краєзнавиці, кіноаматорки
- 17 листопада 75 років від дня народження П. К. Комарука (1948–2017) – українського академічного співака, заслуженого артиста України
- 19 листопада 80 років від дня народження О. В. Криштальської (1943–2022) – української поетеси і перекладачки, члена Національної спілки письменників України
- 21 листопада **10 років від початку Революції Гідності (2013) – боротьби українських громадян за політичні та суспільні зміни в Україні**
- 22 листопада 95 років від дня народження Т. П. Андреевої (1928–2005) – музеєзнавиці, краєзнавиці, лесезнавиці
- 22 листопада **70 років від дня народження О. А. Дишка (1953) – українського художника-монументаліста**
- 27 листопада 90 років від дня народження Т. М. Байди-Барбелюк (1933–2019) – української письменниці, політичної та громадської діячки

30 листопада 60 років від дня народження С. С. Бусел-Костюк (1963–2017) – волинської поетеси, журналістки, педагогині

ГРУДЕНЬ

1 грудня 125 років від дня народження М. Д. Горленко-Морозової (1898–1969) – української актриси, заслуженої артистки УРСР.

6 грудня 75 років від дня народження Л. Ф. Зеленової (1948) – актриси Волинського академічного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, заслуженої артистки України

8 грудня 55 років від дня народження І. М. Пасюка (1968–2019) – історика, краєзнавця, завідувача Волинського регіонального музею українського війська та військової техніки (2011–2019)

10 грудня 100 років від дня народження К. М. Якубека (1923–2008) – заслуженого художника України

13 грудня 95 років від дня народження Є. О. Сверстюка (1928–2014) – українського письменника, літературного критика, філософа, дисидента, громадського діяча

14 грудня 85 років від дня народження В. П. Данилюка (1938–2013) – українського художника

14 грудня 75 років від дня народження А. І. Романюка (1948–2022) – актора Волинського академічного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, народного артиста України

18 грудня 115 років від дня народження Ю. М. Косача (1908–1990) – українського письменника, племінника Лесі Українки

18 грудня 90 років від дня народження О. Т. Богачука (1933–1994) – українського поета

19 грудня 95 років від дня народження О. А. Ольхової (1928) – вишивальниці, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України

- 25 грудня 175 років від дня народження
О. І. Левицького (1848–1922) українського історика, археографа, етнографа, письменника, співзасновника Української Академії наук
- 26 грудня 230 років від дня народження Є. Фелінської (1793–1859) – волинської письменниці, активної учасниці народно-демократичного руху на Волині
- 26 грудня 80 років від дня народження Я. О. Мольчака (1943) – доктора географічних наук, професора, академіка Української академії екологічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України
- 27 грудня 110 років від дня народження
В. С. Скоробогатової (1913–1991) – заслуженого вчителя школи Української РСР

* * *

- 900 років від часу смерті князя Ярослава Святополковича, який загинув під час нападу на місто Володимир (1123)
- 700 років від часу сходження на престол Волинсько-Галицької держави князя Юрія II (1323)
- 525 років від часу першої писемної згадки про село Княгинин, тепер Княгининок Луцького району (1498)
- 500 років від часу першої писемної згадки про с. Грудки Камінь-Каширського району (1523)
- 500 років від часу першої писемної згадки про с. Осівці Камінь-Каширського району (1523)
- 380 років від часу заснування Успенського монастиря в с. Низкиничі, нині Володимирського району (1643)
- 375 років від часу спорудження Святотроїцької церкви в с. Тростянець, тепер Луцького району (1648)
- 300 років від часу побудови церкви святої Параскеви в смт Луків, тепер Ковельського району, пам'ятки архітектури національного значення (1723)

- 300 років від часу побудови церкви Різдва Богородиці в м. Камені-Каширському, пам'ятки архітектури національного значення (1723)**
- 300 років від часу спорудження Свято-Миколаївської церкви Жидичинського Свято-Миколаївського чоловічого монастиря в с. Жидичин, нині Луцького району (1723)**
- 300 років від часу спорудження церкви Святого Онуфрія в с. Мильці, тепер Ковельського району (1723)**
- 250 років від часу спорудження церкви Почаївської чудотворної ікони Пресвятої Богородиці в с. Залаззя, тепер Камінь-Каширського району (1773)**
- 250 років від часу спорудження Свято-Микитівської церкви в с. Тур, нині Ковельського району (1773)**
- 250 років від часу побудови Хрестовоздвиженської церкви в с. Овлочин, нині Ковельського району (1773)**
- 150 років від часу побудови Різдва-Богородичної церкви в с. Вербичне, нині Ковельського району, пам'ятки архітектури місцевого значення (1873)**
- 125 років від часу спорудження Свято-Покровської церкви в с. Озеро, нині Луцького району (1898)**
- 95 років від часу створення Волинського українського театру (1928)**

СІЧЕНЬ

1 СІЧНЯ

80 років від дня народження Б. О. Федорука (1943–2017) – українського художника-монументаліста

В ніч із 31 грудня на 1 січня народився Богдан Федорук – український художник-монументаліст (1943–2017). Батько – Олександр Федорук був знаним у Луцьку ресторатором із європейським виш-колом, власником престижного ресторану «Столітнє вино» по вул. Ягелонській (нині Лесі Українки). Він трагічно загинув напередодні народження сина від руки фашиста в момент спілкування зі знайомим євреєм із луцького гетто. Мати – Єлизавета (в дівоцтві Адамович) самостійно дбала про сина. Незважаючи на життєві труднощі та нестатки, змогла забезпечити йому гарне виховання та прекрасну освіту. Опісля студювання основ професійної грамоти у художній студії при Луцькому палаці піонерів та навчання у Луцькій дитячій художній школі під керівництвом Петра Сензюка, Богдан Федорук вступив до Львівського інституту декоративно-прикладного мистецтва. Провідними викладачами з фаху у нього були Карло Звіринський, Роман Сельський, Данило Довбошинський. На становлення Богдана Федорука як мистця і особистості великий вплив справили тогочасний мистецький Львів і творче середовище шістдесятників – когорта української інтелігенції, яка була у той час в духовній опозиції до комуністичних ідеологем з їхнім прагненням девальвації національних цінностей, нав'язуванням суспільству соцреалістичного стандарту розвитку мистецтва.

Під час захисту дипломної роботи Богдана Федорука Роман Сельський, як керівник і духовний наставник, виголосив справжню промову про свого улюбленого учня: «На Волинь повертається висококваліфікований художник, багатогранна особистість з великим творчим потенціалом. Українське мистецтво може сподіватись від нього високих злетів і визначних звершень».

Ці слова поважного метра, зафіксовані тоді журналістом однієї з львівських газет, безумовно, справили на молодого художника і його творчі плани величезне враження. Опісля закінчення інституту і повернення до рідного міста Богдан Федорук справді стає першим фаховим монументалістом Волині. Вже у 1971 році він виконує серйозне замовлення, створивши до ювілею Лесі Українки перший у Луцьку монументальний рельєф «Лісова пісня» в інтер'єрі готелю Україна. Стіни фойє цього закладу Богдан Федорук прикрашає тематичним

розписом «Поліський край» в техніці sgraffito. Декілька років пізніше на чотирьох поверхах готелю «Україна» він створив об'ємні вітражі зі складними багатофігурними композиціями. Низку важливих проєктів художник втілював і в обласних центрах України, районних містах Волині. Блискучими за стилістичними й технічними якостями були вітражі для Білоруського килимового комбінату. Високу оцінку цьому об'єкту тоді надавали фахівці Білорусі та України. На початку творчої кар'єри Богдан Федорук спільно із Григорієм Чорнокнижним та іншими луцькими художниками здійснив творчу мандрівку до Калмикії. В столиці цієї республіки Еліста вони виконали ряд оформлень для монументальних об'єктів. Ставлячи перед собою достоту амбітні плани, молодий художник наполегливо займався саморозвитком: багато читав, відшукував інформацію про новини сучасного мистецтва, самостійно розробляв креслення технічного обладнання для вітражної справи і, безперечно, працював на ниві станкового малярства, брав активну участь у міських та обласних виставках. В цей час він створює об'ємний пласт начерків та ескізів для майбутніх робіт. Саме вони сьогодні свідчать про діапазон розвитку і стратегічні напрямки творчих пошуків мистця.

Весь доробок Богдана Федорука струменить традиціями львівської школи з її співзвучністю із європейською художньою культурою. Незаперечним у них також є вплив естетики Романа Сельського, що зреалізована, однак, не по-епігонському вторинно, а впевнено й сміливо, додаючи до виражальної мови вчителя власні композиційні прийоми та технічні вирішення. Використовуючи стилістику Романа Сельського, Богдан Федорук вдало поєднував її із сюрреалістичними деталями. Відомі карпатські мотиви львівської школи в його творчості поступились колориту волинських пейзажів. Блискуче розпочата мистецька кар'єра й творча активність Богдана Федорука у 1980-х роках дещо згасає у зв'язку з певними причинами особистого плану, а також через спад зацікавлення суспільства монументальним мистецтвом і через відсутність офіційних замовлень. Вважаючи не вартою боротьбу за місце в мистецтві в складних соціально-політичних умовах, художник залишає творчу діяльність взагалі. Особистою трагедією для нього стало знищення його творів під час реконструкції готелю «Україна». Наприкінці 2017 року, не дочекавшись свого ювілею, Богдан Федорук відійшов у вічність. Майже не зреалізований творчо, недостатньо пошанований, забутий...

Чи згадає суспільство про свого сучасника, чи збагне справжню цінність тих можливостей, які на сьогодні втрачені?

Зоя Навроцька

Література:

Виставка творів художників міста Луцька, травень 1972 : [каталог]. – Луцьк : [б. в.], 1972. – 6 с.

Про Б. О. Федорука – с. 5.

Каталог виставки творів художників Луцька, присвяченої 30-річчю визволення міста від німецько-фашистських загарбників : живопис, графіка, скульптура. – Луцьк : [б. в.], 1974. – 4 с.

Про Б. О. Федорука – с. 3.

Каталог першої обласної виставки творів молодих художників Волині : живопис, графіка, скульптура, монументальний живопис, декоративно-прикладне мистецтво. – Луцьк : [б. в.], 1973. – 18 с.

Про Б. О. Федорука – с. 9.

Каталог художніх виставок 1979–1982 рр. – Луцьк : [б. в.], 1982. – 39 с.

Про Б. О. Федорука – с. 11, 29.

Навроцька З. 1 січня 65 років від дня народження Б. О. Федорука (1943) – українського художника-монументаліста / З. Навроцька // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 9–11.

Навроцька З. 1 січня 60 років від дня народження Б. О. Федорука (1943) – українського художника-монументаліста / З. Навроцька // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2003 рік / Упр. культури Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, ДАВО, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; відп. за вип.: А. М. Силуок, Л. А. Стасюк. – Луцьк, 2002. – С. 7–9.

5 СІЧНЯ

80 років від дня народження Б. В. Гапонюка (1943–2021) – українського скульптора

Богдан Васильович Гапонюк народився 5 січня 1943 року в селянській сім'ї Василя та Ганни Гапонюків у селі Уховецьк Ковельського району Волинської області. Його батько був репресованим радянською владою, а після звільнення родина переїхала у місто Кривий Ріг.

Богдан Гапонюк початкову освіту здобув в Уховецькій місцевій школі. Директор навчального закладу Вакулюк Олексій Миколайо-

вич не просто організував у сільській школі художні гуртки, а й мав вміння привити учням любов до малювання. Богдан Васильович упродовж життя завжди з трепетом згадував заняття на пленері та свою мрію бути живописцем. У 1960 році вступив у Дніпропетровське художнє училище, але за долею обставин своє прізвище знайшов у списку студентів не на живописному відділенні, а на скульптурному. Спочатку відчував розчарування, але коли почалось навчання зі скульптури – більше ніколи не шкодував. Після закінчення навчання в училищі вступив у Київський художній інститут на факультет скульптури. Мав змогу бути студентом у професорів-скульпторів Михайла Лисенка і Макара Вронського. Не дивлячись, що предмети в інституті викладались російською мовою, свою дипломну роботу «Матрос сигнальник» захистив українською, ще й з відзнакою. Після навчання у 1974 році молодого фахівця направили на роботу у місто Севастополь. Любов до рідної Волині, бажання жити та займатися творчістю там де зростає, не полишала Богдана Гапонюка, він взяв відкріплення, та згодом повернувся додому. Пізніше працевлаштувався в Волинські художньо-виробничі майстерні Художнього фонду.

У 1976 році Богдан Васильович одружився, в шлюбі мав двох синів – Василя та Сергія. Однією з перших спільних робіт з Миколою Голованем, відомим волинським скульптором, є стріла-карта у місті Луцьку. Наступним був рельєф-символ медицини на стіні Луцької дитячої поліклініки № 1. Значне місце в творчій спадщині Богдана Гапонюка зайняла робота на Меморіальному комплексі Вічної Слави – барельєфи воїнів, учасників Другої світової війни. Був активним учасником обласних і республіканських виставок.

У своїй творчій практиці скульптор використовував досвід професійного образотворчого мистецтва – ліплення, пластика, твори яких повинні були мати об'єм, тривимірну форму. Він любив ліпити портрети друзів, сусідів та цікавих людей. Скульптурні роботи митця знаходяться в Музеї історії сільського господарства Волині в селищі Рокині Луцького району, зокрема «Сіяч і жниця», скульптура «Пожежник-рятувальник» у виставковому музеї пожежно-рятувальної служби у місті Луцьку. Серед доробку митця – пам'ятники учасникам Другої світової війни: В. Бондаренку (с. Лобна, тепер Камінь-Каширського району), В. Киричуку (с. Суськ, тепер Луцького району), Д. Васильєву (с.мт Цумань, тепер Луцького району), І. Соколу (с. Старий Чорторийськ, тепер Камінь-Каширського району), В. Петрову (погранзастава с. Устилуг, тепер Володимирського району), Спиридону Гнатюку (с. Зелене, тепер Луцького району), пам'ятники Тарасу Шевченку (с. Буяни та с. Жидичин, тепер Луцького району).

З юнацьких років Богдан Гапонюк писав вірші, захоплювався музикою, грав на гітарі та сопілці, був людиною привітною, скромною, дуже любив природу та цитувати вірші класиків – Тараса Шевченка і Лесі Українки. Він щиро служив мистецтву та обраній справі до кінця свого земного життя.

4 липня 2021 року Богдан Васильович Гапонюк відійшов у вічність... Похований у селі Гаразджа Луцького району. Залишившись у пам'яті колег, друзів, однодумців, поціновувачів творчості відомого волинського митця як непересічний професіонал своєї справи.

Марія Філонюк

Література:

Пам'ятники Т. Г. Шевченка на Волині : вид. присвяч. до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка. – Луцьк, 2014. – 15 с., іл.

Про скульптора Б. В. Гапонюка – с. 13.

Волинський скульптор Б. Гапонюк завершує роботу над скульптурним портретом Т. Г. Шевченка, який буде встановлено в с. Буяни Луцького району // Рад. Волинь. – 1989. – 9 квіт.

Волинські пам'ятники Кобзареві // Наше місто. – 2016. – 12 трав. – С. 5.

Гей В. Палітра пошуку / В. Гей // Мол. ленінець. – 1975. – 6 верес.

Даренко Л. Звітують молоді художники / Л. Даренко // Радян. Волинь. – 1975. – 5 верес. – С. 4.

Скульптор Богдан Гапонюк за роботою // Рад. Волинь. – 1975. – 12 серп.

Флішаровський Р. Осяяна подвигом безсмертя / Р. Флішаровський // Рад. Волинь. – 1980. – 6 лют. – С. 4.

Шингур В. Здобутки і прорахунки : нотатки з обласної художньої виставки / В. Шингур // Мол. ленінець. – 1975. – 27 берез. – С. 3.

Якубюк А. Увічнення подвигу : вчора у Луцьку відбулось урочисте відкриття Меморіалу Вічної Слави / А. Якубюк // Рад. Волинь. – 1977. – 30 жовт. – С. 3.

9 СІЧНЯ

125 років від дня народження

О. М. Цинкаловського (1898–1983) –

історика, археолога, краєзнавця, дослідника Волині

Волинське княже місто Володимир подарувало Україні чимало видатних постатей. Серед них чільне місце належить Олександровському. Середовище, у якому народився, ріс та навчався

майбутній вчений, було високоосвіченим. Дослідники стверджують, що саме від дідуся по материнській лінії Павла Нітецького та вчителя Ковельської гімназії Шуровського хлопець перейняв зацікавленість історією, етнографією та фольклором.

Після закінчення Ковельської гімназії Олександр Цинкаловський продовжив студії у навчальних закладах російської Казані, куди сім'я виїхала із Звягеля на початку Великої війни. Повернувшись в Україну, Олександр ніс військову службу у війську УНР, вступив на богословський факультет Варшавського університету, який закінчив у 1925 р. Його магістерська робота була присвячена історії християнства на Волині. Завершивши навчання, О. Цинкаловський деякий час вчителює на Волині, в селі Осмиловичі. Згодом співробітничає з Державним археологічним музеєм у Варшаві, а у 1939 р. його призначають керівником краєзнавчого музею при Кременецькому ліцеї. Олександр Цинкаловський не зміг сприйняти більшовицької влади та її порядків і у тому ж 1939 р. разом зі сім'єю виїхав до Варшави. Як виявилось, він назавжди залишив рідну Волинь. Залишив лише фізично, бо духовний зв'язок вченого з рідним краєм зберігся до кінця його життя, яке він повністю присвятив дослідженню і вивченню Волині.

Коло наукових інтересів Олександра Цинкаловського надзвичайно широке – йому належать фахові дослідження з історії та археології Волині і Володимирщини, сфрагістики, боністики, нумізматики, сакральної архітектури і живопису, фольклору й етнографії. Частину цих праць автор підписував псевдонімами О. Волинець та Антін Бужанський. У наукових роботах вченого відображена наша історія, релігія, культура. Його роботи – результат наполегливої і копіткої праці, тривалих археологічних розкопок, архівних пошуків та етнографічних експедицій. Науковий доробок Олександра Миколайовича вагомий і налічує десятки робіт. Вони складають частину колекції матеріалів про життя і творчість вченого, яка зберігається у фондах Волинського краєзнавчого музею.

«Лебединою піснею», візитівкою ученого Олександра Цинкаловського часто називають його двотомну працю «Стара Волинь і Волинське Полісся».

У 1992 р. представник української діаспори в Німеччині Сергій Лящук передав це дослідження Волинському краєзнавчому музею. Автор близько 30 років збирав матеріал, обійшов і дослідив майже півтори тисячі населених пунктів, збирав стародруки, робив фотозйомки, описав понад 5600 об'єктів. А коли майже всі напрацювання разом з бібліотекою і архівом загинули під час пожежі 1944 р. у

квартирі О. Цинкаловського, він упродовж наступних десятиліть по крупицях, перебуваючи далеко від Волині, відновив усі дані.

Олександр Цинкаловський відправився до Києва з метою видання цього словника. На кілька днів він завітав до своєї сестри Олени Миколаївни у Володимир-Волинський. Саме тут відбулося знайомство місцевого краєзнавця Миколи Матвійовича Корзонюка з села Бужанка Іваничівського району з дослідником. Микола Корзонюк пригадував, що під час цієї зустрічі йому пощастило бачити цей словник, який тоді становив 1800 сторінок машинопису – шість книг по 300 сторінок із близько 500 знімками, де матеріал подавався в алфавітному порядку. Але на О. Цинкаловського чекали великі труднощі, пов'язані з виданням цього дослідження. Як зазначає М. Корзонюк (він чотири роки активно листувався з автором), у 1969 р. праця була доставлена у Київ в Академію Наук. Там порекомендували передати її в Інститут мовознавства. Почалася кількарічна бюрократична тяганина.

У липні 1972 р. О. Цинкаловський черговий раз їхав до Києва з'ясувати, чому затягується видання словника, якому він дав робочу назву «Історико-географічно-економічний словник Волині і Волинського Полісся».

Після шестирічного зволікання Олександр Цинкаловський забрав свою працю у Польщу. Саме в цей час у Польщі перебував професор Кембріджського університету Франк Сисин, який забрав рукопис у Канаду в Інститут дослідів Волині, який, зберігши добру традицію друкувати дослідження О. Цинкаловського, у 1984 і 1986 рр. видав словник у двох томах під назвою «Стара Волинь і Волинське Полісся». Це дослідження стало настільною книгою для багатьох сучасних краєзнавців, дослідників волинської минувшини і звичайних поціновувачів історії краю. Це було не перше видання доробку вченого за сприяння канадського Інституту дослідів Волині. У 1975 р. Інститут видав працю О. Цинкаловського «Старовинні пам'ятки Волині», яка приурочувалася 75-річчю від дня народження і 55-річчю наукової діяльності вченого. В цій книзі крім дослідження О. Цинкаловського, яке проілюстроване 81 фотознімком архітектурних пам'яток Волині, вміщена стаття С. Радіона «Проф. Олександр Цинкаловський (профіль)» та «Бібліографія наукових праць проф. О. Цинкаловського, 1930–1974 рр.», підготовлена М. Бойком.

Так ще за життя видатний вчений був пошанований своїми земляками у діаспорі. В Україні ж тодішній владі він був не потрібний, бо їй не була потрібна наша українська історія.

Із забуття ім'я Олександра Миколайовича Цинкаловського в

Україні повернулося вже після його смерті. Не стало О. Цинкаловського у 1983 р., а його ім'я і науковий доробок почали популяризувати щойно у 1990-х рр.

Прикро, але й через майже 40 років після смерті вченого, актуальними залишаються добре відомі дослідникам слова, які він написав у листі до своєї сестри Олени: «Ніхто тим не цікавиться, нікому серце не болить, яка доля все те спіткає, що з того залишиться, а що навіки загине, як не одна пам'ятка наша загинула, а наші люди будуть їсти, спати, мовчати». Вболіваючи за нашу історичну спадщину, Олександр Миколайович намагався дослідити її, і цим самим врятувати та зберегти для нащадків. Ми, володіючи таким добрим підґрунтям як його наукові дослідження, зобов'язані не «їсти, спати, мовчати», а докласти зусиль аби праця усього життя вченого не була даремною.

Вікторія Білик

Література:

Цинкаловський О. Княжий город Володимир : іст.-краєзн. нарис / О. Цинкаловський. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 124 с.

Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : краєзн. слов. – від найдавніш. часів до 1914 р. / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984–1986. – Т. 1–2.

Цинкаловський О. Старовинні пам'ятки Волині / О. Цинкаловський. – Торонто, 1975. – 124 с.

Цинкаловський О. Матеріали до археології Володимирського повіту / О. Цинкаловський // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України та Волині : матеріали XIV Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 13-й річниці Незалежності України та 680-й річниці надання Володимир-Волинському Магдебурзького права : наук. зб. – Луцьк, 2004. – С. 182–211.

Цинкаловський О. Дорогами Волині : (з газ. «Радянська Волинь», 1972, 1 листоп.) / О. Цинкаловський // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-ій річниці від першої писем. згадки про Володимир та 110-річчю від дня народж. О. Цинкаловського : наук. зб. – Луцьк, 2008. – Вип. 27. – С. 10–11.

Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-ій річниці від першої писем. згадки про Володимир та 110-річчю

від дня народж. О. Цинкаловського. Вип. 27. : наук. зб. – Луцьк, 2008. – 375 с.

Олександр Цинкаловський та праісторія Волині / Г. Охріменко, Н. Скляренко, О. Калішук [та ін]. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 740 с. : іл.

Сім вечорів з Наталією Грабарчук-Цинкаловською. – Новоград-Волинський : НОВОград, 2019. – 160 с.

Бірюліна О. Експедиція Олександра Цинкаловського в село Сереховичі / О. Бірюліна // Сереховичі: з історичної пам'яті / авт.-упоряд. А. Бондарчук. – Луцьк, 2020. – С. 40–45.

Бондаренко Г. В. В. Липинський, М. Левицький і О. Цинкаловський – видатні постаті краю / Г. В. Бондаренко // Бондаренко Г. В. Історичне краєзнавство Волинської області (1939–2019 роки) : присвяч. 30-річчю Волин. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України та 75-річчю факультету історії, політології та нац. безпеки Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / Г. В. Бондаренко. – Луцьк, 2021. – С. 214–220.

Вознюк О. Людмилине поле та Вулька Хвалемиська. Друга краєзнавча експедиція «Стежками Олександра Цинкаловського» / О. Вознюк, Я. Колоскова, Т. Ізотова // Хроніки Ладомерії : матеріали V Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф. «Хроніки Ладомерії», присвяч. 850-й річниці з часу правління у Володимирі князя Романа Мстиславовича, засновника Галицько-Волинського князівства і патріарха монаршого правлячого роду Романовичів : наук. зб. – Новоград-Волинський, 2020. – С. 170–177.

Данилюк Н. Лінгвокраїнознавчі коментарі до топонімів у словнику О. Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське Полісся» / Н. Данилюк // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2018. – Ч. 19. – С. 135–139.

Дяченко В. Археологічна діяльність Олександра Цинкаловського та її вплив на сучасні дослідження праісторії Волині / В. Дяченко // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2016. – Ч. 16. – С. 69–73.

Дяченко В. М. Вивчення регіональної історії Олександром Цинкаловським (на прикладі Володимирщини) / В. М. Дяченко // Сучасна наука та освіта Волині : зб. матеріалів наук.-прак. конф. – Луцьк ; Володимир-Волинський, 2018. – С. 212–215.

Дяченко В. Віхи життя невтомного дослідника Волині – Олександра Цинкаловського / В. Дяченко // Історія та сучасність Православ'я на Волині. : матеріали IV наук.-практ. конф. – Луцьк, 2013. – С. 118–120.

Дяченко В. Громадсько-просвітницька діяльність Олександра Цинкаловського / В. Дяченко // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2018. – Ч. 19. – С. 139–142.

Дяченко В. Фольклорно-етнографічна спадщина Олександра Цинкаловського: джерелознавчий аспект / В. Дяченко // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2017. – Ч. 18. – С. 51–60.

Киба Я. Відомі і знамениті жителі / Я. Киба // Киба Я. Володимирщина: минувшина і сучасність : іст.-економ. і краєзн. вид. / Я. Киба. – Луцьк, 2017. – С. 209–259.

Корнесюк М. Вплив родинних та історичних чинників на формування особливості вченого О. М. Цинкаловського / М. Корнесюк // Волинь і волиняни в історії та культурі України : зб. тез наук. дослідж. слухачів наук. т-ва Волин. обл. МАН. – Луцьк, 2018. – С. 61–66.

Кузь В. Олександр Миколайович Цинкаловський – дослідник історії Волині / В. Кузь // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. – Луцьк, 2021. – Вип. XVII. – С. 384–388.

Музика К. Вивчення теми «Видатні постаті Волині» на уроках «Я і Україна» у початковій школі / К. Музика // Волинь очима науковців і практиків: історія, теорія, методика : матеріали наук.-практ. конф. – Луцьк, 2010. – С. 66–69.

Стемковський В. З приводу трьох листів Олександра Цинкаловського. Декілька маловідомих штрихів з біографії історика / В. Стемковський // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Володимир-Волинський в історії України і Волині : матеріали XXXII Міжнар. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю утворення Волин. обл., 810-ій річниці надання місту Володимир-Волинському Магдебурзького права. – Луцьк, 2009. – Вип. 32. – С. 112–115.

Ткачук О. Природа і її вивчення та охорона волинянами в працях ІДВ на сторінках «Літопису Волині» / О. Ткачук // Інститут Дослідів Волині та Товариство «Волинь» у Вінніпезі : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди ювілею 60-річчя заснування Інституту Дослідів Волині та Товариства «Волинь» у Вінніпезі. – Луцьк, 2010. – С. 142–147.

Федосеева С. Невідома київська гілка роду Олександра Цинкаловського / С. Федосеева, О. Вознюк // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. – Луцьк, 2021. – Вип. XVII. – С. 154–176.

Федосеева С. Про що розповіла світлина з альбому племінниці Олександра Цинкаловського Наталії Назарівни Грабарчук / С. Федосеева, О. Вознюк ; Пикалюк В. Родове дерево Цинкаловських / В. Пикалюк // Хроніки Ладомерії : матеріали IV Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф. «Хроніки Ладомерії», присвяч. 820-тій річниці утворення

Галицько-Волинської держави та 695-тої річниці надання Володимиру Магдебурзького права : наук. зб. – Тернопіль, 2019. – С. 198–200, 219–220.

Чорний І. Дослідження О. Цинкаловським економіки Волині в період середньовіччя / І. Чорний // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. АДІКЗ. – Луцьк, 2020. – Вип. XVI. – С. 325–328.

Янович Б. Місця пов'язані із видатними людьми Володимира-Волинського як цікаві об'єкти пізнання для туристів / Б. Янович // Хроніки Ладомерії : матеріали І Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 15-й річниці створення Державного історико-культурного заповідника «Стародавній Володимир» : наук. зб. – Тернопіль, 2016. – С. 204–213.

Янович Б. Наталія Грабарчук – берегиня володимирської історії / Б. Янович // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Християнство в історії і культурі Володимир-Волинського та Волині : матеріали XLVII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1025-й річниці Хрещення Київської Русі та першої писем. згадки про м. Володимир-Волинський : наук. зб. – Луцьк, 2013. – С. 269–273.

Дяченко В. Епістолярна спадщина волинезнавця Олександра Цинкаловського / В. Дяченко // Краєзнавство. – 2020. – № 4. – С. 76–84.

Макарик В. Маслозавод, електровня і садиба Березовських на Краківській / В. Макарик // Слово правди. – 2021. – 4 листоп. – С. 6.

Янович Б. Кохання Олександра Цинкаловського до Регіни Жашкевич та любов до рідного краю / Б. Янович // Місто вечірнє. – 2019. – 31 жовт. – С. 8.

Янович Б. Листи, пронизані коханням / Б. Янович // Слово правди. – 2019. – 25 лип. – С. 6.

* * *

Каліщук О. 9 січня 110 років від дня народження О. М. Цинкаловського (1898–1983) – історика, археолога, краєзнавця, дослідника Волині / О. Каліщук // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2008 рік / ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2007. – С. 10–13.

9 СІЧНЯ

80 років від дня народження М. М. Голованя (1943–2022) – українського скульптора, Почесного громадянина Луцька

Микола Микитович Головань – відомий волинський митець. Народився 9 січня 1943 року на Одещині, звідки родом був і його батько, український столяр Микита Леонтійович. Мама, кравчиня за фахом Юзефа Вільгельмівна, була полькою родом з Новограда-Волинського. Після завершення Другої світової війни Микита і Юзефа переїхала у 1946 році до Волинської області, записавши сина у документах, як уродженця села Теремно. До школи маленький Микола пішов у цьому ж селі, яке від 1959 року стало частиною Луцька.

Вже змалечку виявився його талант до малювання, який всіляко заохочували батьки. У 1958–1959 роках вчився у художній студії при Палаці піонерів Луцька, якою тоді керував Петро Сензюк. Це стало поштовхом для вступу в 1960 році до Львівського училища прикладного мистецтва ім. Івана Труша. Тут він навчався у таких відомих художників та скульпторів як Микола Скибінський, Сергій Костирко, Тарас Драган, Любомир Лесюк. Трохи пізніше, також у Дмитра Кривача та Еммануїла Миська.

Після закінчення у 1965 році навчання, повернувся у Луцьк до батьків. Разом із батьком збудував на подвір'ї невелику майстерню. У 1967 році влаштувався скульптором до художньо-виробничих майстерень Художнього фонду УРСР. За чотири роки підготував першу персональну виставку скульптури, живопису, графіки, яка відкрилася у луцькому кінотеатрі «Промінь» (1971). У тому ж році одружився. Обоє дітей Миколи і Тетяни Голованів пішли мистецьким шляхом: Микола молодший, який, на жаль, передчасно пішов із життя, був скульптором та ковалем, донька Наталя займається керамікою і дизайном.

У 1976-му в кінотеатрі «Промінь» відкрилася й друга виставка Миколи Микитовича. У тому ж році митець почав створювати для Центрального парку культури і відпочинку імені Лесі Українки високохудожні скульптури на міфологічно-казкові теми. Пізніше, у 2005 році він зробив низку робіт для розміщеного у парку Луцького дитячого містечка «Чудо».

На зламі 1978–1979 років зазнав переслідування з боку радянського КГБ: за релігійну тематику у творчості та кілька скульптур у стилі «ню». Йому вказували на «недопустимість виховання радянської молоді на таких мистецьких прикладах». Через це певний час перебував, як митець, в опалі.

За часів незалежної України, Микола Головань виготовив пам'ятний знак на місці розстріляних у Луцьку, в роки Другої світової війни, в'язнів, а також пам'ятний хрест в Національному історико-меморіальному заповіднику «Поле Берестецької битви». Скульптури Головання «розкидані» по різних куточках Луцька і Волині. У скверіку Зоряний, на вулиці Лесі Українки, це дві скульптури античних німф, які ніби є дзеркальними відображеннями одна одної, а також ще кілька менших кам'яних творів.

Є його роботи і в музеях області, наприклад, копія знаменитого Святовида у Музей історії сільського господарства Волині – скансені, велетенські кам'яні вази у Волинському краєзнавчому музеї. За своє насичене творче життя Микола Микитович брав участь й у різних скульптурних пленерах: у рідному Луцьку в 2001 році, у далекій Франції в 2002 році. Довелося попрацювати свого часу й за кордоном, зокрема, у Вірменії. Також, саме він відновив пам'ятник Лесі Українці у Центральному парку Луцька, коли вандали у 2009 році відірвали у скульптури голову.

Але, звісно, у першу чергу ім'я митця асоціюється з «Будинок скульптора Головання» на території Історико-культурного заповідника «Старий Луцьк». У 1980 році міська влада виділила Миколі Микитовичу для спорудження будинку-майстерні невелику ділянку землі, неподалік від Лютеранської кірхи. Проект споруди розробив відомий волинський архітектор Ростислав Метельницький.

Вже багато років ця споруда є однією з окрас Луцька. «Будинок скульптора Головання» визнаний архітектурною пам'яткою. Неодноразово його вносили й у різні списки найдивовижніших споруд України. Зокрема, за рейтингом, опублікованим на сайті відомого видання Focus.ua, «Будинок Миколи Головання» увійшов до 7-ми незвичайних будинків України, а за опитуванням, проведеним порталом ILoveUkraine, він потрапив у ТОП-5 екстравагантних будівель України. Це чи не єдина сучасна споруда у місті, на яку приїждять подивитися туристи нарівні зі знаменитими середньовічними пам'ятками архітектури Луцька. Через величезну кількість скульптур, барельєфів, панно, з хитросплетінь яких ніби виростає із землі містичним Деревом життя будівля Миколи Головання, скульптора іноді шанобливо називають «луцьким Гауді».

Подвір'я, стіни, дах будинку прикрашають кам'яні скульптури різних стилів. Над входом родинний вензель – Н.М.Г. Загалом тут понад 500 скульптур. На фронтоні будинку розміщено барельєф із зображенням усіх членів сім'ї скульптора. Вагою він – півтори тони, а виготовлений із зеленого пісковика. Є «італійський» дворик, куз-

ня. На подвір'ї також розташовано кілька десятків великих і малих скульптур. Будинок має оригінальне оздоблення не тільки зовні, а й всередині.

29 травня 2016 року авторка даних рядків на «Музейних посиденьках» ініціювала порятунок паркових скульптур Голованя 1976–1979 років. Адже впродовж чотирьох десятиліть не менше половини з них зазнали різних пошкоджень. У результаті, при підтримці міської влади, 30 скульптур з усіх куточків парку було перенесено на одну алею. Розмістили їх за проектом самого Миколи Микитовича. Він же здійснив і їх реставрацію. Напередодні 25-ої річниці Незалежності України, 23 серпня 2016 року «Алея скульптур Миколи Голованя» була відкрита. А ще за три дні до цього, під час урочистої академії з нагоди Дня міста, на Театральному майдані міський голова Микола Романюк вручив Миколі Голованю відзнаку «Почесний громадянин міста Луцька». У 2020 році вже нова міська влада ґрунтовно реставрувала Алею.

Творчість волинського митця знають далеко за межами нашого краю. Про неї написано навіть у мистецькознавчих підручниках Великобританії. У 2015 році про Голованя було знято польсько-український документальний фільм «Wyspa» («Острів», режисер – Наталія Красильникова), а в 2021-му – короткометражку «I am Ukrainian Sculptor Mukola Golovan» («Я український скульптор Микола Головань», режисер – Юліан Улибін), яка потрапила в короткий лист Канського фестивалю короткометражних фільмів.

На жаль, 1 лютого 2022 року Микола Микитович помер. Поховали Голованя на кладовищі у селі Липини, поблизу Луцька.

Яна Лис

Література:

Виставка творів художників міста Луцька, травень 1972 : [каталог]. – Луцьк, 1972. – 2 с.

Каталог першої обласної виставки творів молодих художників Волині : живопис, графіка, скульптура, монументальний живопис, декоративно-прикладне мистецтво. – Луцьк, 1973. – 6 с.

Каталог художніх виставок 1979–1982 рр. – Луцьк, 1982. – 39 с.

Про М. М. Голованя – с. 8, 15.

Луцьк стародавній. Пам'ятки Старого міста = The ancient Lutsr. Architectural monuments of Old city / авт. тексту: В.

Баяк, О. Бербець ; пер. на англ. І. Харчук. – Луцьк : Терези, 2015. – 128 с.

Павлік В. З вами буде говорити скульптор : біопр. нарис / В. Павлік. – Київ : Друге дихання, 2019. – 46 с.

Лис С. Міфологічно-казкові скульптури Миколи Голованя у Луцькому центральному парку культури і відпочинку імені Лесі Українки / С. Лис // Минуле і сучасне Волині й Полісся. Етнографічне музейництво в Україні і на Волині : матеріали п'ятої Волин. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2017. – Вип. 61. – С. 177–183.

Зозуля С. З вами буде говорити скульптор / С. Зозуля // Волин. газ. – 2019. – 4 квіт. – С. 4.

Зубчук К. Вандали викинули роботи скульптора Голованя у Стир / К. Зубчук // Волинь. – 2021. – 25 берез. – С. 1, 8.

Зубчук К. Не стало господаря «Луцького будинку з химерами» : 1 лютого відійшов у вічність скульптор, Почесний громадянин обласного центру Волині Микола Головань / К. Зубчук // Волинь. – 2022. – 2 лют. – С. 1

Зубчук К. Свій «Будинок із химерами» Микола Головань зводить уже понад 40 років / К. Зубчук // Волинь. – 2020. – 14 трав. – С. 1, 13.

Коломієць Ю. Скульптор Микола Головань приймав на Пасху гостя-силача Вірастюка / Ю. Коломієць // Волинь. – 2021. – 6 трав. – С. 8.

Кравчук Н. «Будинок з химерами» зводив пів життя – і не закінчив : Микола Головань створив шедевр, відомий у всьому світі / Н. Кравчук // Вісник+К. – 2022. – 10 лют. – С. 9.

Провели в останню путь Миколу Голованя // Волин. газ. – 2022. – 3 лют. – С. 6.

Сомова Є. Алея скульптур стане родзинкою Луцька / Є. Сомова // Волинь. – 2020. – 6 серп. – С. 2.

Сулік Р. Помер відомий скульптор Микола Головань / Р. Сулік // Вісник+К. – 2022. – 3 лют. – С. 3.

Творець Луцького «Будинку з химерами» // Нова доба. – 2019. – 19 верес. – С. 8.

Якименко М. Місто без Миколи Голованя осиротіло / М. Якименко // Голос України. – 2022. – 2 лют. – С. 9.

Лис С. 9 січня 75 років від дня народження М. М. Голованя (1943) – українського скульптора / С. Лис // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури Волин. ОДА, Волин.

краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 28–32.

14 СІЧНЯ
100 років від дня народження
В. М. Кмецинського (1923–1991) –
волинського краєзнавця, співзасновника
та першого директора
Камінь-Каширського краєзнавчого музею

Василь Михайлович Кмецинський народився 14 січня 1923 року в місті Дунаївці, нині Хмельницької області в родині ремісників. До початку Другої світової війни закінчив 9 класів Дунаївецької середньої школи і два курси Дунаївецької медшколи, в якій навчався з 1939 по 1941 роки.

У вересні 1944 року Василь Кмецинський був мобілізований на фронт, воював у складі 222 стрілецької дивізії І Білоруського фронту. Під час форсування Одеру отримав важке поранення, тривалий час лікувався в госпіталі. Демобілізувався в 1946 році. Після закінчення Дунаївецької середньої школи вступив до Чернівецького державного університету на філологічний факультет. Тут він познайомився з майбутньою дружиною Вірою Григорівною. Для студентів-філологів в університеті часто організовувалися зустрічі з відомими митцями, письменниками, поетами. Знайомство з Остапом Вишнею вплинуло на світогляд Василя Кмецинського. Він упродовж усього життя керувався настановами щирого українця-гумориста.

У 1952 році, після закінчення університету, подружжя Кмецинських отримало направлення на роботу в Камінь-Каширський. Свій трудовий шлях молоді вчителі розпочали в місцевому педагогічному училищі. Василь Михайлович ретельно досліджував історію Камінь-Каширського Полісся, колекціонував предмети культурної спадщини, які згодом стали основою для експозиції краєзнавчого музею. У 1958 році був призначений директором міської школи, згодом – інспектором райвно, опісля працював вчителем української мови і літератури Камінь-Каширської середньої школи.

Василь Кмецинський – один із перших сучасних краєзнавців, який досконало досліджував і вивчав історію Камінь-Каширщини. Його нарис «Місто над Циром» – перша історична упорядкована публікація про старожитній Камінь. Ця тема розкрита й у статтях «Роман Мстиславович – засновник Каменя-Каширського і його навколишніх сіл», «Середньовічні пам'ятки Камінь-Каширщини», «Давнина, що

відлунює в назвах», дослідженнях про партизанські школи на Волині, життя родини Косачів в селі Запруддя.

У 1980 році в Камені-Каширському було створено історико-краєзнавчий музей. Василя Кмецинського було призначено директором музею на громадських засадах. Цій справі він віддавався сповна: укомплектування фондів, створення тематико-експозиційних планів та експозицій, пошук нових експонатів тощо.

Листування Василя Михайловича з Євгеном Шаблювським пізніше стало підґрунтям для побудови в музеї меморіального розділу про творчий і життєвий шлях вченого-шевченкознавця. Експозицію було створено на основі подарованих для музею книг вченого, фото, особистих речей.

Краєзнавець працював в архівах України, Білорусі, Санкт-Петербургу, замовляв і опрацьовував рідкісну історичну літературу, перекладав з інших мов. Багато друкувався на сторінках районної й обласних газет.

«Скільки я пам'ятаю Василя Михайловича, він весь час щось писав, друкував, постійно отримував звідусіль листи. Додому часто приходили творчі люди, композитори, письменники, вчителі, довго розмовляли, прощались з надією на швидку зустріч», – розповідала дружина сина Ігоря Тетяна Кмецинська. Василь Михайлович знав особисто, товаришував і підтримував творчі зв'язки з І. Чернецьким, Ю. Кругляком, М. Олійником, Й. Струцюком, В. Геєм, П. Махом, М. Проньком, М. Лозовим, П. Гоцем тощо. Їхні книги з дарчими підписами він передав у бібліотеку краєзнавчого музею. «Другу чудовому, на творчі крила!», – такий автограф залишив Петро Мах на збірочці новел, яку подарував Василю Михайловичу 11 жовтня 1968 року.

Експерсії Василя Кмецинського були цікавими й пізнавальними.

В. М. Кмецинський відійшов у вічність 6 листопада 1991 року.

Земляки пам'ятають про Василя Кмецинського – краєзнавця, дослідника Волинського Полісся, співзасновника й першого директора районного краєзнавчого музею. Його іменем названа одна з вулиць у Камені-Каширському. З нагоди 90-річчя від дня народження на фасаді Камінь-Каширського краєзнавчого музею було відкрито пам'ятну дошку Василю Кмецинському (автор – Петро Подолець).

Наталія Пась

Література:

Кмецинський В. М. Місто над Циром : вибране / В. М. Кмецинський ; уклад. Н. Пась. – Камінь-Каширський : Тишук І. С., 2010. – 40 с.

Кмецинський В. Давнина, що відлунює в назвах ; Місто над Циром ; Роман Мстиславович – засновник Каменя-Каширського / В. Кмецинський // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII Всеукр. іст.-краєзн. наук.-практ. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 100–102, 95–100, 102–105.*

Кмецинський В. Загадки древніх поселень: середньовічні пам'ятки на Камінь-Каширщині ; 3 волинських витоків ; [Листи В. Кмецинського] ; Генерал – син наймички / В. Кмецинський // *«Роде наш красний...» : Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1999. – Т. III. – С. 484–525.*

Давидова Г. В. Список статей і публікацій В. Кмецинського ; Список літератури про В. Кмецинського / Г. В. Давидова // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 107–108.*

Надольська В. Становлення Камінь-Каширського краєзнавчого музею / В. Надольська // *Наукові записки / Рівн. обл. краєзн. музей. – Рівне, 2013. – Вип. XI. – С. 121–124.*

Пась Н. Дослідник Волинського Полісся / Н. Пась // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII Всеукр. іст.-краєзн. наук.-практ. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 94–95.*

Пась Н. Спогади про Василя Кмецинського / Н. Пась // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII Всеукр. іст.-краєзн. наук.-практ. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 105–107.*

Визнання: премію імені Василя Кмецинського вручили голові краєзнавців Волині // *Волинь-нова. – 2018. – 23 січ. – С. 2.*

Зубчук К. «Що ж це таке: у знаменитій Опішні знають про наших камінь-каширських гончарів, а ми – ні?!» / К. Зубчук // *Волинь. – 2019. – 9 лип. – С. 1, 10.*

Яворський К. Реставрують ікону, до якої молились Косачі / К. Яворський // *Слово Волині. – 2015. – 2 квіт. – С. 8.*

Пась Н. 14 січня 90 років від дня народження В. М. Кмецинського (1923–1991) – волинського краєзнавця, засновника та першого

директора Камінь-Каширського народного краєзнавчого музею / Н. Пась // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд. : Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 19–21.

16 СІЧНЯ

75 років від дня народження

Є. М. Шимоновича (1948–2015) –

**одного із засновників УТС на Волині, учасника
національно-визвольного руху у 1980–1990-х рр.)**

Євген Шимонович народився 16 січня 1948 року в селі Льотиче Володимир-Волинського району. Закінчив загальноосвітню школу в Нововолинську. Навчався у Львівському медичному інституті, який успішно закінчив. Після чого був направлений у Ківерцівську районну лікарню, а потім в обласну психіатричну лікарню № 1. Мав дружину, двох синів – Християна та Генріха, та трьох внуків.

Протягом тривалого часу важко хворів. Зі слів близьких лікаря, остаточно його здоров'я підірвала загибель у ДТП сина Християна – також відомого медика, одного із родоначальників екстримального велоруху.

Євген Михайлович був відомим лікарем-психіатром. Його життєвий вибір був цілком свідомим. І медицина – аж ніяк не випадковість. Про що свідчить сорокалітній лікарський стаж. Як говорив він сам: «Лікарем став, зізнаюся, завдяки книзі «Знахар», якої я тоді ще не читав, але яку читав колись, ще за Польщі, мій дід – він дуже детально й художньо описував всі події, що там відображені. Якоюсь мірою і та книга, і той професор Вільчур, котрий вимушено став знахарем, для мене стали певним взірцем людських вчинків. І то мене потягло в медицину».

Свого часу, Євген Михайлович стояв біля витоків однієї із перших патріотичних організацій – Української Гельсінської спілки на Волині. Також брав участь в подіях, що передували прийняттю незалежності в 1991 році. А саме був ланкою «живого ланцюга» 1990 року.

Під час Помаранчевої революції також не стояв осторонь. У період подій на Майдані 2013–2014 років, вже маючи проблеми зі здоров'ям, не міг активно долучитися. Але переймався долею своєї країни до останнього.

«Нам немає чого ділити в країні – нам треба об'єднуватися навко-

ло ідеї національної гідності, людської гідності, яку намагаються потоптати і перетворити нас на другу Білорусію», – казав Євген Шимонович.

Зі слів тих, хто знав лікаря Волинської обласної психіатричної лікарні Євгена Шимоновича, він був одним із тих волинян, авторитет яких поширюється далеко за межами фаху.

Сотні прожитих разом з пацієнтами життєвих трагедій, лишали щоразу слід у серці. Часто лучани могли чути мудрі поради та настанови Євгена Михайловича по обласному радіо, які ґрунтувалися на прожитому досвіді.

Помер Є. М. Шимонович 17 грудня 2015 року.

Валентина Машлай

Література:

Волинь. Громадський рух : 20 років / В. І. Бортніков, М. Г. Тиский, А. М. Митко, В. В. Троценко [та ін]. ; Гол. упр. з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Вол. обл. держ. адмін. – Луцьк : «Волиньполіграф», 2011. – 176 с.

Про Є. М. Шимоновича – с. 25.

Головій О. А. Шляхами української оксамитової революції. Волинь / О. А. Головій. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 100 с.

Про Є. М. Шимоновича – с. 5.

Корсак І. Ф. Оксамит недавніх літ : інтерв'ю, бесіди, розповіді. / І. Ф. Корсак. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 224 с.

Про Є. М. Шимоновича – с. 177, 181.

Малиновський В. Я. Становлення і розвиток місцевого самоврядування у Волинській області (1990–2010) : монографія. – Луцьк : Ініціал, 2013. – 352 с.

Про Є. М. Шимоновича – с. 13, 23, 29.

* * *

Комарук О. «Репетиція», що тривала п'ятнадцять років / О. Комарук // Досвіт. зоря. – 2005. – 27 січ. – С. 8.

Лісова А. «Я тобі забороняю бути членом Руху, бо якщо мене заберуть, то ти виховуватимеш двох моїх синів...» : волиняни Євген та Олег Шимоновичі стояли біля витоків подій, які дали початок створенню держави Україна / А. Лісова // Волинь. – 2021. – 19 серп. – С. 13, 20.

Харів О. Подяка тим, хто вистояв на майданах / О. Харів // Луцьк. замок. – 2011. – 20 жовт. – С. 13.

19 СІЧНЯ**75 років від дня народження І. М. Гаврилюка (1948) –
українського художника і дизайнера,
заслуженого працівника культури України**

Іван Миколайович Гаврилюк народився 19 січня 1948 року в м. Луцьку. Тут, в обласному центрі, пройшли його шкільні роки (1955–1966 рр.). Навчаючись у школі юнак з великим інтересом читав художню та наукову літературу, надаючи перевагу історії та географії, був постійним відвідувачем бібліотек. Але, все ж, з особливим пієтетом він ставився до мистецтва.

Так у кінці 1950-х років Іван Гаврилюк почав відвідувати художню студію при Палаці піонерів. У цей час її керівником був Петро Костянтинівич Сензюк – авторитетна людина у Луцьку, професійний митець, випускник Одеського художньо-педагогічного інституту. Окрім малювання хлопець захоплювався музикою. Це спонукало його до вступу в музичну школу. Проте свій вибір він зробив на користь іншого навчального закладу – художньої школи. Група, в якій навчався Іван Гаврилюк, стала першим випуском школи (1961–1965 рр.) дуже талановитих та креативних молодих людей. Під керівництвом фахових педагогів П. Сензюка, В. Хілька, О. Малюжинського, Іван Гаврилюк разом зі своїми однолітками здобув базові знання початкової художньої освіти. Хороші результати стали стимулом продовжувати навчання для здобуття професії. У 1967 Іван Гаврилюк стає студентом факультету «Проектування меблів та інтер'єру» Львівського державного інституту декоративного та прикладного мистецтва. Тут знову йому пощастило на педагогів: Роман Сельський, Карло Звіринський, Вітольд Манастирський, Мирон Вендзилович – відомих творчих особистостей в українській художній культурі. Окрім цього, у Львові Іван Гаврилюк познайомився з багатьма студентами, з якими, повернувшись у рідне місто після закінчення вузу, залишився добрими друзями: Рафаелем Авагяном, Віталієм Мельником та ін. Студентські роки закарбувалися у його пам'яті цікавими, іноді по-юнацьки зухвалими та, нерідко, авантюрними пригодами, а найголовніше – активним творчим життям, відвідуванням художніх виставок, виконанням перших завдань (проекти меблів Кирилівської церкви у Києві, низка соціальних об'єктів на території Запорізької атомної електростанції).

Ще в студентські роки Іван Гаврилюк стає учасником художніх виставок. На першій із них він представив свою роботу «Лукаш і Мавка» (карбування на міді) на тему драми-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки. Його дипломною роботою став проєкт молодіжного

табору в Карпатах (керівник М. Д. Вендзилович), у якій він на розгляд атестаційної комісії запропонував достоту креативне, як на той час, вирішення архітектурного об'єкта.

Свою трудову діяльність Іван Гаврилюк розпочав відразу опісля закінчення середньої школи: працював токарем, пізніше, за рекомендацією Віталія Мельника, був прийнятий на роботу в художні майстерні обласпоживспілки, працював художником-оформлювачем у взуттєвому магазині.

У 1973 році, отримавши диплом, Іван Гаврилюк приїздить до Луцька. Влаштовується на роботу у Художньо-виробничі майстерні Художнього фонду УРСР. Проходить службу в армії. У 1974 році повертається в рідне місто, продовжує працювати у Художньому фонді. Згодом переходить на роботу до Художнього комбінату, де з 1978-го до 1989-й роки займає посаду головного художника. За цей період під його керівництвом було втілено чималу кількість цікавих проєктів: РАГС та Волинський обласний театр ляльок у Луцьку, аеропорт у с. Крупа, ресторан у м. Києві, Будинок культури у м. Грубешові (Польща) та ін.

У 1989 році, на пропозицію свого колишнього вчителя Петра Сензюка, Іван Миколайович Гаврилюк стає директором Луцької дитячої художньої школи (до 2022 року). Відтоді для нього відкривається нова сторінка життя, в якій поєднуються організаторські, педагогічні та творчі здібності. Очоливши цей заклад, Іван Гаврилюк запроваджує нові форми та методи роботи з обдарованими дітьми, налагоджує співпрацю із художніми освітніми закладами Волині, України та за кордоном, заохочує педагогів школи для участі в конференціях, виставках, пленерах, симпозіумах, тощо. Низка заходів відбувається і на базі школи. Так, наприклад, із 1996 року проводиться обласний конкурс «Писанковий дивосвіт», з 2001 року – Міжнародний пленер юних художників, який згодом отримує назву «Луцький замок». З ініціативи Івана Миколайовича в навчальну програму школи вводиться новий предмет «Графічний дизайн».

Свої навички педагога Іван Миколайович проявляє поза межами школи: у 1990-х роках він працює викладачем на кафедрі дизайну Луцького технічного університету. За активну й плідну працю в царині культури та мистецтва у 2011 році йому було присвоєно звання заслуженого працівника культури України. З 2011-го до 2017 року він працює у Президії директорів спеціалізованих навчальних закладів, від 2012 року – член журі Всеукраїнського конкурсу «Єднаймося, брати мої» (до Шевченкових днів), з 2015 – член експертної комі-

сії Всеукраїнського конкурсу навчальних програм спеціалізованих навчальних закладів (при Всеукраїнському навчально-методичному центрі).

Небайдуха і креативна людина, Іван Гаврилюк і сьогодні продовжує викладати у художній школі. Його не полишає стан постійного творчого пошуку.

Олена Старикова

Література:

Вітинська А. «Писанковий дивосвіт» дивує багато літ / А. Вітинська // Луцьк. замок. – 2018. – 5 квiт. – С. 12.

Вітинська А. «Художня школа змінила наш Луцьк» / А. Вітинська // Волинь. – 2021. – 18 листоп. – С. 20.

Вітинська А. Шлях до виставок у Європі почався в Луцькій художній школі / А. Вітинська // Волинь. – 2021. – 28 жовт. – С. 16.

Занюк Л. Чи легко поєднати педагогіку і творчість розказала «Осіння палітра» : у Луцькій художній школі відкрили виставку картин викладачів закладу / Л. Занюк // Волинь. – 2019. – 22 жовт. – С. 7.

Малімон Н. Луцькі діти малюють війну... / Н. Малімон // День. – 2015. – 13–14 берез.

Сучасний виставковий зал – для майбутніх художників // Луцьк. замок. – 2018. – 25 січ. – С. 12.

Харів О. У художній школі презентовано твори митців-педагогів / О. Харів // Луцьк. замок – 2020. – 15 жовт. – С. 5.

Харів О. Художня школа в Луцьку однеєнька, зате гарнеєнька / О. Харів // Луцьк. замок. – 2020. – 16 лип. – С. 1.

Старикова О. 19 січня 70 років від дня народження І. М. Гаврилюка (1948) – українського художника та дизайнера, заслуженого працівника культури України / О. Старикова // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 37–40.

ЛЮТИЙ**3 ЛЮТОГО****90 років від дня народження П. А. Лаценка (1933–2005) –
заслуженого вчителя Української РСР**

Павло Андрійович Лаценко народився в селі Свинюхи Локачинського району Волинської області в сім'ї селянина-бідняка. У школу почав ходити в своєму селі в 1940 році, але з початком II світової війни офіційне навчання перервалося, а неофіційно займався із малярами сільський вчитель Антон Кирилович Чайка, який вчив дітей у себе вдома. Відновилося навчання в 1944 році. Після закінчення у 1948 році Привітненської неповносередньої школи навчався в Локачинській середній школі, яку успішно закінчив у 1951 році. Вищу педагогічну освіту здобував заочно в Луцькому педагогічному інституті імені Лесі Українки, працюючи у Коритнинській, Старозагорівській, Замличівській неповносередніх школах, як написав у своїх спогадах «Погляд у минуле з відстані часу»: «на посадах вчителя фізкультури, німецької мови, хімії, історії і навіть математики, креслення – чого тільки я не викладав тоді в школах. Був піонервожатим і шкільним бухгалтером».

У 1958 році П. А. Лаценка призначають директором Старозагорівської неповносередньої школи. У цьому ж році семирічні школи переводилися на восьмирічний термін навчання. В той час особлива увага зверталась на виконання Закону про загальне обов'язкове навчання і здобуття восьмирічної освіти, що вимагало великої організаторської роботи і директора, і вчителів та їх співпраці з батьками із залучення усіх дітей шкільного віку до навчання. Вчителі багато працювали з дітьми додатково після уроків, відвідували дітей вдома, залучали їх до занять спортом, урізноманітнювали учнівське дозвілля. Школа стала організовувати гаряче харчування школярів.

Упродовж 1961–1963 років Павло Андрійович працював секретарем райвиконкому. Після ліквідації району в 1963 році деякий час обіймав посаду директора Павловичівської восьмирічної школи. Колектив приязно зустрів нового керівника школи й сприймав і підтримував його ідеї щодо тематичного контролю знань, піднесення значення педагогічної ради та співпраці з батьками тощо.

У кінці 1964 року знову сформували, але вже в інших межах, Локачинський район, в якому П. А. Лаценко очолив районний відділ народної освіти. У новоутвореному районі, який охоплював весь Локачинський, частину Луцького, Рожищенського й Іваничівського

районів, шкільна мережа складалася з 86 початкових, восьмирічних та середніх шкіл. Крім них було ще три школи робітничої і сільської молоді, одна допоміжна спецшкола-інтернат, одна середня загально-освітня школа-інтернат, два будинки піонерів, чотири стаціонарні дитячі садки. Оволодіння ситуацією в освітянській системі заново сформованої територіально-адміністративної одиниці вимагало напруженої праці, фізичних та інтелектуальних зусиль, професіоналізму. І за чотири роки роботи на цій посаді Павлові Андрійовичу вдалося вирішити завдання, які стояли перед ним та працівниками відділу народної освіти. Сформувалась система роботи з керівними кадрами закладів освіти. Багато уваги приділяв діяльності педагогічних рад, намагаючись домогтися їх функціонування як органу педагогічної творчості, самоврядування з питань запровадження кращого досвіду навчання і виховання учнів. Завідувач особисто вивчав усі питання шкільного життя у школах, які систематично відвідував, надавав допомогу у вирішенні складних кадрових питань, стимулював педагогів до заочного навчання з метою отримання вищої освіти. На активізацію методичної роботи з педагогічними кадрами було спрямовано створення в районі зональних тематичних методичних кабінетів, які працювали на громадських засадах. Традиційним було проведення районних та шкільних педагогічних читань, в яких П. А. Лаценко брав активну участь. Він акцентував увагу педагогічних кадрів на важливих питаннях виховної позакласної та позашкільної роботи. Підтримував ініціативи шкільних колективів з організації екскурсійних поїздок школярів до Києва, Львова, Бреста та інших визначних місць країни, розвитку туристсько-краєзнавчої роботи, художньої самодіяльності, розширення залучення учнів до гурткової роботи тощо.

Наполегливо працював над поліпшенням матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу в закладах освіти району. Першою школою, збудованою в 1967 році за типовим проектом на території Локачинського району, була Привітненська середня школа, а перший дитячий садок за типовим проектом у цьому ж році збудували у Локачах. Розпочалось будівництво нових шкіл в селах Конюхи й Старий Загорів. Упродовж двох років збудували приміщення районного відділу освіти (з гаражем та складським блоком), методичного кабінету, будинку піонерів.

Павло Андрійович постійно тримав у полі зору питання харчування та оздоровлення дітей, підготовки шкіл до нового навчального року. Йому вдалося вирішити питання гарячого харчування школярів як за рахунок бюджетних коштів, так і виділення продуктів та молока колгоспами для усіх шкіл району.

У 1968 П. А. Лаценко був призваний в армію, оскільки мав військову освіту (дворічне навчання у Київському загальновійськовому училищі), а після демобілізації дванадцять років працював на державній роботі.

У 1980 році Павло Андрійович повертається в освіту. Його призначають директором заочної середньої, а у 1982–1997 роках він очолює Локачинську середню школу. З 1997 року і до виходу на заслужений відпочинок у 2000 році працює вчителем історії у Локачинській СШ.

Основні віхи роботи у Локачинській школі Павло Андрійович так описав у своїх спогадах: «Поскільки шкільне приміщення було недавно введене в дію, то потрібно було привести його в такий стан, щоб воно найкращим чином і повною мірою відповідало своєму призначенню. Наполегливою працею вчителів були обладнані навчальні кабінети, музейні кімнати, зали, кімнати й кабінети естетичного, морального, патріотичного й трудового виховання, бібліотека, постійно діючі виставки та ряд рекреаційних вирішень в приміщенні та на території школи. Школа стала рекомендуватись районним і обласним відділами освіти для прикладу й наслідування.

Маючи вже деяку завершену форму, стали наповнювати її змістом. Було впроваджене поглиблене вивчення музики. Працювали хори, духовий оркестр, вакальні й інструментальні, зокрема сопікарський, ансамблі й низка малих форм. У школі проводились районні й обласні семінари з питань музичного виховання школярів. Вокальний ансамбль хлопчиків «Патріот» брав участь у міжнародному фестивалі в Польщі, а вокальний ансамбль дівчаток «Любисток» у Всеукраїнському. У 1985 році школа стала дипломантом всесоюзного огляду художньої самодіяльності. Зведеному учнівському хору було присвоєно звання «Зразковий хор».

Але це був лише один напрям роботи. [...] Найефективнішою технологією навчання сьогодні у суспільстві визнано особистісно зорієнтований підхід. На вироблення його методики й на впровадження в практику ми вийшли ще в середині 80-х років. Таке розуміння необхідності врахування особистих можливостей школяра в нашій школі тоді називали диференціацією і почали її впроваджувати в практику. [...] А почали цю роботу з створення мобільних груп (це наша назва) у середніх класах для вивчення української мови й математики. На уроки з цих предметів учні з усіх класів однієї паралелі ділилися на групи: підвищених навчальних можливостей, базового рівня й посиленої педагогічної уваги. З кожною з цих груп заняття проводились різними вчителями. [...] Наступним кроком стало

впровадження профільного навчання в 10–11 класах. Сформували профілі: фізико-математичний, хіміко-біологічний, гуманітарний і технічний. Це дало можливість проводити більш конкретну роботу з профорієнтації, надранньої спеціалізації, зосередження зусиль школяра на тій галузі знань, в якій він мав намір шукати свою професію, а може й розвивати покликання у вищій школі.

На мою думку, навчальний процес набрав більшої чіткості, визначеності, якби сказав, довершеності».

Напрацювання колективу школи неодноразово відзначались органами управління освітою та в січні 1988 року П. А. Лаценкові присвоєно почесне звання «Заслужений вчитель Української РСР».

Колегією обласного управління народної освіти і радою інституту удосконалення вчителів (1990 року) було схвалено досвід діяльності педагогічного колективу Локачинської середньої школи із забезпечення системного підходу до виховання учнівської молоді та рекомендовано до використання у практиці роботи закладів освіти області напрацювання школи. Зокрема, у буклеті, виданому за матеріалами досвіду, наголошено, що «педагогічний колектив школи проводить цілеспрямовану роботу зі створення належних умов для всебічного та гармонійного розвитку учнів, підготовки їх до самостійного життя і праці. Позакласна робота в школі стала складовою частиною всього навчально-виховного процесу, відзначається цілеспрямованістю, багатством змісту і форм, різноманітністю видів діяльності учнів».

Упродовж усього життя Павло Андрійович брав активну участь у громадській роботі. Обирався депутатом Локачинської районної ради (12 років). Активно працював як лектор, голова первинної (Локачинської середньої школи) та Локачинської районної організації товариства «Знання».

Пам'ять про наставника живе у серцях його колишніх учнів та колег, її зберігає колектив ОЗЗСО «Локачинський ліцей».

Галина Романчук

Література:

Лаценко П. А. Погляд у минуле з відстані часу. (Кілька слів про себе і про той час) / П. А. Лаценко // Пед. орієнтир. – 2004. – Вип. 5. – С. 32–34 ; 2005. – Вип. 6. – С. 46–50 ; Вип. 6. – С. 38–40.

Лаценко П. А. Великі завдання школи / П. А. Лаценко // Колгосп. правда. – 1967. – 28 лют. – С. 2–3.

Лаценко П. Більше уваги колгоспним дошкільним закладам / П. Лаценко // Колгосп. правда. – 1968. – 13 черв. – С. 2, 4.

Лаценко П. Затишок тим, хто сяде за парти / П. Лаценко // Колгосп. правда. – 1968. – 9 лип. – С. 4.

Лаценко П. 1-е вересня 1939 року в нашій долі / П. Лаценко // Селян. життя. – 2001. – 1 верес. – С. 2 ; 8 верес. – С. 2 ; 15 верес. – С. 2 ; 22 верес. – С. 2.

Лаценко П. Славен твій труд, вчителю / П. Лаценко // Колгосп. правда. – 1966. – 1 верес. – С. 1.

Лаценко П. Червень 1941 року на Локачинщині / П. Лаценко // Селян. життя. – 2001. – 9 черв. – С. 2 ; 16 черв. – С. 2.

Локачі. Маленьке містечко у великій історії України : краєзн. нарис. – Луцьк : Терен, 2006. – 48 с.

Про П. А. Лаценка – с. 38.

Александрук М. Вересню – назустріч / М. Александрук // Колгосп. правда. – 1968. – 13 серп. – С. 4.

Балик Н. І традиції, і новаторство / Н. Балик // Рад. Волинь. – 1986. – 7 квіт. – С. 2.

Бондаренко В. І в краплі роси бачити світ / В. Бондаренко // Колгосп. правда. – 1968. – 6 січ. – С. 3.

Голяк М. На голубий вогник / М. Голяк // Колгосп. правда. – 1965. – 4 верес. – С. 4.

Депутатами Локачинської районної Ради депутатів трудящих обрані // Колгосп. правда. – 1969. – 20 берез. – С. 1.

Депутатами Локачинської районної Ради депутатів трудящих обрані // Колгосп. правда. – 1967. – 18 берез. – С. 1.

Знання – кожному трудівникові // Колгосп. правда. – 1966. – 15 лют. – С. 2.

Іваненко К. В добру путь юнь / К. Іваненко // Колгосп. правда. – 1968. – 23 трав. – С. 4.

Мандзюк Ф. Нести людям знання / Ф. Мандзюк // Рад. Волинь. – 1985. – 26 січ. – С. 2.

Ми вчителі – юних душ ковалі (з серпневої наради вчителів району) // Колгосп. правда. – 1965. – 2 верес. – С. 3.

Мозалевський В. Педагоги накреслюють заходи / В. Мозалевський // Рад. Волинь. – 1967. – 30 серп. – С. 3.

Передовий досвід – у масову педагогічну практику. – Луцьк, 1981. – С. 3–4.

Перша конференція // Молод. ленінець. – 1968. – 30 берез. – С. 3.

Поклик року навчального (з серпневої наради вчителів району) // Колгосп. правда. – 1966. – 30 серп. – С. 3.

Почесні відзнаки // Рад. Волинь. – 1988. – 31 січ. – С. 3.

Сковородка А. Вчитель – наставник і вихователь / А. Сковородка // Колгосп. правда. – 1966. – 8 січ. – С. 3.

Філатенко А. Збережи доброту / А. Філатенко // Рад. Волинь. – 1974. – 17 берез. – С. 3.

Чайковський В. До нових успіхів на ниві освіти / В. Чайковський // Колгосп. правда. – 1968. – 3 верес. – С. 2–3.

5 ЛЮТОГО

75 років від часу створення георозвідувального тресту «Волиньвуглерозвідка» (1948)

Геологічні дослідження на території західноукраїнських земель розпочалися ще на початку ХХ ст. У 1912 р. М. Тетяєв в одній зі своїх наукових розвідок припустив, що в цьому регіоні можуть знаходитися значні за обсягом поклади корисних копалин, зокрема, вугілля. Однак початок Першої світової війни (1914 р.) унеможливив подальші напрацювання в цій сфері. Їх було відновлено вже в міжвоєнний період, коли за умовами Ризького мирного договору (18 березня 1921 р.) Східна Галичина та Західна Волинь опинилися в складі Другої Речі Посполитої. Тоді вивченням геологічної будови регіону займалися Є. Янчевський та Я. Самсонович.

Новий етап геологічних досліджень на території Західної України загалом і Волині зокрема розпочався у повоєнний період, коли після вигнання нацистських військ ця територія увійшла до складу СРСР. Віднайдення покладів вугілля і їх подальший видобуток мали на меті інкорпорувати новоприєднаний регіон в єдиний господарсько-економічний комплекс Радянського Союзу, а також забезпечити паливним матеріалом місцеві промислові підприємства та інші установи.

У 1945 р. відновив своє функціонування трест «Львіввуглерозвідка», працівники якого зібрали і систематизували свої напрацювання, на підставі яких було ухвалено рішення про необхідність подальших наукових розвідок з метою виявлення покладів кам'яного вугілля. В наступні роки цей трест значно розширив територіальні межі своєї діяльності за рахунок БРСР і західних районів Волині, а вже у 1947 р. вчені виявили поклади корисних копалин неподалік від м. Володимира. Як наслідок, у кінці січня 1948 р. ЦК ВКП (б) і Рада Міністрів СРСР ухвалили постанову «Про розвиток видобутку кам'яного вугілля в Західних областях України», яка започаткувала масштабні георозвідувальні роботи на території Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну.

Керуючись цією постановою, Міністерство вугільної промисловості СРСР 5 лютого 1948 р. створило трест «Волиньвуглерозвідка» з центром у м. Луцьку (до середини 50-х рр. XX ст. управління тресту знаходилося на теперішній вулиці Лесі Українки). В середині березня до складу об'єднання передали Ковельську, Володимир-Волинську та Кобринську георозвідувальні партії, а також встановили лінію розмежування між ним та трестом «Львіввуглегеологія» (проходила по лінії сіл Бубнів – Локачі). Фінансування «Волиньвуглерозвідки» в той час було значним: з 20 млн. крб. 8,5 млн. крб. виділялося на георозвідувальні роботи, 9,5 млн. крб. – на придбання спорядження і два млн. крб. – на промислово-житлове будівництво.

З метою виявлення покладів корисних копалин працівники цього об'єднання провели дослідження в низці населених пунктів області – Іваничах, Заболотці, Литовежі, Біличі. Головний геолог «Волиньвуглерозвідки» Михайло Струєв та старший геолог розвідувальної партії Віра Шпакова проводили свої пошуки неподалік від сіл Будятичі, Бужанка, Дорогиничі та Русовичі. Як наслідок, восени 1948 р. на глибині понад 300 м їм вдалося виявити шар вугілля товщиною 115 см.

У грудні 1949 р. у Володимирі створено трест «Західшахтобуд» (керівник – Д. Вітрик), працівники якого мали започаткувати будівництво підприємств, які б займалися видобутком вугілля. Вже у 1950 р. почалося спорудження першої шахти поблизу села Дорогиничі, згодом аналогічні шахти було збудовано у інших населених пунктах Волинської області.

Як бачимо, завдання тресту «Волиньвуглерозвідка» полягало у виявленні покладів кам'яного вугілля на території регіону з метою його подальшого видобутку і використання у різних галузях господарства Радянського Союзу. Завдяки значному фінансуванню діяльність цього об'єднання виявилася досить результативною, що на початок 50-х рр. XX ст. призвело до появи на Волині мережі шахт та розбудови навколо них міської інфраструктури.

Любомир Дударчук

Література:

Велінець Ю. І. Вугільна промисловість у Волинській області в другій половині 40-х – на початку 90-х років XX століття : дисертація / Ю. І. Велінець. – Луцьк : [б. в.], 2022. – 295 с.

Нововолинськ та околиці. Край шахтарської праці. – Львів : Укр-пол, 2008. – 158 с. : іл.

Про «Волиньвуглерозвідку» – с. 23–24.

Нововолинську – 55. Особистості та трудові колективи в історії

розвитку міста : іст.-публ. нариси. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 96 с.

Про «Волиньвуглерозвідку» – с. 7–8.

Велінець Ю. Трансформаційні процеси в системі управління Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну в другій половині 40-х – на початку 90-х рр. XX ст. / Ю. Велінець // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2018. – № 6 (379) : Історичні науки. – С. 80–85.

Ковальчук О. Йшли геологи на захід / О. Ковальчук // Колос. – 1989. – 4 лип.

Людина з великої букви: він відкривав Волинський вугільний басейн // Володимир вечірній. – 2008. – 31 січ. – С. 8.

Рудько Г. І. Львівсько-Волинський кам'яновугільний басейн / Г. І. Рудько // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2017. – Т. 18 : Лт–Мал. – С. 265–266.

11 ЛЮТОГО

80 років від дня народження Є. Й. Ромашук (1943) – майстрині плетіння з природних матеріалів, членкині Національної спілки майстрів народного мистецтва України

Євгенія Йосипівна Ромашук народилася в селі Уханька Холмського повіту (нині територія Польщі) 11 лютого 1943 року. Саме звідти походив її тато Йосип Онуфрійович, відомий майстер плетіння з природних матеріалів. Мама – уродженка села Бережці (тепер Ковельського району) Волинської області. Родина пережила наприкінці 1944 року депортацію у степи Дніпропетровщини, звідки, й рятуючись від голоду, повернулася свої ходом на Волинь. Зазнали Ромашуки гіркоти поневірянь й через відсутність власного житла і документів, які відібрали під час виселення. Початкову освіту Євгенія Ромашук здобувала у семирічній школі № 4 та в середній загальноосвітній школі № 1 м. Володимира. Опісля навчалася у Кролевецькому професійно-технічному училищі художнього ткацтва Сумської області (Державний професійно-технічний навчальний заклад «Кролевецьке вище професійне училище») на відділі ткацтва, відділі дизайну Львівського училища прикладного та декоративного мистецтва імені І. Труша (Львівський державний коледж декоративно-ужиткового

мистецтва імені І. Труша). Вищу освіту здобула на факультеті промислового текстилю Львівської академії мистецтв (Львівська національна академія мистецтв).

Працювала Євгенія Ромашук художником-дизайнером Львівської парфумерно-косметичної фабрики, оформляючи вітрини, розробляючи дизайн упаковок.

Плетінню з природних матеріалів її навчив батько Йосип Ромашук (1909–2001 рр.), який у своїй творчості досяг мистецьких вершин і став знаним майстром. Перші свої роботи донька створила наприкінці 1980-х років. Відтоді вона ретельно опановувала різні види плетіння, використовуючи природні матеріали – рогіз, ситник, лозу, соломку. Нині вона створює капелюхи, кошики, вази для сухих квітів, різні коробочки та інші вироби декоративного й ужиткового призначення, поєднуючи різні техніки плетіння.

Євгенія Йосипівна – майстер народної творчості, член Волинського обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України.

Популяризує власну творчість, народне мистецтво, історію через виставки, зустрічі, майстер-класи. Участь у виставкових проєктах Євгенія Ромашук розпочала з 1990-х років. Відтоді її плетені вироби демонструвалися як в Україні, так і за кордоном. У 2010 р. Володимир-Волинський історичний музей представив родинну виставку Ромашуків, присвячену 100-річчю від дня народження Йосипа Онуфрійовича. Плетені вироби майстрині експонувалися на виставках, організованих Волинським обласним осередком Національної спілки майстрів народного мистецтва України в рамках мистецьких проєктів «Брила» (Луцьк, 2016 р.) та «Перевесло. Народне мистецтво в часі й просторі» (Луцьк, 2018 р.). Понад сто авторських плетених виробів та світлини з родинного архіву демонструвалося на виставці «Рідні береги. Творчий доробок родини Ромашуків» у Волинському краєзнавчому музеї (Луцьк, 2019 р.). Брала участь у міжнародному фестивалі «Етносвіт» (Київ, 2016 р.), Ягелонському ярмарку (Люблін, 2015 р., 2017 р.). У серпні 2019 року разом з колегами представляла українське народне мистецтво на Четвертому міжнародному фестивалі лозоплетіння, що проходив на базі Музею хмелю й лози в Новому Томишлі (Польща).

Євгенія Йосипівна також захоплюється живописом, графікою, ткацтвом, створює картини з квітами в стилі батик, продовжує родинне ремесло й передає досвід, навчаючи молоде покоління.

Людмила Мірошніченко-Гусак

Література:

Лесиним шляхом. Обласна виставка образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, текстилю, скульптури, художньої фотографії, предметів колекціонування. Присвячена 150-річчю від дня народження Лесі Українки : каталог / куратор вист. Г. Сарапін. – Луцьк : Доля, 2021. – 10 с.

Киба Я. Відомі і знамениті жителі / Я. Киба // Володимирщина: минувшина і сучасність : іст.-економ. і краєзн. вид. / Я. Киба. – Луцьк, 2017. – С. 209–259.

Лідницька Р. Йосип Ромашук : «Я все життя працював для власної втіхи, а втішилося стільки людей!..» / Р. Лідницька // Рідне місто. – 2012. – 6 груд. – С. 8.

Палій А. Статечний майстер / А. Палій // Слово правди. – 2009. – 26 листоп. – С. 11.

Бакликова О. 11 лютого 75 років від дня народження Є. Й. Ромашук (1943) – майстра плетіння з природних матеріалів, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України / О. Бакликова // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 51–54.

15 ЛЮТОГО

75 років від дня народження Р. М. П'ятачука (1948–2019) – заслуженого артиста України

Ростислав Максимович П'ятачук народився 15 лютого 1948 року в м. Рожище Волинської області в робітничій сім'ї. Після закінчення восьмирічної та музичної шкіл, вступає до Луцького культурно-освітнього училища на відділення народних інструментів по класу баян. Під час проходження військової служби грав у Ансамблі пісні і танцю ППО СРСР. Також заочно здобув освіту в Харківському державному інституті культури, отримавши кваліфікацію керівника оркестру народних інструментів.

Робота у Волинському народному хорі при філармонії стала пер-

шим місцем роботи. Молодий концертмейстер одразу поринув у насичене гастрольне життя.

У 1978 році до Луцька переїздить композитор і диригент Анатолій Пашкевич і очолює колектив Волинського народного хору. В цей період колектив переживає своє нове народження. Ростислав П'ятачук спершу працює в якості баяніста, а згодом стає керівником оркестру. Своєю грою він відзначився при виконанні таких творів як «Пісня про Волинь» та багатьох інших.

Важливу роль у роботі баяніста зіграли зібрані в молоді роки фольклорні матеріали. Саме вони лягли в основу хореографічних композицій «На Івана, на Купала...», «Гопак», «Ми з Волині» та інших. Протягом усієї своєї творчої діяльності Р. П'ятачук займався аранжуванням творів для оркестру Волинського народного хору та для аматорських колективів.

У 1999 році за особистий внесок у розвиток українського народного мистецтва Ростислав П'ятачук був удостоєний звання заслуженого артиста України. Також був нагороджений почесною грамотою Верховної ради УРСР та чисельними іншими грамотами. В оркестрі працює син Олександр, якому передалася від батьків любов до музики.

Помер керівник оркестру Державного академічного Волинського народного хору Р. П'ятачук 16 березня 2019 року, залишивши після себе чисельні здобутки та приємні спогади, як про віддану музичній справі людину.

Валентина Машлай

Література:

Волинська обласна філармонія / керівн. та авт. проекту: С. І. Єфіменко, В. В. Москалюк. – Луцьк : Надстир'я, 2015. – 144 с.

Про Р. М. П'ятачука – с. 107.

П'ятачук Ростислав Максимович // Слава і гордість культури України. Випускники Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Ф. Стравінського : 1952–1997 рр. / автор. проекту, збирач. матеріалів А. П. Антонюк. – Луцьк, 2017. – С. 294–296.

Філатенко А. З баяном мама долю накувала / А. Філатенко // Анастасія Філатенко – літописець культури Волині. Визначні постаті Волині / упоряд. А. П. Антонюк. – Луцьк, 2021. – С. 158–161.

Завада Л. 15 лютого 70 років від дня народження Р. М. П'ятачука (1948) – керівника оркестру Волинського державного академіч-

ного українського народного хору, заслуженого артиста України / Л. Завада // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 60–63.

23 ЛЮТОГО

70 років від дня народження В. С. Штинько (1953) – української письменниці, заслуженої журналістки України

Валентина Сергіївна Штинько (Хмельовська) народилася в селищі Локачі на Волині. Захоплення літературою прийшло досить рано. Свій перший вірш вона надрукувала у районній газеті «Колгоспна правда» ще шестикласницею. Мріяла про журналістику, хоча бачила себе вчителькою рідної мови й літератури. У 1970 році вступила на філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Відвідувала університетську літературну студію імені В. Чумака (незабаром перейменована в студію ім. М. Рильського). Серед тогочасних літстудійців були нині відомі українські поети Наталка Білоцерківець, Віктор Баранов, Галина Паламарчук, Людмила Таран, Станіслав Чернілевський.

Після закінчення університету працювала кореспондентом локачинської районної газети, потім багатотиражної газети заводу «Львівприлад», старшим лаборантом кафедри теорії і практики радянської преси факультету журналістики Львівського державного університету ім. Івана Франка.

У цей період друкувалася у журналах «Радянська жінка», «Жовтень», «Дніпро». З 1982-го Валентина Штинько на понад 35 років пов'язала свою долю з обласною газетою «Волинь» (до січня 1992 р. – «Радянська Волинь»), працюючи спочатку кореспондентом, потім – редактором відділу газети.

Валентина Штинько – член трьох національних спілок – Національної Спілки письменників України, Національної Спілки журналістів України та Національної Спілки краєзнавців України.

У 1992 році у видавництві «Відродження» (м. Дрогобич) виходить її перша поетична збірка «Тінь сльози», передмову до котрої написав лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, поет із Закарпаття Петро Скунець.

Працюючи редактором відділу національного відродження, Валентина Штинько опублікувала ряд цікавих публіцистичних та краєзнавчих матеріалів не лише на сторінках газети «Волинь», а також

у трьох томах збірника «Роде наш красний. Волинь у долях краян і людських документах», в альманахах обласної організації НСПУ «Світязь», журналі «Волинь», збірниках «Реабілітовані історією», «Ми – волинські журналісти» та «Волинь у нашій долі», «Волинського цвіту по всьому світу», «Ми в історії» (м. Київ) та інших. Стала ініціатором рубрики «Храми і люди», яка впродовж десяти років у співавторстві з заступницею директора Волинського краєзнавчого музею велася на сторінках «Волині». В цих публікаціях розповідалося про непросту історію найстаріших, найцікавіших храмів Волині, пам'ятки сакрального мистецтва, що в них зберігаються, долю людей, пов'язаних з історією цих храмів. У 2010 році матеріали рубрики «Храми і люди» вийшли у видавництві «Терен» окремою книгою нарисів і були відзначені, як краща книга у номінації «Історико-краєзнавча література» за підсумками другого етапу обласного конкурсу «Світ волинської книги – 2011».

Великою популярністю у читачів користувалася й авторська сторінка «Квіткова підкова», адресована тим, хто любить квіти й рідну землю.

У 1999 році в Луцькому видавництві «Надстир'я» видано другу поетичну збірку Валентини Штинько «Терновая хустка» у художньому оформленні Ореста Хмельовського, яка в обласному конкурсі «Краща книга року» завоювала друге місце. У 2008 році вийшли друком третя поетична збірка «Тернослов» та художньо-документальна повість «Наречена гетьманича» про волинянку родом з-під Устилуга Галю Мельник-Калужинську, яка була нареченою сина останнього гетьмана України Павла Скоропадського – Данила. 2015 року у видавництві «Терен» побачило світ друге видання цієї книги.

У 2009 році спільно з художницею Валентиною Михальською письменниця видала першу книжечку для дітей «Давай дружити», визнану кращою в обласному конкурсі «Світ волинської книги – 2010» у номінації «Література для дітей». У 2012 та 2016 роках побачили світ ще дві дитячих книжки – «Мартинове щедрювання» та «Що забула борсучиха?», які також проілюструвала Валя Михальська.

Цікавиться поетеса й питаннями художнього перекладу, зокрема, з польської та білоруської мов. Польською мовою були перекладені й вірші Валентини Штинько, які увійшли до таких видань, як «Zieleni sie drzewo pokoju. Poezja europejska w intencji powszechnej zgody», що вийшла у місті Зелена Гура (Польща), «Гравітація взаємності» (Луцьк, 2013).

Валентина Штинько щедро ділиться своїм журналістським і лі-

тературним досвідом із юним поколінням. Упродовж багатьох років вона викладала «Основи журналістики», в Луцькій гімназії №14 та була керівником гімназійної літературної студії «Гнідавське гроно». 2001 року у видавництві «Волинська обласна друкарня» побачив світ літературний альманах Луцької гімназії №14 «Добрідень, слово» під редакцією і з переднім словом Валентини Штинько.

Цілком умовним виглядає у письменниці й «заслужений відпочинок». Життєві обставини змусили її повернутися в рідні Локачі, де вона біля батьківської хати не лише вирощує екзотичні рослини, а й ось уже впродовж чотирьох років у місцевому Будинку дитячої та юнацької творчості веде гурток юних журналістів, керує літературною студією «Локація», займається краєзнавчою роботою, а з початком війни бере участь у волонтерських справах.

Валентина Сергіївна Штинько нагороджена обласними журналістськими преміями ім. Полікарпа Шафети у галузі публіцистики та ім. Феодосія Мандзюка за краще висвітлення краєзнавчої тематики 2018 року, грамотою Верховної Ради України, почесним знаком Національної спілки журналістів України «Журналістська гідність», Золотою медаллю української журналістики, церковним орденом Почаївської Божої Матері та іншими відзнаками.

Євгенія Ковальчук

Література:

Штинько В. Волинь: храми і люди : краєзн. нарис / В. Штинько, Є. Ковальчук. – Луцьк : Терен, 2010. – 292 с.

Штинько В. Давай дружити! / В. Штинько, В. Михальська. – Луцьк : Християн. життя, 2009. – 16 с. : іл.

Штинько В. С. Наречена Гетьманича : худ.-док. повість / В. С. Штинько. – Луцьк : Терен, 2008. – 256 с. : іл.

Штинько В. С. Наречена Гетьманича : худ.-док. повість / В. С. Штинько. – 2-е вид. – Луцьк : Терен, 2015. – 268 с.

Штинько В. Тернова хустка : поезії / В. Штинько. – Луцьк : Надстир'я, 1999. – 80 с.

Штинько В. Тернослов : вірші різних років / В. Штинько. – Луцьк : Терен, 2008. – 176 с.

Штинько В. Тінь сльози : поезії / В. Штинько. – Дрогобич : Відродження, 1992. – 125 с.

Штинько В. С. Що забула борсучиха? / В. С. Штинько ; худ. В. Михальська. – Луцьк : Християн. життя, 2014. – 20 с. : іл.

Штинько В. Вся сім'я в «банді» / В. Штинько // Розп'ятими долями болить Україна. Борцям за незалежність України, політичним в'язням Волині та їх родинам, виселеним з рідної землі в період комуністичного тоталітарного режиму присвячується. – Луцьк, 2019. – Кн. 1. – С. 175–183.

Штинько В. Миттєвості вічності / В. Штинько // Карби на серці. Ювілейний вернісаж Тетяни Галькун / авт.-упоряд. А. М. Якубук. – Луцьк, 2021. – С. 100.

Штинько В. Село над старим трактом : триптих про Куликовичі / В. Штинько, Є. Ковальчук // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волинське братство». – Вишгород, 2013. – Вип. 8. – С. 84–88.

Штинько В. 17 жовтня 70 років від дня народження М. М. Зінчука (1946–2004) – українського фотожурналіста / В. Штинько // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2016 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд. : Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2015. – С. 244–246.

Штинько В. Творчі гектари Феодосія Мандзюка дали достойний урожай / В. Штинько // На добру згадку... Феодосій Мандзюк. Спогади. Твори. Світлини. / упоряд. : С. Василевська, Д. Мандзюк, М. Мандзюк. – Луцьк, 2021. – С. 76–78.

Штинько В. Ти приїхав не з іншого міста ; Віддвигнуть абрикоси / В. Штинько // Гравітація взаємності : антол. сучас. укр. поезії / пер. на пол., упоряд. О. В. Криштальська ; ред., післямов. З. В. Фрончек. – Луцьк, 2013 = Grawitacja wzajemności. – С. 350–351.

Штинько В. 31 січня 50 років від дня народження Є. І. Назарук (1967) – української поетеси / В. Штинько // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2017 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2016. – С. 51–53.

Штинько В. С. У Зелені свята ; Чистий четвер ; Мальви та ін. / В. С. Штинько // Антологія літератури письменників Волині: Під Лесиним небом / упоряд. О. Л. Ляснюк. – Луцьк, 2019. – С. 247–256.

Штинько В. 6 вересня 70 років від дня народження С. В. Крещука (1946–2006) – заслуженого журналіста України / В. Штинько // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2016 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2015. – С. 221–225.

Штинько В. Арепетиції будуть, коли викопаємо картоплю й буряки! / В. Штинько // Волинь-нова. – 2018. – 25 верес. – С. 2.

Штинько В. Він хрест воздвигнув у собі / В. Штинько // Волинь-нова. – 2018. – 5 квіт. – С. 7.

Штинько В. Дім, де мрії стають крилатими / В. Штинько, Л. Полякова // Селян. життя. – 2019. – 12 груд. – С. 4–5.

Штинько В. Долаючи опір Слова... / В. Штинько // Селян. життя. – 2020. – 16 квіт. – С. 5.

Штинько В. Ніхто не зумів, лиш Ти... / В. Штинько // Селян. життя. – 2020. – 16 лип. – С. 3.

Штинько В. Живе кіно від бабусі Антосі / В. Штинько // Селян. життя. – 2020. – 24 груд. – С. 4.

Штинько В. Портрет конвоїра написав полонений німець / В. Штинько // Волинь. – 2021. – 25 лют. – С. 3.

Штинько В. «У Полтаві є пам'ятник галушці і свині, але нема жертвам голодомору» / В. Штинько // Волинь-нова. – 2018. – 22 лют. – С. 1, 11.

Штинько В. Щиро ваш – Іван Гнатюк... / В. Штинько // Дзвін. – 2019. – № 7/8 (лип.–серп.) – С. 226–228.

Штинько В. Як я, мамо, виросту, то спечу Вам велику хлібину... : Західна Україна у 1946–1947 роках надала допомогу не менше 6 мільйонам голодуючих / В. Штинько // Волинь-нова. – 2018. – 8 лют. – С. 1, 8–9.

Бондаренко Г. В. 30 років ВООНСКУ та відомі постаті у краєзнавстві / Г. В. Бондаренко // Історичне краєзнавство Волинської області (1939–2019 роки) : присвяч. 30-річчю Волин. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України та 75-річчю факультету історії, політології та нац. безпеки Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / Г. В. Бондаренко. – Луцьк, 2021. – С. 351–404.

Горик Н. Валентині Штинько – 60 : тріпоче в серці подив / Н. Горик // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2013. – №4/19. – С. 118–121.

Музика С. Валентина Штинько – гордість Затурцівської школи І-ІІІ ст. ім. В. Липинського. Слово про подругу / С. Музика, Г. Ушакова // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Локачинський район і Затурці в історії України та Волині : матеріали XLVI Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України та 510-й річниці першої писем. згадки про Затурці – малу батьківщину В'ячеслава Липинського : наук. зб. – Луцьк, 2013. – Вип. 46. – С. 145–146.

Бондарук Л. Народжена у Хмарній Долині для Сонячних Слів / Л. Бондарук // Волинь-нова. – 2013. – 23 лют. – С. 12.

Вікно рубрики: народна журналістка Валентина (Штинько) Хмельовська нарешті стала Заслуженою // Волинь-нова. – 2016. – 27 серп. – С. 2.

Гарбарчук К. Наша колега Алла Лісова володар журналістського «Оскара» [Валентина Штинько – премія ім. Степана Сачука] / К. Гарбарчук // Волинь-нова. – 2018. – 7 черв. – С. 5.

Занюк Л. «Якщо душа запрагне високості»: покличете поета у гості / Л. Занюк // Волинь-нова. – 2016. – 20 жовт. – С. 19.

Костючко П. До земляків з відкритим серцем / П. Костючко // Селян. життя. – 2017. – 18 листоп. – С. 3.

Редаційне свято: життя у віршах і квітах // Волинь-нова. – 2013. – 23 лют. – С. 2.

Шиіпук С. Письменник та поет починаються зі слова... / С. Шиіпук // Полісся. – 2016. – 19 квіт. – С. 2.

Валентина Штинько (Хмельовська) // Письменники Волині : довід. волин. обл. орг. Нац. спілки письменників України. – Луцьк, 2010. – С. 76–77.

Валентина Штинько (Хмельовська) // Волинь літературна: наші сучасники : зб. матеріалів про письменників Волині, членів Нац. спілки письменників України. – Луцьк, 2010. – С. 322–331.

Ковальчук Є. 23 лютого 60 років від дня народження В. С. Штинько (1953) – української поетеси, журналістки / Є. Ковальчук // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 27–31.

17 БЕРЕЗНЯ

75 років від дня народження В. В. Трофимовича (1948) – українського історика

Володимир Васильович Трофимович народився 17 березня 1948 року в м. Любомль, у сім'ї службовців. Батько працював у торгівлі, мати вихователькою в дитячому садку.

Ще в дитячі роки почув від батька, який був в'язнем Любомльського німецького штрафного табору, як німці спалили сім'ю родичів

в 1942 році. Матір родом з Полтавщини, розповідала про голодомор в Східній Україні. Допитливий хлопчина був активним читачем районної бібліотеки, поновляючи свої знання по вивченню історії і інших дисциплін. Юнак захоплювався не тільки наукою, а й музикою, граючи на трубі у відомому на всю Волинь оркестрі І. М. Теплякова. Ще одним захопленням Володимира був футбол, яким він цікавився ще довгі роки після школи.

В. В. Трофимович, навчаючись у Любомльській середній школі й будучи здібним учнем, залишає денне навчання і переходить у вечірню школу. Він пояснював це тим, що так у нього більше вільного часу, щоб опановувати знання і мудрість книг.

Наполегливо, опановуючи науку, закінчив школу із золотою медаллю. В 1966 році Володимир поступив на історичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. В період навчання в університеті він встигав всюди: грав у духовому оркестрі та футбольній команді, а як кращий студент, був головою студентського наукового товариства університету. Вже на другому курсі у нього сформувалась стійка зацікавленість історією України та всесвітньою історією (в першу чергу новітньою). Саме тоді він відчув потяг до наукової роботи. Був активним учасником студентських наукових конференцій, студентських будівельних загонів.

Після закінчення університету в 1971 році був направлений викладати історію на батьківщину в с. Рівне Любомльського району. У той час сільські навчальні заклади потребували фахівців широкого профілю, оскільки вчителів усієї номенклатури навчальних дисциплін не вистачало. Тому молодому вчителю довелося вести уроки не тільки історії та суспільствознавства, а й української літератури, фізкультури, вести предметний гурток.

Працюючи з дітьми, він не полишав мрії про заняття науковими дослідженнями. Його сподівання підкріпили премія ім. Комсомолу України та медаль Міністерства вищої і середньої освіти СРСР, якими були відзначені його студентські наукові роботи.

Улітку 1972 року В. Трофимовича перевели на посаду вчителя історії середньої школи у м. Нововолинську. Водночас його запросили на роботу за сумісництвом у філію Львівської політехніки на кафедру суспільних наук. Невдовзі він був переведений до Львівського університету. Мудрим радником на довгі роки став для нього професор О. Зашкільняк, під керівництвом якого здобувач захистив кандидатську дисертацію. Отримавши диплом кандидата історичних наук та атестат доцента, занурився в напружений ритм викладацької роботи. Як лектор товариства «Знання» об'їздив значну частину країни.

Період «перебудови» і «гласності» відкрив для нього можливість для дещо іншого погляду на історію України, а також боротьбу українських дисидентів проти монопартійної номенклатури.

Тривалу роботу в архівах стимулювали нові горизонти, які відкривалися зі вступом у докторантуру. У 1984 році 6 місяців стажувався у Московському університеті ім. М. Ломоносова, але докторантом став у Київському державному університеті ім. Т. Шевченка. Мав наукове стажування у Варшавському університеті, працював у архівосховищах та бібліотеках Варшави, Лодзі, Любліна. У 1992 році диплом доктора історичних наук доповнив атестат професора.

Працюючи на кафедрі політичної історії Львівського університету, вів також кілька лекційних курсів на факультеті міжнародних відносин. Був керівником колективу авторів навчального посібника «Історія міжнародних відносин України ХХ століття». У 1994 році підготував до друку посібники «Українські військові формування у німецьких мундирах», у наступному році – «Україна в роки Другої світової війни» і ін. Читав лекції курсантам Львівського військового інституту Львівської політехніки.

Формуючи власне дослідницьке кредо, В. Трофимович одночасно звернувся до тем, якими до того спеціально не займався, і які були фактично заборонені в радянські часи. У 1990-х роках почав вивчати український самостійницький рух 1940–1950-х років. У журналі Української республіканської партії «Республіканець» вів рубрику «Погляд в історію», в якій популяризував знання з історії визвольних змагань українців. Ще одним напрямком наукового пошуку стали практично неопрацьовані проблеми українсько-польських відносин кінця 30-х – середини 40-х років ХХ ст. Брав участь у дискусіях в рамках Міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини в 1918–1947 роках». Проблему відповідальності за криваві події воєнної доби, зокрема «Волинську трагедію», пропонував вирішувати системно, не роблячи винятків для всіх військово-політичних сил та зовнішніх факторів і не перекладаючи відповідальність за кровопролитний конфлікт лише на Організацію українських націоналістів та її окремих лідерів.

У 1999 році В. Трофимович отримав запрошення керівництва Острозької академії стати професором цього навчального закладу, де очолив кафедру історії. За період наукової роботи професор В. Трофимович був науковим керівником при захисті більше 20-ти кандидатських дисертацій і однієї докторської. Ним підготовлено більше 80-ти статей у наукових збірниках.

Для молодшого покоління істориків він залишається зразком пе-

дагога і науковця, громадського діяча. Багато часу відводить редакційним обов'язкам. Він – заступник головного редактора «Наукових записок Національного університету «Острозька академія», член редакційних колегій інших періодичних видань. Є рецензентом понад тридцяти монографічних, археографічних та систематичних видань.

Чесність, порядність, дисциплінованість, високий науковий авторитет принесли В. Трофимовичу заслужену повагу колег і керівництва університету. За високий професіоналізм, особистий внесок у підготовку висококваліфікованих спеціалістів, плідну науково-педагогічну діяльність В. Трофимовичу в 2008 році було присвоєно звання «Заслужений працівник освіти України».

Олександр Остапюк

Література:

Трофимович В. Любов на лінії вогню : оповідання / В. Трофимович ; авт. передм. О. Дрига. – Харків : Фоліо, 2016. – 153 с.

Трофимович В. «Війна після війни» на Любомльщині. 1944–1952 рр. / В. Трофимович // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії : Міжнар. іст.-краєзн. конф., присвяч. 730-ій річниці від часу першої відом. писем. згадки про м. Любомль та 810-ій річниці з часу писем. згадки про літописне м. Угровське : наук. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. 63. – С. 457–460.

Трофимович В. Етнічно-демографічні зміни у Східній Галичині та на Волині у роки Другої світової війни / В. Трофимович // Україна – Польща: важкі питання : матеріали XI Міжнар. семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни» / Світовий союз воїнів Армії Крайової, ВДУ ім. Лесі Українки. – Варшава, 2006. – Т. 10. – С. 245–268.

Трофимович В. Нацистська політика геноциду євреїв на Волині / В. Трофимович, С. Іванов // Друга світова війна та долі мирного населення у Східній Європі : матеріали Міжнар. наук. конф. пам'яті Митрополита Андрія Шептицького / ред. Л. Фінберг. – Київ, 2016. – С. 165–181.

Трофимович В. Повстанське підпілля на території Шацького району у повоєнні роки / В. Трофимович // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII

Всеукр. іст.-краєзн. наук.-практ. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 85–89.

Трофимович В. Чи мали вплив Холмські події на Волинську трагедію 1943–1944 років? / В. Трофимович // Другі Всеукраїнські краєзнавчі читання, присвячені пам'яті Григорія Гуртового : наук. зб. – Луцьк, 2016. – С. 144–150.

Трофимович В. Багата історія «Острозької академії» / В. Трофимович, Я. Антонюк // Волинь-нова. – 2012. – 21 лют. – С. 7.

* * *

Антонюк Я. Підпілля ОУН та УПА в умовах «фронтового періоду» (1943–1944 рр.) / Я. Антонюк, В. Трофимович // Укр. іст. журн. – 2020. – №3. – С. 27–39.

Веденеєв В. Д. Радянські органи державної безпеки на Волині в період німецької окупації : розділ 4 / В. Д. Веденеєв, В. В. Трофимович // Історія органів державної безпеки на Волині : док.-публ. вид. / ред. М. М. Кучерепа. – Луцьк, 2012. – С. 63–70.

25 БЕРЕЗНЯ

90 років від дня народження В. С. Костецької (1933–2012) – заслуженого вчителя Української РСР

Віра Сидорівна Костецька народилася 25 березня 1933 року у селі Дерно Ківерцівського району в селянській сім'ї. У 1940 році вступила в перший клас Дернівської початкової школи, навчання в якому запам'яталося на все життя і тоді ж з'явилась мрія стати вчителькою. Як згадувала Віра Сидорівна, на цьому закінчилося її дитинство. Продовжувала навчання вже в повоєнні роки в семирічній школі с. Дерно, а потім – у Луцькому педагогічному училищі, яке закінчила у 1953 році. З одержанням диплому отримала і направлення на роботу в Іваничівський район Волинської області.

З 1953 по серпень 1956 року працювала в Грушівській, Милятинській, Низкиничівській, Заболотцівській неповних середніх школах, де викладала різні предмети, бо вчителів не вистачало. І, де була гостра потреба, туди і направляли молоду вчительку, яка мала спеціальну освіту.

У серпні 1956 року на прохання Віри Сидорівни її переводять в Литовезьку середню школу на посаду вчительки початкових класів. І вже за кілька років учительську цієї школи прикрасив стенд, матеріали якого широко представили досвід її роботи, розповіли про ті мето-

ди, за допомогою яких педагог дає своїм вихованцям міцні і ґрунтовні знання. Особливої уваги надавала Віра Сидорівна індивідуальній роботі з учнями.

Як свідчать документи спільного засідання колегії Волинського облвну і ради інституту удосконалення вчителів (11 лютого 1983 р.), які зберігаються у Державному архіві Волинської області, цінним у роботі Віри Сидорівни «є вміння формувати у дітей навички навчальної діяльності». Вона часто пропонує учням роботу за певними алгоритмами, приписами, за аналогією, формує навички самостійної роботи з підручником. У кожного учня є свій зошит-довідничок [...] широко використовує в процесі навчання матеріал з навколишнього життя, близький і зрозумілий учням (задачі з життя класу, за статистичними даними досягнень колгоспу, спостереженнями у природі і т. ін.). Вона постійно добирає і систематизує матеріали періодичної преси. В неї є добірки на теми: «Урок і сучасність (тексти, речення)», «Люди творчої праці», «Наші досягнення і наші плани (матеріали з життя району, області, республіки)», «Про професії», «Сторінки здоров'я» та ін». Відзначено також роботу В. С. Костецької над зміцненням матеріальної бази. Її кабінет початкових класів викликав захват у педагогів, які приїздили до Віри Сидорівни вчитися, адже вона багато років вела районну школу передового педагогічного досвіду. У Литовезькій школі вчителька працювала упродовж 36 років.

Поряд з роботою в школі постійно брала активну участь у громадсько-корисній роботі села. Недарма ж односельці обирали її депутатом сільради.

За сумлінну працю в справі навчання і виховання учнів В. С. Костецька відзначалась нагородами: орденом Трудового Червоного Прапора (1971 р.), значком «Відмінник народної освіти» (1977 р.), почесним званням «Заслужений вчитель Української РСР» (1980 р.), медалями «За доблесну працю» та «Ветеран праці».

Свій виступ на святкуванні 120-ліття Литовезької школи у 2002 році Віра Сергіївна почала просто і щиро, так як завжди говорила з учнями та їх батьками: «Мені здається, що нема серед нас людини, у якої б не забриніли струни серця від почутого і побаченого, від зустрічі з рідними обличчями, від спогадів.

Майже 40 років я віддала школі. Серед моїх учнів є вже сивочолі мужі, поважні жінки, у яких дорослі діти, а до школи ходять їхні внуки. Тож хай усім щастить у всьому. Я дякую вам, дорогі мої учні, що ви були у моїй долі, що я мала велику радість вчити і виховувати вас».

А колишні учні з великою повагою та любов'ю згадують Віру Сергіївну, її незабутні уроки й життєві настанови, зустрічі з нею через

роки після закінчення школи, щирі й відверті розмови та свою щоденну радість навчання і спілкування з такою людиною, мудрою, милосердною учителькою.

Галина Романчук

Література:

Вегера Л. П. Пам'ять – то мудрість наша, щастя і болю чаша. Литовезькій школі – 120 років / Л. Вегера // Пед. пошук. – 2002. – № 2 (34). – С. 54–55.

До науки // Колос. – 1972. – 31 серп. – С. 1.

Кондрачук В. Гордість суспільства / В. Кондрачук // Колос. – 1980. – 4 жовт. – С. 3.

Кривонюк М. Світлина: В. С. Кондрацька зі своїми учнями / М. Кривонюк // Колос. – 1980. – 21 жовт. – С. 3.

Лішук О. Ростити громадянина нового суспільства (На XIX серпневій районній конференції вчителів) / О. Лішук // Колос. – 1985. – 27 серп. – С. 3.

Панасюк І. Високе почуття обов'язку / І. Панасюк // Колос. – 1980. – 28 серп. – С. 3.

Панасюк І. Пломінь серця / І. Панасюк // Колос. – 1980. – 7 листоп.

У добру путь, ПершOVERесню! // Колос. – 1985. – 31 серп. – С. 1.

26 БЕРЕЗНЯ

25 років від часу створення

Нововолинського міського історичного музею (1998)

Нововолинський міський історичний музей є важливим осередком культурного та просвітницького життя міста Нововолинська. Щороку музей відвідує близько 7 тисяч екскурсантів. Фонди музею налічують 6210 експонатів, із них 1460 – предмети основного фонду, які належать до державної частини Музейного фонду України, 4750 – предмети науково-допоміжного фонду.

Музей пройшов свій шлях становлення. У 1997 р. рішенням громадськості міста цю відповідальну справу було довірено Надії Войтюк – краєзнавиці та активній громадській діячці філії Союзу українок в Нововолинську, яка збирала та вивчала предмети матеріальної та духовної спадщини місцевого населення, ґрунтовно досліджувала біографії ветеранів Другої світової війни. Відтоді розпочалася робота зі створення музею в Нововолинську на громадських засадах. Фахову науково-методичну та практичну допомогу у побудові експозиції та

подальшій діяльності Нововолинського міського історичного музею надала співробітниця науково-методичного відділу Волинського краєзнавчого музею Олександра Нагорна.

Відповідно до Рішення Нововолинської міської ради № 28/1 від 26.03 1998 р. було відкрито історичний музей міста Нововолинська, із підпорядкуванням його відділові культури виконавчого комітету Нововолинської міської ради, а Надію Наумівну Войтюк було призначено на посаду директорки музею.

Значну збірку музейної колекції становлять етнографічні матеріали, частина яких демонструється в експозиції. Копітку роботу з наповнення етнографічними пам'ятками провела Надія Войтюк. Серед перших надходжень до музею, були її власні речі, предмети зібрані нею у навколишніх селах та збережені та надані «дорогі серцю родинні речі» союзнянок. Етнографічну колекцію складають предметами матеріальної та духовної культури не лише Волині, але й інших регіонів України XIX–XX ст., оскільки місто Нововолинськ заселяли та розбудовували люди з різних регіонів України. В музейній колекції зібрані альбоми з вишитими візерунками, що репрезентують вишивку зі старовинних сорочок та рушників, зібраних у музеї.

Із метою пошанування, відродження, удосконалення та піднесення до рівня українського традиційного сучасного вбрання, з ініціативи та організації Нововолинського історичного музею, союзнянок та за підтримки відділу культури виконкому Нововолинської міської ради щороку, до Дня Незалежності України у місті проходить дійство – парад вишиванок під назвою «Я по світі іду в вишиванці».

Значною частиною етнографічної колекції у Нововолинському міському історичному музеї є писанки, яких нараховується понад 400 одиниць збереження. Ця колекція часто експонується в музеї і завжди привертає увагу відвідувачів різного віку та різних зацікавлень. Із метою розвитку писанкарства у Нововолинську, дослідження великодньої звичаєвості та обрядовості, популяризації творчості писанкарів на Волині, щорічно у музеї проходять відповідні майстер-класи для дітей.

Зібрані, науково опрацьовані музейні предмети, оформлені в експозиції за тематичними розділами: «Праісторія нашого міста», «Події Другої світової війни», «Початок становлення міста», «Розвиток міста», «Церковні старожитності». Привертають увагу відвідувачів музею експонати, які висвітлюють заснування шахтарського міста: світлини першопрохідників та будівельників майбутнього міста, прилад-теодоліт, який використовували під час проектування вулиць, макети шахти № 1, перших будинків, шахтарський комбайн

«Донбас-14», одяг шахтаря, захисна каска 1950-х років, лампи газовиміру, обушки, фляга.

Експозиція Нововолинського історичного музею постійно оновлюється та доповнюється новими матеріалами. До прикладу, в розділі «Події Другої світової війни» створено експозиційний блок матеріалів «Обереги у неволі», в якому експонуються речі вишиті у радянських тюрмах жінками-політв'язнями. Ці «сімейні реліквії» доповнюються сумними історіями про життєве випробування у важких, часто нелюдських умовах політв'язнів, закарбованих в розповідях Ганни Іванівни Мальчівської, Ганни Йосипівни Сосюк, Ірини Іванівни Красовської, Надії Гуменюк, Анатолія Павловича Рябченюка.

Розділ експозиції «Церковні старожитності» доповнений меморіальними матеріалами Арсена Річинського – волинського українського, політичного і церковного діяча ХХ ст., який у 1920–30-х роках на Волині працював лікарем та активно займався громадською, політичною та культурною діяльністю: заснував у Володимирі і Володимир-Волинському повіті «Просвіту», «Пласт», «Союз Українок», з 1929 р. став членом «Українського Волинського об'єднання», написав низку праць.

Почесне місце в експозиції Нововолинського історичного музею посідає меморіальна виставка «Ціна Незалежності». В її експозиції представлені фото, особисті речі та біографічні дані усіх нововолинських Героїв Небесної Сотні та воїнів, які загинули у зоні АТО. Колекція експонатів про участь нововолинців в героїчних подіях в наш час постала в музеї завдяки пошуковій роботі, яку розпочала Марценюк Тетяна Василівна та волонтер Олександр Мазурок. Тетяна Василівна виконувала обов'язки директора музею з 2016 по 2019 роки. Під її керівництвом у 2018 р., з нагоди 20-ти річного ювілею музею, було видрукувано новий путівник по музею з перекладами на польську та англійську мови, а також довідник про храми міста «Духовне серце шахтарського Нововолинська».

Нововолинському міському історичному музею надано в користування бібліотеку філії Союзу Українок, зібраною українською діаспорою Каліфорнії (США), обсягом 1,2 тисячі книг. Ці книги як найбільшу цінність берегли українці, які змушені були залишити батьківщину та виїхати з-за кордон. Серед них: багатотомне видання «Літопис Української Повстанської Армії», суспільно-політичний та літературний місячник «Визвольний шлях», енциклопедія українознавства, праці Михайла Грушевського, твори Шевченка та ряд інших.

Сьогодні Нововолинський міський історичний музей очолює Ірина Костюк. Людина з активною життєвою позицією, вона розро-

бляє та втілює нові форми роботи, спрямовані на підвищення іміджу Нововолинського міського історичного музею. З метою розвитку інноваційних методів роботи, музей створив свій логотип, комунікує зі своєю аудиторією через соціальні мережі.

Ірина Костюк – активна учасниця всеукраїнських форумів та конференцій музейних працівників, ініціаторка організації та проведення у м. Нововолинську історико-краєзнавчої конференції «Нововолинськ: від західних кордонів Древньої Русі до сучасної Європи» (29 серпня 2020 р.). Завдяки ініціативі та зусиллям Ірини Костюк, у серпні 2020 р., Нововолинський міський історичний музей став учасником всеукраїнського проекту «Музей відкрито на ремонт», в ході якого було перейнято досвід у спеціалістів-музейників та презентовано себе на всеукраїнському рівні.

Набутий досвід роботи Нововолинського історичного музею свідчить про те, що він не тільки зберігає історичну та культурну спадщину міста, але й відіграє важливу роль в її популяризації, вишукує нові предмети музейного значення, що є вагомим внеском у збереження культурної спадщини України. Адже кожна річ несе в собі інформаційну пам'ять минулих поколінь. Інтерпретація минулого в сучасному світі є пріоритетною у роботі музею. Кожна виставка чи виховний захід покликані сформувати у відвідувачів любов і повагу до своєї рідної історії та культури. А ще, музей став провідним серед інших інфраструктур у туристичній галузі Нововолинська. Багатофункціональна діяльність музею мотивує працівників Нововолинського історичного музею розвивати систему створення нових програм і форм музейної діяльності, знаходити нові можливості для створення додаткових ресурсів фінансування та залучення додаткових коштів до музею.

Тамара Андрейчук

Література:

Андрейчук Т. Робота музеїв у територіальних громадах Волинської області в умовах пандемії COVID-19 : на підставі звітів за 2020 рік / Т. Андрейчук, О. Вернидубов, В. Панасюк // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2021. – Вип. 11. – С. 46–53.

Вернидубов О. Комунальні та громадські музеї Волинської області в 2013 році : (порівн.-довід. матеріал) / О. Вернидубов, Л. Криштапук // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2014. – Вип. 6. – С. 330–345.

Вернидубов О. Комунальні та громадські музеї Волинської області в 2015 році : (порівн.-довід. матеріал) / О. Вернидубов, Л. Кришта-

пюк // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2016. – Вип. 8. – С. 347–366.

Войтюк Н. Сторінки експозиції Нововолинського історичного музею: обереги неволі / Н. Войтюк // Волинський музей: історія і сучасність : наук. зб. – Луцьк, 2004. – Вип. 3. – С. 29–36.

Дмитренко А. Пам'ятки науки і техніки у краєзнавчих, історичних та меморіальних музеях Волині / А. Дмитренко // Українське державотворення: проблеми і сучасність : зб. наук. пр., присвяч. 155-річчю від дня народж. історика, держ. діяча М. Грушевського. – Луцьк, 2021. – Вип. XVII. – С. 32–41.

Мельничук М. Культурно-освітня та популяризаторська діяльність Нововолинського історичного музею / М. Мельничук // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2014. – Вип. 6. – С. 51–52.

Мельничук М. Музей як туристичний об'єкт : на прикладі Нововолинського історичного музею / М. Мельничук // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2015. – Вип. 7. – С. 83–85.

Мельничук М. Роль Нововолинського історичного музею в збереженні та інтерпретації культурної спадщини Волині : матеріали V Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волин. краєзн. музею / М. Мельничук // Волинський музей: історія і сучасність : наук. зб. – Луцьк, 2014. – Вип. 5. – С. 120–121.

Мельничук М. Формування етнографічної збірки Нововолинського історичного музею / М. Мельничук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї : матеріали четвертої Всеукр. наук.-етногр. конф., присвяч. 80-річчю від дня народж. Олекси Ошуркевича : наук. зб. – Луцьк, 2013. – Вип. 44. – С. 37–40.

Бурим Т. Із чистої криниці / Т. Бурим // Наше місто. – 1999. – 4 берез.

Власюк М. Музей «відкрито на ремонт» / М. Власюк // Наше місто. – 2020. – 13 серп. – С. 5.

Войтюк Н. Живе музей – не вмирає минуле / Н. Войтюк // Наше місто. – 2001. – 20 груд.

Войтюк Н. Наша міська скарбниця / Н. Войтюк // Наше місто. – 2000. – 18 трав.

Войтюк Н. Скарбниця історії Нововолинська / Н. Войтюк // Наше місто. – 2013. – 30 трав. – С. 9.

Корнилюк М. Рушниками славна Україна і талановитими людьми / М. Корнилюк // Наше місто. – 2008. – 3 квіт.

Лісова А. Копія Пересопницького Євангелія віднині є у Нововолинську / А. Лісова // Наше місто. – 2020. – 3 груд. – С. 1.

Лісова А. Музей наймолодшого міста / А. Лісова // Волинь. – 1998. – 23 квіт.

Малімон Н. Розповіді були такі цікаві, що ними не можна було поділитися з іншими: чому економіст Надія Войтюк стала першою директоркою Нововолинського народного історичного музею / Н. Малімон // День. – 2020. – 13–14 берез. – С. 8–9.

Марцинюк Т. Музей – золоті ворота нашої держави / Т. Марцинюк // Наше місто. – 2017. – 18 трав. – С. 2, 3.

Трубнікова Л. Нововолинський історичний музей святкував двадцятиріччя / Л. Трубнікова // Наше місто. – 2018. – 5 квіт. – С. 2.

27 БЕРЕЗНЯ

80 років від дня народження Л. П. Каспрук (1943–2015) – української художниці й педагогині

Леся Павлівна Каспрук народилася 27 березня 1943 року в селі Хорохорин Луцького району в родині Павла Йосиповича та Віри Олександрівни Каспруків.

Великий вплив на Леся мала мама. Батько загинув у роки Другої світової війни. Віра Олександрівна – гарна, інтелігентна, розумна жінка передала доньці Лесі не лише свою зовнішню красу, але й інтелігентність, делікатність, тонке відчуття прекрасного, людяність. З часом це вплинуло на розвиток і формування майбутньої художниці й педагога. Сім'я спочатку жила в Торчині, потім переїхала до Луцька, де Віра Олександрівна працювала заступником директора в обласному будинку дитини. Леся Каспрук навчалася у Луцькій середній школі № 2. З дитинства у неї виявився хист до малювання. У 1960 році, успішно закінчивши школу, продовжила навчання у Львівському училищі прикладного мистецтва імені І. Труша (нині Львівський державний коледж декоративного і ужиткового мистецтва імені Івана Труша) на відділенні художньої кераміки.

Заснований у другій половині XIX століття, Львівський коледж має гарні художньо-педагогічні традиції. Саме у 1950–1960-х роках піднявся рівень навчання. Роботи студентів регулярно виставлялись на виставках. Традиційною стала літня практика. Для першого курсу – пленер, другого – дослідження народного мистецтва у таких центрах як Коломия, Косів, Космач, 3–4 курси проходили практику на деревообробних, текстильних, керамічних та інших підприємствах відповідно до профілю. Практика п'ятих курсів відбувалась у великих музеях. Послаблення ідеологічного тиску на початку 1960-х також позитивно відбилась на якості навчання та світогляді студентів.

У 1963–1964 навчальному році колектив із педагогів С. Костирка, Ю. Лесюка, Т. Драгана, Б. Сумішевського запровадив нову програму навчання з предмету «Основи композиції», який базувався на сучасній європейській методиці навчання у поєднанні з місцевими національними традиціями.

У 1965 році Леся Каспрук успішно закінчила навчання в училищі і з дипломом (спеціальність – художня кераміка, кваліфікація – художник-майстер) повернулася до рідного міста, з яким пов'язане все подальше життя художниці і педагога. Від 1965 до 1978 року вона працює у Луцькій дитячій художній школі. Молодий художник-педагог стояла біля джерел становлення цього учбового закладу.

У 1966 році Л. Каспрук продовжила навчання у Львівському поліграфічному інституті імені Івана Федорова (нині Українська академія друкарства) на факультеті графіки. В 1972 році здобула вищу освіту з дипломом художника-графіка (спеціалізація оформлення та ілюстрації книги).

1960–1970 роки – цікавий період у художньому житті Луцька. Сюди, до обласного центру Волині, після здобуття професійної освіти повертається з Києва, Одеси, Ужгорода, Харкова, Львова багато лучан, в тому числі й професійних художників. У Луцьку активізується виставкова діяльність Художньо-виробничих майстерень Художнього фонду УРСР, функціонують декілька студій. У 1961 році розпочинає свою роботу Луцька дитяча художня школа. У 1973 році відкривається картинна галерея відділ Волинського краєзнавчого музею. Луцьк стає одним із центрів художнього життя в Західній Україні.

Помітною фігурою в середовищі молодих митців була художниця Леся Павлівна Каспрук. Вона брала активну участь у мистецькому житті міста. Навчаючись у Львові, художниця ввібрала все краще з цієї мистецької столиці України. Демократичність, прогресивні пошуки та відкриття в царині малярства художників європейського рівня (К. Звіринський, Р. Сельський, В. Монастирський, Д. Довбошинський), становлення і розмах діяльності львівських музеїв, наукові конференції, лекторії, публічне обговорення виставок, неформальні дискусії студентів були тим життєдайним кліматом, у якому Леся Каспрук формувалася як особистість. У художньому середовищі Луцька вона стала виразним носієм львівських традицій як у власній творчості, так і в педагогічній практиці. Працюючи в Луцькій дитячій художній школі, викладала на високому рівні рисунок, композицію, історію мистецтва.

У реалізації своїх творчих пошуків вона працювала, як театральний художник-постановник. У 1978 році Леся Павлівна перейшла на постійну роботу до Волинського обласного музично-драматично-

го театру імені Т. Г. Шевченка на посаду художника-постановника. Протягом десяти років (1978–1988) у її постановці вийшли вистави: «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Езоп» за А. Фігейредом, «Без вини винні» О. Островського, «Соловейко-Сольвейг» І. Драча, «Лісова пісня» Лесі Українки та ін. Працювала також і як художник-оформлювач.

Один з перших її театральних проєктів – це постановка драми-фейєрії Лесі Українки «Лісова пісня» в народному самодіяльному театрі-студії Володимир-Волинського районного будинку культури, здійснений на пропозицію директора БК і режисера Богдана Берези (з 1986 року обіймав посаду директора Волинського обласного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, а від 2002 року – також художній керівник театру). Вистава «Лісова пісня» була відзначена на міжнародному фестивалі театрального мистецтва в Угорщині в 1984 році.

Однак, тяга до педагогічної праці, спілкування з дітьми спонукала художницю повернутися на викладацьку роботу. З 1989 по 2003 роки Л. П. Каспрук працювала у Луцькому будинку вчителя, викладачем школи мистецтв та студії образотворчого мистецтва, а з 1994 по 2002 рік знову викладала у Луцькій дитячій художній школі.

Займаючись роботою із обдарованими дітьми та молоддю, не залишала власної творчої діяльності. Натюрморти, пейзажі, портрети сучасників, виконані в техніці акварелі та олії, свідчать про серйозний фаховий рівень художниці. Цікавими є її роботи останніх років, виконані у створеній нею експериментальній «техніці гелевих ручок». Фантастичні композиції, у яких поєднується правдива історія та легенди про невідомі світи, вражають глибиною уяви і досконалістю техніки виконання, вишуканістю і відтворюють багатий духовний світ художниці.

Зрідка Леся Павлівна брала участь у колективних художніх виставках, як наприклад виставка творів викладачів Луцької дитячої художньої школи у виставковому залі Волинського обласного відділення Приватбанку. З її творчістю були добре знайомі близькі їй люди, родичі, друзі, яким вона любила дарувати свої роботи. Вони ж часто були й героями її творів. Не один портрет у різних техніках вона написала зі своєї бабусі по материнській лінії Агнії Антонівни Олексі. Створила портрети своїх подруг – Олени Никорак, Світлани Ромашки та Євгенії Ромашук, колег Галини Хаджиоглової та Володимира Жижеруна, матері Віри Олександрівни, доньки Насті. Кохалася у квітах, особливо в півоніях, композиції з яких знайшли відображення в багатьох, створених нею акварелях.

Варто згадати про ще один талант Л. П. Каспрук – поетичний. Вона писала вірші. Окремі з них були опубліковані в місцевій пресі.

У 2018 році до 75-річчя від дня народження художниці волиняни мали змогу познайомитись з її творчим доробком. У березні 2018 року у Волинському краєзнавчому музеї було відкрито виставку «Театр і майстер», яка презентувала творчість мисткині як театрального художника. На базі виставки були проведені театральні зустрічі з акторами, художниками-постановниками, сценаристами. У липні-серпні 2018 року в рамках проєкту «Митець і місто: відкриваємо імена» було відкрито художньо-меморіальну виставку «Леся Каспрук» у Художньому музеї в Луцьку. У процесі створення виставки було проведено попередню роботу з атрибуції творчої спадщини художниці. У рамках виставкового проєкту підготовлено і видано перший каталог робіт Лесі Каспрук, в який увійшло більше ста художніх творів (автори-упорядники Євгенія Ковальчук і Тамара Левицька). Розробку дизайну каталогу та рекламної продукції (запрошення, афіша, банер) виконала Ольга Щерба, яка художніми засобами вдало відобразила ідею виставки. Проєкт було реалізовано за підтримки Фонду Ігоря Палиці «Тільки разом», у рамках програми «Культура і духовність» (керівник програми Дмитро Зінько).

Впродовж 2019 року з творчістю художниці Лесі Каспрук знайомились жителі різних населених пунктів Волині. Так, було відкрито виставки: «Книжкова графіка Лесі Каспрук» (макети видань, гравюри, книжкові знаки) до Всеукраїнського дня бібліотек у Волинській обласній науковій бібліотеці імені Олени Пчілки; «Абетка ...» до Дня української писемності і мови – у Волинському краєзнавчому музеї.

Художньо-меморіальну виставку художниці було представлено у Ківерцівському краєзнавчому музеї та Торчинському народному історичному музеї імені Григорія Гуртового.

Яскрава багатогранна творча особистість Леся Павлівна Каспрук внесла свій творчий доробок у культурну скарбницю Волині й України.

Євгенія Ковальчук

Література:

Митець і місто. Відкриваємо імена: Леся Каспрук : худ.-меморіал. виставка до 75-річчя від дня народж. укр. худ. і пед. : каталог / уклад.: Є. І. Ковальчук, Т. Л. Левицька. – Луцьк : Медіа, 2018. – 20 с.

Пересувна виставка робіт учнів Луцької дитячої художньої школи : каталог / худож. Л. П. Каспрук. – Луцьк, 1976. – 17 с.; іл.

Художня виставка творів викладачів Луцької дитячої художньої школи : каталог. – Луцьк : Волин. обл. друк., 1974. – 8 с.

Левицька Т. Світ любові української художниці Лесі Каспрук. Нотатки з виставки «Митець і місто: відкриваємо імена» / Т. Левицька // Волинський музей: історія і сучасність : матеріали VI Всеукр. наук. конф., присвяч. 90-річчю Волин. краєзн. музею : наук. зб. – Луцьк, 2019. – Вип. 6. – С. 57–59.

Занюк Л. Доторкніться до космосу художниці Лесі Каспрук [1943–2015 рр.] / Л. Занюк // Волинь-нова. – 2018. – 28 серп. – С. 12.

Занюк Л. Театр очима Майстра : у Волинському краєзнавчому музеї / Л. Занюк // Волинь-нова. – 2018. – 3 квіт. – С. 10.

Ковальчук Є. Її імя не має забутися / Є. Ковальчук, Т. Левицька // Дзвін. – 2020. – № 7. – С. 221–224.

Харів О. Митець і місто. Відкриваємо імена: Леся Каспрук / О. Харів // Луцьк. замок. – 2018. – 16 серп. – С. 12.

Ковальчук Є. І. 27 березня – 75 років від дня народження Л. П. Каспрук (1943–2015) – української художниці та педагога / Є. І. Ковальчук // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 81–86.

Навроцька З. 27 березня – 70 років від дня народження Л. П. Каспрук (1943) – української художниці / З. Навроцька // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 40–41.

КВІТЕНЬ

1 КВІТНЯ

90 років від дня народження О. Ф. Ошуркевича (1933–2010) – українського фольклориста, етнографа, музейника, заслуженого працівника культури України

Унікальні зразки нематеріальної культурної спадщини українців, серед яких понад 6000 народних пісень, близько 900 легенд і переказів, 250 казок, майже 1500 прислів'їв, приказок, награвання на різьку

і колісній лірі, обрядові дійства, зафіксовані описані й збережені волинянином Олексієм Ошуркевичем. Його праці присвячені не лише фольклористиці, а й пам'яткоохоронній, музейній справі, видатним особистостям тощо.

Народився Олексій (Олекса) Федорович Ошуркевич 1 квітня 1933 р. у м. Берестечку (тепер Луцького району) Волинської області в родині шевця. Здобув фах філолога у Львівському державному університеті імені Івана Франка (1953–1957 рр.). Саме там зародилося зацікавлення студента українською народною творчістю, яке згодом переросло у справу всього життя.

Спочатку (1957–1961 рр.) Олексій Ошуркевич працював у кількох редакціях районних газет: Заболотці, що на Львівщині, Ковелі, що на Волині та Болехові на Івано-Франківщині. Опісля поринув у збирання музичного фольклору, вивчення народноінструментальної культури Західної України, етнографії, краєзнавства, обіймаючи посади методиста з фольклору, завідувача відділу фольклору та етнографії Обласного будинку народної творчості (1966–1984 рр.), інспектора з охорони пам'яток, наукового співробітника відділу методико-масової роботи, завідувача відділу етнографії, фольклору та народних промислів Волинського краєзнавчого музею (1961–1964 рр., 1984–2002 рр.). Під час численних експедицій та виїздів упродовж 1968–2007 рр. дослідник обстежив 178 населених пунктів, з них 163 у Волинській області, решта – Житомирської, Рівненської, Львівської, Черкаської областей. Зафіксовані ним ансамблеві, інструментальні твори зберігаються у фоноколекції архіву Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка.

Досить активно Олексій Ошуркевич займався музейним будівництвом. З його ініціативи в січні 1989 р. у Волинському краєзнавчому музеї був створений відділ етнографії та народних промислів Волині. Як методист, сприяв створенню на Волині музеїв та музейних кімнат різного профілю. Він став одним з перших дослідників, який звернувся до вивчення історії Волинського краєзнавчого музею. Науковець виступив співавтором дослідження «Волинський краєзнавчий музей: доля культурних скарбів України під час Другої світової війни: архіви, бібліотеки, музеї». Повсякчас розшукував народні скарби, поповнював фондову збірку унікальними пам'ятками, поширював народні надбання через виставки, екскурсії, лекції.

Олексій Ошуркевич – автор понад двадцяти книг з фольклористики, етнології, літературного краєзнавства, численних публікацій в наукових збірниках, періодичних виданнях. До них належать «Пісні

з Волині» (1970), «Різдвяний вертеп на Волині» (1996), «Пісні з Колодяжна» (1998), «Лірницькі пісні з Полісся: Матеріали до вивчення лірницької традиції» (2002), «Пісні Шевченкового краю» (2006), «3 фольклорної криниці Франкового села» (2007), «Мелодії червоної калини: Українські народні пісні національно-визвольної боротьби» (2011) та інші.

У 1990 р. Олексій Ошуркевич став другим лауреатом премії імені Павла Чубинського, у номінації за збереження пам'яток фольклору, етнографії та мистецтва. Йому також присуджені обласна премія імені М. Куделі (1999 р.) й звання «Заслужений працівник культури України» (2006 р.). За збереження нематеріальної культурної спадщини у 2010 р. Олексій Ошуркевич був удостоєний Всеукраїнської премії імені Володимира Гнатюка, запровадженої Міністерством культури України.

Людмила Мірошниченко-Гусак

Література:

Ошуркевич О. Ф. До джерел : народознавчі ст., розвідки, тексти / О. Ф. Ошуркевич. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 351 с.

Ошуркевич О. Затрубили труби: з історії народних музичних інструментів / О. Ошуркевич. – Луцьк : Надстир'я, 1993. – 22 с.

Ошуркевич О. Ф. Там, під Берестечком : ст., нариси / О. Ф. Ошуркевич. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 144 с.

Ошуркевич О. Про Лесю Українку і Любомль : (із волин. путівника «Найрідніший рідний край») / О. Ошуркевич // Променади Любомля : літ.-мистец. альм. / упоряд., ред. Ю. Хвас. – Луцьк, 2017. – Вип. 2. – С. 74–75.

Ошуркевич О. Пісня про полон «татарами» Волиночки: до проблеми жанрової специфіки / О. Ошуркевич // Яровиця. – 2016. – № 1/2. – С. 84–89.

Берестецька Голгофа : антол. укр. поезії про Берестецьку битву 1651 р. / упоряд. О. Ошуркевич. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 196 с.

З фольклорної криниці Франкового села : нар. пісні, перекази, спогади / записи, впорядкув. і приміт. О. Ошуркевича. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 168 с.

Мелодії червоної калини : укр. нар. пісні нац.-визвол. боротьби / запис., впоряд. О. Ошуркевич. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 208 с.

Оповіді Шевченкового краю / записи, впорядкув. і примітки О. Ошуркевича. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 132 с.

Під зорями новорічними : традиційні щедрівки, рядження / фольк.-етногр. записи Олекси Ошуркевича. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 100 с.

Пісні села Підлісся / записи Олекси Ошуркевича. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 176 с.

Пісні Шевченкового краю / записи, впорядкув. і приміт. О. Ошуркевича. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 484 с.

Різдвяний вертеп на Волині / авт. передм., упоряд., авт. тексту О. Ошуркевич. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 72 с.

Родина Косачів і волиняни : спогади, перекази / записи, впорядкув. і прим. О. Ошуркевича. – 2-е вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 64 с. : іл.

Кондратович О. П. Олекса Ошуркевич: з антеїв Волинської землі / О. П. Кондратович. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2013. – 120 с.

Дмитренко А. Луцьк і Леся Українка та родина Косачів у дослідженнях волинських музейників / А. Дмитренко // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. – Луцьк, 2021. – Вип. XVII. – С. 279–290.

Дмитренко А. Олекса Ошуркевич – музейний діяч і дослідник народної культури : (до 80-річчя від дня народж.) / А. Дмитренко // Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях: історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності : Міжнар. наук. конф. – Львів, 2013. – С. 580–583.

Косаковська Л. Особливості пісенно-танцювального фольклору Волинського Полісся / Л. Косаковська // Народна творчість українців у просторі та часі : матеріали Міжнар. наук. конф. в рамках VIII Міжнар. фест. укр. фольк. «Берегиня» : наук. зб. – Луцьк, 2018. – С. 294–303.

Бондар Н. С. Мистецтво мандрівних співців-музикантів Західного Полісся / Н. С. Бондар // Пед. пошук. – 2018. – №1 (97). – С. 44–47.

Олекса Ошуркевич : біобібліогр. покажч. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 80 с.

Олекса Ошуркевич : до народних джерел : біобібліогр. покажч. – Вид. 2-ге, доп. – Луцьк : Твердиня, 2011. – 128 с.

Мірошніченко-Гусак А. 1 квітня 85 років від дня народження О. Ф. Ошуркевича (1933–2010) – українського фольклориста й етнографа, заслуженого працівника культури України / А. Мірошніченко-Гусак // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 94–101.

1 КВІТНЯ

75 років від дня народження Т. Айстри (Т. П. Антонюк) (1948–2019) – волинської поетеси

Тетяна Петрівна Антонюк – відома на Волині поетеса, педагог, краєзнавець, відома нам як Тетяна Айстра. Народилася 1 квітня 1948 року у м. Керміне в Узбекистані. Її батько, Петро Якович Солдатов, працював робітником заводу. Дівчинці не було й двох років, коли важка недуга позбавила батька життя, а мама, Марія Іванівна Хілько, залишилась з двома малолітніми дітьми на руках. Вдруге вийшла заміж. Через деякий час у сім'ї з'явилася третя донька.

В Україну сім'я переїхала в 1954 році. А вже наступного року Тетяна пішла у перший клас Шевченківської середньої школи на Запоріжжі, де провчилася 2 роки. Згодом батьки переїхали на Волинь і оселилися в селі Морозовичі Іваничівського району. Тетяні на той час було дев'ять років. У 1963 році закінчила Морозовичівську восьмирічну школу і вступила на шкільний відділ Володимир-Волинського педагогічного училища. Саме тут у неї яскраво проявилися поетичні здібності. Тетяна відповідала за випуск училищної газети «Педагог», була головою літературної студії. По закінченні училища за направленням поїхала працювати у Камінь-Каширський район, але невдовзі доля повернула її до рідного села, бо вийшла заміж за місцевого хлопця Панаса Антонюка.

Тетяну Петрівну ніколи не полишала мрія про подальше навчання. Отож, вступила на заочне відділення філологічного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка.

Змінивши декілька тимчасових місць роботи, у 1980 році прийшла працювати у дитячий садок с. Морозовичі, також працювала вчителем у Морозовичівській загальноосвітній школі.

Перші вірші Тетяни Антонюк з'явилися у дев'ятирічному віці. І спонукала до цього чарівна волинська природа, яка буквально заворожила дівчинку, що переїхала жити сюди після Узбекистану та Запоріжжя. Навкрути все було таким новим, незбагненим, цікавим. Вра-

жала дівчинку величезна кількість легенд волинського краю, які чула від ровесників, їхніх мам, дідусів і бабусь. Розповіді старших людей міцно прижилися в її серці, росли разом з любов'ю до волинського краю. А оскільки в дитячій уяві найбільше вражень залишали стародавні легенди, то саме їх старалася зримувати і покласти на папір.

Чимало легенд публікувалось у місцевих газетах – «Колос» і «Наше місто». Деякі твори Тетяни Айстри покладені на музику самодіяльними композиторами з Нововолинська Людмилою Рожалюк та Олександром Каліщуком.

У 2002 р. побачили світ дві її збірки – «Легенди поліського краю» і «Легенди волинського краю». У 2004 р. видано «Легенди рідного краю в переспіві Тетяни Айстри». Цю збілочку поетеса присвятила своєму синові Анатолію. Саме він наполіг, щоб мама збрала написані нею легенди у книжку, тож мусила це робити заради його пам'яті (раптова смерть сина для Тетяни Петрівни була величезною трагедією).

Непросто давався поетесі кожен рядок написаного. Окрім педагогічної роботи, її, сільську вчительку, щодня чекав город, господарство, потребувала догляду свекруха, згодом травмувало на шахті чоловіка. Вимагали уваги і турботи двоє синів. І все потрібно було встигнути й уміти поєднати. «Я використовувала кожную вільну хвилину, точніше заповнювала її думками, темами», – згадувала Тетяна Айстра.

Судячи з творчого доробку поетеси, найулюбленішою у неї була квітова тема. Вона писала: «Вважаю, що квіти – це багатство і краса землі, на чому тримається все живе». Навіть псевдонім собі теж узяла відповідний – Тетяна Айстра.

Цікавих оповідей про квіти Тетяна Айстра знала безліч. Народні вірування щодо походження квітів поклала на папір, надавши їм віршованої форми. Так з'явилися оповідки про волошки, мати-й-мачуху і калину, зозулині черевички, первоцвіт і чорнобривці, барвінок («Легенда про конвалії», «Легенда про волошки», «Меч-трава», «Азалия», «Дивосил», «Мати-мачуха й калина» тощо).

Не менш цікаві і повчальні в її творчому доробку легенди, пов'язані з історією рідного краю, славними земляками. Захоплюючими є розповіді про Білу гору, Язвини і Громуша, про річечки Віду і Баб'янку, які стали мілкими і непомітними, але в яких тече прозора, як сльоза, цілюща вода («Легенда про Морозовичі», «Язвини», «Баб'янка», «Легенда про річку Яличку», «Легенда про річечку Віду», «Легенда про Оленку-татарку»).

Релігійні легенди вчать добру і милосердю («Легенда про ракову криницю», «Весільний хліб», «Бідняцька паска»).

Поетичні твори Тетяни Айстри надовго западають у душу, бо пронизані теплом і любов'ю, людяністю і добротою, вчать милосердя. І хоча народилася Тетяна Петрівна не на Волині, себе вважала волинянкою. Бо в цьому легендарному і пісенному краї познайомилася з чудовими, добрими людьми, без яких не з'явилися б легенди у переспіві Тетяни Айстри.

Лариса Пальоха

Література:

Айстра Тетяна. Легенди рідного краю : переспів / Тетяна Айстра. – Нововолинськ : Мінотавр, 2004. – 144 с.

Айстра Тетяна. Бідняцька паска / Тетяна Айстра // Колос. – 2000. – 28 квіт.

Айстра Тетяна. Біла гора / Тетяна Айстра // Колос. – 2000. – 21 січ.

Айстра Тетяна. Волинські легенди у переспіві Тетяни Айстри / Тетяна Айстра // Колос. – 1999. – 11 черв. ; 2 лип.

Айстра Тетяна. Легенда про Злагоду і Розрив-траву / Тетяна Айстра // Колос. – 2000. – 9 черв.

Айстра Тетяна. Легенда про Конвалії / Тетяна Айстра // Наше місто. – 2007. – 31 трав.

Айстра Тетяна. Легенда про Петрів батіг / Тетяна Айстра // Колос. – 2000. – 16 черв.

Айстра Тетяна. Легенда про річку Ялинку / Тетяна Айстра // Колос. – 2006. – 22 квіт.

Айстра Тетяна. Мати –мачуха й Калина / Тетяна Айстра // Колос. – 1998. – 15 груд.

Айстра Тетяна. [Поезії] / Тетяна Айстра // Колос. – 1999. – 7 трав.

Айстра Тетяна. Цибуля-семилітка / Тетяна Айстра // Колос. – 2000. – 11 серп.

Айстра Тетяна. Чому зозуля кує до Петра / Тетяна Айстра // Колос. – 2000. – 4 серп.

Айстра Тетяна. Язвини / Тетяна Айстра // Колос. – 2000. – 12 трав.

Бороденков В. В легендах Айстра розцвіла / В. Бороденков // Колос. – 2012. – 12 черв.

Лісова А. Легенди з прибузького села / А. Лісова // Волинь. – 2004. – 29 січ.

Лісова А. Легенди Прибужжя / А. Лісова // Колос. – 2004. – 30 січ.

Маймира М. С. Співачка Прибузького краю / М. С. Маймира // Пед. пошук. – 2000. – Вип. 2. – С. 23 ; Колос. – 2000. – 10 берез.

Малімон Н. Легенди, написані... Айстрою / Н. Малімон // Віче. – 2010. – 23–29 груд. – С. 16.

Малімон Н. Легенди, написані... Айстрою / Н. Малімон // День. – 2011. – 10 берез. – С. 6.

Микитюк Н. Нашу Айстру знають у Мелітополі / Н. Микитюк // Колос. – 1998. – 15 груд.

Петрошук В. «В легендах Айстра розцвіла» / В. Петрошук // Колос. – 2003. – 4 квіт.

Петрошук В. «Поезія і пісня» великі дві сили / В. Петрошук // Колос. – 2004. – 5 берез.

Промінь в легенді добро // Слово і діло. – 2004. – 28 груд.

Творчість: поетична душа Тетяни Айстри // Волинь. – 2003. – 3 лип.

Тетяна Айстра // Мамина криниця. – 2011. – № 1. – С. 6–8.

Шевчук Є. [Вірш, присвячений Тетяні Айстрі] / Є Шевчук // Наше місто. – 2003. – 2 черв.

3 КВІТНЯ

70 років від дня народження В. А. Лисюка (1953 – 2015) – заслуженого працівника культури України

Володимир Леонтійович Лисюк народився 3 квітня 1953 року в м. Ковелі Волинської обл. Після закінчення середньої школи поступає на навчання до Луцького культурно-освітнього училища (1968), яке закінчив з відзнакою (1971). Згодом, поступив на навчання до Київського державного інституту культури імені О. Є. Корнійчука, після закінчення навчання (1975) одержав диплом клубного працівника вищої кваліфікації та повернувся працювати у рідну область. У цьому році розпочинає працювати в Луцькому обласному управлінні культури на посаді старшого інспектора по клубах.

У 1980–1983 роках В. А. Лисюк працював директором обласних курсів підготовки культурно-освітніх працівників, з 1983 року – заступник директора обласного театру ляльок. У 1983–2003 роках Володимир Леонтійович працював на посаді заступника начальника управління культури. У серпні 2003 році Володимира Леонтійовича

призначено начальником управління культури Волинської облдержадміністрації. На цій посаді Володимир Леонтійович працював до 2014 р.

Багато десятиліть у галузі культури Волині принесли повагу В. А. Лисюку від волинян. У 1990-их роках, під час піднесення національної свідомості українців, необхідно було діяти в нових умовах. В. А. Лисюк зробив усе для розкриття прекрасного самотнього мистецтва Волинського краю. В 1991 році у Луцьку було проведено перший Міжнародний фестиваль українського фольклору Берегиня, який проводився один раз на три роки та згуртовував носіїв фольклорних традицій – співаків, музикантів, танцюристів, майстрів народного мистецтва задля сучасного відтворення та наукового осмислення надбань української народної культури.

Під керівництвом В. А. Лисюка відбуваються такі фестивалі – Міжнародний фестиваль театрів ляльок «Різдвяна містерія» (2006), Міжнародний фестиваль соломникарства «Сніп» (2010), Всеукраїнський конкурс хорового мистецтва імені Лесі Українки (2006, 2011), Всеукраїнський фестиваль вистав за п'єсами Лесі Українки. Проведено творчі звіти майстрів мистецтв і художніх колективів Волинської області в Національному палаці культури Україна «Дзвенить струна пісенної Волині, Волинь моя, благословенна ти в віках». Під керівництвом В. А. Лисюка були проведені творчі звіти колективів та окремих виконавців районів і міст, приурочені 70-й річниці утворення Волинської області та 810-й річниці Волинсько-Галицького князівства, було проведено Всеукраїнський конкурс сопіляків «Волинська гуковиця», обласні традиційні огляди-конкурси за жанрами аматорського мистецтва. У 2011 році було започатковано фестиваль мистецтв «Пісні Великої Волині». Велику увагу В. А. Лисюк приділяв проведенню наукових конференцій – «Минуле і сучасне Волині та Полісся», «Народна творчість українців у просторі і часі», «Волинська ікона: дослідження і реставрація». Протягом 2006–2012 років управління культури облдержадміністрації здійснює видання культурно-мистецького додатку «Кур'єр 7» муз до «Волинської газети».

Високим організаційним рівнем були позначені творчі звіти аматорських колективів та окремих виконавців районів і міст області та заключний концерт «З Україною у серці», приурочений 20-й річниці Незалежності України. На високому рівні були представлені виставки кращих робіт майстрів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

З метою виявлення і підтримки обдарованих дітей проведено обласні конкурси і фестивалі за програмою Українського фонду куль-

тури «Нові імена України», учнівської творчості «Об'єднаймося ж, брати мої» та ін. Управління культури під керівництвом В. Л. Лисюка надало допомогу у підготовці та проведенні всеукраїнських конкурсів молодих виконавців сучасної української пісні «Володимир» та юних бандуристів «Волинський кобзарик», фестивалів творчості дітей села «Золоте зернятко», міжнародного пленеру юних художників у містах Володимир та Ковель.

До Євро-2012 була розроблена культурно-мистецька програма «Волинь фестивальна – 2012», під час якої в кожному районі, в кожному місті відбувалися різноманітні театральні-видовищні дійства, фестивалі народної культури, ремесел, традиційної волинської кухні.

Помітною подією в рамках культурних ініціатив став Міжнародний форум поетів і перекладачів «Магнус Дукатус Поесіс» за участі представників України, Литви, Польщі, Білорусі, Молдови. Форум організовано спільно з Посольством Литовської Республіки в Україні та Центром розвитку «Демократія через культуру» в м. Луцьку у вересні 2012 р.

За роки роботи на посаді начальника управління культури В. Л. Лисюк домогся значного поліпшення матеріально-технічної стану галузі, реконструкції систем опалення приміщень установ обласної комунальної власності, відновлення опалення установ культури у районних центрах та сільській місцевості. Дбав про організацію ремонтних робіт в обласних бібліотеках, здійснив поетапний ремонт Волинського академічного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, філармонії, училища культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського, академічного обласного театру ляльок, Художнього музею, філіалу Волинського краєзнавчого музею, музею І. Ф. Стравінського в м. Устилуг. У 2011 році відновлено садибу Липинських та створено музей В. Липинського в с. Затурцях Локачинського району.

Під керівництвом В. Л. Лисюка видано туристичну карту-схему «Волинь. Історія, культура, туризм», туристичний путівник «Золота діадема Волині» із серії «Туристичні маршрути Волині», мультимедійний компакт-диск «Волинь туристична».

В. Л. Лисюк нагороджений почесними відзнаками Міністерства культури і туризму України (2003, 2005), неодноразово був нагороджений почесними грамотами Волинської обласної державної адміністрації та Волинської обласної ради. Визнаний «Людиною року Волинського краю – 2005» у номінації «Діяч культури».

За багаторічну роботу, вагомий особистий внесок у розвиток української культури Указом Президента України від 17 березня 2008

року Володимиру Леонтійовичу Лисюку присвоєно почесне звання Заслужений працівник культури України.

Життя В. А. Лисюка обірвала передчасна смерть 14 квітня 2015 року. Його друзі, колеги по роботі, вдячні волиняни зібралися на вечір пам'яті, який було проведено 14 квітня 2016 року у приміщенні Волинського академічного обласного театру ляльок.

Олена Дубень

Література:

Про відзначення державними нагородами України : Указ Президента України про присвоєння почесного звання «Заслужений працівник культури України» від 17 берез. 2008 р. № 228 // Уряд. кур'єр. – 2008. – 16 квіт. – С. 1–2.

Про присвоєння звання «Заслужений працівник культури України» В. А. Лисюку.

Лисюк В. А. Мистецтво і культура – джерело духовності / В. А. Лисюк // Корнелюк Д. Духовне небо Волині / Д. Корнелюк. – Луцьк, 2007. – С. 216–222.

Лисюк В. «Берегиню» не зрадімо ніколи : [розмова з начальником Упр. культури і туризму Волин. ОДА В. Лисюком про Між-нар. фольк. фест. «Берегиня» / розмовляла В. Клімчук] // Волин. газ.+Кур'єр 7 муз. – 2012. – С. 1, 4.

Лисюк В. Нові горизонти культури / В. Лисюк // Волин. газ. – 2007. – 22 лют. – (Інформ. дод. «Волинська газета» + Луцьк).

Лисюк В. Фестиваль світового українства : [інтерв'ю з начальником Упр. культури і туризму Волин. ОДА В. Лисюком / інтерв'ю взяв С. Цюриць] // Волинь-нова. – 2007. – 24 трав. – С. 7.

Лисюк В. Ще не вмерла українська книга : [розмова з начальником Упр. культури і туризму Волин. ОДА В. Лисюком / розмовляв М. Козак] // Наше життя. – 2007. – 9 черв.

Всеукраїнська акція «Рушник великому Тарасу» // Буремний рік великого Шевченка : каталог основн. культ.-мас. заходів Волині, присвяч. 200-річчю від дня народж. Т. Г. Шевченка / авт. ідеї В. Ю. Дмитрук ; відпов. за вип. В. В. Стрільчук. – Луцьк, 2014. – С. 5.

Лисюк Володимир Леонтійович : заслужений працівник культу-

ри України // Слава і гордість культури України. Випускники Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Ф. Стравінського 1952–1997 рр. / авт. проекту, збирач матеріалів А. П. Антонюк. – Луцьк, 2017. – С. 353–356.

Дудар Т. 3 квітня 60 років від дня народження В. Л. Лисюка (1953) – начальника Управління культури і туризму Волинської облдержадміністрації / Т. Дудар // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 47–50.

5 КВІТНЯ

**75 років від дня народження Т. П. Ткач (1948) –
викладачки бандури Волинського фахового коледжу культури
і мистецтв імені І. Стравінського,
заслуженого працівника культури України**

Народилася Тетяна Петрівна Ткач 5 квітня 1948 у родині сільського священика із села Забороль Луцького району. Батько, отець Петро, служив у місцевому храмі Пресвятої Богородиці, сам розписував його, малював ікони. З дитячих років на власному прикладі вчив своїх дітей патріотизму та любові до мистецтва, особливо до бандури, яку любив понад усе. Волелюбний характер, велику силу духу та тягу до бандури перейняла дочка священика – Тетяна. Після закінчення Луцької музичної школи № 1 стала студенткою Луцького музичного училища, де здобула освіту за спеціальностями хормейстер та бандуристка.

Свою трудову діяльність Тетяна Петрівна розпочала у 1967 році у Камінь-Каширській музичній школі, не вступила одразу до омріяної Львівської консерваторії, у документах виявили – дочка священика. Через рік, завдяки наполегливості та документам, де зазначено, батько – художник, мрія про навчання у Львові здійснилася. Різного прийшлося пережити у часи гоніння українських патріотів радянською владою, були обшуки в гуртожитку у пошуках «забороненої» літератури, погрози та бажання стати бандуристкою перемогли усі перешкоди. Через сімейні обставини Тетяна Петрівна разом з чоловіком на початку 1970-х років повернулася на Волинь, спочатку тимчасово, але виявилось – на все життя.

У Волинському фаховому коледжі культури і мистецтв імені І. Стравінського Тетяна Ткач працює з 1971 року. З того часу виховала не одне покоління студентів, відданих давньому українському національному музичному інструменту – бандурі. Створила капелу бандуристів і віддала увесь свій час, талант та вміння для майбутніх поколінь артистів, улюбленців не лише волинських сцен. Перші з них – заслужені артисти України Володимир Карпось, Світлана Вегерчук, Михайло Лазука, Віталій Бобицький, народний артист України Василь Чепелюк, вокаліст Петро Романій. Завдяки ідеї Тетяни Петрівни безкоштовно навчати в музичних школах хлопчиків, у 1990-х роках Україна здобула цілу плеяду виконавців-бандуристів.

У 1989 році Тетяна Ткач за значний особистий творчий доробок, керівництво капелою бандуристів та активну пропаганду українського музичного і пісенного мистецтва удостоєна звання заслуженого працівника культури України. Вона виховала понад 80 бандуристів-професіоналів, серед яких народні та заслужені артисти України, працівники культури, науковці, міжнародні лауреати. Понад 50 років Тетяна Петрівна керувала капелою бандуристів «Срібні струни Волині» у Волинському державному коледжі культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського. Колектив у 2009 році став лауреатом конкурсу імені Остапа Вересая, знаний у Німеччині, Польщі, Литві. Професійну майстерність викладачки щороку відзначали дипломами, обласними та міністерськими грамотами.

«Фанатично люблю бандуру – неоціненний музичний інструмент, жодна країна не має такого. Але не потрібно робити з неї балалайку, є безліч матеріалів українських авторів — думи, козачки, сюїти, які ми осучаснюємо, можемо зіграти на бандурі й класику, але маємо пам'ятати, які репресії чинили бандуристам-кобзарям, як знищили всіх, зібравши разом, щоб і дух той пропав – відчували, злодії, яка в ній національна сила» – розповідає Тетяна Петрівна. Її учні переймали цей патріотизм за роки навчання. Вона згадувала: «У важкі часи хотіла виховати патріотів, щоб насолити тим, хто ставив підніжки. А патріотизм – це як молитва – тихо, але впевнено. І я горда – поле засіяне, дозріло, маю учнів, які вміють і заробити, і душу зігріти, граючи».

Мистецьку справу своєї талановитої матері перейняла дочка Ірина Іванівна Дмитрук, яка є і колегою і подругою. Разом вони учасники багатьох музичних дійств, фестивалів, концертів не тільки в Україні, а й далеко за кордоном. Тож шанувальники бандурної музики чекають на нові концерти, творчі зустрічі незламної мисткині, талановитої артистки та просто жінки з великим серцем – Тетяни Петрівни Ткач.

Марія Філонюк

Література:

Ткач Т. Була справжньою людиною / Т. Ткач // Анастасія Філатенко – літописець культури Волині. Визначні постаті Волині / упоряд. А. П. Антонюк. – Луцьк, 2021. – С. 122–126.

* * *

Буремний рік великого Шевченка : каталог основн. культ.-мас. заходів Волині, присвяч. 200-річчю від дня народж. Шевченка / авт. ідеї В. Ю. Дмитрук ; відпов. за вип. В. В. Стрільчук. – Луцьк : Терези, 2014. – 50 с.

Про Т. П. Ткач – с. 81.

Денисюк В. Одержимі творчістю: про мистец. та культ.-освіт. училища Волині. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 228 с.

Про Т. П. Ткач – с. 81, 82, 98, 132, 135, 217.

Ткач Тетяна Петрівна : заслужений працівник культури України // Слава і гордість культури України. Випускники Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Ф. Стравінського 1952–1997 рр. / авт. проекту, збирач матеріалів А. П. Антонюк. – Луцьк, 2017. – С. 222–224.

Філатенко А. «З бандурою поєдналась доля моя» / А. Філатенко // Анастасія Філатенко – літописець культури Волині. Визначні постаті Волині / упоряд. А. П. Антонюк. – Луцьк, 2021. – С. 171–174.

Занюк Л. Тетяна Ткач змусила вшанувати батькове прізвище і вклонитися священицькій доньці / Л. Занюк // Волинь-нова. – 2018. – 5 квіт. – С. 10.

Трофимчук Т. Волинська бандура зачарувала Україну / Т. Трофимчук // Волинь-нова. – 2012. – 12 квіт. – С. 10.

Філатенко А. Бандури звук – то голос неба / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2008. – 8 трав. – С. 12.

* * *

Філонюк М. 5 квітня 60 років від дня народження Т. П. Ткач (1948) – керівника капели бандуристів Волинського державного училища культури і мистецтв, заслуженого працівника культури України / М. Філонюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2008 рік / ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2007. – С. 47–49.

КВІТЕНЬ**80 років від часу створення війнами УПА на Волині
Колківської республіки (1943)**

Навесні 1943 року загони Української Повстанської Армії звільнили від німецьких окупантів низку населених пунктів Маневицького, Колківського, Цуманського, Рожищенського, Ківерцівського районів Волинської області та Степанівського району Рівненської області. На цих теренах постала так звана Колківська республіка, оскільки містечко Колки, яке повстанці на чолі з командиром Миколою Ковтонюком (псевдо «Олег») відбили у нацистів лише за другим разом, стало адміністративним центром цієї території Волині.

Офіційного проголошення даного напівдержавного утворення (площею приблизно у 2,5 тисячі км²), яке в народі називали просто «наша республіка», не було: воно вважалася територією відновленої повстанцями незалежної України. Суто символічно днем заснування Колківської республіки можна вважати день Благовіщення Діви Марії (7 квітня). Адже Богородиця вважалася покровителькою українських вояків повстанської армії.

Після встановлення у Колках української влади містечко стало місцем зосередження політичного й військового проводів ОУН(б) і УПА. Зокрема, тут дислокувався штаб Дмитра Клячківського (псевдо «Клим Савур») – Крайового Провідника ОУН(б) на північно-західних українських землях і, де-факто, першого Головного командира УПА. У Колках розташовувалася військова школа кіннотників. Тут містився і штаб групи УПА–«Турів», командиром якої до липня 1943 року був «Олег», а потім «Рудий».

У самому містечку діяли також школи артилеристів і мінерів, курси самооборонної кінної розвідки та політосвіти. У селі Рудня функціонувала старшинська школа, а в селі Старосілля розмістився великий видавничий осередок, у якому працювали представники майже з усієї України, а кореспондент «Дніпровий» був родом аж із українського Зеленого Клину. На території Колківської республіки було сформовано і загони «Шаули» й «Верещака», які влітку 1943 року пішли в рейд на Схід України. Також на околицях Колок розташовувався один з перших куренів УПА під командуванням Степана Коваля («Рубашенка»).

Цивільне правління здійснювали районна і сільські управи, які тримали тісний зв'язок із населенням. Заходами політичної влади керував Юрій Шевченко (псевдо «Моряк») та поетеса Галина Рейкіна. За час існування республіки у ній було проведено велику роботу в ін-

тересах місцевого населення. Зокрема, відкрито 6 кравецьких і швейних майстерень. Працювали хлібопекарня, молочарня, готель. Знову почали діяти школи, лікарні, клуб і навіть електростанція.

Головою міської управи став «Гонта» з Ківерець. Одним з головних завдань нового керівництва Колківської республіки було проведення без втрат збору та збереження населенням урожаю, на який зазіхали німці, поляки та червоні партизани. Отже, жати, молотити та віяти хліб селянам доводилося під охороною вояків УПА, чимало з яких, зрештою, були хлопцями з цих же сіл. Для економічних потреб запровадили тимчасові українські грошові знаки, так звані бофони.

Особливу увагу в республіці звертали на навчання та виховання дітей і молоді. На початку вересня 1943 року командир військової округи УПА «Заграва» Литвинчук (псевдо «Дубовий»), який пізніше очолив УПА– «Північ» на усій Волині, видав наказ про обов'язкове навчання молоді у школах. Найавторитетнішим навчальним закладом була середня школа у Колках. Вчителів туди підбирали з вищою освітою, відповідним стажем та знаннями. Організацією та розвитком шкільництва на звільненій території завідував шкільний інспектор, підзвітний політичний референтурі.

У жовтні 1943 року відбулася учительська конференція, у якій взяли участь майже 80 педагогів. Кожному з них вручили книжку «Українознавство» – як методичний посібник для покращення виховної роботи. Цей підручник побачив світ у підпільній друкарні УПА, і він, вочевидь, був єдиним українським національним виданням для школярів у роки Другої світової війни.

Головне командування УПА приділяло також велику увагу організації медичної та санітарної служби, якою відав Український Червоний Хрест на чолі з Катериною Зарицькою. Для надання першої медичної допомоги у селах створювали медичні пункти. В селі Куликовичі було розгорнуто польовий госпіталь УПА, в Колках відкрили курси медичних сестер. Великий повстанський госпіталь розмістили також поруч із самим містечком, на березі річечки Рудка.

У Колках діяла надрайонна Служба безпеки ОУН(б) і Револьційний суд. Головою суду став уродженець села Старосілля Тихін Регешук, заступником – його односельчанин Григорій Лавренчук. Як у самих Колках, так і на всій звільненій території існував взірцевий громадський порядок.

Отже, Колківська республіка діяла як організоване владне утворення з елементами державності. Вона стала справжнім маленьким прообразом майбутньої незалежної України. Її відвідував і Головний

Командир УПА Роман Шухевич, зокрема, тут він провів нараду повстанських командирів.

Звісно, німецькі окупанти не могли спокійно дивитися на цей острів вільного життя посеред захоплених ними земель і робили все, щоб його знищити. Декілька разів вони робили спроби завдати удару і розгромити республіку силами місцевих гарнізонів. Відбулося кілька наступів – з боку Крижівки, Чорторийська, Копиля. Але кожного разу перемагали повстанці.

І лише в день Казанської Богородиці, 4 листопада 1943 року, залучивши регулярні німецькі фронтові частини та підрозділи російських власовців і задіявши танки й авіацію, нацисти окупували територію Колківської республіки. Та кожен волинянин повинен пам'ятати про цю славетну сторінку рідної історії, як один з тих кроків, які наблизили Україну до здобуття нею незалежності.

Яна Лис

Література:

Мельник В. Маневиччина: маловідомі факти. Штрихи до краєзнавчого опису району / В. Мельник, П. Хомич, С. Войчик. – Луцьк : Золота стріла, 2019. – 184 с.

Про Колківську республіку – с. 54–57.

Розп'ятими долями болить Україна. Борцям за незалежність України, політичним в'язням Волині та їх родинам, виселеним з рідної землі в період комуністичного тоталітарного режиму присвячується. Кн. 1. – Луцьк : Терен, 2019. – 210 с.

Про Колківську республіку – с. 66, 149, 153, 156–57.

Федчук В. В. Волиняни в дзеркалі преси : твори різних жанрів / В. В. Федчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2020. – 180 с.

Про Колківську республіку – с. 43–47.

Бондарук Л. В. Колківська республіка Свободи / Л. В. Бондарук // Бондарук Л. В. Проект «Україна». Волинь 1939–1946 років. Окупована, але не скорена / Л. В. Бондарук, Б. М. Зек, Т. В. Яцечко-Блаженко ; худож. М. Мендор. – Харків, 2020. – С 169–199.

Дмитрук В. Г. Колківська повстанська республіка / В. Г. Дмитрук // Дмитрук В. Г. Вони боролися за волю України / В. Г. Дмитрук. – Луцьк, 2007. – С. 733–744.

Яков'юк В. Колківська республіка в контексті Українського національно-визвольного руху на Волині в роки Другої світової війни / В. Яков'юк // Волинь і волиняни в історії та культурі України : зб. тез наук. дослідж. слухачів наук. т-ва Волин. обл. МАН. – Луцьк, 2018. – С. 237–239.

Бубенщикова О. 19-річну вчительку розстріляли за... любов до України / О. Бубенщикова // Твій вибір. – 2021. – 11–17 листоп. – С. 9.

Відзначили річницю Колківської повстанської республіки // Яровиця. – 2019. – № 1/2. – С. 222–223.

Музика Ю. 85-річний колківчанин – очевидець найбільшої трагедії рідного селища : Олексій Коленда із Маневицького району на власні очі бачив, як німці перетворили на згарище його рідне містечко, яке на той час було столицею Колківської республіки / Ю. Музика // Волинь. – 2020. – 9 січ. – С. 10.

Слюсар Н. Колківська республіка : серед лісів на Волині повстанці створили окрему державу / Н. Слюсар // Вісник і К. – 2018. – 29 берез. – С. 7.

Степанюк Т. Півроку волинське містечко було столицею України: 4 листопада 1943 року німці розгромили Колківську республіку / Т. Степанюк // Волинь-нова. – 2018. – 1 листоп. – С. 2.

* * *

Лис С. Квітень 70 років від часу створення на Волині Колківської республіки / С. Лис // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 53–55.

Лис С. 75 років від часу створення вояками УПА на Волині Колківської республіки (1943) / С. Лис // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 108–112.

1 ТРАВНЯ

100 років від дня народження Омеляна Суничука (1923–2011) – українського політв'язня, воїна УПА

Омелян Суничук народився 1 травня 1923 року в селі Більче, тодішнього Волинського воєводства. Мати Ксенія була селянкою, батько Сила – офіцером царської армії в роки Першої світової війни. Ще юнаком Омелян вступив до ОУН. У червні 1941 року завершив місцеву середню школу, потім вступив в учительську семінарію. Проте їх швидко закрили, тож він перейшов на матуральні курси, які очолював член ОУН Іван Білецький. Коли ж через місяць у Луцьку відкрилися богословсько-пастирські курси, Омелян перейшов туди.

У жовтні 1942 року Омелян повернувся в рідне Більче, допомагав батькам по господарству. Восени 1942 року, за пропозицією сотника Миколи Казвана, Омелян Суничук пішов в УПА, обравши собі псевдо «Білий». Влітку 1943 року пройшов вишкіл у селі Красне Млинівського району на Рівненщині, став політичним виховником українських вояків. У бою з нацистами був поранений в ліву ногу, лікувався в шпиталі УПА. 14 січня 1944 року Омелян повернувся до батьків у село Більче.

Навесні 1944 року Омелян разом з іншими повстанцями вирушив у похід через кордон у Чехословаччину. Та через зрадника повстанці потрапили у засідку НКВД. Були оточені й виходили з бою по одному – кому як вдавалося. Відступаючи, Омелян підірвався на міні, але отримав легке поранення. Повернувся спочатку до рідного села, а потім, взявши довідку про закінчення богословсько-пастирських курсів, вирушив до Луцька.

У Луцьку отримав посвідку, з якою треба було звернутися у Богоявленський монастир у Кременці, де при монастирі спочатку був послушником, а через два тижні став дияконом. За два місяці Омеляна висвятили у священники. Таке поспішне посвячення було спрямоване на порятунок людей, наближених до церкви, від мобілізації в радянську армію. Тому й Омелян, як служитель церкви, отримав у воєнкоматі відтермінування від військової служби.

Певний час Омелян із монастиря їздив у Луцьк: купляв парафін, а там давав виробляти свічки для потреб обителі. У Кременці він відновив зв'язки з українським підпіллям і отримав завдання легалізуватися для продовження боротьби.

У 1944 році Суничук одружився на лучанці Леоніді та переїхав жити у Луцьк. У 1945 року в них народилася донька Лариса. У Луцьку Омеляна Суничука викликали у СМЕРШ: запропонували, працюючи священником у волинських селах, збирати для них інформацію, щоб виявляти бандерівців і тих, хто їм допомагає. Він пообіцяв дати відповідь за два тижні. За цей час зустрівся з товаришами з УПА, які порадили йому погодитися та вести гру подвійного агента: здавати лише ту інформацію, яка вигідна повстанцям, і таким чином допомагати підпіллю.

Від жовтня 1946 року Омелян Суничук, проживаючи у Луцьку, був священником у селах Затурці та Семереньки Локачинського району. У 1949 році Суничука переводять на парафію у село Пірванче Горохівського району. 1 квітня 1949 року Омеляна у Луцьку заарештовує УМГБ. У кримінальній справі № 8997, що зберігається нині в архіві СБУ Волинської області, йдеться, що Суничук, будучи свя-

щенником, мав виразну антирадянську позицію, яку не приховував від своїх прихожан.

На слідстві в Луцьку його били й жорстоко катували. Слідчий відділ Волинського МГБ 20 липня 1949 року постановив засудити Омеляна Суничука на 10 років ув'язнення. Однак із КГБ Києва надійшла вказівка відправити справу Суничука на розгляд Особливої Наради МГБ СРСР з клопотанням про засудження на 25 років ув'язнення.

24 вересня 1949 року це клопотання підтримали. Омеляна Суничука відправили відбувати найвищий термін покарання у табір особливого режиму утримання – «Степлаг» у Казахстані. Там Омеляна відправили працювати у кам'яний кар'єр.

16 травня 1954 року вибухнуло Кенгірське повстання. Омелян користувався авторитетом у політв'язнів, тож він був обраний у комітет, щоб від імені повстанців вести переговори, щодо гідного ставлення і покращення умов утримання, звільнення неповнолітніх та людей з інвалідністю, перегляду справ засуджених і зменшення їм термінів ув'язнення.

Вночі 26 червня радянські карателі ввірвалися у зону, використавши при наступі навіть п'ять танків. Омелян Суничук сидів у тюрмі, проходив слідство. У червні 1956 року справу Омеляна Суничука переглянули і термін ув'язнення скоротили. Після 21 липня настало довгоочікуване звільнення. Відправили на поселення у Хабаровський край, на острів Бандарина. Через два тижні Омелян довідався, що є дозвіл повернутися в Україну.

Спочатку, він переїхав до Луцька. Але на Волині у 1956 році ще тривала боротьба НКВД проти останніх повстанських боївків. Тому повернення Суничука не сподобалося владі. Через два дні міліція дала йому добу, щоб він покинув Луцьк. Погрожували новим терміном, тож Омелян був змушений виїхати на роботу аж в далекий Джезказган у Казахстані. Тут вдруге одружився, на місцевій дівчині Раїсі. У сім'ї виростили доньку Ларису. Працював на шахті, де в 1958 році під час аварії отримав важку травму голови і отримав інвалідність II групи.

У 1980-х роках Омелян Суничук переїхав у місто Комсомольськ (нині – Горішні Плавні) Полтавської області. Вже за незалежної України, у 1994 році звернувся у Волинську обласну прокуратуру за реабілітацією, але отримав відмову. Скрутні умови існування, важкі хвороби змусили Суничука у 1997 році вдруге звернутися за реабілітацією на Волинь.

«Я жертва сталінсько-комуністичного режиму. Бувший священник, а нині інвалід, нікому не потрібний», – йшлося у листі-звернен-

ні. Однак 12 лютого 1998 року він знову отримав відмову. Важко хворіючи, 3 січня 2011 року Омелян Сунічук помер та був похований у Горішніх Плавнях.

Яна Лис

Література:

Бажан О. Г. Кенгірське повстання в'язнів ГУЛАГу 1954 / О. Г. Бажан // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2012. – Т. 18 : Кал–Киї. – С. 591–592.

1 ТРАВНЯ

60 років від часу відкриття

Берестечківського народного історичного музею (1963)

Берестечківський народний історичний музей, пройшовши самотній шлях становлення, здавна вважається гордістю славного містечка Берестечка.

Своїм заснуванням музей завдячує місцевому мешканцю, громадському діячеві та краєзнавцю Григорію Євстахійовичу Філіповичу, який мав стійке переконання, що кожна людина повинна володіти знаннями про історію своїх предків.

Вчитель місцевої школи, Григорій Євстахійович Філіпович, разом зі своїм колегою, таким же палким ентузіастом-краєзнавцем Д. П. Шпаньком, згуртували навколо себе однодумців, зацікавили учнів місцевої школи та взялись за наполегливу пошукову роботу і поглиблене вивчення історичної літератури. Окрім того, Григорій Євстахійович працював в архівах Львова, Рівного, Черкас, налагоджував контакти з науковцями Волинського краєзнавчого музею.

Своєрідним був шлях деяких експонатів до експозиції музею. Одного разу, прогулюючись вулицею містечка, Григорій Філіпович побачив дітей, які бавились старовинним фоліантом. Узявши його до рук, краєзнавець побачив книгу шевського цеху, перші записи якої були датовані 1871 роком. Унікальна знахідка вразила та зацікавила краєзнавця, і вже невдовзі поповнила експозицію майбутнього музею.

Окрім подорожей країною, пошуку цінних речей та паперів, директор музею ходив по хатах і запитував про оригінальні предмети, які мали б відношення до побуту міщан. Цікавою є історія отримання великої кушнірської ступи, виготовленої із дерева. Бабуся, яка була власницею, стверджувала, що не може віддати річ, оскільки використовуватиме її для опалення оселі. Григорій Євстахійович домо-

вився в лісництві про фуру дров для бабусі, а музей збагатився цінним експонатом.

Результатом наполегливої пошукової роботи Григорія Філіповича стало відкриття 1 травня 1963 року Берестечківського історичного музею. Завдяки цікавим оригінальним експонатам та захоплюючим розповідям фундатора і директора музею, відвідувачі мали змогу довідатись про особливості побуту міщан, селян, ремісників, перейнялись минулим рідного краю, проникнутись свободолюбивістю козацтва та легендарністю знаменитої Берестецької битви. 10 грудня 1968 року музей отримав почесне звання «Народний».

Коли Г. Є. Філіпович залишив посаду директора музею, на зміну йому ненадовго приходили вчителі-історики місцевої школи: М. А. Бабіюк, Є. С. Тарасюк, Д. П. Шпанько. Дещо активніше музей почав працювати, коли його очолив вчитель місцевої школи В. Є. Каліщук. Музею надали нове приміщення, почали будувати експозицію, збирати експонати.

У 1990 році приміщення музею разом з експозицією було продане приватній особі, та після численних публікацій у районній, обласній та республіканській пресі, експонати, що залишилися, було перенесено до приміщення Берестечківської міської ради. У червні 1991 року, було створено нову експозицію. Музей відновив свою роботу, а завідуючим музеєм на громадських засадах було призначено вчителя-пенсіонера І. А. Шиманського.

Влітку 1997 року музей очолив Олег Анатолійович Дергай. Під його керівництвом у музеї проводять пошукову, науково-краєзнавчу та археологічну роботу, музейні фонди поповнюються новими експонатами. Нерідко директор сам ходив від хати до хати у пошуках предметів давнини. Часто експонати дарували, але в більшості випадків їх купували, обмінювали чи знаходили самостійно. Музейні експонати розмішувались у порівняно невеликій кімнаті приміщення міської ради, а відвідувачі, серед яких щороку було багато іноземців, не могли бачити більшості предметів через нестачу місця.

21 листопада 2019 року, в День Гідності та Свободи, у містечку козацької звитяги відкрили відремонтований кінотеатр. Тут, у Центрі національної пам'яті, історії та культури, гостинно відчинив свої двері Берестечківський народний історичний музей, вкотре змінивши місце свого розташування. Відкрито три нові простори зали: перша розповідає про життя міщан з найдавніших часів – періоду неоліту, міді та бронзи і до битви під Берестечком. Друга зала розповідає про ремесла, торгівлю та побут міщан кінця XIX – початку XX століть. У третій залі – експонати про Першу та Другу світові війни, боротьбу

воїнів УПА, про волелюбність українців, Майдан та мужність воїнів АТО ООС на Донбасі. Особливо щемливими є трофейні артефакти, що лягли в основу експозиції «Майдан на дотик». Директор музею, учасник Євромайдану у Києві, усвідомлюючи історичну цінність звичних на перший погляд речей, привіз експонати, які передають атмосферу того часу. Шматок бруківки з Грушевського, чи то Інститутської, «їжаки», які кидали під колеса техніки, газети, інформаційні бюлетні та інша поліграфія, яка виходила на Майдані — це все тепер музейні експонати.

До 80-ї річниці створення Української Повстанської Армії та Дня захисників і захисниць України, в Берестечківському народному історичному музеї відкрили виставку. З-поміж представлених речей, що відображають боротьбу не одного покоління українців за Незалежність і волю, в експозиції містяться матеріали часів повстанської доби. Серед них – диски до кулеметів, фрагменти зброї, обрізи, а також Євангеліє місцевого священика, зв'язкового УПА Пилипа Романюка.

Важливе місце в даній виставці відведене повномасштабному вторгненню росії в Україну. Чимало речей було привезено з фронту самим воїном-захисником, директором Берестечківського музею Олегом Дергаєм. До уваги відвідувачів виставки: трофейні речі російських окупантів, зокрема шолом і штани танкіста, кепка, кітель, сірники, жувальна гумка. Є в експозиції шеврони українських військових та близько п'ятидесяти дитячих малюнків, доставлених на передову волонтерами. До речі саме про творчість маленьких патріотів Олег Анатолійович розповідає з особливим трепетом.

Щороку сотні відвідувачів з України та різних куточків світу долучаються до історії нашого краю.

Прийнято вважати, що через музеї суспільство висловлює своє ставлення до історико-культурної спадщини, і з цим важко не погодитись.

Олександр Вернидубов

Література:

Бондаренко Г. Під зорею Кобзарєвого слова / Г. Бондаренко, М. Філонюк // Україна Тараса Шевченка / упоряд.: Р. Маньковська, В. Мельниченко ; авт. передм.: О. Реєнт, Л. Новохатько. – Харків, 2015. – С. 119–131.

Познікін А. Наукова концепція Берестечківського історичного музею. Проект / А. Познікін // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2012. – Вип. 3. – С. 28–30.

Адамчук К. Символ боротьби за волю – Козацькі могили / К. Адамчук // Горохів. вісник. – 2018. – 23 серп. – С. 6.

Влашинець Л. Берестечківський народний історичний музей відзначив новосілля / Л. Влашинець // Горохів. вісник – 2019. – 28 листоп. – С. 6.

Гуковський І. Тут спілкується з нами сива давнина / І. Гуковський // Горохів. вісник. – 2018. – 31 трав. – С. 7.

Дмитрук Г. Шляхами становлення / Г. Дмитрук // Горохів. вісник. – 2021. – 13 черв. – С. 5.

Малімон Н. На Волині створюють музей Майдану / Н. Малімон // День. – 2014. – 3 квіт. – С. 9.

Мироненко Д. Знай свій рідний край / Д. Мироненко // Міське господарство України. – 2013. – № 1. – С. 40–42.

* * *

Травень 50 років від часу відкриття Берестечківського історичного музею (1963) // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 67–69.

Шляхами козацької звитяги // Волинь : фотопутівник. – Луцьк, 2014. – С. 32–35.

10 ТРАВНЯ

80 років від дня народження Г. Г. Стельмашук (1943) – української мистецтвознавиці, членкині Національної спілки художників України

Галина Григорівна Стельмашук – українська дослідниця, завідувачка кафедри історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв, докторка мистецтвознавства, професорка, дійсна членкиня (академік) Національної академії мистецтв України, членкиня Міжнародної асоціації арт-критиків АІСА.

Г. Г. Стельмашук народилася 10 травня 1943 року у с. Городині Торчинського, а тепер Луцького району. У 1948 році родина майбутньої дослідниці зазнала репресій (їх реабілітовано аж у 1990-х рр.). У 1952 році одноліток Галини, переконав її навчатися у дитячому будинку. Діти пішки подолали 8 км до м. Торчин до його тітки, яка допомогла дівчинці через дитячий розподільник м. Луцька потрапити у дитячий будинок с. Крупа-Границя Луцького району Волинської обл.,

де у 1960 році вона закінчила середню школу. Після школи майже з відмінним атестатом, у якому всього 2 четвірки, зі запламованою біографією у Луцький державний педагогічний інститут не поступила. Довелося їхати навчатися у Чернівецьку профтехшколу, яку закінчила на відмінно із занесенням у книгу пошани і отримала технічну спеціальність «помічник майстра кругло-панчішного устаткування». Але думка про вищу художню освіту не покидала. 1966–1971 роках навчалася у Львівському державному інституті прикладного і декоративного мистецтва й отримала спеціальність «Художнє оформлення, моделювання виробів текстильної і легкої промисловості». Працювала, обіймаючи посаду дизайнера, на трикотажній фірмі «Промінь» у Львові. У 1976–1989 роках працювала у Львівському відділенні Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, де займалася науковою та експедиційною роботою. З 1989 року й до нині працює у Львівській національній академії мистецтв, а з 2003 року ще й очолює кафедру історії і теорії мистецтв.

До сфери наукових інтересів Г. Г. Стельмашук відноситься історія та теорія образотворчого й декоративно-ужиткового мистецтва, мистецтвознавча критика, етнологія та народознавство. Вагомим науковим здобутком Г. Г. Стельмашук є вивчення українського строю. Галина Стельмашук зробила вагомий внесок у розвиток науки про народне мистецтво українців, високо поцінований науковими колами. Її науковому доробку властива глибина джерельної бази, ґрунтовність теоретичних оцінок та висновків. Своїми працями Г. Г. Стельмашук започаткувала нові напрями дослідження історії та теорії художньої творчості, розвитку сучасного народного мистецтва та його взаємодії з творчістю професійних майстрів.

Однією серед перших дослідниць звернула увагу на головний убір як частину традиційного костюма. Зауважимо, що дослідниця висвітлює, окрім практичного значення головного убору, його обрядову функцію, особливо в контексті весільних звичаїв та обрядодій.

Іншим важливим напрямом діяльності Г. Г. Стельмашук є дослідження творчості українських митців у світі, організація мистецьких акцій та виставок художників українського походження, які покинули батьківщину в міжвоєнний період. Завдяки науковій роботі та виставковій діяльності Г. Г. Стельмашук стають відомими для українців творчі біографії та професійні доробки українських художників діаспори Олександра Архипенка, Петра Андрусіва, Петра Мегики, Роберта Лісовського, Богдана Певного, Христини Кишакевич-Качалуби, князя Кармазина-Каковського, тощо. У 2020 році Г. Г. Стельмашук опублікувала працю, присвячену спадку української мисткині

Марії Гарасовській-Дачишин, яка працювала у вимушеній еміграції в США.

Нині у науковому доробку Г. Г. Стельмашук – понад 400 праць, серед яких варто виокремити: «Український народний одяг XVII – початку XIX ст. в акварелях Ю. Глоговського» (1988, співав. Д. Кривач), «Традиційні головні убори українців» (1993), «Український стрій» (2000, співавт. М. Брілан), «У XXI століття – з мистецтвом: довідник» (2000), «Екслібриси родини Опанашуків» (2007), «Творчий портрет Миколи Опанашука. Графіка. Малярство» (2007), «Історія традиційних українських прикрас» (2020, у співавт. з Г. В. Врочинською) та ін. Розділи в колективних монографіях: «Народні художні промисли України» (1986), «Лемківщина» (1999), «Історія Гуцульщини. Т. 6» (2001), «Історія української культури» (Т. 2, 2001; Т. 4, кн. 1, 2008), «Українське народознавство» (1994, 2004), «Нариси з історії зарубіжного декоративно-ужиткового мистецтва» (1995), «Українське народознавство: підручник» (2004), «Україна козацька держава» (2004), «Етногенез та етнічна історія населення українських Карпат. Т. 2. Етнологія та мистецтвознавство» (2006). Галина Стельмашук є автором низки наукових видань, зокрема, «Українське народне вбрання» (2013), «Українські народні головні убори» (2013), «Українські митці у світі. Матеріали до історії українського мистецтва XX ст.» (2013), «Традиційний стрій етнографічних груп українців Карпат» (2021). Її книга «Князь Всеволод Кармазин-Кавовський» виграла мистецький конкурс, оголошений Міністерством культури та інформаційної політики на тему «Книжкові проекти до 30-ї річниці Незалежності України» (2022). Окремі праці дослідниці публікувалися у часописах США, Польщі, Канади та ін.

У 2006 році у м. Луцьку Г. Г. Стельмашук презентувала монографію «Давнє вбрання на Волині: етнографічно-мистецтвознавче дослідження». Книга присвячена вбранню рідного краю авторки – Волині.

У 2016 році за вагомий внесок у розвиток українознавства Г. Г. Стельмашук здобула премію Президента України за видання «Українські народні головні убори». У монографічному дослідженні вдало поєднується наукова складова та багатий ілюстративний матеріал.

Значну увагу Г. Г. Стельмашук приділяє поєднанню науки з педагогічною роботою. Серед її учнів – відомі художники, учасники багатьох виставок, наукові співробітники, педагоги, мистецтвознавці. Під її керівництвом успішно захистилися 22 кандидати, у тому числі доктори мистецтвознавства.

Г. Г. Стельмашук – членкиня редколегій наукових видань НАН України, наукових збірників і журналів, рецензентка багатьох монографій, упорядниця і головна редакторка семи наукових збірників кафедри історії і теорії мистецтва ЛНАМ «Мистецтвознавчий автограф». На посаді завідувача кафедри історії і теорії мистецтв Львівської національної академії мистецтв і голови спеціалізованої вченої ради ЛНАМ доктор мистецтвознавства Галина Стельмашук створила оригінальну наукову школу, котра забезпечує підготовку фахівців-мистецтвознавців.

За значні заслуги на науковій ниві та у галузі педагогіки, Г. Г. Стельмашук нагороджена нагрудними знаками «Відмінник освіти» (2004), «За наукові досягнення» (2006), «Петро Могила» (2011), «Золотою медаллю» Національної академії мистецтв України (2013), «Орденем княгині Ольги III ступеня» (2018), медаллю «Золота фортуна. Шана українським науковцям (1918–2018)».

Світлана Чибирак

Література:

Стельмашук Г. Г. Давнє вбрання на Волині: етнографічно-мистецтвознавче дослідження : монографія / Г. Г. Стельмашук ; ред. Т. М. Демчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 278 с. : кольор. іл.

Стельмашук Г. Г. Екслібриси родини Опанащуків / Г. Г. Стельмашук. – Львів : Філевич Я. Ю., 2006. – 76 с.

Стельмашук Г. Г. Історія традиційних українських прикрас / Г. Г. Стельмашук, Г. В. Врочинська. – Київ : Балтія Друк, 2020. – 180 с.

Стельмашук Г. Г. Микола Опанащук. Творчий портрет митця: графіка, малярство / Г. Г. Стельмашук. – Львів : Філевич Я. Ю., 2007. – 186 с.

Стельмашук Г. Г. Традиційний стрій етнографічних груп українців Карпат / Г. Г. Стельмашук. – Львів : Априорі, 2021. – 212 с.

Стельмашук Г. Г. Традиційні головні убори українців / Г. Г. Стельмашук. – Київ : Наук. думка, 1993. – 240 с.

Стельмашук Г. Г. Українське народне вбрання / Г. Г. Стельмашук. – Львів : Априорі, 2013. – 256 с.

Стельмашук Г. Г. Українське народне вбрання / Г. Г. Стельмашук. – Львів : Література та мистецтво, 2019. – 255 с.

Стельмашук Г. Г. Українське національне вбрання : конспект лекцій для студ. вузів / Г. Г. Стельмашук. – Львів : ЛДПІДМ, 1994. – 46 с.

Стельмашук Г. Г. Українські народні головні убори / Г. Г. Стельмашук. – 2-е вид., перероб. і доп. – Львів : Априорі, 2013. – 273 с.

Стельмашук Г. Г. Христіна Кишакевич-Качалуба. Корені роду,

спадкоємність поколінь, художня творчість: Графіка. Скульптура. Малярство. Реставрація творів. Декоративно-ужиткове мистецтво / Г. Г. Стельмашук. – Львів : Апріорі, 2018. – 312 с.

* * *

Білан М. С. Український стрій / М. С. Білан, Г. Г. Стельмашук. – 2-е вид. – Львів : Апріорі, 2011. – 310 с.

Василь Боднарчук. Підсумовуючи пройдене... : альбом / упоряд. О. Голубець ; авт. тексту: В. Онищенко, Г. Стельмашук, О. Пошивайло ; фот.: С. Андрусів, В. Боднарчук. – Львів : Ладекс, 2008. – 79 с.

Микола Опанащук. Графіка / авт. тексту: Г. Стельмашук, Р. Яців. – Львів : Омельченко В., 2017. – 113 с.

Роман Дмитрик : каталог / упоряд.: М. Суханя, Р. Дмитрик ; пер. на англ. Н. Абисалова ; авт. тексту: А. Бокотей, Г. Стельмашук, Р. Дмитрик. – Львів : Каменяр, 2008. – 96 с.

Український народний одяг XVII – початку XIX ст. в акварелях Ю. Глоговського / авт.-упоряд.: Г. Г. Стельмашук, Д. П. Крвавич. – Київ : Наук. думка, 1988. – 272 с.

Українські митці у світі : матеріали до іст. укр. мистец. XX ст. / авт.-упоряд. Г. Г. Стельмашук. – Львів : Апріорі, 2013. – 516 с.

* * *

Стельмашук Г. Вбрання заможних волинян XIV–XVI ст. / Г. Стельмашук // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народне мистецтво і духовність : матеріали Другої Волин. обл. наук.-етногр. конф. : зб. наук. пр. – Луцьк, 2005. – Вип. 15. – С. 120–123.

Стельмашук Г. Г. Народне мистецтво в творчості українських професійних митців: історичний досвід, нові реалії / Г. Г. Стельмашук. // Нове життя старих традицій : традиційна українська культура в сучасному мистецтві і побуті : матеріали Міжнар. наук. конф. в рамках V Міжнар. фест. укр. фольк. «Берегиня» / ред. В. Давидюк. – Луцьк, 2007. – С. 121–124.

Стельмашук Г. Пізнаймо самих себе: штрихи до творчості Майї Білан, ретроспектива у 60-ті ; Етнограф, культуролог музеєзнавець Наталія Калашнікова ; Українська народна тканина / Г. Стельмашук // Мистецтвознавчий автограф : зб. наук. пр. кафедри історії і теорії мистецтв Львів. Нац. акад. мистецтв. – Львів, 2007. – Вип. 2. – С. 25–37, 250–251, 271–273.

Стельмашук Г. Роль етнічних традицій у вихованні молодшої генерації / Г. Стельмашук // *Минуле і сучасне Волині й Полісся: роде наш красний : матеріали Третьої Волин. обл. наук.-етногр. конф. : зб. наук. пр. – Луцьк, 2007. – Вип. 24. – С. 12–13.*

Стельмашук Г. Самоідентифікація луцьких митців початку ХХІ сторіччя «Галереї – ІХ» / Г. Стельмашук // *МІСТ: мистецтво, історія, сучасність, теорія : зб. наук. пр. з мистецтвознавства і культурології. – Київ, 2006. – С. 344–346.*

Стельмашук Г. Художній метал Олега Гаркуса: традиції та інновації / Г. Стельмашук // *Образотв. мистец. – 2012. – № 3/4. – С. 22–23.*

Ковальова В. Галина Григорівна Стельмашук : біогр.-бібліогр. нарис / В. Ковальова // *Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. – Луцьк, 2019. – Вип. XV. – С. 409–415.*

Мацюк Р. Професорка булава в Оздєніжі / Р. Мацюк // *Наш край. – 2019. – 5 груд. – С. 4.*

Галина Стельмашук : бібліогр. покажч. / уклад. Л. Р. Шпирало-Затолочна. – Львів : Афіша, 2004. – 52 с.

Мірошниченко-Гусак Л. 10 травня 70 років від дня народження Г. Г. Стельмашук (1943) – доктора мистецтвознавства, професора, члена Національної спілки художників України / Л. Мірошниченко-Гусак // *Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 62–64.*

Чибирак С. 10 травня 75 років від дня народження Г. Г. Стельмашук (1943) – українського етнологіста та мистецтвознавця, члена Національної спілки художників України / С. Чибирак // *Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 115–120.*

15 ТРАВНЯ

75 років від дня народження А. В. Даценка (1948–2019) – заслуженого артиста України

Адам Володимирович Даценко народився 15 травня 1948 року.

На театральній ниві А. В. Даценко трудився з 12 грудня 1969 року. У біографії актора – праця в різних театрах України. З 1973 по 1975 роки А. В. Даценко служить у Чернівецькому обласному українському музично-драматичному театрі імені О. Кобилянської. З 1975 по 1979 рік працював у Рівненському українському музично-драматичному театрі імені М. Островського, з 1980 по 1983 роки – у Кіровоградському музично-драматичному театрі імені М. Кропивницького, а з 1983 по 2001 роки Адам Володимирович служить актором у Черкаському обласному українському музично-драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка.

Уже зрілим майстром Адам Володимирович Даценко приїздить на Волинь. З 2001 року він приходить у трупу Волинського академічного обласного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка на посаду актора драми.

За роки роботи у театрі А. В. Даценко зіграв чимало ролей, його яскравий талант надовго закарбувався в людській пам'яті, серед них: Новосад у п'єсі «Голокост» М. Кузьо; Іван – в «У.Б.Н.» Галини Тельнюк; Джордж – у «Чума на дві родини ваші» Г. Горіна; Омелько – у «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого; Сеньйор Ніколо – у «Неаполь – місто попелушок» Н. Ковалик; Вибірний – у «Наталка Полтавка» І. Котляревського; Муров – «Без вина винні» О. М. Островського; Лобода Грицько – «Северин Наливайко» П. Ластівки, С. Черкасенка, Г. Кониського, П. Куліша; Сусід – «Дуже проста історія» М. Ладо.

У виставі «Откровення від Мазепи» О. Островського Адам Володимирович зобразив І. Мазепу у час, коли Україна стояла між Польщею та Московщиною під час Північної війни. Зіграв також у спектаклі «Оскар та Рожева Пані» за мотивами оповідання драматурга Еріка-Емануеля Шмітта.

Улюбленими ролями талановитого актора на сцені головного театру Волині були: Лукаш – «Лісова пісня» Лесі Українки; Гриць – «У неділю рано»; Василь – «Циганка Аза»; Гнат – «Безталанна»; Михайло – «Не судилося»; Гонта – «Гайдамаки»; Буслай – «Поріг»; Муров – «Без вина винні».

Життя Адама Володимировича Даценка обірвала довготривала хвороба. Помер знаний актор 17 січня 2019 року. Усі, хто причетний

до театральної справи, пам'ятають талановитого актора, майстра театального мистецтва.

Олена Дубень

Література:

Дубень О. 70 років від дня народження А. В. Даценка (1948) – Заслуженого артиста України / О. Дубень // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 120–121.

16 ТРАВНЯ

**100 років від дня народження М. Г. Лавської (1923 - 2012) –
заслуженого вчителя Української РСР**

Марія Григорівна Лавська народилася 16 травня 1923 року в селі Куковичі Менського району Чернігівської області у селянській сім'ї. Закінчивши школу у рідному селі, працювала в домашньому господарстві батьків.

Під час боїв за звільнення Чернігівщини у роки II світової війни у Куковичах розташовувався військовий госпіталь, де вона стала санітаркою. Її самовіддана праця була відзначена військовими нагородами, які знайшли її вже на Волині.

У 1945 році Марія Григорівна, оскільки мала середню освіту, була серед тих сотень молодих людей, яких Народний комісаріат освіти України направляв у західні області для роботи у школах. Приїхала в село Копиля Маневицького району, де вчителювала в 1945–1962 роках. Розпочала роботу в молодших класах і одразу вирішила вчитися. Заочно закінчила Луцьке педагогічне училище.

У 1962 році переїхала з сім'єю в село Велика Осниця, в якому її чоловік став головою колгоспу. У Великоосницькій середній школі працювала учителькою 1–4 класів до виходу на заслужений відпочинок у 1978 році. Колеги Марії Григорівни порахували, що понад двісті діток навчила вона грамоти, і відзначили у спогадах, що «її вихованці завжди найкраще читали і розв'язували задачі. У вчительки був великий талант вчити дітей і захоплювати їх навчанням. Завжди енергійна, приваблива, усміхнена. Такою пам'ятають її вихованці і згадують, коли з'їжджаються на вечори зустрічі з випускниками. Її колишні учні – лікарі, дипломати, бухгалтери, вчителі, лісничі, керівники установ й підприємств, робітники і хлібороби – усі хороші люди, бо Марія Гри-

горівна їх виховувала у праці, у повазі до людей, у чуйності і доброті, у високому званні – людина, громадянин рідної країни».

У матеріалі «Шана праці», надрукованому в рубриці «Про людей хороших» Маневицької районної газети (1976, 7 вересня) відзначено такі особливості педагогічного стилю М. Г. Лавської: «вчителька вміло знаходить підхід до кожного дитячого серця, ділить порівну із своїми вихованцями радощі і печалі. Педагог робить все, щоб хлопчики й дівчатка любили свій край, зростали справжніми патріотами».

Як згадують односельці, ніякі труднощі не лякали молоду вчительку: «щирим, правдивим словом вона торувала стежини до сердець трудівників, працювала в нічні зміни на току, брала активну участь у художній самодіяльності». І на пенсії Марія Григорівна жила багатогранним, сповненим турбот життям. Вона часто зустрічалась з хліборобами, проводила бесіди, знайомила їх з новинами.

За багаторічну працю М. Г. Лавська нагороджена значком «Відмінник народної освіти». Їй присвоєно почесне звання «Заслужений вчитель Української РСР» (1976 р.). Її успіхи відзначалися грамотами Міністерства освіти, обласного та районного відділів народної освіти.

З виходом на заслужений відпочинок чоловіка сім'я виїхала до міста Житомира, де Марія Григорівна ще кілька років працювала у дитячому садочку.

З повагою згадують у селі Велика Осниця Марію Григорівну Лавську її колишні колеги, учні, односельці за її самовіддану працю, за відданість своїй справі, за готовність допомогти і шанобливе ставлення до усіх, з ким була поряд.

Галина Романчук

Література:

Петрук Є. Шана за працю / Є Петрук // Зоря комунізму. – 1976. – 7 верес. – С. 3.

25 ТРАВНЯ

150 років від часу відкриття руху поїздів через станцію Ківерці залізниці Київ – Брест (1873)

У XIX столітті територія сучасної Волинської області входила до складу Волинської губернії Російської імперії, центром якої з 1804 року було місто Житомир. На початку другої половини XIX століття, Волинська губернія позначалася як виключно аграрний регіон, тому шляхи сполучення тут були малорозвинутими. Проте із реформами

1860–1870-х рр., модернізацією всіх сфер життя Росії, торгівельно-транспортна логістика вимагала суттєвих змін - в імперії відбулося розгортання будівництва мережі шляхів залізничного сполучення. Цей процес мав на меті посприяти вирішенню економічних та військово-стратегічних завдань.

Для того, щоб пожвавити будівництво нових залізничних магістралей та залучити до цього приватні інвестиції, у 1865 р. російським імператором було підписано спеціальний концесійний закон. Він, по-перше, гарантував прибутковість вкладеного в залізницю капіталу, по-друге, держава ще й надавала на будівництво додаткові кошти у вигляді державних облігацій, які ходили на рівні із грошима. Можливість падіння курсу облігацій була зведена фактично до нуля, оскільки вони були «прив'язані» до курсу англійського фунту. Ці обставини спричинили у Російській імперії справжній залізничний бум, відомий під назвою «залізнична гарячка».

Фактично саме цей закон започаткував Києво-Брестську залізницю, яка власне і розпочала будівництво залізничних магістралей Волині. 16 жовтня 1869 року міністр шляхів сполучення Російської імперії представив цареві Олександру II доповідь «Про дозвіл торговому дому «Брамсон і син» провести вишукування лінії залізниці від Бердичева через Житомир, Заславль, Острів, Рівне та Клевани до Брест-Литовська». У 1870 році було створено «Товариство Києво-Брестської залізниці», яке отримало концесію (своєрідну ліцензію) на будівництво магістралі. Так, акціонери придбали у «Товариства Києво-Балтської залізниці» ділянку від Києва до Козятина, а також гілку до Бердичева. Спочатку будівництво і в напрямку Брест-Литовська дуже затягувалося. Справи значно покращилися, коли великим акціонером цієї залізниці став варшавський банкір Іван (Ян) Бліох, який придбав 6 тисяч акцій. Завдяки його втручанню було змінено склад правління і роботи пришвидшилися. Уже 1 березня 1873 року було відкрито рух на ділянці Бердичів – Кривин (місто на Рівненщині) через Здолбунів і Рівне. До кінця весни завершили будівництво гілки Кривин – Брест-Литовськ через Ковель та Заболоття. 12 травня 1873 року житомирська газета «Волинські губернські відомості» повідомила про відкриття з 25 травня руху вантажних потягів на ділянці від Бердичева до Бреста із станціями Оженин, Здолбунів, Рівне, Клевани, Ківерці та Ковель.

Проте, перевезення через Волинь та Брест сільськогосподарських вантажів з центральної та південної України, лісу з українського та білоруського Полісся, солі, будівельних матеріалів до Прусії, в порти Кенігсбергу, Пілау та Данцинга, не принесли шаленого при-

бутку. Більше того, витрачені 104, 9 тис російських рублів, пов'язані з цим борги, змусили акціонерів продати залізницю державі.

Однак відкриття залізничної магістралі Київ-Брест сприяло покращенню транспортного сполучення на Волині, підштовхнуло до розвитку пасажирських перевезень, сприяло поширенню відповідної логістики та появи нових станцій, а згодом і містечок. Саме сучасні Ківерці 150 років тому виникли як вузлова станція Києво-Брестської залізниці. Наприкінці XIX ст. тут відкрилися однокласне залізничне училище, шпалопросочувальний завод, невеличку ремонтну майстерню (з 1901 р - депо), згодом лісопильний завод (тартак). З'явилися різні кустарно-ремісничі майстерні, лісництво, земська пошта. Поступово залізнична станція перетворилася в населений пункт, де у 1910 р. налічувалося 26 дворів і 206 осіб. У 1915 р. в поселенні вже було 47 будинків, з них відомчих - 3, залізничних - 18, приватних - 26.

Згодом на Волині з'являються й інші залізничні сполучення, будуються нові станції та депо, проте колія у Ківерцях, основи якої заклали при будівництві Києво-Брестської магістралі, зберегла свою початкову трасу і, окрім важливого сполучного значення, має історичну та культурну особливість.

Оксана Сущук

Література:

Богуш М. І. Ківерцівщина: крізь віки і долі : іст.-краєзн. нариси / М. І. Богуш, Г. І. Павленко. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 520 с.

Про Ківерцівську залізницю – с. 297.

Гоць П. Ківерці : віршовано-пісенний спогад про часи в Ківерцівському культосвітньому технікумі у 1952–1955 рр. / П. Гоць. – Луцьк : Надстир'я, 2010. – 100 с.

Якименко М. Історія збудованих, запроектованих і розібраних залізниць Волині / М. Якименко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сереховичі та Старовижівщина у світовій та українській історії : матеріали ЛІІІ Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 24-й річниці Незалежності України : наук. зб. – Луцьк, 2015. – Вип. 53. – С. 505–512.

Гагарінське «поїхали» – над залізничним полотном : у Ківерцях відкрили колію, у Володимирі – вокзал // Віче. – 2008. – 28 серп.–3 верес. – С. 3.

Гартований О. Електрифікація Ківерцівської ділянки залізниці / О. Гартований // Віче. – 1999. – 13 трав.

Гончарук В. Волинь зустріла першу електричку / В. Гончарук // Віче. – 2001. – 18 січ.

До Європи не так вже й далеко // Досвіт. зоря. – 2003. – 25 груд.

Жовтень М. Залізниця електрифікується, а станція реставрується / М. Жовтень // Вільн. шляхом. – 2000. – 21 жовт.

Зубчук К. У Ківерцях готуються прийняти першу електричку / К. Зубчук // Волинь. – 2000. – 12 жовт.

І до Ківерців іде електричка // Уряд. кур'єр. – 2001. – 13 січ.

Кобринович І. Життя – це рух : розмова з начальником залізничної станції Ківерці Ольгою Балик / І. Кобринович // Вільн. шляхом. – 2003. – 8 листоп.

Королюк М. Ківерці – місто залізничників / М. Королюк // Вільн. шляхом. – 2006. – 4 листоп.

Котис О. Залізнична історія Ківерців / О. Котис // Волин. новини. – 2016. – 26 трав. – С. 24.

Лопало Ю. Станція Ківерці отримає «зелене світло» на продаж квитків у міжнародному сполученні : [інтерв'ю із заступником начальника станції Ківерці Юрієм Лопало] / інтерв'ю взяв Василь Недільський ; Ю. Лопало // Вільн. шляхом. – 2017. – 5 серп. – С. 1, 4.

Петренко П. Електрички курсують за графіком / П. Петренко // Вільн. шляхом. – 2011. – 20 січ.

Тинчук В. Таємниці забутих могил / В. Тинчук // Вільн. шляхом. – 2010. – 17 лип. – С. 5.

Урбас К. Зеленої вулиці тобі, електричко! / К. Урбас // Наш край. – 2001. – 3 листоп.

Хітько М. Подарунок до Дня Незалежності / М. Хітько // Вільн. шляхом. – 2008. – 30 серп. – С. 1 ; 6 верес. – С. 4.

Зек Б. 10 вересня 125 років від дня введення в експлуатацію залізниці Ківерці–Луцьк (1890) / Б. Зек // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2015 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2014. – С. 141–143.

28 ТРАВНЯ

50 років від дня відкриття Любомльського краєзнавчого музею (1973)

Передісторією створення Любомльського краєзнавчого музею стало вивчення цього регіону в різні історичні періоди. Наприкінці ХІХ ст. увагу місцевого населення до минулого краю привернули археологічні дослідження. А саме: М. Біляшівського – у 1890-х р. біля

села Вулька Угрудзька та матеріали з археології, які були опубліковані В. Антоновичем у 1901 році. У 20-30-х рр. ХХ ст. на території Любомльського повіту Волинського воєводства проводили археологічні дослідження польські археологи І. Савицька, М. Древко, Я. Фітцке. У магнатських садибах на той час можна було натрапити на колекції старовинної зброї, нумізматики, стародруків, картин.

На Волині з ініціативи інженера Франца Ксенжпольського у 1927 році постало товариство краєзнавців, яке увійшло в 1933 році до складу Польського краєзнавчого товариства, ставши його регіональним відділом. Товариство також мало відділення в багатьох містах Волині, зокрема, і в Любомулі, сприяючи тому, щоб при гімназіях і школах працювали історичні гуртки задля збору старожитностей.

Новим етапом у розвитку історико-краєзнавчих досліджень на Любомльщині порубіжжя 60-х – 70-х рр. ХХ ст. стала підготовка «Історії міст і сіл УРСР. Волинська область». До написання нарисів із минувшини населених пунктів краю залучали працівників влади, освіти, культури, краєзнавців, яким було надано рекомендації щодо написання історій сіл, міст тощо. За час роботи над книгою, який охопив майже десять років, у школах і в окремих краєзнавців, окрім текстового – накопичився і речовий матеріал. Зокрема, у школах почали створювати історичні куточки, за якими, однак, не вівся належний нагляд, а тому багато із зібраного з часом почало руйнуватись або і взагалі зникати. Вихід із даної ситуації уже вкотре запропонував місцевий краєзнавець, активіст пам'яткоохоронної справи, дослідник археологічних пам'яток, член районного Товариства з охорони пам'яток історії та культури, вчитель історії – Дмитро Олександрович Остапюк. Він викладав історію в Любомльській середній школі № 1, поєднуючи вивчення історичного минулого з екскурсіями містом; організовував археологічні розкопки на території колишнього замку, залучаючи до них школярів.

Опрацьовуючи матеріали архівів Луцька та Львова, Дмитро Олександрович уклав велику картотеку історичних довідок і почав писати історію міста Любомля на підставі власної чималої приватної колекції з археології, нумізматики, письмових документів. Саме дослідницькі та колекційні надбання употужнювали його багаторічні, наполегливі клопотання щодо необхідності створення краєзнавчого музею, на що влада зрештою погодилася.

Наприкінці 60-х рр. ХХ ст. у центрі міста було побудовано триповерхове службове приміщення, а третій поверх удалося виклопотати під краєзнавчий музей. На той час це було непогане, хоча й не пристосоване та позбавлене кімнат для фондів, приміщення. Із 1971 року

розпочалося пристосування приміщення під музей. Дмитро Олександрович сам розробив ескізи вітрин, а науковці Волинського краєзнавчого музею Л. Туліна та О. Нагорна допомагали порадами щодо експонування матеріалів у тематичних розділах: природи, археології, середньовіччя та етнографії, Великої Вітчизняної війни, післявоєнного періоду, інтернаціональної дружби. Д. Остапюк, налагодивши зв'язки з Холмським музеєм у Польщі, неодноразово відвідував його, вивчаючи досвід оформлення експозиції.

Офіційне відкриття Любомльського краєзнавчого музею відбулося 28 травня 1973 року. Хоча першу неофіційну екскурсію в музеї було проведено 9 травня 1973 року для польської делегації, яка в цей час перебувала в Любомлі. Зазначимо, що штатних працівників у музею так і не призначили, а це позначилося на подальшій науково-дослідній роботі. Проте регулярно проводились екскурсії, фонди музею поповнювалися новими експонатами. Функції завідувачів музею виконували секретарі товариства з охорони пам'яток історії та культури Є. А. Дибалюк, І. І. Шавловська, В. Д. Савчук.

У 1976 році Міністерство культури за зразкову роботу присвоїло Любомльському краєзнавчому музею звання народного.

У 1987 році із ініціативи завідувача Любомльського райвідділу культури В. І. Климовича в музеї розпочато переоформлення експозиції за активної участі сина Д. О. Остапюка – Олександра, який рано почав займатися краєзнавством, колекціонуванням та гідно продовжував справу свого батька. Допомагали в реекспозиції музею працівники Волинського краєзнавчого музею О. Ошуркевич, О. Вернидубов, співробітники Волинського художньо-оформлювального комбінату, місцеві художники-оформлювачі.

У 1990 році було встановлено штатну посаду завідувача музею. Відтоді музей очолювала Тетяна Базієвська. У 1993 році директором музею було призначено Олександра Остапюка – на той час відомого краєзнавця та колекціонера. Згідно розпорядження Представника Президента України по Любомльському району від 19 серпня 1993 р. № 368 Любомльський краєзнавчий музей набув статусу державного.

За період діяльності працівники музею виступали організаторами археологічних досліджень, етнографічних експедицій та обстеження культових споруд на теренах м. Любомль, Любомльського та Шацького районів тощо. З метою кращого вивчення минулого Любомльщини та поповнення фондів музею новими артефактами О. Остапюк проводив археологічні розвідки, в результаті яких на території краю було виявлено понад 80 курганів та десятки поселень різних періодів. Ним було організовано археологічні дослідження на теренах краю: розко-

пки на городищі X-XI ст. в урочищі «Шопи» поблизу міста Любомля під керівництвом М. Кучинка (1995 р.); розкопки на місці літописного м. Угровськ – столиці Данила Галицького під керівництвом Ю. Мазурика (1996–1997 рр., 1999 р.); розкопки на городищі XIII–XIV ст. в м. Любомль спільно з дослідником С. Панишком (2001 р.). Музей поповнився сотнями предметів XIII–XIV ст.

Із метою популяризації місцевих архітектурних старожитностей, знакових історичних подій та уславлених земляків музей започаткував карбування пам'ятних монет та значків; видрук конвертів та марок. У 2017 році підготовлено та видано комплекти поштових листівок «Українські Січові стрільці на Любомльщині», «Любомль».

Із 2018 по 2020 роки музею очолював Юрій Фініковський. За цей період успішними промоціями музею стали: проведення щорічної акції «Збережи пам'ять – подаруй музею експонат» та «Стань другом музею» (2018 р.); проект «Музейні діалоги» – зустрічі зі знайними уродженцями м. Любомль та Любомльського району (2018 р.); проект «Фото дня» та «Експонати музею» у Facebook-спільноті зі щоденно публікованими різноплановими історичними фото про минуле Любомльщини (від початку XX – до 90-х рр. XX ст.) (2019 р.); розроблено логотип Любомльського краєзнавчого музею, з його перенесенням на різноманітну сувенірну продукцію (2019 р.).

Працівники музею – постійні учасники міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференцій, мають у своєму доробку більше сотні наукових публікацій, монографій, брошур, путівників із історії Любомльського краю. Широкий діапазон їх науково-дослідницької роботи презентують такі тематичні напрацювання: виявлення, збереження та дослідження археологічних пам'яток Любомльщини; вивчення давньої історії Волині та Любомльщини; обстеження сакральних комплексів Любомльщини; історичні нариси та топографії сіл Любомльського району та Волині; історія общин національних меншин краю; ролі особистості в історії рідного краю (Любомльщини); практики музеєзнавства та колекціонування. Сьогодні в творчому доробку Олександра Дмитровича понад 200 статей та публікацій у фахових виданнях та періодиці. Окрім цього, він – автор монографії «З історії римо-католицьких парафій та польської общини Любомльщини на Волині» (Луцьк, 2011 р.), упорядник численних буклетів та брошур, туристичних путівників.

На базі Любомльського краєзнавчого музею було проведено міжнародні та всеукраїнські науково-практичні конференції із серії «Минуле і сучасне Волині та Полісся: Любомль в історії України і Волині. До 460-річчя надання Любомлю Магдебургського права»

(2001 р.); «До 720-річчя першої писемної згадки м. Любомля і 800-ї річниці першої письмової згадки Угровська (2007 р.); «Минуле і сучасне Волині та Полісся: Любомль та Люболющина в українській та європейській історії» (2017 р.).

Нині музей очолює Олександр Остапюк. У середньому, впродовж року, у музеї буває до 5-7 тисяч відвідувачів, серед них, зокрема, й іноземні делегації зі США, Ізраїлю, Канади, Аргентини, Німеччини, Великої Британії, Польщі, Білорусі та інших держав.

У музеї зберігаються 33 тисячі експонатів основного та 6 тисяч – науково-допоміжного фондів. Тут, зокрема, зосереджені значні археологічні та етнографічні збірки, колекції предметів нумізматики, фалеристики, філателії, філокартії, іконопису, образотворчого мистецтва, стародруки, документальні джерела XVIII–XX ст., фотоархіви XX ст., предмети побуту тощо. Заради кращого збереження унікальних колекцій у 2022 році музею додатково надано ще один поверх загальною площею 400 кв. м.

У музеї зберігаються персональні фонди відомих уродженців краю: генералів О. Скіпальського, В. Бородчука, А. Яворського, митрополита Варфоломія, науковців С. Любомльчика, М. Бохона, Н. Букатевича, Д. Остапюка, А. Данилюка, І. Ольховського, Л. Брюховецької, актриси та акторів: Н. Ужвій, С. Пікульського, П. Савоша, М. Гнатюка, письменників і поетів Л. Черкашиної, Р. Братуня, В. Гея, В. Лиса, Н. Горик, дисидентів Д. Шумука, М. Коца, художників М. Букатевича, В. Михальської, фотохудожника Миколи Троха (Трохимчука), фотографа Миколи Зіньчука, мистецтвознавця Валерія Сахарука та ін.

Серед локальних музеїв Волинського краю діяльність Любомльського краєзнавчого музею неодноразово було відзначено почесними нагородами: грамотою Наукової спілки краєзнавців (2014 р.), дипломом III ступеня щорічної обласної рейтингової акції «Музейна подія року на Волині» (2015 р., 2017 р., 2018 р.) та дипломом I ступеня (2020 р.). 22 січня 2019 року за значний особистий внесок у культурно-освітній розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю було присвоєно звання «Заслужений працівник культури України» Олександрові Дмитровичу Остапюку та нагороджено його почесною грамотою Верховної Ради України.

Віктор Панасюк

Література:

Андрейчук Т. Репрезентація історичних досліджень Олександра Дмитровича Остапюка / Т. Андрейчук, О. Вернидубов // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській

та європейській історії. Міжнар. іст.-краєзн. конф., присвяч. 730-ій річниці часу першої відомої писемної згадки про м. Любомль та 810-ій річниці з часу писемної згадки про літописне м. Угровське : наук. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. 63. – С. 117–127.

Андрейчук Т. Робота музеїв у територіальних громадах Волинської області в умовах пандемії COVID-19 : на підставі звітів за 2020 рік / Т. Андрейчук, О. Вернидубов, В. Панасюк // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2021. – Вип. 11. – С. 46–53.

Гурульова В. Візантійські монети та їхні «болгарські» і «латинські» імітації на Волині в контексті проблем грошового обігу у Східній Європі : за матеріалами Любомльського краєзнавчого музею / В. Гурульова, О. Мусін, О. Остап'юк // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2019. – Ч. 21. – С. 46–62.

Дмитренко А. Пам'ятки науки і техніки у краєзнавчих, історичних та меморіальних музеях Волині / А. Дмитренко // Українське державотворення: проблеми і сучасність : зб. наук. пр., присвяч. 155-річчю від дня народж. історика, держ. діяча Михайла Грушевського / ред.: Г. В. Бондаренко, О. Й. Дем'янюк. – Луцьк, 2021. – Вип. XVII. – С. 32–41.

Красицький І. Внесок Олександра Дмитровича Остапюка у вивчення археологічних пам'яток Любомльщини / І. Красицький // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії. Міжнар. іст.-краєзн. конф., присвяч. 730-ій річниці часу першої відомої писемної згадки про м. Любомль та 810-ій річниці з часу писемної згадки про літописне м. Угровське. – Луцьк, 2017. – Вип. 63. – С. 43–49.

Мазурик Ю. Любомльський краєзнавчий музей – продовжувач в дослідженні літописного Угровська : до 810-річчя першої писемної згадки про літописне місто Угровськ і до 133-річчя початку досліджень археологічної пам'ятки / Ю. Мазурик, О. Остап'юк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії. Міжнар. іст.-краєзн. конф., присвяч. 730-ій річниці часу першої відомої писемної згадки про м. Любомль та 810-ій річниці з часу писемної згадки про літописне м. Угровське. – Луцьк, 2017. – Вип. 63. – С. 103–116.

Остапюк О. Давньоруські енкалпіони у збірці Любомльського краєзнавчого музею / О. Остапюк, В. Савицький // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Християнство в історії і культурі Володимир-Волинського та Волині : матеріали XLVII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1025-й річниці Хрещення Київської Русі та першої писемної згадки про м. Володимир-Волинський : наук. зб. – Луцьк, 2013. – С. 126–137.

Фініковський Ю. Олександр Остапюк – краєзнавець, активіст пам'ятко-охоронної справи Любомльщини / Ю. Фініковський // Історія та сучасність Православ'я на Волині : матеріали І наук.-практ. конф. – 2-е вид. – Луцьк, 2013. – С. 207–213.

Боровицький В. Що нового у музейному просторі Любомльщини? / В. Боровицький // Наше життя. – 2020. – 15 трав. – С. 1, 2.

До ювілею митця // Наше життя. – 2020. – 18 листоп. – С. 3.

Куснищанський П. «У вас у музеї були старовинні ікони, але нехай цей образ святого Миколая тепер допоможе служити людям» / П. Куснищанський // Волинь. – 2020. – 3 груд. – С. 16.

Лисюк О. Презентували книгу про спецпідрозділ «Світізъ» / О. Лисюк // Наше життя. – 2019. – 30 жовт. – С. 2.

Миколайчук С. Унікальне Євангеліє з рук Митрополита / С. Миколайчук // Наше життя. – 2019. – 6 верес. – С. 1–2.

Наурук С. Завдяки журналістам «Волині» унікальна печатка шляхтича не потрапила за кордон чи в приватну колекцію : наша газета разом із Любомльським краєзнавчим музеєм започаткували акцію «Стань другом музею» / С. Наурук // Волинь. – 2019. – 28 листоп. – С. 16.

Наурук С. Коли ж палац Браницьких стане туристичною перлиною Волині? / С. Наурук // Волинь. – 2020. – 30 лип. – С. 9.

Наурук С. Митрополит Олександр (Драбинко подарував Любомльському музею копію найстарішого українського Євангелія) / С. Наурук // Волинь. – 2019. – 10 верес. – С. 8.

Наурук С. На Волині знайшли печатку з вогнедихаючим левом : акція «Стань другом музею» отримала продовження: експозиція поповнилася новим експонатом / С. Наурук // Волинь. – 2020. – 16 січ. – С. 16.

Наурук С. Найвідоміший краєзнавець Любомльщини отримав почесне звання / С. Наурук // Волинь. – 2019. – 5 берез. – С. 7.

Наурук С. Слідами короля Данила : під час обстеження городища літописного Угровська знайдено старожитності XII–XIII століть / С. Наурук // Волинь–нова. – 2018. – 15 листоп. – С. 1, 18.

Наурук С. Шукач князівської бібліотеки подарував громаді власну колекцію і в 65 літ прийняв хрещення : Олександр Остапюк усе життя пов'язав з улюбленою справою – краєзнавством / С. Наурук // Волинь. – 2020. – 16 лип. – С. 1, 8.

Наурук С. Як ми шукали таємниці літописного Угровська / С. Наурук // Волинь. – 2019. – 31 жовт. – С. 9.

Остапюк О. Перші українські марки на Волині мали написи чотирма мовами : 100 років тому в світ вийшла Любомльська серія поштових знаків / О. Остапюк // Волинь. – 2019. – 26 берез. – С. 9.

Пасловська А. Археологічні дослідження та популяризація давньоруських пам'яток у краєзнавстві Волинської області (1991–2016 рр.) / А. Пасловська // Краєзнавство. – 2020. – № 4. – С. 143–153.

Сашук О. І оживе на полотні краса / О. Сашук // Новий погляд. – 2019. – 12 лип. – С. 2.

Фініковський Ю. «Хрестикова любов» до України / Ю. Фініковський // Волинь. – 2020. – 26 листоп. – С. 3.

Фініковський Ю. «Музей і надалі залишатиметься у пріоритеті: чим зможемо будемо допомагати» / Ю. Фініковський // Волинь. – 2020. – 12 листоп. – С. 16.

Хвас В. Доля. Перший «Оскар» уродженки Любомля / В. Хвас // Наше життя – 2021. – 15 верес. – С. 3

Хвас В. Майже всі книжки наші про Волинь і певною мірою дотичні до Любомля... / В. Хвас // Наше життя. – 2019. – 20 груд. – С. 4

Хвас В. Хто не знає історії... / В. Хвас // Наше життя. – 2022. – 19 трав. – С. 3, 4.

Хвас Ю. Благодійна марка Валентини Михальської займе почесне місце у Любомльському краєзнавчому музеї / Ю. Хвас // Волинь-нова. – 2018. – 22 лют. – С. 15.

Хоменчук О. Рукописні та друковані реліквії / О. Хоменчук // Новий погляд. – 2019. – 6 верес. – С. 3.

Хоменчук О. «Шануймося, єднаймося та будьмо...» / О. Хоменчук // Новий погляд. – 2020. – 24 січ. – С. 5.

Хоміч О. Презентували факсимільні видання священних книг / О. Хоміч // Наше життя. – 2020. – 14 лют. – С. 1.

* * *

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 62–64.

Криштапюк Л. 20 листопада 100 років від дня народження Д. О. Остапюка (1914–1984) – волинського краєзнавця, організатора музейництва на Любомльщині / Л. Криштапюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2014 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 168–171.

Любомальський краєзнавчий музей // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2017. – Т. 18 : Лт–Малицький. – С. 315–316.

Фініковський Ю. 8 травня 70 років від дня народження О. Д. Остаюка (1947) – українського історика, краєзнавця, директора Любомальського краєзнавчого музею / Ю. Фініковський // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2017 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2016. – С. 102–106.

ЧЕРВЕНЬ

1 ЧЕРВНЯ

125 років від часу відкриття Любомальської єврейської Талмуд-тори (школи) (1898)

Про перше єврейське поселення в Любомлі повідомляє єврейський науковець, спеціаліст з історії польсько-російських євреїв, Філіп Фрідман у своїй статті «Євреї Холма», чия історія пов'язана з сусіднім Любомлем. Фрідман пише, що стосовно Любомля ми маємо документальні свідчення єврейського поселення в 1370–1382 роках, де імена різних євреїв Любомля записані в тогочасних офіційних документах.

Розвиток Любомальської єврейської общини був полегшений двома характерними для польського єврейства XVI ст. процесами, для яких історик Малер визначив такі умови: 1) відбувався наростаючий рух польських євреїв з великих міст у малі містечка; 2) не менш характерною була міграція багатьох євреїв Західної Польщі у південно-східні провінції.

Те, що Любомль був значним єврейським містечком у північно-східній частині Холмщини і регіону, також в частині Люблінського округу, видно із статистики 1550 року.

У 1510 році в Любомлі єврейська община побудувала величну муровану синагогу. В 1560 році євреї міста дістали дозвіл на призначення рабина, завдяки якому вони дістали справді широкі релігійно-адміністративні повноваження.

Тоді навчання своїх дітей кожна конфесія проводили окремо, а саме єврейські діти навчались при синагогах, католицькі при костелі і греко-католики при своїх храмах. Першими вчителями при них були рабин, ксьондз, священник.

Про шкільне навчання єврейських дітей у м. Любомль вперше зга-

дано в 1601 році. У документі за цей рік ми дізнаємося, що воно вже мало місце за 50 років до того згідно декрету Любомльського кагалу, який залишався в силі.

Підтвердження того, що школа вже існувала в середині XVI ст. є те, що в Любомлі народився в 1532 році у єврейській родині Северин Любомльчик (Жидек, Жидовин, Роксоланус, Гебрасус). Тут він отримав відповідну освіту і в зрілому віці відійшов від іудейської віри, прийнявши католицьку і був охрещений у Луцьку. У 1563 році постригся в монахи і пішов у домініканський монастир. Навчався в Парижі, м. Саламанка (Іспанія).

Він прославився в Європі як блискучий теолог і промовець. Папа Римський і королі доручали йому найважливіші справи. Написав багато теологічних праць і був авторитетною людиною в домініканському ордені.

Любомльські рабини були всесвітньо відомими теологами і вчителями. З найбільш відомих рабинів Любомля слід згадати Герша, який відомий з 1556 по 1570-ті роки. З того часу менше століття рабини общини найбільші відомі у Польщі. Серед них Авром Поллак (1570-ті рр.) – автор багатьох книг і вчитель. У кінці XVI ст. добре відомий рабин Мокше Мес. Його книги друкувались в 1591 році у Кракові і передруковані у 1720 році в Франкфурті на Майні, а також у Лондоні в 1958 році, та в Брукліні в 1964 році. Відомі Шімон-Вольф Ауербах, Йоель Сіркіс-Яфе (Бах). Це був розквіт вищої єврейської школи у Любомлі.

У 1728 році під час необережного поводження з вогнем виникла одна з найбільших пожеж у Любомлі. Холмські гродські книги повідомляють, що тоді згоріла і єврейська школа.

Єврейські дослідники відносять початок занепаду єврейського життя в Любомлі до 1760-х чи 1770-х років. Цьому сприяли ліквідація польським сеймом у 1767 році «ради чотирьох земель», а також новий власник земель староства Ф. К. Браницький.

Проте єврейське життя у Любомлі вирувало. Головного значення надавали навчанню Тори, у вузькому значенні Мойсеев П'ятикнижжя, тобто базова частина юдейського канону Святого Письма, а також Талмуду, який містить коментарі до Тори, рабиничні дискусії, моральні вказівки та розповіді.

У 1897 році у Любомлі було не менше як 17 хедерів – традиційних початкових релігійних шкіл для хлопців у віці до 13 років, у яких вчили гебрайської абетки, читання молитовника, Тори і Талмуду. Часто вони розташовувалися в будинку учителя (маламеда). На той час у місті проживало 4600 чоловік, із яких 3300 євреїв.

5 червня 1898 року в Любомлі була відкрита приватна чоловіча Талмуд-тора. Ця школа розміщувалась в громадському приміщенні і утримувалась на кошти із коробкового збору – 700 крб. Станом на 1915 рік у ній навчалось 50 хлопчиків. Вчителем був Шмая-Елієзер Вольфович Франкфурт, який мав звання вчителя початкових училищ. Отримував оклад 600 карбованців у рік.

У 1898 році у Любомлі 17 єврейських вчителів давали освіту 370 учням, а 60 знали Талмуд-тору.

У школі вивчали іврит і їдиш. На початок ХХ ст. серед єврейсько-го населення вже переважали хасиди (представники релігійно-містичного руху, що виник на Поділлі у ХVІІІ ст. і метою якого було відновлення релігійності юдеїв).

Вивчення Тори, як згадує Натан Челет (Блюмен) до встановлення польської влади не було обов'язковим правом. Але батьки вважали за свій обов'язок навчати своїх дітей Тори Ізраїля. І той обов'язок був сильнішим багатьох законів. Коли дитина досягала віку трьох років, у домі батьків наставала велика радість. Вона була пов'язана з відзначенням дня народження, і з першим днем, коли цей малий єврей брав на себе відповідальність за дотримання обов'язків у вивченні Тори. З того часу він вже не був дитиною подібною до інших дітей, а молодим кандидатом на великі діла.

У перші роки панування Польщі (1920–1921) вперше в історії Любомля було створено спільні класи для хлопців і дівчаток. То було головною умовою при навчанні івritу.

У міжвоєнний період вивчення Тори проводили тільки при синагозі.

З встановленням радянської влади в 1939 році у Любомлі крім української була відкрита також єврейська середня школа, яка припинила своє існування після нападу гітлерівської Німеччини. Правда, Тору тоді вже в школах не вивчали.

У жовтні 1942 року німецькі окупанти розстріляли всіх жителів єврейського гетто. Тоді ж і закінчилась 600-річна історія Любомльської єврейської общини.

Олександр Остапюк

Література:

Любомль // Шляхами штетлів. Мандрівки забутим континентом : тур. путівник. – Люблін, 2017. – С. 377–383.

Остапюк О. З історії Любомльської єврейської общини / О. Остапюк // Національні меншини Правобережної України. Історія і сучасність : матеріали наук.-краєзн. конф. у Новоград-Волинському : наук. зб. – Житомир, 1998. – С. 76–79.

Остапюк О. З історії синагоги м. Любомль : (до 500-річчя побудови) / О. Остапюк // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. – Луцьк, 2011. – Вип. 7. – С. 370–391.

Котис О. Велич і трагедія Любомльського штетлу / О. Котис // Волин. новини. – 2016. – 10 берез. – С. 24.

18 ЧЕРВНЯ

75 років від дня народження Б. С. Берези (1948 – 2010) – українського театрального режисера, заслуженого діяча мистецтв України

Богдан Степанович Береза народився в селі Середпільці Радеківського району Львівської області.

Спеціальність театрального режисера Богдан Степанович здобув спочатку у Львівському культосвітньому училищі, а згодом у Харківському інституті культури, який закінчив у 1971 році, отримавши диплом про вищу театральну освіту.

Молодий спеціаліст одержав направлення працювати на Волинь в обласний Будинок народної творчості, але незабаром був призначений на посаду директора Володимир-Волинського районного будинку культури. Саме там розкрився талант молодого режисера. Організована ним агіткультбригада, яка виступала на самодіяльних сценах області і здобувала призові місця на республіканських і обласних конкурсах, стала основою самодіяльного театру-студії Володимир-Волинського будинку культури. За високий художній і виконавський рівень театру-студії було присвоєно звання «народного».

У 1986 році Богдан Степанович Береза був призначений на посаду директора Волинського обласного музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка, а від 2002 року став також художнім керівником театру.

З ініціативи та за участі Богдана Степановича Берези було поставлено театральне дійство, присвячене 800-літтю Галицько-Волинського князівства, літературно-мистецький вечір, присвячений 180-й річниці від дня народження Лесі Українки, проведені мистецькі заходи, присвячені річницям від дня народження Тараса Григоровича Шевченка та багато іншого.

Богдан Степанович Береза нагороджений Грамотою Президії Верховної Ради УРСР, почесними відзнаками Міністерства культури і туризму України, різними нагородами обласного та міського рівня.

Помер видатний театральний діяч Волині 4 грудня 2010 року в Луцьку на 63-му році життя.

Микола Юхимчук

Література:

Киба Я. Відомі і знамениті жителі / Я. Киба // Володимирщина: минавшина і сучасність : іст.-економ. і краєзн. вид. / Я. Киба. – Луцьк, 2017. – С. 209–259.

Гран-прі всеукраїнського фестивалю та аж три призіві місця! // Волинь-нова. – 2018. – 15 трав. – С. 3.

Занюк Л. Аматорський театр «Відродження» здобув право називатися іменем засновника Богдана Берези : Володимир-Волинський районний Будинок культури звітував перед глядачем / Л. Занюк // Волинь-нова. – 2018. – 15 берез. – С. 14.

Коширець С. Театральне «Відродження» і президентська відзнака Олени Шарко / С. Коширець // Слово правди. – 2019. – 21 листоп. – С. 5.

* * *

Дубень О. 18 червня 70 років від дня народження Б. С. Берези (1948–2010) – українського театального режисера, заслуженого діяча мистецтв України / О. Дубень // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 126–129.

26 ЧЕРВНЯ

**100 років від дня народження А. І. Голентюк (1923–2004) –
фольклористки, культурної і громадської діячки,
заслуженого працівника культури України**

Антоніна Іванівна Голентюк народилася у 1923 році в селі Гать Луцького району в сім'ї Андросчуків. Відома на всю округу співучими голосами родина ростила п'ять синів і п'ять дочок.

Вокальні здібності та акторський талант виявилися у маленькій Тоні досить рано – першу роль у дитячій виставі вона зіграла ще під час навчання у третьому класі місцевої школи. Тож не дивно, що свій професійний мистецький шлях розпочала вокалісткою та актрисою Волинського обласного музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка (1944–48), де виконувала ролі Наташки («Наташка Полтавка»

І. Котляревського), Одарки («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського та «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького), Ганни («Безталанна» І. Карпенка-Карого). Згодом і сама стала режисером низки музичних спектаклів і дійств.

А тим часом невпинно зростав і поповнювався величезний запас зібраних нею пісенних скарбів. «Колись я підрахувала, що пам'ятаю близько тисячі народних пісень..., – згадувала пані Антоніна, – як я могла стільки запам'ятати? Сама не знаю. Може, тому, що кожна пісня приходила до мене не як розвага, а як часточка самого життя...» Так потроху визріла думка впорядкувати окрему збірку, аби зберегти їх для прийдешніх поколінь. У цій роботі стали в нагоді фахові вміння доньок-музикантів, які весь музичний матеріал з маминого голосу записали на ноти. Задумана збірка під назвою «Фольклорна веселка» побачила світ у Києві 1984 року. Щоправда, лише частина підготовленого матеріалу увійшла до книги, та й тиражу трьох тисяч примірників книгарням вистачило хіба що на півроку, а далі – з усіх куточків України полетіли листи прохань: «Може, хоч одненька знайдеться...». Нарешті у 1991 році збірку було перевидано під назвою «Українські народні пісні з голосу Антоніни Голентюк».

Наступною стала збірка колисанок «Люлі-люлі, люлі-са» (1988), до якої увійшли багато колискових і дитячих пісень. Серед них «Ой ходить сон», «Коте, коте, коте наш», «Ходить зайчик, ходить», «Котилася торба», «Печу, печу хлібець», «Ой за ворітьми сніжок впав» та ін.

Остання публікація авторки «Моя родино – Україно!» (1999) – це своєрідна сповідь перед минулим, хвилююча розповідь про вистраждане і пережите.

Пісні, записані Антоніною Голентюк, стали не лише значним внеском у волинську фольклористику, а й улюбленими всіма українцями творами з репертуару видатних національних артистів: Василя Зінкевича, Раїси Кириченко, Ніни Матвієнко, Оксани Білозір, тріо Мареничів.

Окрім творчої діяльності, своєю невтомну життєву енергію Антоніна Іванівна спрямувала ще й на громадську роботу: була активісткою крайової організації Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, відродженого у 1990 році Волинського крайового Братства імені Святого апостола Андрія Первозванного, обласного відділу Союзу українок, однією із фундаторів Українського фонду культури.

Саме завдяки наполегливості Антоніни Голентюк у Луцьку відновилось проведення шевченківських свят, вона увійшла до п'ятірки

патріотів-ініціаторів спорудження пам'ятника Великому Кобзарю в обласному центрі. За її ініціативи у місті було започатковано також вшанування дня Святого Миколая-чудотворця, яке з року в рік проходило у форматі різноманітних благодійних акцій для дітей-сиріт та інвалідів.

Був у Антоніни Іванівни ще один творчий задум – видати збірку духовних пісень. Проте не судилося – 11 травня 2004-го, на 81-ому році життя її серце перестало битись...

Праця Антоніни Голентюк відзначена багатьма нагородами: грамотами, медалями, дипломами, подяками, відзнаками. А 10 серпня 1993 року Указом Президента України за значний особистий внесок у розвиток національної культури та мистецтва і високу професійну майстерність їй присвоєно почесне звання Заслуженого працівника культури України.

Людмила Завада

Література:

Голентюк А. І. Моя родино – Україно! : спогади / А. І. Голентюк. – Луцьк : Надстир'я, 1999. – 172 с.

Люлі, люлі, люлі-са : народні колисанки і замовлянки з голосу Антоніни Голентюк. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 24 с.

Люлі, люлі, люлі-са : укр. народ. колискові пісні та замовлянки / упоряд. А. Голентюк. – Київ : Веселка, 1992. – 32 с.

Українські народні пісні з голосу Антоніни Голентюк : пісенник. – Київ : Муз. Україна, 1991. – 272 с.

Гриб Л. Пісні в житті і творчості Антоніни Голентюк / Л. Гриб // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народне мистецтво і духовність : матеріали Другої Волин. обл. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2005. – С. 174–175.

Берегиня української пісні: пам'ять // Віче. – 2004. – 13 трав. – С. 4.

Віренко Н. Вінок пісень у ювілейний день / Н. Віренко // Нар. трибуна. – 1992. – 1 лип.

Гуменюк Н. «Національна свідомість починається з колисочки» / Н. Гуменюк // Нар. трибуна. – 1994. – 7 трав.

Зубчук К. Після весілля залишились... нареченими / К. Зубчук // Волинь-нова. – 2013. – 14 лют. – С. 7.

Зубчук К. Судженого конем не об'їдеш / К. Зубчук // Волинь. – 2002. – 19 жовт.

Кон С. Із голосу Антоніни Голентюк / С. Кон // Телерадіогазета.
– 2012. – 29 серп. – С. 1.

Кресак С. Пісні в долі Антоніни Голентюк / С. Кресак // Волинь.
– 2004. – 16 берез.

Крещук С. Залишила волинянам фольклорне намисто / С. Крещук // Волинь. – 2004. – 18 трав.

Лис В. Наша шана – борцям за незалежність / В. Лис // Волинь.
– 2006. – 29 серп.

Романюк Н. Є така професія – берегиня пісень / Н. Романюк // Україна молода. – 1998. – 8 груд.

* * *

Панасюк А. П. Голентюк Антоніна Іванівна / А. П. Панасюк // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2006. – Т. 6 : Го–Гю. – С. 32–33.

ЛИПЕНЬ

10 ЛИПНЯ

**100 років від дня народження О. В. Байдукова (1923–2005) –
народного художника України**

Олександр Васильович Байдуков народився 10 липня 1923 року в селі Троїцькому Мелітопольського району Запорізької області. У 1939 році вступив до Дніпропетровського художнього училища. Процес навчання перервався подіями Другої світової війни. З перших і до останніх днів Олександр Байдуков перебував у лавах діючої армії. Весну 1945-го він зустрів у Берліні. Пізніше, вже достоту літнім чоловіком, Олександр Байдуков напише спогади про тернисті дороги фронтовика. Це хвилююча розповідь очевидця, нащадка козацького роду про одну з найтрагічніших сторінок світової та вітчизняної історії. Його книга «Криваві весни», написана на основі щоденникових записів та з пам'яті, проілюстрована власними рисунками та світлинами військових кореспондентів. Вона побачила світ невеликим накладом у 2002 році й стала своєрідною сповіддю про той драматичний час.

Після демобілізації у 1947 році Олександр Байдуков приїздить на Волинь. Працює у мирний час він розпочинає художником-оформлювачем у Маневичах, а згодом продовжує в Ківерцях. На початку 1950-х переїжджає до Луцька, працевлаштовується на роботу в ху-

дощньо-виробничі майстерні, стає членом Волинського обласного кооперативного товариства художників. Багато і плідно працює. Бере найактивнішу участь в культурно-мистецькому житті краю. Від 1952 року Олександр Байдуков стає постійним учасником художніх виставок. Його перша персональна відбулась у Луцьку 1969-му році. Наступні – не лише в обласному центрі, а й у Львові, Рівному, Любліні та інших містах. У 1970-му Олександр Байдуков стає членом Спілки художників УРСР. У 1989 році він отримує звання заслуженого художника УРСР. У 2005-му – народного художника України.

Виконуючи функції голови Волинської організації Спілки художників України (із 1993-го), Олександр Байдуков займався активною творчою діяльністю. Результат цього – участь у республіканських, міжнародних та всесоюзних виставках (Україна, Білорусь, Польща, Болгарія, Німеччина). Аналізуючи каталоги художніх виставок тих років, варто зазначити, що митець вирізняється з-поміж інших їх учасників значною кількісною і, водночас, якісною перевагою творів.

Приїзд до Луцька відіграв важливу роль у становленні Олександра Байдукова як митця. Спілкування із творчими людьми стало заохоченням до самоосвіти, вивчення класики, аналізу літератури з історії та теорії образотворчого мистецтва. Надзвичайно корисними для його зростання як художника стали систематичні поїздки в будинки творчості (Гурзуф, Дзінтарі, Седнів), де, зазвичай, Міністерством культури проводилися спеціалізовані симпозиуми-пленери для підвищення кваліфікації під керівництвом провідних українських художників: Т. Яблонської, С. Шишка, С. Григор'єва, ін. Так, беручи в них участь, Олександр Байдуков в якійсь мірі компенсував відсутність послідовної фахової освіти. Великий вплив на формування його власної стилістичної методи відіграв Микола Глущенко.

Основу мистецького доробку Олександра Байдукова становлять твори станкового олійного малярства. Його творче амплуа – це пейзажі та натюрморти. Виконані в реалістичному ключі, вони все ж далекі від натуралізму. Використовуючи прийоми М. Глуценка, художник надає сюжетам своїх творів виразного ліричного звучання. Широкими пастозними мазками передає вібрацію кольору, нюанси світло-повітряного середовища: подекуди по-чоловічому експресивно, залишаючи незаповненою фактуру полотна. Головна тема його творчості й нескінченне джерело натхнення – природа Волині: річки, озера, болота, поля, узлісся, урочища, ін. («Мелодія весни», «Льон цвіте», «Урочище у Воротневі», «Дари землі», «Олицькі дуби», «Хати Волині», «Лелеки прилетіли» та ін.). Їх доповнюють твори з циклу «Лесин край», створені художником під враженнями від ман-

дрівок по місцях, пов'язаних з життям та діяльністю видатної української поетеси Лесі Українки: «Будиночок Лесі Українки в с. Колодязному», «Село Колодязне», «Лесин край», «Лесині верби», «Урочище Скулин», «Озеро Нечимне в похмурий день», «Озеро Святе», інші.

Композиції натюрмортів в малярстві та акварелі Олександра Байдукова – неначе продовження його пейзажних мотивів. Вони такі ж натхненні, у них так само бринить любов до щедрот землі рідного краю, до його краси. Гриби у плетених кошиках, в'язки чебрецю, полину, прості й невибагливі букети з маків та волошок, домоткане полотно, ліжники, вишиті рушники – все це навіює спогади про дім, батьків, затишок, тепло («Осінні дари», «Квіти», «Волинський натюрморт», «Щедра осінь», «Лісові багатства», «Пшениця золота», «Натюрморт з грибами» та ін.). Вони, як і пейзажі, надзвичайно далекі від соцреалістичних шаблонів. У них бринить щирість й безпосередність. Нині сучасним глядачем вони сприймаються як віконце у минувшину – час, де існувало інше розуміння понять «любов, достаток, гармонія з природою, ін.». Чимало творів присвячено зображенню пам'ятників архітектури: «Олицький замок», «Козацька церква. Під Берестечком», «Седнів. Будинок Сковороди», «Церква в с. Сокіл. Пам'ятка архітектури XVI ст.», «Святогірський монастир», «Волинська стара архітектура», «Алея композитора Стравінського», тощо.

Надзвичайно активний у творчості Олександр Байдуков залишив достоту великий мистецький доробок, який налічує сотні творів. Нині вони зберігаються у зібранні Волинського краєзнавчого музею та приватних колекціях. Свого часу твори художника можна було побачити чи не в усіх державних установах Луцька та області: лікарнях, закладах освіти, будинках культури, тощо. Справу батька продовжили син Олег та донька Світлана. На жаль, Олег Олександрович Байдуков, автор станкової та монументальної скульптури, пішов у засвіти надто рано – 21 вересня 2009 року...

Ім'я Олександра Васильовича Байдукова назавжди вписане в історію розвитку та становлення образотворчого мистецтва Луцька, Волині другої половини XX століття. Помер Олександр Байдуков 28 листопада 2005 року, похований у с. Гараджа.

Олена Старикова

Література:

Байдуков О. Крижаві весни : фронтові щоденники / О. Байдуков. – Луцьк : Надстир'я, 2002. – 96 с.

Каталог виставки творів члена спілки художників СРСР Байдукова

ва Олександра Васильовича у м. Любліні / Волин. обл. упр. культури, Обл. будинок нар. творчості. – Луцьк, 1975. – 11 с.

Каталог II особистої художньої виставки О. В. Байдукова / Волин. худож.-вироб. майстерні худож. фонду УРСР. – Луцьк, 1969. – 10 с.

Персональна виставка творів О. В. Байдукова : каталог / Упр. культури Волин. облвиконкому, Львів. орг. спілки худож. УРСР. – Луцьк, 1985. – 18 с.

* * *

Якубук А. М. Натюрморт. Історія. Теорія. Практика : навч. посіб. / А. М. Якубук ; М-во освіти і науки України, Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Вежа, 2009. – 212 с.

Про О. В. Байдукова – с. 86, 134–135.

Панасюк А. «Художній образ Дерев–Велетнів» у пейзажній спадщині Олександра Байдукова / А. Панасюк // Волинь і волиняни в історії та культурі України : зб. тез наук. дослідж. слухачів наук. тов. Волин. обл. МАН. – Луцьк, 2018. – С. 40–41.

Зубенко Т. Недописана «Лісова пісня» Олександра Байдукова / Т. Зубенко // Слово Волині. – 2014. – 9 жовт. – С. 8.

Недільський В. Олександр Байдуков – перший народний художник на Волині / В. Недільський // Вільним шляхом. – 2017. – 9 груд. – С. 5.

* * *

Зінько Д. 10 липня 90 років від дня народження О. В. Байдукова (1923–2005) – народного художника України / Д. Зінько // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 88–90.

10 ЛИПНЯ

**65 років від дня народження П. М. Хомича (1958) —
волинського краєзнавця,
директора Маневицького краєзнавчого музею,
заслуженого працівника культури України**

Петро Микитович Хомич народився 10 липня 1958 року в с. Кукали Маневицького району Волинської області.

Середню освіту здобув у рідному селі. Сюди ж, після служби у

війську, повернувся на посаду директора будинку культури. Але вивчення минулого, збереження історико-культурної спадщини стало змістом життя звичайного сільського хлопця із поліської глибинки, і вже у 28 років Петро Микитович — директор Маневицького краєзнавчого музею, а згодом і голова Маневицької районної організації Національної спілки краєзнавців України.

Об'єднавши навколо себе науковців, краєзнавців, шанувальників історії та просто небайдужих людей, Петро Хомич робить усе, щоб віднайти, зберегти і вивчати пам'ятки минулого рідного краю. Уже працюючи директором музею, Петро Микитович здобув вищу освіту у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки за спеціальністю «Магістр історії». Високий професіоналізм Петра Хомича і його багаторічний досвід роботи в музейній галузі допомагають примножувати кращі музейні традиції.

Нині Маневицький краєзнавчий музей став справжнім науково-дослідницьким центром, що проводить роботу з виявлення пам'яток історії та культури, дослідження і вивчення історії Маневиччини та Волинського Полісся. З шістдесяти чотирьох наукових конференцій, проведених на Волині, на базі Маневицького краєзнавчого музею було організовано шість міжнародних та вісім Всеукраїнських науково-краєзнавчих конференцій. Розроблено та опрацьовано чотири музейні проекти:

- «Маневицький краєзнавчий музей – науково-дослідницький та туристично-мистецький центр Волинського Полісся» (третє місце на III Всеукраїнському музейному фестивалі, м. Дніпропетровськ, 2011 р.);

- «Земля моя – земля моїх батьків» – міжнародний (перше місце на IV Всеукраїнському музейному фестивалі, м. Дніпро, 2015 р.);

- «Музей одного експоната «Маневицький човен-моноксил» – міжнародний, (перше місце, Волинь, 2016 р.);

- «Перша світова війна на Волинському Поліссі» – Волинь.

Петро Микитович Хомич є автором численних публікацій в наукових збірниках і періодичних виданнях, автором понад тридцяти наукових статей на історичну та краєзнавчу тематику. Зі своїми науковими доробками директор Маневицького краєзнавчого музею виступав у багатьох містах України та в ряді міст Польщі. До 100-річчя від початку Першої світової війни підготував науковий нарис «Західне Полісся в роки Першої світової війни та Українській революції 1914–1921 рр». Опрацював і систематизував матеріали, що склали основу історико-краєзнавчої книги «Маневиччина крізь віки» про історію сіл та селищ району.

Невтомний дослідник, ентузіаст музейної справи, Петро Микитович розробив наукову концепцію та активно працює над втіленням своєї ідеї перетворення Маневицького краєзнавчого музею в регіональний музей Волинського Полісся, який має відобразити той незайманий куточок Волині, в якому минуле перебуватиме у тісному контакті із сучасним.

Віднедавна до об'єктів культурної спадщини європейського значення ствердно можна віднести пам'ятку підводної археології «Човен-довбанку», яку випадково було виявлено в серпні 2015 року місцевими жителями між селами Копиля та Старосілля Маневицького району, в заплаві річки Стир, на глибині приблизно три метри. Звістка тоді облетіла всю Україну, адже знахідка дійсно вражаюча: довжина човна – понад дванадцять метрів, товщина борта – до восьми сантиметрів, а глибина сягає метра. Схожих за віком, розмірами і конфігурацією човнів в Україні ще не знаходили. У Давній Греції подібні судна називали моноксилами, що в приблизному перекладі з грецької означає «єдиний шматок деревини». В Україні такі човни називають довбанками тому, що видовбані вони із цілого стовбура дерева. Отже, знахідка отримала назву «Маневицький човен-моноксил».

Перед колективом Маневицького краєзнавчого музею, що узяв на себе опіку над старовинним човном, одразу постало питання, як його зберегти. Треба віддати належне Петру Хомичу, який не побоювався труднощів й одразу залучив до співпраці науковців. Човен постійно обробляли спеціальними розчинами, що запобігали руйнуванню деревини. Довгих шість років плавзасіб наших далеких пращурів мав притулок в одному із виробничих приміщень Маневич, аж поки не отримав добротний дім. Після реконструкції Маневицького краєзнавчого музею, було виділено спеціальне просторе приміщення. 29 грудня 2021 року, вперше на Волині, та й в Україні, було відкрито експозицію музею одного експоната «Маневицький човен-моноксил», яку включено до туристичного магніту Волині.

Завдяки невтомній активній роботі Петра Хомича, Маневицький краєзнавчий музей став туристично-екскурсійним центром Волинського Полісся. На пропозицію Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, Петро Микитович працював над реалізацією проекту «Via-Регія-Україна – культурний шлях Ради Європи», згідно якого був розроблений маршрут від кордону з Польщею до української столиці через Маневиччину.

Петром Микитовичем, у співпраці із науковцями музею, розроблено нові туристичні маршрути та видано рекламно-інформаційні буклети «Маневиччина – краса Волинського Полісся», «Водні плеса

Маневиччини», «Духовні скарби Маневиччини», «Путівник по Маневиському району», «Пам'ятка підводної археології Маневиський човен-моноксил», «Нектар Полісся», «Оконські джерела – диво Волинського Полісся», «Черемський природний заповідник – перлина Волинського Полісся», пішохідний маршрут Маневичами та інші.

За багаторічну подвижницьку працю, Петро Микитович Хомич неодноразово відзначався Почесними грамотами та подяками Міністерства культури і туризму України, Національної спілки краєзнавців України, Волинського краєзнавчого музею, Маневиської районної ради та Волинської обласної держадміністрації, Управління культури, з питань релігій та національностей Волинської облдержадміністрації, орденами УПЦ Почаївської Ікони Пресвятої Богородиці та Святителя Миколая Чудотворця, дипломом «Міжнародного благодійного фонду «Україна 3000» та ін.

У 2008 році Петру Хомичу присуджено обласну мистецьку премію імені Миколи Куделі, а 2016 року він став лауреатом Всеукраїнської премії імені Михайла Сікорського Національної спілки краєзнавців України.

9 листопада 2018 року Указом Президента України Петру Микитовичу Хомичу присвоєно Почесне звання «Заслужений працівник культури України».

Олександр Вернидубов

Література:

Хомич П. Бойові дії на Волинському Поліссі під час Першої світової війни / П. Хомич // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2019. – № 7 : Історичні науки. – С. 33–38.

Хомич П. Волинське Полісся під час Першої світової війни: бойові дії в 1915 – на початку 1916 р. / П. Хомич // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2018. – № 6 (379) : Історичні науки. – С. 23–29.

Хомич П. Маневиська трагедія – масова трагедія знищення єврейського населення на Волинському Поліссі / П. Хомич // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Камінь-Каширський район в історії України та Волині : матеріали наук.-практ. конф., приуроч. до 70-річчя масової депортації волинян в 1947 р. і 75-річчя знищення єврейського населення у 1942 р. на Волині : наук. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. 64. – С. 187–190.

Хомич П. Маневиський краєзнавчий музей / П. Хомич // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2018. – Т. 19 – С. 111.

Хомич П. Події на Ківерцівщині одного дня – 4 червня (22 травня) 1916 року під час Луцької наступальної операції на Волині в Першій світовій війні / П. Хомич // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині : матеріали краєзн. читань : наук. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. 62. – С. 258–263.

Хомич П. Про стан перспективи охорони пам'яток культурної спадщини у Маневицькому районі / П. Хомич // Старожитна Волинь : краєзн.-інформ. вісн. – Луцьк, 2016. – С. 40–45.

Хомич П. 50 років Маневицькому краєзнавчому музею (1967) ; 25 років від дня відновлення діяльності Свято-Хресто-Воздвиженського чоловічого монастиря у селі Старий Чорторийськ ; 440 років від першої згадки про село Черськ (1577) / П. Хомич // Календар знаменних і пам'ятних дат Маневиччини 2017 рік. – Луцьк, 2016. – С. 22–30, 30–33, 66–67.

Хомич П. Тканини інтер'єрного призначення у фондах Маневицького краєзнавчого музею / П. Хомич // Народна творчість українців у просторі та часі : матеріали Міжнар. наук. конф. в рамках VIII Міжнар. фест. укр. фольк. «Берегиня» : наук. зб. – Луцьк, 2018. – С. 562–566.

Хомич П. 14 червня 100 років від дня народження Ісаака Гнатюка (1920), Праведника України, Праведника народів світу / П. Хомич // Календар знаменних і пам'ятних дат Маневиччини на 2020 рік. – Луцьк, 2019. – С. 44–47.

Хомич П. Життя, присвячене музейній справі : [розмова з Петром Хомичем – директором Маневицького краєзнавчого музею / розмовляла О. Бичкова] // Нова доба – 2018. – 12 лип. – С. 3.

Хомич П. Маневицький краєзнавчий музей працює на перемогу / П. Хомич // Нова доба – 2022. – 28 квіт. – С. 5.

Хомич П. Новий артефакт Маневицького краєзнавчого музею / П. Хомич // Нова доба – 2020. – 16 квіт. – С. 3.

Хомич П. Тридцять років на посаді директора : [інтерв'ю із директором Маневицького краєзнавчого музею Петром Хомичем / розмовляв Сергій Гусенко] // Нова доба – 2016. – 14 трав. – С. 5.

Мельник В. Маневиччина : маловідомі факти. Штрихи до краєзнавчого опису району / В. Мельник, П. Хомич, С. Войчик. – Луцьк : Золота стріла, 2019. – 184 с.

Линдюк О. Маневицький район ; Маневичі / О. Линдюк, П. Хомич, Н. Шевчук // Енциклопедія Сучасної України / НАН України,

Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2018. – Т. 19 – С. 111–113, 114–115.

Мазурик Ю. Пам'ятка суднобудування басейну річки Стир, човен-довбанка доби пізнього середньовіччя знайдений біля с. Старосілля / Ю. Мазурик, П. Хомич // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. АДІКЗ / відпов. за вип. П. Рудецький. – Луцьк, 2016. – Вип. XII. – С. 313–320.

Бондаренко Г. В. 30 років ВООНСКУ та відомі постаті у краєзнавстві / Г. В. Бондаренко // Історичне краєзнавство Волинської області (1939–2019 роки), присвяч. 30-річчю Волин. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України та 75-річчю ф-ту історії, політології та нац. безпеки Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / Г. В. Бондаренко. – Луцьк, 2021. – С. 351–404.

Вернидубов О. Петро Хомич – подвижник музейної справи та краєзнавчого руху Волині / О. Вернидубов // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток краєзнавства і краєзнавчої освіти : матеріали 66–67 Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 30-річчю від часу створення Волин. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України : наук. зб. – Луцьк, 2019. – Вип. 66–67. – С. 240–245.

Криштапюк Л. 5 листопада 50 років від дня відкриття Маневицького краєзнавчого музею (1967) / Л. Криштапюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2017 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2016. – С. 199–201.

Силюк А. 10 липня 60 років від дня народження П. М. Хомича (1958) – краєзнавця, директора Маневицького краєзнавчого музею / А. Силюк, О. Вознюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 129–137.

19 ЛИПНЯ

**70 років від дня народження Віталія Кварцяного (1953) –
українського футбольного тренера,
голови Федерації футболу Волині,
заслуженого тренера України**

Віталій Володимирович Кварцяний – футболіст, заслужений тренер України. Народився 19 липня 1953 р. у місті Луцьку. Батьки В.

Кварцяного походили з Польщі, мати працювала в торговій сфері, батько – на одному з Луцьких заводів. Спочатку сім'я мешкала на вул. Коперника, згодом, коли Віталію виповнилося 11 років, переїхала на проспект Правди. Початкову та середню освіту здобув у міських школах № 4 і № 15. Зацікавлення спортом у нього з'явилося ще в дитинстві – саме тоді разом з однолітками почав регулярно відвідувати футбольні матчі (відбувалися на міському стадіоні «Авангард»), вболіваючи за команду «Волинь», брати участь у футбольних поєдинках зі своїми ровесниками та організовувати спортивні змагання в школі. Згодом Віталій Кварцяний згадував, що на появу у нього інтересу до цього виду спорту суттєво вплинуло те, що він ще з дитячих років мав змогу спостерігати за грою професійних футболістів, чимало з яких жили поряд – Т. Белова, Е. Іващенко, Р. Гордєєва.

Будучи п'ятнадцятирічним юнаком, у 1968 р. продовжив навчання в Київському спортивному інтернаті, де перебував протягом трьох років. Після його завершення повернувся на Волинь, грав за футбольні команди «Торпедо-2» (Луцьк) та «Ремонтник» (Рожище). З 1971 р. проходив строкову військову службу у збройних силах СРСР (в той час був членом армійської команди «Чета»). Після демобілізації повернувся до Луцька. Закінчив фізкультурний факультет Луцького педінституту (1983 р.). Працював на місцевому електроапаратному заводі. Саме там познайомився зі своєю майбутньою дружиною (у шлюбі з 1975 р.).

Тренерська кар'єра Віталія Кварцяного розпочалася у квітні 1977 р., коли на пропозицію інженера Луцького приладобудівного заводу П. Михайлюка він погодився тренувати тамтешню команду «Прилад». Незважаючи на значні труднощі матеріально-технічного характеру (відсутність власного футбольного поля, брак приміщення для зберігання спортивного інвентаря), команда під його керівництвом невдовзі здобула перемогу у турнірі серед інших двадцяти команд міста, а впродовж трьох років поспіль (1977, 1978, 1979) ставала чемпіоном на загальнообласних змаганнях. Впродовж 1984–1987 рр. був тренером футбольної команди «Торпедо», а в 1987–1990 рр. – футбольної команди «Волинь». Саме під керівництвом Віталія Кварцяного у 1989 р. остання здобула перемогу у чемпіонаті з футболу УРСР.

З кінця 1980-х рр. спортивну діяльність в Україні поєднував з тренерською роботою у польському футбольному клубі «KSZO» (м. Островець-Свентокшиський), куди переїхав у 1990 р. Це дозволило Віталію Кварцяному не лише вивчити польську мову, а й здобути новий професійний досвід. Після повернення до України (1993

р.) виконував обов'язки тренера футбольних команд «Поділля» (Хмельницький), «Металург» (Запоріжжя), «Кривбас» (Кривий Ріг), «Підшипник», «Волинь» (Луцьк). У 1997 р. закінчив Вищу школу тренерів (м. Київ). Здобув звання кращого тренера України в І-й лізі сезонів 2001–2002 та 2009–2010 рр. Заслужений тренер України (2001 р.). Серед футболістів, з якими довелося працювати та які найбільше запам'яталися виділяє А. Тимощука, О. Лужного, С. Круковця, Ю. Дудника та В. Сачко, а також низку іноземних спортсменів: Б. Круніча, М. Джудовіча, К. Гулієва, С. Алієва.

Окрім спортивної кар'єри Віталій Кварцяний займався активною політичною діяльністю. Зокрема, восени 2010 р. його обрали депутатом Луцької міської ради (партія «Фронт змін»), був членом депутатської групи «Новий Луцьк», а 2015 р. за підсумками місцевих виборів став депутатом Волинської обласної ради. Член постійної комісії з питань освіти, науки, інформаційного простору, культури та мови, національного і духовного розвитку, сім'ї, молоді, спорту та туризму.

Віталій Кварцяний одружений, має сина Дмитра та двох онуків – Анастасію та Дмитра. Захоплюється бігом, лісовими прогулянками, переглядом футбольних матчів у колі друзів.

Любомир Дударчук

Література:

Кварцяний В. В. Патріотичне виховання студентів педучилища / В. В. Кварцяний, В. І. Смолюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 141 с.

Кварцяний В. Футбол – життя, захоплення і важкий хрест / В. Кварцяний // Топ-волиняни : зб. інтерв'ю із видат. волинянами / авт.-упоряд. Т. Хотимчук. – Луцьк, 2012. – С. 107.

* * *

Кварцяний Віталій Володимирович // Золоті сторінки Волинського Національного університету імені Лесі Українки : випускники. – Луцьк, 2010. – С. 102.

Віталій Кварцяний: «В цілому команда зіграла дуже нерівно»: наставник «Волині» підбив підсумки року, що минає // Аверс-прес. – 2013. – 26 груд. – С. 10.

Віталій Кварцяний: «Волині» не місце серед аутсайдерів: у луцького футбольного клубу новий-старий президент і тренер // Досвіт. зоря. – 2001. – 18 січ.

Віталій Кварцяний: «Ми на правильному шляху» // Досвіт. зоря. – 2004. – 30 груд.

Данилюк В. Історія одного фото / В. Данилюк // Волин. газ. – 2020. – 20 лют. – С. 10.

Данилюк В. Віталій Кварцяний про футбол, журналістику і не тільки... / В. Данилюк // Волин. газ. – 2021. – 25 лют. – С. 1, 3, 5.

Захарчук А. Віталій Кварцяний: «Все, що з координацією і бігає, – будемо переглядати і ставити» / А. Захарчук // Луцьк. замок. – 2011. – 27 січ. – С. 14.

Конкевич Ю. Кварцяний закликає не панікувати / Ю. Конкевич // Волин. новини. – 2016. – 4 лют. – С. 17.

Крайванович С. Легіонери стали патріотами Волині / С. Крайванович // Вісник. – 2006. – 5 січ. – С. 19.

Лесюк С. Віталій Кварцяний: «Питання здоров'я людей, розвитку фізкультури і спорту має бути в місті пріоритетним» / С. Лесюк // Луцьк. замок. – 2012. – 5 квіт. – С. 7.

Лесюк С. Віталій Кварцяний: «Участь у єврокубках для «Волині» – не самоціль» / С. Лесюк // Луцьк. замок. – 2005. – 6 січ. – С. 7.

Романюк Н. Віталій Кварцяний: Гра для мене понад усе. Решта – до лампочки: головний тренер ФК «Волинь» розповів «УМ» про адреналіновий процес, території для інопланетян та чому він став депутатом // Україна молода. – 2010. – 3 груд.

Устимчук Р. Дебют письменника / Р. Устимчук // Волин. газ. – 2013. – 18 лип. – С. 16.

Філюк О. Відверто про наболіле / О. Філюк // Луцьк. замок. – 2006. – 5 січ. – С. 14.

Флішаровський Р. Віталій Кварцяний: «Без футболу і дня не можу прожити» / Р. Флішаровський // Волинь-нова. – 2014. – 25 груд. – С. 10.

Флішаровський Р. Віталій Кварцяний: «На полі гравець має помирати» / Р. Флішаровський // Волинь-нова. – 2013. – 20 лип. – С. 5.

Флішаровський Р. Кварцяний повертається? / Р. Флішаровський // Волинь-нова. – 2013. – 30 квіт. – С. 1.

Флішаровський Р. Кварцяний уже двічі президент / Р. Флішаровський // Волинь-нова. – 2013. – 16 листоп. – С. 6.

Хомінський С. Віталій Кварцяний: «Ми підтвердили: «Волинь» – серйозний клуб!» / С. Хомінський // Волинь-нова. – 2016. – 25 жовт. – С. 10.

Яблонський М. Кварцяний написав автобіографічну книжку / М. Яблонський // Слово Волині. – 2013. – 18 лип. – С. 6.

Яцюк Ю. Здоров'я тобі, старійшино спортивної журналістики Волині / Ю. Яцюк // Волинь-нова. – 2018. – 25 січ. – С. 15.

27 ЛИПНЯ**75 років від дня народження О. І. Бурдаш (1948) –
української художниці**

У художньому житті Луцька Олена Бурдаш znana як самобутня мисткиня в царині образотворчого мистецтва та літератури. Упродовж багаторічної творчої діяльності нею створено об'ємний доробок авторської графіки, цікавого малярства, декупажу, а також значний пласт поезії, експериментальних текстів-афоризмів.

Олена Іванівна Бурдаш народилася у селі Сенкевичівка 27 липня 1948 року, що на Горохівщині. Отримавши середню освіту, в 1965 році вступила до Луцького педагогічного училища на відділ дошкільного виховання. Одночасно із навчанням в училищі відвідувала художню студію при Палаці піонерів під керівництвом Сензюка П. К. Водночас брала активну участь у діяльності літературного гуртка «Лесин кадуб», яким керував тоді зовсім молодий поет Василь Гей. Головними шанувальниками її віршів у ті роки були друзі-студійці та небайдужі до творчості лучани: Кость Шишко, Сашко Валента, Віталій Мельник, Богдан Федорук, Петро Панасюк, Євген Ходаківський, ін. Уже в той час перші спроби Олени Бурдаш в царині поезії схвально відзначали професіонали із Волинської обласної організації Спілки письменників УРСР. Ці незвичайні тексти часто ставали предметом обговорень у середовищі літераторів-початківців: Івана Чернецького, Олександра Богачука, Мирона Нестерчука, Лукаша Назарчука. А в 1969 році літературний альманах «Вітрила» (Київ) опублікував низку віршів Олени Бурдаш на своїх сторінках. Це був безсумнівний успіх. Юна волинянка представила Луцьк у республіканському виданні як обдарована та перспективна авторка. Після закінчення педагогічного училища в 1967 році із фахом вихователя дитячого садка Олена Бурдаш від'їжджає до Казахстану, працюючи там майже рік. Нині художниця згадує, як тоді вперше зрозуміла, що таке ностальгія: «Не цвітуть вишні, не пахне м'ята, все чуже і неміле...».

Повернувшись в Україну, вона назавжди пориває із педагогічною роботою, занурюється «з головою» у творчість. В цю пору їй дуже добре пишеться і малюється. Легко і невимушено вона налагоджує приязні контакти з цікавими людьми, листується із представниками творчої молоді, зав'язує численні особисті романтичні стосунки. І хоча родина наполягає на отриманні якоїсь більш практичної професії (наприклад, піти на навчання до Школи міліції в Івано-Франківську), вона складає іспити і вступає у 1968 році до Львівського училища декоративно-прикладного мистецтва ім. Івана Труша на відділ

художньої обробки металу, потрапивши в строкате студентське середовище харизматичних, надзвичайно цікавих особистостей: Дмитро Стецько, Володимир Чорнобай, Іван Нестеренко, Микола Кумановський, Наталя Ременяка (Кумановська), Ярослав Качмар, Володимир Кауфман, ін. Всі вони справили на формування творчої особистості майбутньої художниці достоту великий вплив.

Із 1968-го по 1970-й рік Олена Бурдаш поглиблено вивчає основи образотворчої грамоти під керівництвом М. Драгана і Г. Малярського. Однак, опановуючи навчальну програму училища, на певному етапі вона розуміє, що все це не має нічого спільного із її уявою про діяльність художника. Отож, іще в студентські роки Олена Бурдаш розпочала пошук власної моделі творчості. Захоплюючись здобутками європейських класиків кін. XIX – поч. XX ст., вона успішно стилізує технічні прийоми Гогена, Модільяні, Пікассо, Матісса. Ці перші творчі спроби були тоді для неї і великою втіхою, і специфічним навчанням, і важливим досвідом.

Надто яскрава й незалежна, як на той тоталітарний час, Олена Бурдаш не вписувалась у систему радянського учбового закладу. Отож не дивно, що опісля другого курсу навчання (формально за дисциплінарні порушення, а насправді як прихильника ворожої до офіційної культури буржуазної естетики) дирекція виключає її із училища. Опинившись на вулиці без засобів для існування, колишня новоравлива студентка все ж не впадає у відчай, багато працює, будує нові плани на життя. Із цього часу розпочинається стрімкий злет творчої діяльності художниці. Заробляючи на хліб натурницею Інституту декоративно-прикладного мистецтва, а пізніше – двірником, прибиральницею, вона багато читає, малює, відвідує виставки, музеї. Дуже швидко Олена Бурдаш стає чи не найвідомішою художницею Львівського андеграунду, своєрідним символом неофіційного мистецтва Львова. Її твори цього часу співзвучні із православним іконописом, естетикою народного мистецтва, а особливо із здобутками великих примітивістів (А. Руссо, Н. Піросмані, М. Шагала, Н. Дровняка) і цілком відмінні від домінуючих тоді канонів соціалістичного реалізму.

Не прагнучи досягти натуралістичного копіювання навколишнього світу, вона концентрує свою увагу на філософському осмисленні всього, що стосується людини, її почуттів, переживань та, взагалі, царини духовного буття. Образотворчий ряд: літературні, біблійські, євангельські герої. Персонажі уявного світу, вигаданих мисткинею міфологем, спонукали до роздумів, захоплювали витонченою настроєвістю, багатством декоративних ефектів («Квіти-портрети»,

«Хлопчина з гусами», «Чоловіча розмова», «Індійські метелики», ін.).

Протягом 1984–86 рр. Олена Бурдаш перебувала прочанкою у Почаївській Лаврі. Це період нового етапу її фахового і духовного розвитку. Саме тут художницею було зреалізовано цілий ряд блискучих творчих задумів: низка поезій, казки, притчі, багаточисельні серії гуашевих та акварельних мініатюр («Двоє», «Пантелеймон», «Трійця», «Грушевий дзвін», ін.).

1986 року Олена Бурдаш оселяється у Луцьку. Її перша персональна виставка в Обласній науковій бібліотеці (1987) стала чи не найяскравішою подією на мистецьких горизонтах Волині часів перебування, відкрила перед художницею нові можливості. Відтоді твори Олени Бурдаш можна побачити майже на всіх міських та обласних вернісажах. Її ім'я з'являється на сторінках престижних часописів, каталогів як однієї із найвідоміших волинських мисткинь. Провідні твори: «Погляд у майбутнє», «Чаша», «Поцілунок», «Спіраль почуттів», «Грані дозволеного». У 1992 році Олена Бурдаш стає членом Волинської обласної організації Спілки художників України.

Нині художниця продовжує свій мистецький поступ. До її творів долучились нові серії малярства, об'ємні цикли графіки, оригінальні колажі, а ще цікаві вірші, притчі, оповідання, роздуми про красу і мистецтво, духовні пошуки людства. В творчій практиці Олени Бурдаш сьогодні переважають колористичні експерименти із виразною мовою акрилу. Яскраві, мажорні кольорові плями, виразні контури, надзвичайно чуттєва гра лінійних ритмів характеризують її методу даного етапу. В просторі улюблених тем з'явилися мотиви, які візуально пов'язують творчу практику художниці із стилістикою Олександра Валенти. Його специфічні прийоми написання чорнолощених глечиків з букетами горобини, тугих зелених яблук у глиняних макітрах, кетягів соковитої калини набувають у площині творів художниці несподіваного змісту та особливого емоційного звучання. Олена Бурдаш і надалі провадить активне творче життя, осмислює нові проекти, зреалізовує нові плани.

Зоя Навроцька

Література:

Бурдаш О. Афоризми / О. Бурдаш. – Луцьк : Терен, 2018. – 110 с.
Бурдаш Олена : каталог / упоряд. В. Марчук. – Луцьк : Медіа, 2009. – 19 с.

Олена Бурдаш : каталог / Волин. орг. Нац. спілки худ. України ; упоряд. В. Марчук. – Луцьк : Медіа, 2008. – 20 с.

* * *

Музей сучасного українського мистецтва Корсаків / авт. тексту В. Корсак [та ін.] ; фото О. Більчук ; пер. англ. Ю. Квятковський. – Луцьк : б. в., 2018. – 262 с.

Про Олену Бурдаш – с. 52–53.

Навроцька З. «Безкомпромісність ідеалу» / З. Навроцька // Молод. лєнінець. – 1987. – 5 верес.

Навроцька З. «То жінка так в мені говорить...» / З. Навроцька // Київ. – 1989. – № 5. – С. 174–175.

Пилипчук М. «Моє життя – це пошуки гармонії» : художниці Олені Бурдаш – 68 років / М. Пилипчук // Волин. новини. – 2016. – 4 серп. – С. 15.

* * *

Гаврилюк О. 27 липня 70 років від дня народження О. І. Бурдаш (1948) – української художниці / О. Гаврилюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 139–142.

27 ЛИПНЯ

110 років від дня народження Н. Г. Березюк-Волошиної (1913–1971) – діячки українського національно-визвольного руху

Ніна Глібівна Березюк-Волошина (Левицька) – діячка українського національно-визвольного руху, секретар «Жіночої служби України». Член ОУН, псевдо «Домаха». Зв'язкова Ніла Хасевича.

Народилася Ніна Левицька у селі Підріжжя (нині – Ковельський район Волинської області) у родині Левицьких. Батько Ніни, Гліб Левицький – протоієрей, проводив богослужіння в церкві села Басів Кут, по війні у церкві села Пересопниця. Він був племінником графа Модеста Рогалє-Левицького – лікаря та письменника, друга Лєсі Українки. Матір – Зінаїда Флєєрович Левицька. В родині було четверо дітей, окрім Ніни, ще Любов, Олена та Наталія. Остання виїхала з чоловіком до Америки.

У 1933 році Ніна Левицька закінчила Рівненську українську гімназію. Під час навчання познайомилася, а у 1934 році вийшла заміж

за Волошина-Березюка Ростислава Павловича, члена ОУН, одного з чільних керівників цієї організації на Волині у 30–40 рр. ХХ-го століття. Впродовж жовтня 1941 – вересня 1942 років працювала секретарем у Жіночій службі України, яка була утворена в 1941 році у Рівному. Організація проводила курси для жінок-українок: медсестер, бухгалтерів, кравчинь та швей. До неї належало близько 80–90 жінок.

У березні 1943 року боячись арешту німцями Ніна Волошина спільно із чоловіком переїжджають з Рівного в Озеряни, а потім у Дермань, звідти ж перебрались у село Великий Стидин (нині – Костопільського району Рівненської області). Власне тут впродовж літа-осені 1943 року перебувало майже все керівництво ОУН на північно-західних українських землях. Ніна Волошина із чоловіком у березні 1943 року перейшли у підпілля. Взявши псевдонім «Домаха» вона опікувалась побутом та харчуванням працівників крайового осередку пропаганди, які нараховували 16–18 постійних співробітників.

Радянські карально-репресивні органи, повернувшись на початку 1944 року на Волинь, одразу почали активний розшук керівників українського визвольного руху на цій території. Намагаючись зібрати інформацію про Ростислава Волошина у квітні 1944 року їм вдалося виявити місце, де перебувала його дружина Ніна. Вона спробувала легалізуватися у райцентрі Деражне, отримати офіційні документи на фіктивне прізвище Васильєва. Проте Ніна була затримана 19 квітня. 3 травня 1944 року вже у Рівному її допитав начальник 2-го відділення 2-го відділу УНКДБ Рівненської області старший лейтенант Письменний. Під тиском слідчого вона була змушена розповісти правдиву інформацію про себе. На певний час Н. Волошину залишили у відносному спокої, розраховуючи вийти через неї на інших керівників ОУН та й самого Ростислава.

Під час допитів Ніна розповіла й про дружбу між її чоловіком та повстанським художником-графіком Нілом Хасевичем. Коли Ніна народила сина Андрія, художник до листопада 1944 року опікувався нею, передавав продукти харчування. У одному з листів, написаних у підпіллі, Н. Хасевич згадував, що Р. Волошин мав передати його роботи за кордон, також переймався тим, що не може виконати його портрет з пам'яті.

Офіційно слідство у справі Ніни Волошиної завершилося 16 травня 1946 року, а судові засідання відбулося майже через місяць – 10 червня. Вироком Військового трибуналу військ НКВС Рівненської області від 10 червня 1946 року Ніна Глібівна Березюк-Волошина засуджена по ст. 54-1а, 54-11 на 10 років виправно-трудових табо-

рів та позбавлення прав на 5 років з конфіскацією майна. Відбувала заслання в поселенні Явас, Мордовській АРСР

На волю дружина Генерального секретаря внутрішніх справ Української головної визвольної ради вийшла 28 жовтня 1955 року. Певний час проживала у селі Кульча Михайлівського району Ново-сibirської області на спецпоселенні. Лише 26 квітня 1956 року звільнена зі спецпоселення згідно з постановою президії Верховної Ради СРСР від 10 березня 1956 року. Остаточно реабілітована прокуратурою Рівненської області тільки 31 грудня 1991 року

Після заслання хворою Ніною Волошиною опікується її дочка Інна. Вони разом з 1957 року проживали у місті Нововолинськ Волинської області. Донька виходить заміж за Валентина Оленченка й закінчує Луцьке педагогічне училище. У 1971 році серце Ніни Глібівни Волошиної-Березюк зупинилося. Її поховали на волинській землі, на міському цвинтарі міста Нововолинськ.

Юрій Велінець

Література:

Літопис УПА. Події і люди. – Кн. 18 : Ігор Марчук. Ростислав Волошин / відп. ред. П. Й. Потічний. – Торонто ; Львів : Літопис УПА, 2012. – 128 с.

Літопис УПА. Бібліотека. – Т. 10 : Олександр Ішук, Ігор Марчук, Дарія Даревич. Життя і творчість Ніла Хасевича / відп. ред. П. Й. Потічний ; упоряд. каталогу: Д. Даревич, А. Ладик, І. Марчук. – Торонто ; Львів : Вид-во «Літопис УПА», 2011. – 436 с.

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ

80 років від часу Волинської трагедії (польсько-українського протистояння на Волині: Пшебраже (1943))

«Волинська трагедія» – це протистояння між українцями та поляками на території Західної Волині, Східної Галичини та Холмщини, Підляшшя, Лемківщини, які відбувались у роки Другої Світової війни. Під час цього конфлікту постраждали тисячі мирних українців та поляків. Серед основних причин «Волинської трагедії можна віднести: міжвоєнну політику Польщі; зростання активності націоналістичних рухів у боротьбі за побудову національних держав у роки війни; міжетнічну нацистську окупаційну політику; використання радянським рухом опору україно-польського протистояння у своїх інтересах; загальну аморальність та антигуманність, спричинену військовими діями на цих територіях.

Одним з таких найбільших осередків україно-польського протистояння у 1943 р. була територія навколо села Пшебраже (тепер село Гайове), що на Ківерцівщині. Власне саме село Пшебраже, як польська колонія, було засноване у 1864 році та розташоване в 10 км (6 миль) на південь від Тростянця і в 25 км (16 миль) на північний схід від Луцька. У 1938 році в Пшебраже було 200 будинків та близько 1150 жителів.

Із наростанням україно-польського конфлікту у березні 1943 р. в Пшебраже був сформований центр польської самооборони. Сюди прибули поляки із сусідніх сіл та колоній: Березина, Голодниця, Колки, Кросівка, Лиса Гора, Мар'янівка, Поновина, Железниця, Сокуль, Вишеньки, Цегельна, Хмелівка, Лички, Майдан-Єзерський, Вікентіївка, Тростянець, Човниця, Болярка, Дерманка, Вілька Кошовська, Гута-Мар'янівка, Ігнатівка. Загальна кількість поселенців у Пшебраже сягала близько 20 тисяч осіб, переважна більшість яких - цивільні особи. Керівниками «самооборони» були Альберт Василевські, Людвіг Малиновські, Генрік Цибульські, які мали військовий досвід та військові звання. Загалом влітку 1943 р. у Пшебраже нараховувалося 500 озброєних людей, було декілька складів зі зброєю та амуніцією.

Проте таке велике скупчення людей вимагало вирішення не менш важливих питань, ніж «оборона» - житло, харчування, медичне забезпечення. Якщо першу проблему вирішили доволі швидко, через будівництво бараків та землянок, то вирішення другої полягало у збільшенні нападів на розташовані поблизу села, що супроводжувалися грабунками, вбивствами українських мешканців, привласненням врожаю, атаками на продовольчі бази упівців. Останні не могли залишатися осторонь і активно стали на захист місцевого населення, організовували напади у відповідь або «відплатні акції».

Так, саме у період з липня по серпень 1943 р. можна виділити три великі битви між українськими повстанцями та польською самообороною Пшебраже. Найбільш потужніша відбулася 30 серпня 1943 р. Загальна кількість українських вояків, які атакували у цей день пляцувку становила близько 600 осіб. Командиром повстанців під час бою був С. Й. Коваль. Сили поляків становили близько 800 осіб, а також до них доєднався партизанський загін Я. Рерутки, чисельністю близько 100 осіб. Через підтримку радянських партизанів та вдало організованої контратаки польських самооборонівців, українські повстанські загони зазнали поразки. Більшість полеглих українських вояків було похоронно місцевими жителями у спільній масовій могилі поблизу місця битви.

Пляцувка у Пшебраже продовжила своє існування. Проте не-

вдовзі зіткнулася з іншою проблемою. Через недотримання норм санітарії у поселенні пройшла низка епідемій тифу та дизентерії, від яких померла велика кількість цивільного населення, особливо дітей. Їх було поховано на місцевому кладовищі. Загалом польська самооборона у Пшебраже проіснувала до січня 1944 року. Надалі більша частина озброєних військовиків ввійшли до складу 27-ї дивізії Армії Крайової, а після зайняття усієї території Волині радянськими військами усе населення Пшебраже поступово виїхало до Польщі. З осені 1944 р. поселення опустіло, згодом його заселили українці – переселенці із «Закерзоння». Сьогодні на місці битв та поселень залишилися лише пам'ятні хрести, капличка та старий цвинтар – як німі свідки «Волинської трагедії».

Оксана Сущук

Література:

Богущ М. Ківерцівщина крізь віки і доли : іст.-краєзн. нариси / М. Богущ, Г. Павленко. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 520 с.

Про трагедію в роки Другої світової війни у селі Пшебраже (нині Гайове Луцького району) – с. 105.

Лагановський А. Чорний квітець Красного Саду : худ.-док. повість / А. Лагановський. – Луцьк : Терен, 2013. – 60 с.

Пушук І. Волиняни про «Волинь-43»: українська пам'ять про польську експансію на Український Північний Захід у 1938–1944 рр. Усноісторичні свідчення. Волинська область. Рівненська область. Південна Волинь (Кременеччина). Берестійщина. Підляшшя. Хомищина) : у 2-х ч. Ч. 1 / І. Пушук. – 2-е вид., доп. – Луцьк : Гадяк Ж. В., 2018. – 812 с.

Пушук І. Перебріддя (Prezebrze): bastion самооборони чи осередок агресії?: із серії «Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років» / І. Пушук ; ред. І. Пушук. – Луцьк : [б. в.], 2021. – 268 с.

Шабловський В. Кулеметі й вишні. Історії добрих людей з Волині / В. Шабловський ; пер. з пол. А. Бондар. – Львів : Вид-во Старого Лева, 2017. – 352 с.

Шовкошитний В. Кров – свята : іст. трилогія / В. Шовкошитний. – Київ : Укр. пріоритет, 2015. – 860 с.

Бондарук А. В. Польське Пшебраже – українське Гайове: конфлікт без переможців / А. В. Бондарчук // Бондарчук А. В. Проект «Україна». Волинь 1939–1946 років. Окупована, але не скорена / А. В. Бондарук, Б. М. Зек, Т. В. Яцечко-Блаженко ; худож. М. Мендор. – Харків, 2020. – С 325–336.

Пушук І. Гайове / І. Пушук // Пушук І. Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років. Ківерцівський район / І. Пушук. – Луцьк, 2010. – С. 45–58.

Степанюк А. Українсько-польське протистояння на Волині в роки Другої світової війни (на прикладі поселення Пшебраже) / А. Степанюк // Волинь і волиняни в історії та культурі України : зб. тез наук. дослідж. слухачів наук. тов. Волин. обл. МАН. – Луцьк, 2018. – С. 217–222.

Жертви «Волинської трагедії» // Вільн. шляхом. – 2015. – 18 лип. – С. 1, 7.

Королюк М. Молитва нас об'єднала / М. Королюк // Вільн. шляхом. – 2017. – 13 трав. – С. 3.

Кучерепа М. У печельному «котлі» нищилися жителі понад десяти українських поселень / М. Кучерепа // Вільн. шляхом. – 2018. – 7 лип. – С. 4.

Недільський В. Скорботна свічка запалила світло пам'яті у лісі, де розсіяні жертви «червоних ночей» / В. Недільський // Вільн. шляхом. – 2018. – 8 верес. – С. 3.

Устимчук Р. Спільна ненависть до УПА / Р. Устимчук // Волин. газета. – 2014. – 19–25 верес. – С. 9, 12.

Важатко О. 75 років від часу Волинської трагедії (польсько-українського збройного протистояння на Волині) (1943) / О. Важатко // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 309–315.

СЕРПЕНЬ

4 СЕРПНЯ

90 років від дня народження А. В. Баранова (1933–2008) – заслуженого працівника народної освіти Української РСР

Відомою особистістю в освітньому просторі не лише Волині, а й України був Анатолій Володимирович Баранов, педагогічний стаж якого склав майже 50 років: від учителя фізики Луцької середньої школи № 2 через усі сходинки педагогічної кар'єри до посади директора Луцького комерційного технікуму.

Народився Анатолій Володимирович в місті Луцьку 4 серпня 1933 року. В Луцьку навчався в семирічній школі. У 1948–1952 роках здобував фах вчителя у Луцькому педагогічному училищі, після закінчення якого був зарахований на фізико-математичний факультет Луцького педагогічного інституту імені Лесі Українки. Навчаючись на четвертому курсі педінституту, працював як студент-практикант в Луцькій середній школі № 2 вчителем фізики і машинознавства. Успішно склав державні екзамени і дирекція другої школи, оцінивши потенціал молодого педагога, запросила його на роботу на посаду вчителя фізики. Саме в колективі цієї школи, де працював до 1958 року, відбувалося його становлення як вчителя-предметника, який любив дітей і фізику. Ще на практиці започаткував роботу радіотехнічного гуртка, багато часу проводив із учнями, яких захопив своїм улюбленим предметом: змонтували радіовузол, розробили план радіопередач з різної тематики, готували випуски шкільної радіогазети. Головні шкільні новини звучали щоденно, а різноманітні пізнавальні випуски чергувалися в міру підготовки старшокласниками матеріалів. Багато заходів проводив у позаурочний час, як класний керівник, особливу увагу надаючи співпраці з батьками. З вдячністю приймав поради досвідчених колег та щоденно працював над збагаченням методичного арсеналу.

У 1958 році міський відділ освіти призначає Анатолія Володимировича завучем і вчителем фізики Луцької середньої школи № 8. За чотири роки роботи у восьмій школі відбулося глибоке проникнення в особливості організації навчально-виховного процесу, набуття навичок управлінської діяльності, сформувався особливий стиль співпраці з педагогами та організації методичної роботи в школі. Саме тут яскраво виявилися його організаторські та управлінські здібності.

В липні 1962 року А. В. Баранова призначають директором Луцької середньої школи № 15, будівництво і введення в дію якої завершувалося ним. Багато уваги надавав Анатолій Володимирович формуванню педагогічного колективу школи та створенню її матеріально-технічної бази. І поряд з цим – окреслення в наказах по школі шляхів розвитку навчально-виховного процесу, виокремлення головних напрямів діяльності та акцентування уваги на формуванні учнівського колективу школи, залученні дітей до вирішення завдань, які стояли перед школою, й надання допомоги в організації учнівського самоврядування. За десять років роботи А. В. Баранова у Луцькій школі № 15 її колектив досяг значних позитивних результатів. Успіхи школи постійно відзначалися на серпневих та січневих конференціях педагогічних працівників міста та області. Досвід її роботи із органі-

зації груп продовженого дня було схвалено Волинським інститутом удосконалення вчителів і рекомендовано до використання закладами освіти. За успіхи в навчально-виховному процесі в 1966 році Луцьку середню школу № 15 (директор Баранов А. В.) занесено на обласну Дошку пошани. У 1968 році педагоги області обирають А. В. Баранова делегатом Всесоюзного з'їзду вчителів. У 1971 році його обрано депутатом Луцької міської Ради депутатів трудящих, а у вересні 1972 року – секретарем її виконкому. На цій посаді він працював до 1974 року.

З 30 серпня 1974 року і до 5 червня 2007 року Анатолій Володимирович – директор Луцького технікуму радянської торгівлі (1974–1991 роки), Луцького комерційного технікуму (1991–2007 роки) як правонаступника АТРТ.

З початком керівництва технікумом радянської торгівлі він вирішує питання добудови приміщення, в якій була гостра потреба, та переобладнання і нового оснащення навчальних кабінетів, що було необхідною відповіддю на вимоги часу. Як базу практики для студентів створює Навчально-торговий центр (магазин та бар-кафе).

Упродовж 33 років роботи у технікумі Анатолій Володимирович обов'язки директора поєднував з викладанням фізики. З метою розвитку пізнавальної активності студентів ефективно використовував проблемний метод навчання, реалізовував диференційоване навчання та індивідуальний підхід до студентів. Глибокому розумінню студентами навчального матеріалу сприяло систематичне використання на заняттях фізичного експерименту та проведення лабораторних робіт. Цінним у його педагогічній системі було вміння навчити студентів розв'язанню фізичних задач. Методичні рекомендації А. В. Баранова «Деякі питання удосконалення методики розв'язування задач з фізики» користувалися великим попитом серед учителів.

Широко практикував використання у навчальній діяльності технічних засобів навчання, різноманітної наочності, дидактичних матеріалів, а з часом – комп'ютерної техніки. Постійно працював над відповідним оснащенням фізичного кабінету.

Своїм досвідом щедро ділився з колегами. Багато років очолював республіканську методичну комісію загальноосвітніх дисциплін.

З розгортанням в Україні ринкових відносин особливо гостро постало питання підготовки кадрів приватних підприємців та висококваліфікованих спеціалістів для приватної торгівлі. Шляхом вирішення цієї проблеми Анатолій Володимирович обирає створення короткострокових курсів, підготовку викладачами технікуму відповідних навчальних програм та підвищення кваліфікації викладацького складу й ліцензування закладу освіти на право займатися відповідною

освітньою діяльністю. А саме, на базі вищої і середньоспеціальної освіти розпочали у технікумі в 1997 році навчання суб'єкти підприємницької діяльності на шестимісячних курсах за такими спеціальностями: бухгалтерський облік і аудит; комерційна діяльність. На базі середньої освіти – основи барної справи (3 місяці), продавець продовольчих товарів (1 місяць), кухар (6 місяців).

У 2000 році за ініціативою Анатолія Володимировича при підтримці обласного управління освіти і науки при технікумі відкривається обласний економічний ліцей, випускники якого мали можливість продовжувати навчання в Львівському банківському інституті.

З 1978 року А. В. Баранов незмінний голова ради директорів закладів середньої спеціальної освіти, яка зі змінами у професійній освіті отримала назву «Рада директорів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації Волинської області».

Внесок А. В. Баранова у розвиток освіти Волинської області відзначено почесним званням «Заслужений працівник народної освіти Української РСР» (1989 р.), орденом «За заслуги» III ступеня (2000 р.), Подякою Президента України (1999 р.), значками «Відмінник народної освіти», «За відмінні успіхи в середній спеціальній освіті СРСР», чисельними грамотами різних рівнів. У 2001 році педагоги області обирають Анатолія Володимировича делегатом II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти.

Колеги й студенти згадують Анатолія Володимировича як глибоко ерудованого, досвідченого, вмілого керівника та викладача, вимогливого до себе, колег і студентів, послідовного в організації досягнення мети, поставленої перед колективом і, в першу чергу, перед собою.

Станіслав Щеблюк

Література:

Про відзначення державними нагородами України працівників освіти : Указ Президента України № 803/2000 від 19 черв. 2000 р. // Освіта. – 2000. – 14–21 черв. – С. 1.

Нагородити орденом «За заслуги» III ступеня Баранова Анатолія Володимировича.

Баранов А. В. Поліпшення планування і організації внутрішньотехнікумівського контролю – необхідна умова підвищення ефективності навчально-виховного процесу / А. В. Баранов // Пед. пошук. – 2001. – № 4 (32). – С. 11–12.

Баранов А. Насущні потреби школи / А. Баранов // Рад. Волинь. – 1966. – 11 берез. – С. 2.

* * *

Коледж технологій, бізнесу та права Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: ювілейне вид. до 50-ліття / упоряд. О. П. Боярчук ; кер. проєкту С. Г. Щерблюк. – Луцьк: Твердиня, 2015. – 76 с.

Про А. В. Баранова – с. 16, 18.

Баранов Анатолій Володимирович. Луцький комерційний технікум // Хто є хто на Волині. Наші земляки. – Вип. 2. – Київ, 2004. – С. 104.

Бережний О. Традиція бережливості / О. Бережний // Рад. освіта. – 1986. – 8 лип. – С. 2.

Белов В. Навчальний клас Луцького технікуму радянської торгівлі / В. Белов // Рад. освіта. – 1989. – 4 квіт. – С. 4.

Білоус О. Приходь, вересню! / О. Білоус // Рад. Волинь. – 1965. – 24 серп. – С. 3.

Вітаємо з нагородами! // Рад. Волинь. – 1989. – 15 листоп. – С. 3

Гречанюк С. З думою про майбутню зміну. Нотатки з серпневої конференції вчителів / С. Гречанюк // Рад. Волинь. – 1968. – 30 серп. – С. 3.

Дорошук Л. Горішок знань, відкрився бізнесмену! / Л. Дорошук // Віче. – 1997. – 15 трав. – С. 6.

Дошка пошани // Рад. Волинь. – 1966. – 6 листоп. – С. 1.

Єржикевич Л. Грані виховання / Л. Єржикевич // Молод. лєнінець. – 1980. – 30 груд. – С. 2.

Найцінніші акції Анатолія Баранова // Віче. – 2003. – 31 лип. – С. 2–3.

Олійник С. Говорить шкільний радіовузол ... / С. Олійник // Рад. Волинь. – 1956. – 18 груд. – С. 3.

По висхідній // Рад. освіта. – 1988. – 13 груд. – С. 2.

Проблеми і надії освітян // Волинь. – 1992. – 22 груд. – С. 4.

Уроки в навчальних кабінетах // Рад. Волинь. – 1982. – 14 берез. – С. 2.

* * *

Анатолій Володимирович Баранов [Електронний ресурс] // Пед. Роздуми : ел. газ. – 2022. – № 61. – 28 с. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1rAa5uzmz_EecVWkuWjwppgCх4ew. – Назва з екрану.

Про А. В. Баранова – с. 2–3.

5 СЕРПНЯ

75 років від дня народження В. П. Гриба (1948) – українського актора театру та кіно, заслуженого артиста України

Василь Гриб народився на Київщині в с. Віненці Переяслав-Хмельницького району.

Після закінчення початкової школи Василь Пилипович у 1964–1965 роках навчався в ПТУ селища Миронівське Донецької області та здобув спеціальність муляра. Працював муляром-монтажником у БУ № 1 міста Донецька та БУ № 25 міста Києва.

У 1971 році Василь Гриб поступив на навчання в Київський театральний інститут імені Карпенка-Карого на акторський факультет.

Протягом тридцяти років (1975–2005 рр.) Василь Пилипович працював актором Волинського обласного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка. У 1993 році отримав почесне звання Заслуженого артиста України.

1998–2002 рр. – Василь Гриб викладач ораторської майстерності Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

2005–2006 рр. – доцент кафедри режисури в Державній академії керівних кадрів культури та мистецтв у м. Київ, де викладав предмети: сценічна мова, майстерність актора.

У 2006–2015 рр. Василь Гриб – депутат 5–6 скликання Луцької міської ради

Василь Пилипович Гриб – капітан запасу Української армії.

Професійне вміння перевтілюватись у різноманітні образи дало змогу актору виконувати численні ролі: Степана («Бояриня» Лесі Українки), Дона Педро («Переваги від зневаги» Лопе де Веги), Хлестакова («Ревізор» М. Гоголя) тощо.

«Професія актора є тяжка та складна. І, якщо не маєш природних даних до акторської майстерності, перевтілення, то навчитися цьому майже неможливо. Актором треба народитися, а ще плюс навчатися. І тоді робота стає покликанням», – розповідає Василь Гриб про свою професію.

Крім акторської діяльності в театрі, викладацької та громадсько-політичної роботи Василь Гриб виявив себе талановитим письменником. У 2014–2015 роках у видавництві «Надстир'я» був надрукований пригодницький кінороман «І кози в золоті, і цап в сережках», а у 2017 році – кіноромани «Спадок для польової русалки» та «Син капітана».

Оксана Гаврилюк

Література:

Гриб В. П. І кози в золоті, і цап у сережках : іст.-пригод. кінороман. Кн. 1 / В. П. Гриб. – Луцьк : Надстир'я, 2014. – 288 с.

Гриб В. П. І кози в золоті, і цап у сережках : іст.-пригод. кінороман. Кн. 2 / В. П. Гриб. – Луцьк : Надстир'я, 2015. – 208 с.

Гриб В. П. Син капітана : кінороман : у 2-х кн. Кн. 1 / В. П. Гриб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 218 с.

Гриб В. П. Син капітана : кінороман : у 2-х кн. Кн. 2 / В. П. Гриб. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 205 с.

Гриб В. П. Спадок для польової русалки : пригод. кінороман / В. П. Гриб. – Луцьк : Надстир'я, 2017. – 176 с.

* * *

Ластівка П. Історичні віхи, театральний здвиг, погляд у майбутнє Волинського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка / П. Ластівка // Театральна бесіда. – 2014. – № 1 (33). – С. 35–49.

* * *

Глива А. Гриб Василь Пилипович / А. Глива // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2006. – Т. 6 : Го–Гю. – С. 417.

Філонюк М. 5 серпня 70 років від дня народження В. П. Гриба (1948) – українського актора театру і кіно, заслуженого артиста України / М. Філонюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. – Запоріжжя, 2017. – С. 146–148.

75 РОКІВ

**від дня народження В. М. Комзюк (1948) –
лесезнавиці, музеєзнавиці,
заслуженого працівника культури України**

Комзюк В. М. (дівоче прізвище Колдуба) народилася 8 серпня 1948 року в селі Колодяжне Ковельського району. Здобувши у 1966 р. середню освіту, розпочала свою трудову діяльність електрослюсарем Ковельського райоб'єднання «Сільхозсптехніка». У 1973 р., закінчивши історичний факультет Луцького державного педінституту імені Лесі Українки, була направлена за розподілом у село Дольськ Любешівського району вчителем історії та географії в місцевій школі. Про-

те, коли у Колодяжному з'явилась вакансія наукового співробітника в музеї Лесі Українки, не вагаючись повертається до рідного села, і музейна справа стає її життям.

Майже 40 років трудової діяльності Віри Михайлівни Комзюк було присвячено саме музейництву (1979–2016 рр.). Очоливши колектив музею Лесі Українки у Колодяжному (1979), молода завідувачка мала вирішувати питання кардинальної реорганізації установи, зокрема: побудова нового приміщення для літературного музею та наповнення його експонатами; ремонт та концептуальне переосмислення експозиції меморіальної частини музею у будинках Косачів.

Восени 1980 р. у новобудові відкрилась перша літературна експозиція. У Колодяжне прибула делегація письменників на чолі з першим секретарем Спілки письменників України, лауреатом Державної премії імені Т. Г. Шевченка Павлом Загребельним. Першу екскурсію по експозиції для почесних гостей провела Віра Михайлівна Комзюк.

Зі здобуттям незалежності України, постала гостра необхідність побудови нової літературної експозиції. Цей тягар взяла на свої плечі завідувачка музею та її колектив. Тематико-експозиційний план, тексти лекцій-екскурсій, і ось, з 1991 р. музей має нову експозицію, створену на високому науковому й естетичному рівні.

Під керівництвом Віри Комзюк було удосконалено збір, облік, та збереження музейних предметів, зокрема, проведено інвентаризацію фондів музею. Завдяки комунікабельності і високій професійності завідувачки надійшло 78 одиниць меморіального фонду Косачів. А листування з Мар'яном Коцем, повноважним представником у США з питань повернення в Україну культурних цінностей, принесло музею близько 800 одиниць архіву Юрія Косача (племінника поетеси). На грудень 2016 р. у музеї нараховувалося 6700 експонатів основного і 6831 науково-допоміжного фонду.

Результатом великої науково-дослідницької роботи колективу на чолі з завідувачкою була участь співробітників у багатьох наукових конференціях як у стінах рідного музею, так і за його межами та ряд статей у наукових збірниках. За участі Віри Михайлівни Комзюк було підготовлено ряд видань, зокрема, путівники по музею (1996 р.; 2001 р.; 2006 р.; 2008 р.; 2011 р.); каталог-довідник «Прижиттєві документи і матеріали Лесі Українки і родини Косачів»; повне видання українських узорів, зібраних Ольгою Косач-Кривинюк та факсимільне видання альбому «Олена Пчілка»; репринтні видання творів Лесі Українки «Лісова пісня», «На крилах пісень» та перекладів Лесі Українки, Максима Славинського з Гейнріха Гейне «Книга пісень»; дитячі твори Лесі Українки «Біда навчить», «Давня весна»; фоль-

клористичну працю Лесі Українки «Купала на Волині»; поему Олени Пчілки «Козачка Олена».

За свою багаторічну подвижницьку працю В. М. Комзюк отримала низку нагород, найважливіші з яких: Почесна грамота Президента України (1994 р.), звання «Заслужений працівник культури України». (1994 р.), обласна літературна премія «Одержимість» (1996 р.), кавалер ордена Княгині Ольги III ступеня (2009 р.), «Почесний краєзнавець України».

Нині Віра Михайлівна на заслуженому відпочинку, але улюблену справу не полишає, вона і далі популяризує життя і творчість родини Косачів. У 2021 році видала путівник по Колодязненському літературно-меморіальному музеї Лесі Українки.

Ольга Антонюк

Література:

Літературно-меморіальний музей-садиба Лесі Українки в Колодязному : путівник / авт. тексту: В. Комзюк, Л. Мержвинська. – Луцьк : Ініціал, 1996. – 60 с.

Літературно-меморіальний музей-садиба Лесі Українки в Колодязному : путівник / авт. тексту: В. Комзюк, Л. Мержвинська. – Луцьк : Ініціал, 2006. – 80 с. : кольор. іл., фото.

Літературно-меморіальний музей-садиба Лесі Українки в Колодязному : путівник / авт. тексту: В. Комзюк, Л. Мержвинська. – Луцьк : Медіа, 2008. – 12 с. : кольор. іл., фото.

Меморіальні речі Лесі Українки та родини Косачів : зі збірки Колодязненського літ.-мемор. музею Лесі Українки / авт. тексту В. Комзюк. – Ковель : Ковел. міськ. друк., 2013. – 12 с. : фот. кольор. – (Колекції Волинського краєзнавчого музею ; вип. 7).

* * *

Леся Українка. Волинські сюжети : іст.-краєзн. нариси / О. Антонюк [та ін.] ; упоряд.: Н. Ю. Пушкар, В. М. Комзюк. – Луцьк : Волин. старожитності, 2012. – 252 с.

Леся Українка. Слово, моя ти єдина зброе... / упоряд.: В. Комзюк, Н. Пушкар, А. Силук. – Луцьк, 2016. – 292 с.

«Лісова пісня» Лесі Українки в рецепціях / упоряд. О. Бойко, В. Комзюк [та ін.]. – Луцьк ; Ковель : Надстир'я, 2015. – 128 с.

Олена Пчілка – дітям : для мол. та серед. шк. віку / упоряд.: В. Комзюк, Н. Пушкар. – Львів : Апріорі, 2015. – 76 с.

Сташенко Н. «Та в нас пісні її лишилися, В яких живе душа

жива...» : до іст. публ. перших поетич. зб. Лесі Українки / Н. Сташен-ко ; уклад.: В. М. Комзюк, Н. Ю. Пушкар. – Ковель : Ковел. міськ. друк., 2011. – 40 с.

Український народний орнамент : вишивки, тканини, писанки : зби́рала Ольга Петрівна Косач-Драгоманова (Олена Пчілка). Вип. VIII / вступ. ст. Н. Сташенко, уклад.: В. Комзюк, Н. Пушкар. – Ковель : Ковел. міськ. друк., 2010. – 36 с.

Комзюк В. М. Літературно-меморіальний музей Лесі Українки в селі Колодязне : путівник / В. М. Комзюк, Н. Ю. Пушкар. – Луцьк : Надстир'я, 2020. – 24 с.

Комзюк В. М. «Лісової пісні» музей (знаходиться в урочищі Нечимне) / В. М. Комзюк // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2016. – Т. 17 : Лег-Лощ. – С. 464.

Пушкар Н. Матеріали до каталога-довідника «Документи і матеріали Лесі Українки і родини Косачів у музеях, установах Волині» / Н. Пушкар, І. Несторук, В. Комзюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 27-й річниці незалежності України, 100-й річниці Української революції та 500-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права : наук. зб. – Ковель, 2018. – С. 411–418.

Бондаренко Г. В. 30 років ВООНСКУ та відомі постаті у краєзнавстві / Г. В. Бондаренко // Історичне краєзнавство Волинської області (1939–2019 роки), присвяч. 30-річчю Волин. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України та 75-річчю факультету історії, політології та нац. безпеки Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2021. – С. 351–404.

Дмитренко А. Луцьк і Леся Українка та родина Косачів у дослідженнях волинських музейників / А. Дмитренко // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. – Луцьк, 2021. – Вип. XVII. – С. 279–290.

Пушкар Н. Віра Михайлівна Комзюк : нот. до неупередж. біогр. / Н. Пушкар // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 2. – С. 38–45.

Семенюк А. «І будуть приходити люди...» (штрихи до творчої

біографії Віри Комзюк) / А. Семенюк // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 27-й річниці незалежності України, 100-й річниці Української революції та 500-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. : наук. зб. – Ковель, 2018. – С. 429–433.*

Чашук М. Штрихи до біографії родини Косачів / М. Чашук // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 27-й річниці незалежності України, 100-й річниці Української революції та 500-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права : наук. зб. – Ковель, 2018. – С. 441–444.*

* * *

Пушкар Н. 8 серпня 70 років від дня народження В. М. Комзюк (1948) – лесезнавця, музеєзнавця, заслуженого працівника культури України / Н. Пушкар // *Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 153–160.*

11 СЕРПНЯ

**75 років від дня народження Г. В. Кажан (1948) –
актриси, громадської діячки, заслуженої артистки України**

Дарована Волині багатогранна творча особистість: талановита актриса і журналістка, відома громадська діячка, просвітниця Галина Володимирівна Кажан. Людина з непростотою долею, потужна творча особистість, велика оптимістка, відважна жінка, любляча мама, бабуся. Поетична, мужня, тендітна жінка, яка несе у світ високу поезію Лесі Українки, Тараса Шевченка, Ліни Костенко, Івана Франка, Володимира Сосюри, Павла Глазового.

Галина Володимирівна Кажан (дівоче прізвище Рудюк) народилася 25 липня (за документами – 11 серпня) 1948 року на хуторі в селі Гайки Турійського району на Волині у сім'ї колгоспників. Галина Володимирівна має польське коріння по лінії мами.

У дошкільному віці переїхала з батьками до селища Іваничі, де у школі №1 здобула середню освіту. Після закінчення школи у 1967 році вступила до Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого. Акторській майстерності навча-

лася у класі народного артиста України, професора Анатолія Скибенка. У 1971 році пов'язала свою долю із сценою, а пізніше ще із журналістикою, яка була особливою сторінкою в її житті. З шкільних років Галина Володимирівна почала писати. Перша стаття була написана в рубрику «Доброго дня вам люди» у 1979–1980-х роках (газета «Радянська Волинь»).

Актриса працювала у Львівському академічному театрі ім. Марії Заньковецької, якому присвятила десять років життя.

Вже в 1980 роках повернулася на рідну Волинь де почала працювати артисткою Волинського обласного музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка. В 1985 році актриса стала лауреатом республіканського конкурсу серед майстрів художнього слова, а в 1986 році перейшла на роботу до Волинської обласної філармонії, де створила Театр одного актора. Актриса Галина Кажан зіграла на сценах України, Польщі, Франції, Угорщини цілу низку моновистав за творами українських та зарубіжних класиків. Це, зокрема, «Маруся Чурай» і «Берестечко» за романами у віршах Ліни Костенко, «Дума про Україну» за поезіями Тараса Шевченка, «Яка це музика – любов!» за поемою «Мазепа» Володимира Сосюри, «Монологи експонатів фашистського концтабору» за творами волинського поета Олександра Богачука. Особливо близькі актрисі жіночі образи, доля жінки. Серед моновистав Галини Кажан – яскраві: «Одержима», «Вогонь моїх пісень», «Та вір мені, що я тебе любила» за творчістю Лесі Українки, «Святая Святих» за повістю Володимира Яворівського «Автопортрет з уяви» про народну художницю Катерину Білокур. Вистави на французьку тематику: «Жельсоміна», «Санд або Аврора Свободи» за творчістю П'єррет Дюпюатьє.

На кафедрі історії й культури української мови Волинського національного університету ім. Лесі Українки викладала спецкурс «Засоби художньої виразності у прочитанні літературних творів».

Галина Кажан – ведуча міжнародних фестивалів українського фольклору «Берегиня» (Луцьк), «Покуть» (Харків), «Роде наш красний» (Київ), «Дзвони, бандуро, в козацькій країні» (Дніпропетровськ) та інших.

Тривалий час Галина Кажан працювала на студії Волинського обласного телебачення, створивши багато цікавих програм.

Галина Кажан займалася активною громадською діяльністю. У 1998 році була нагороджена Золотим Тризубом, який вручив В'ячеслав Чорновіл. Вона є лауреат I Міжнародного фестивалю української поезії «Срібна земля» (1993 р.), обласної премії Народного руху України «Просвіток» (1995 р.), обласної премії фонду культу-

ри «Одержимість» (1999 р.). Г. Кажан – член Національної спілки театральних діячів України з 1974 року та член Національної спілки журналістів України 2006 року. Нагороджена орденом Княгині Ольги III ступеня. В 1997 році Галині Кажан присвоєно почесне звання заслуженої артистки України.

Натхненна роботами відомих майстрів Волині понад двадцять років займається вишивкою ікон. Її роботи були представлені на виставці в Затурцівському меморіальному музеї В'ячеслава Липинського. Тісно співпрацює з Волинським краєзнавчим музеєм.

Катерина Яремчук

Література:

Кажан Г. «Брехунець»? Несправедливо / Г. Кажан // Волинське радіо у наших долях / упоряд. В. В. Федчук. – Луцьк, 2020. – С. 128–131.

Кажан Г. Музиканти – Нечаєві діти / Г. Кажан // Волинь. – 2019. – 23 трав. – С. 8.

Кажан Г. На побачення до вчительки приходить... газета «Волинь» / Г. Кажан // Волинь. – 2019. – 3 жовт. – С. 13.

Кажан Г. «Не святі горщики... ліплять» / Г. Кажан // Волинь. – 2020. – 6 жовт. – С. 3.

Волинська обласна філармонія / керівник, авт. проекту: С. І. Єфіменко, В. В. Москалюк. – Луцьк : Надстир'я, 2015. – 144 с.

Про Г. В. Кажан – с. 36–37.

Занюк Л. Заслужена артистка України Галина Кажан вразила своїми... вишитими іконами / Л. Занюк // Волинь-нова. – 2018. – 7 серп.

Гатальська Н. 11 серпня 70 років від дня народження Г. В. Кажан (1948) – актриси, громадської діячки, заслуженої артистки України / Н. Гатальська // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 160–164.

16 СЕРПНЯ

**70 років від дня народження В. С. Герасимлюка (1953) –
українського режисера, сценариста,
кінематографіста, педагога,
члена Національної спілки кінематографістів України**

Мистецький простір Волині від кінця 80-х років минулого століття і дотепер тісно пов'язаний з іменем Віталія Сергійовича Герасимлюка. Ювіляр з'явився на світ в старовинному Почаєві на Тернопільщині 16 серпня 1953 року. В цьому духовному місті формувався внутрішній світ майбутнього митця, який любив літературу, спостерігав за обрядовими діями, але обрав професію пов'язану з творенням нової суті, яка окриляла, давала насагу та не була так само позбавлена впливу на людей.

Двадцятилітній юнак вступив до Київського інституту культури імені О. Є. Корнійчука на факультет культурно-освітньої роботи, де випускаюча кафедра готувала режисерів театрального колективу. Чотири швидкоплинні роки з цікавим студентським життям у столиці, відвідуванням професіональних театрів, творчими зустрічами з діячами культури промайнули, тому треба було їхати на роботу за розподілом. Як кращий студент курсу Віталій Герасимлюк мав право першим обрати вакансію. Ознайомившись з пропозиціями, він зацікавився Кримом, райцентром Чорноморське на березі моря, де була вільна посада методиста по драмі, й підписав направлення.

Плідний рік роботи в місцевому театрі дозволив молодому режисеру представити агітбригаду на обласному конкурсі в Сімферополі. Колектив, здобув перше місце, а Віталія Герасимлюка запросили в райцентр Советське, неподалік від Джанкою. Він погодився на посаду режисера народного театру, не дивлячись на велелюдність колективу. На сцені Советська відбувся вдалий дебют Віталія Герасимлюка в п'єсі Леоніда Яскевича «Земля весняна» в якості актора, бо зіграв одну з головних ролей, та режисера, задіяв тридцять акторів, рівно половину з виконавського складу. Напрочуд майстерним виявилось оформлення вистави у співпраці з художником-декоратором і звуко-режисером. Півтора року попрацював на новому місці Віталій Герасимлюк, але омріяний Крим не міг втамувати ностальгію за рідним краєм. До того ж інститутський одногрупник Микола Васильович Приймак (1951–2003) покликав на викладацьку роботу до Луцька.

З 1979 року Віталій Герасимлюк переїздить на Волинь, яка стала його долею: тут одружився, тут народилися сини, тут живе й дотепер. Розпочав роботу викладачем режисури у Луцькому культосвіт-

ньому училищі. Відкрив у собі знаючого, вимогливого, а найголовніше люблячого вихованців педагога, який вже 30 років невтомно готує режисерів. 3-поміж вдячних учнів Віталія Сергійовича перші випускники: Лариса Іванівна Гарлінська (нар. 1963) заслужена артистка України, актриса та режисер Волинського академічного обласного театру ляльок; Віталій Миколайович Іваницький (нар. 1957), заслужений діяч мистецтв, режисер, автор сотень свят і сценаріїв, нагороджений 2005 року в Голлівуді званням «Найкращий продюсер» та Віталій Платонович Клімчук (нар. 1961), сценарист і режисер майже ста документальних фільмів, журналіст, письменник, кінематографіст, народознавець, заступник директора Волинського обласного науково-методичного центру культури.

Паралельно з викладацькою роботою Віталій Герасимлюк очолив народний театр Луцького міського будинку культури, працював з ентузіазмом. У цей час на Волині відбувалося творче змагання між двома народними театрами, оскільки Богдан Степанович Береза (1948–2010) створив у Володимирі-Волинському народний театр, який знаходився у zenіті слави. Обидва театральні колективи конкурували на обласних оглядах художньої самодіяльності.

Віталій Герасимлюк розпочав роботу з постановки щойно надрукованої п'єси Анатолія Жуховицького «Пісенька про любов і сум». Над виставою багато працював, залучив до участі вуличних музик, експериментував, виводив дійство зі сцени у фойє, зміг створити енергетичний обмін між акторами і глядачами. Вистава була помічена київським театральним критиком Ростиславом Григоровичем Коломійцем (нар. 1942), а ім'я луцького режисера з'явилося на шпальтах фахового журналу «Український театр».

Репертуарна політика в театрі визначалася молодим режисером і містила як класичні, так і сучасні твори Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці», сценічну композицію «Замальовані вікна» за п'єсою Миколи Некрасова «Осіньна нудьга», Михайла Зощенка «Злочин і кара», Олексія Коломійця «Фараони», Георгія Марчука «Могила Чингісхана».

Творчий діапазон Віталія Герасимлюка доволі широкий, тому не випадково він десять років працював у Волинській обласній державній телерадіокомпанії спочатку телережисером, а потім впродовж п'яти років – на посаді головного режисера. У цей період було створено понад сто передач розважального жанру, відбувалися прямі ефіри з українськими політиками, які відвідували Луцьк.

Працюючи на телебаченні, вмів гуртувати біля себе талановиту молодь, разом з нею створив близько тридцяти короткометражних

фільмів, з-поміж них чимало авторських: «Святиня» – це історія виникнення Почаївської лаври; «Пів царства за коня» присвячено проблемам людської свідомості; «Василеве задзеркалля» – розповідь про героїчного краянина Василя Дмитровича Слпчука (нар. 1961); «Сини-синочки» – розмова про понівечені долі воїнів, які повернулися після війни в Афганістані (1979–1989). Короткометражні фільми Віталія Герасимлюка заслужено ставали переможцями всеукраїнських та міжнародних конкурсів. Доробок майстра в царині документального кіно пов'язаний з підприємствами Луцька: автомобільним і підшипниковим заводами, тролейбусним депо.

Свої креативні режисерські ідеї Віталій Сергійович втілював у Народній аматорській кіностудії «Волинь» у фільмах «Іграшка», «Мистецьке прагнення душі, як богом дана необхідність», «Сім чудес Волині» (чотирма мовами – українською, польською, англійською та російською). Над багатьма фільмами працював із директором кіностудії, оператором Борисом Павловичем Ревенко (1937–2015): «Щедрий вечір на Поліссі», «Йордан воду розливає із криниці лісової», «Цілитель воленьки, або рецепти мужності патріота» – переможець конкурсу Українського інституту національної пам'яті.

У 2009 році Віталій Сергійович Герасимлюк став членом Національної спілки кінематографістів України. Однак успішна кінематографічна діяльність не могла надовго відволікти від роботи над театральними виставами, які складали вагомую частину життя митця.

У 2011 році директор Навчально-методичного центру культури Волині Віталій Миколайович Бобицький (1951–2011) запропонував попрацювати з Володимир-Волинським народним театром. Віталій Сергійович погодився і приїздив здійснювати постановки. В роботі з колективом допомагав працювати його випускник Микола Іванович Алейніков (нар. 1953). У результаті такої співпраці народилися вистави «Три мандрівки з любов'ю» – це одноактні п'єси Павла Загребельного «Залицяльник», Василя Сафронів-Левицького «Я хочу – я мушу» та Семена Злотнікова «Два пуделі»; «Угода з ангелом» Неди Нежданової; «По ревізії» Марка Кропивницького отримала гран-прі на обласному огляді-конкурсі народних аматорських театрів «Талантами щедра земля»; «Гріх та слава князя Володимира» – сценічна версія роману Семена Скляренка «Володимир»; «Гроші для Йонеско» Володимира Даниленка; «Життя простих» Наталії Ворожбит.

В арсеналі творчих досягнень співпраця з акторами-аматорами, в роботу з якими вкладено багато душі. З лікарем-кардіологом Луцької міської поліклініки № 2 Анатолієм Дмитровичем Остап'юком (1960–2015) поставив історичний роман у віршах «Маруся Чурай» (розділ

третій «Сповідь») у 2010 році, а з методистом бібліотеки ВНУ імені Лесі Українки, авторкою і виконавицею пісень Світланою Олександрівною Кресак (нар. 1961) – моноспектаклі за поемами Тараса Шевченка «Катерина» (2014) та «Марія» (2019).

Віталій Герасимлюк прихильник багаточасової драматургії, актуальної, а не комерційної, з гострою проблематикою, тому обирає для постановки лише ті твори, які відповідають розумінню важливості проблеми для сучасного суспільства. У творчій біографії Герасимлюка немає випадковостей, як і немає їх у його виставах, у виборі драматургії. Він досконало відчуває зв'язок минулого і сучасного. Одним із своїх завдань вбачає відкрити для публіки тонкі почуття, а нелегку режисерську роботу вважає радістю, захопленням, народженням і втіленням ідей.

У 2013 році Віталій Сергійович Герасимлюк отримав Почесну грамоту Луцького міського голови за багаторічну сумлінну працю, високу професійну майстерність, вагомий особистий внесок у розвиток культури, популяризацію аматорського мистецтва, активну участь у культурно-мистецькому житті міста Луцька.

Заслужена нагорода надала наснаги у створенні нових творчих проєктів, зреалізувати які вдалося із залученням студентів Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського. Як режисер Віталій Герасимлюк брав участь у здійсненні авторського проєкту Тетяни Федорівни Гнатів (нар. 1962) «Ніч у Луцькому замку». Режисером і автором сценарію він виступив у гала-концерті VII Всеукраїнського благодійного фестивалю «Благовіст» (2017); театралізованому дійстві на відкритті XXXII Міжнародного змагання з пожежно-прикладного спорту пам'яті пожежників-героїв Чорнобиля (2019); театралізованому концерті з нагоди 80-річчя ВНУ імені Лесі Українки (2020).

У 2014 році був членом журі фестивалю екранних мистецтв «Пілігрим» у Житомирі.

За останні роки у Віталія Герасимлюка з'явилися нові кінематографічні роботи: «Зеленого буття надія» (2018) – сьогодення Волинської торгово-промислової палати; «Блажений, хто вірує» (2019) про прихожанина Свято-Духівського чоловічого монастиря; «Храм нестихаючих мелодій» (2021) – історія створення і діяльності Луцького музичного училища; «Будинок добра і затишку» (2021), в якому зображено Луцький геріатричний пансіонат.

Майстер продовжує з натхненням та ентузіазмом працювати

Зінаїда Пахолок

Література:

Герасимлюк В. С. Зустрів по одежці / В. С. Герасимлюк // Анто-
нюк А. П. Життя – як пісня : визначні постаті Волині / А. П. Анто-
нюк. – Луцьк, 2019. – С. 62–72.

Сім чудес Волині : [фільм] / авт. і режисер В. Герасимлюк // DVDvideo. – Луцьк, 2011. – 3D. № 3305.

* * *

Пахолок З. О. Луцька ното візія : іст.-краєзн. нариси / З. О. Пахо-
лок. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2019. – 480 с.

Про В. С. Герасимлюка – див. Іменний показчик.

Зубрик Т. У Луцьку зняли новий фільм / Т. Зубрик // Аверс-прес.
– 2012. – 19 серп. – С. 2.

Клімчук В. П. Волинський театральний імунітет проти мильних
серіалів / В. П. Клімчук // Волин. газ. – 2012. – 23 лют.

Клімчук В. П. Життєвий абсурд вимагає грошей / В. П. Клімчук
// Луцьк. замок. – 2015. – 28 трав. – С. 20.

Клімчук В. Про любовні мандрівки розкажуть юристи і бухгалте-
ри / В. Клімчук // Сім'я і дім. – 2011. – 7–13 квіт. – С. 6.

Коломієць Р. Г. НСТ: зботи, турботи, проблеми / Р. Г. Коломієць
// Укр. театр. – 1983. – № 2. – С. 27–28.

Лукницька Л. Гран-прі – у народного театру з Володимира! / Л.
Лукницька // Місто вечірнє. – 2012. – 1 листоп. – С. 5.

Палаєвська Т. Віталій Герасимлюк: «Режисер ніколи не стане ре-
жисером, якщо з нього ніякий актор» / Т. Палаєвська // Рідне місто.
– 2013. – 14 лют. – С. 8.

Пахолок З. Кардіограма високого слова / З. Пахолок // Во-
линь-нова. – 2010. – 25 берез. – С. 5.

Пахолок З. Талант багатогранний / З. Пахолок // День. – 2010. –
22 черв. – С. 6.

Ревенко Б. Прем'єра народного театру / Б. Ревенко // Волинь-но-
ва. – 2011. – 10 груд. – С. 10.

Сверєда Т. Що для варвара – розвага, для християнина – гріх / Т.
Сверєда // Луцьк. замок. – 2013. – 21 листоп.

Творчі плоди: поновлення Волин. осередку Нац. спілки кінемато-
графістів // Волинь-нова. – 2009. – 22 груд. – С. 2.

У Луцьку презентували DVD-диск із фільмом «Сім чудес Воли-
ні» // Відомості. – 2011. – 25–31 серп. – С. 13.

Федонюк С. Покинув Крим заради Волині / С. Федонюк // Сло-
во Волині. – 2013. – 4 лип. – С. 11.

Федонюк С. Як у Володимирський театр «насватали» луцького режисера / С. Федонюк // Слово правди. – 2013. – 10 січ. – С. 5

* * *

Дудар Т. 16 серпня 60 років від дня народження В. С. Герасимлюка (1953) – українського режисера, члена Національної спілки кінематографістів України / Т. Дудар // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 106–109.

* * *

Іваницький В. М. За кордоном ніде б не жив – тільки в Україні, в Луцьку В. М. Іваницький [Електронний ресурс] // Волинь Post : сайт. – Режим доступу: <https://www.volynpost.com/articles/1377-vitalij-ivanyukyj-za-kordonom-nide-b-ne-zhyv-tilky-v-ukraini-v-lucku>. – Назва з екрану.

22 СЕРПНЯ

80 років від дня народження Л. Є. Литвина (1943) – заслуженого художника України

Народився Леонід Єгорович Литвин 22 серпня 1943 року в селі Ощів Горохівського району на Волині. Дитинство і юність пройшли в Луцьку. Два роки навчався в художній студії Петра Сензюка, що діяла при Луцькому будинку піонерів. Його наставниками у Львівському училищі прикладного та декоративного мистецтва імені Івана Труша були Валерій Єлізаров, Михайло Ткаченко, Володимир Овсійчук. По закінченні навчання в училищі у 1968 році (відділ монументального живопису) працював за направленням у Волинських художньо-виробничих майстернях Художнього фонду УРСР. Виконував творчі замовлення. Активно включився в художнє життя міста. Уже в 1968 році вперше взяв участь у Республіканській виставці акварелей у Києві.

Леонід Литвин працює в галузі станкового і монументального живопису, член Національної спілки художників України (1990), заслужений художник України (2008).

Він – автор мозаїк та розписів громадських споруд міст і сіл Волині (переважно це автопавільйони з анімалістичними мотивами

декору), станкових творів. Працює в жанрах пейзажу, натюрморта, портрета, тематичної картини. Один з улюблених жанрів митця пейзаж. Ним написано чимало краєвидів Луцька, його околиць, пам'яток історії і культури Волині. На його полотнах оживає краса рідного краю як образ матері-землі: ліси і луки Полісся, озеро Світязь, широкі поля Горохівщини. Творчу уяву Литвина захоплює далека й сувора Північ, де художник служив моряком на Балтійському й Північному флотах. Цим творам притаманна монументальність у вирішенні теми, стримана кольорова гама. Леонід Литвин багато мандрує, бере участь у пленерах. Майстерно виконані його седнівські пейзажі, мальовничі плеса ковельщини. Дихають величаво Карпатські гори, бринить лірично Чернігівщина, замріяна річка Снов з похиєними старезними вербами на березі і красенями конями. У пейзажах Литвина спостерігаємо гарне відчуття кольору, індивідуальність композиції і колористичного рішення («На полі льону», 1975; «Весна рідного міста», 1979; «Луцький замок», 1994; «Зима в Луцьку», 1996; «Сучасний український краєвид», 2004; «Волинська далечинь», 2004; «Успенський собор у Володимирі», 2000; «Осінь оранка», 2006; «Озеро Світязь», 2001; «Море штормить», 2022). Епічною величчю й пісенністю відзначаються пейзажі останніх років: «Весняний паводок», 2015, «Зимовий вечір», 2017.

Дуже цікаві натюрморти Литвина. Здебільшого це великі полотна, наповнені щедрими дарами Волинського краю. Тут і різнобарвні соковиті фрукти, і свіжа розкішна городина, і навіть мисливські трофеї автора – вбита дичина. І так майстерно передана матеріальність предметів, що мимоволі виникає бажання доторкнутися... У натюрмортах Литвина простежуються риси, характерні для творчості відомих львівських майстрів, особливо Олекси Новаківського («Волинський продовольчий натюрморт», 1982; «Дарунки поля», 2013; «Мисливський сезон на Волині», 1984; «Сезон полювання», 2009).

Маючи у своєму доробку понад тисячу картин, Литвин створив цикл робіт із символічними сюжетами, із зображенням оголеної натури («Алегорія неробства», 1981; «Святий», 1992; «Зимові купальниці», 2016). Він пробує по-своєму прочитати і переосмислити твори геніальної землячки Лесі Українки, творчість якої добре знає і шанує. Він пише картини, присвячені образу Великого Кобзаря – серія «Тарасова доля», 2014-2016 рр. – і з успіхом експонує їх у 2018 році в Києві в Будинку художника Національної спілки художників України.

Серед творів портретного жанру можна назвати кращі. Це портрет майстра спорту із самбо В. Шранкевича, 1983; народного худож-

ника України О. Байдукова, 2005; портрети жінок: мистецтвознавиці Ірини Блюміної, 1985; бандуристки Лесі, 2012; співачки Соломії, 2022; автопортрет, 2013. Ці роботи відзначаються майстерною передачею не тільки зовнішніх рис портретованих, а й розкриттям їхніх внутрішніх індивідуальних якостей. Тлом портретів найчастіше слугують атрибути, що супроводжують цих людей у повсякденному житті та праці.

У тематичних роботах художника постають давня історія України, події Другої світової війни, повоєнна відбудова Луцька, будні моряків, фольклор і народні традиції українців («Давня Русь», 1972; «Не здамося», 1975; «Свято на Івана Купала», 1976; «Вертеп у Луцьку», 1996). Провідною для митця стала козацька тема («Запорожці», 1973; «Козацька пісня», 2004; «Битва під Берестечком», 2004; «Гайдамаки», 2011; «Через пороги», 2009). Ці та інші картини склали своєрідний «козацький цикл». Вони притягують глядача силою своєї енергетики, повертають до історичної пам'яті.

З трепетом і гіркотою схиляється митець перед подвигом нескорених українців у війні з російською федерацією (війна на Донбасі – «У зоні АТО»; «За Україну»; «Щастя Вам! Миру!»). У цих творах вдячність автора воякам, полеглим і живим, за мирний день і тишу, за можливість показати людям одвічну красу рідної землі. «Живе лиш той, – за Василем Симоненком, – хто не живе для себе, хто для других виборює життя». На порозі свого 80-ліття Леонід Литвин у добрій фізичній і творчій формі. Він сповнений мрій і нових творчих задумів.

Тамара Левицька

Література:

Виставка творів художника Литвина Л. Є. : [буклет]. – Луцьк, 1972.

Каталог виставок ВОНСХУ. – Луцьк : Медіа, 2008. – С. 3, 13.

Каталог виставок ВОНСХУ. – Луцьк : Медіа, 2009. – С. 5.

Каталог третьої персональної виставки живопису Леоніда Литвина / Волин. обл. наук.-метод. центр нар. творч. і культ.-освіт. роботи ; Волин. обком АКСМ України ; Творча секція худож. Волині. – Луцьк : Волин. обласполіграфвидав, 1980. – 19 с.

Каталог четвертої персональної виставки робіт Леоніда Литвина (живопис, графіка, монумент. мистец.) / Волин. обл. упр. культ. ; Обл. наук.-метод. центр нар. творч. і культ.-освіт. роботи. – Луцьк : Волин. обласполіграфвидав, 1986. – 16 с.

Якубюк А. М. Натюрморт. Історія. Теорія. Практика : навч. посіб. / А. М. Якубюк ; М-во освіти і науки України, Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Вежа, 2009. – 212 с.

Про Л. Е. Литвина – с. 98, 149–150.

Войтюк О. Натюрморти і пейзажі Леоніда Литвина / О. Войтюк // Луцьк. замок. – 2003. – 18 верес.

Стасюк С. Митець із душею козака / С. Стасюк // Аверс прес. – 2013. – 29 серп. – С.8.

Тарасовими стежками // Волин. газ. – 2017. – 9 берез. – С.14.

Українець Л. Співець рідного краю / Л. Українець // Діалог. – 2013. – 15 серп. – С.14.

Харів О. До дня народження Кобзаря / О. Харів // Луцьк. замок. – 2017. – 9 берез. – С.4.

Левицька Т. 22 серпня 70 років від дня народження Л. Е. Литвина (1943) – українського художника / Т. Левицька // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 109–111.

Марчук В. П. Литвин Леонід Єгорович (22.08.1943, с. Ощів Горохівського району) – живописець / В. П. Марчук // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2016. – Т. 17 – С. 279.

27 СЕРПНЯ

70 років від дня народження В. П. Марчука (1953) – українського художника, голови Волинської організації Національної спілки художників України, заслуженого діяча мистецтв України, заслуженого діяча культури Польщі

Володимир Павлович Марчук народився 27 серпня 1953 року в селі Кляськ Турійського району Волинської області. Освіту здобув у Турійській середній школі (1960–1970) і Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (1975–1980). З 1980 року проживає в Луцьку.

В. Марчук належить до числа тих митців, які не задовольняються однією вузькою галуззю творчості. Він – автор монументальних настінних розписів, великих декоративних панно, інших творів прикладного характеру, які створював у співавторстві з Миколою Куценком у перше десятиліття по закінченні навчання. Це, зокрема, художнє оформлення фонтану в Луцьку на території деревообробного комбінату; композиції «Букораші» і «Трембітарі» в спортивному комплексі на Закарпатті в Міжгір'ї; декоративне панно, виконане за мотивами драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» на деревообробному комбінаті у м. Ківерці та інші. Цю працю митець успішно поєднував зі станковим живописом, якому з 1990-х років почав віддавати перевагу.

Його малярський доробок багатий і різноманітний. Він складається з циклів картин і серій, які засвідчують стильові і жанрові видозміни в творчості майстра, колористичні і змістово-тематичні уподобання автора. Творча манера Марчука сформувалася у Львові і ґрунтується на традиціях світового живопису – авангарду ХХ століття. У нього своя інтерпретація релігійного мистецтва, своя специфічна пластична мова. Його сакральний живопис можна визначити як модерний. Тут серії – «Святі»; «Апостоли»; «Образи». Три композиції з останньої серії – «Богоматір», «Зняття з Хреста», «Тайна вечеря» – тривалий час експонувалися у Музеї волинської ікони в Луцьку, де зберігаються й нині. У Марчука подача і бачення світу через власну мистецьку призму. Наприклад, апостоли в «Тайній вечері» – це українці з козацькими вусами і зачісками у вигляді оселедців.

Володимир Марчук має власну творчу позицію, яка характеризується самостійністю, принциповістю і незаангажованістю. Його великі переживання звернені до України та її долі. Осмислюючи сучасність, він протестував проти політичних маніпуляцій – «Політична серія». Безперечно, символічним є твір, пронизаний тривожним духом, – «Звір залякування», 1995. Сьогодні це сприймається як тривожно-містичне прозріння автора, як трагічне попередження усім нам, усьому цивілізаційному світу. Яскрава картина «Звір залякування» – це своєрідна українська «Герніка», це художній протест проти жахів війни, проти «руського міра», який приніс в Україну кров, смерть і руїну.

Марчук послідовно вималює власний мистецький простір, шукаючи свої теми і свою образність. У нього авторське бачення національної історії, минувшини України. Його цікавлять народні традиції і фольклор як невід'ємна складова культури. Такі твори він тематично об'єднує в один цикл «Україна». Вони різні за стилістикою, але схожі

за національним характером образотворення. Його художня мова магічна і надзвичайно пластична («Мамай»; «Доля»; «Перетворення»; «Колядники»; «Святе сімейство»; диптих «Двоє»; «Вечір»; «Пошуки минулого»; «Волинь. Народження сюжету» та інші).

У переміні тем митець знаходить щастя творення. Він любить малювати Луцьк («Реконструкція», серія «Про місто»). Його ліричний цикл (за класифікацією автора) утворює внутрішні інтимні серії, одна з яких «Ню». Проблему простору вирішує художник у серії «Ностальгія». Це своєрідні пейзажі з умовним зображенням природи і багатоманітними нюансами колірною палітрою. Відтворюючи певне середовище (життєве, метафоричне, колірне), митець у своїх творах завжди акцентує увагу на живописності і добивається її високого професійного рівня. Властиве йому живописне бачення виливається на полотні у вільний кольоропис. Працює він і в жанрі натюрморта, часто пише екзотичні кактуси.

Володимир Марчук – активний учасник пленерів. Це збагачує його творчий досвід і сприяє професійному росту. З 1985 року бере участь у художніх виставках в Україні і за кордоном. Нині його твори «Святі I-II» та «Ностальгія I-II» репрезентують Волинь на Тиждні українського мистецтва в Бельгії у місті Брюгге, 1-7 жовтня 2022 року. Є у Марчука і кілька персональних виставок. Свій творчий ужинок він представляв у Львові, Трускавці, містах Польщі – Хелмі, Любліні, Цеханові.

1990 року Марчука було прийнято в члени Національної спілки художників України, а через чотири роки його (1994) обирають головою правління Волинської організації НСХУ. У 2012 році за вагомих особистий внесок у розвиток культурних взаємин Польщі й України Марчука удостоюють звання «заслужений діяч культури Польщі», а в 2017 році він отримує почесне звання «заслужений діяч мистецтв України».

Авторитет Волинської організації НСХУ для мистецького життя міста й області високий. І в цьому велика заслуга її керівника. В «лихі 90-і» вдалося зберегти матеріальну основу діяльності Спілки – творчі майстерні й виставкові зали площею понад 300 кв. м. Заходи, які тут проводяться, висвітлюються в ЗМІ. До початку великомасштабної війни Росії з Україною дуже інтенсивною була виставкова діяльність. У Галереї мистецтв щороку реалізовувалось до 40, а інколи й 50 виставкових проєктів. Одним з найважливіших заходів є пленери. Варто відзначити кілька тематичних пленерів. З ім'ям велета світової музики ХХ століття Ігоря Стравінського пов'язана культура Волині. Художники організовували пленери, що мали своєю метою увічнити

пам'ять Генія, його десятирічну композиторську діяльність в Устилузі. Творча уява митців линула до тих днів, коли він ходив волинською землею, милувався її водами, був зачарований давніми замками, церквами. У 2011 році на Волині було започатковано Міжнародний пленер іконопису та сакрального мистецтва «Мандруючі святі».

Багато уваги Марчук як голова Волинської організації НСХУ приділяє сучасному стану й спрямуванню української образотворчості, з'яві нових імен на мистецькій карті області. Громадськість оцінила повернення в ряди виставкового процесу митців, постаті яких є знаковими для краю, – О. Валенти і М. Кумановського, якого непоко-ра системі відводила подаль від виру мистецьких подій. Сьогодні доробок цих майстрів по-новому осмислюється і презентується. Довкола спілчанської організації гуртується творча молодь – вихованці мистецьких Академій Києва, Львова, Харкова, студенти навчальних закладів художнього профілю Луцька. Нині на обліку у Волинській організації НСХУ 33 члени.

Від 4 жовтня 2001 року діє веб-сайт віртуальної галереї мистецтв ВОНСХУ. На його сторінках розміщена інформація про художників, про виставки, пленери, окремий розділ – художники волинської діаспори. З'являються нові рубрики. У 2016 році відкрито сторінку у «Фейсбуці», де можна знайти повідомлення про мистецькі події Луцька і області. Марчук упорядковує і здійснює дизайн групових і персональних виставок. Мріє про видання альбому, в якому буде представлено мистецтво Волині. Як і багато його попередників, мріє про відкриття в Луцьку великого на кілька поверхів художнього музею, де будуть експонуватися твори, які увібрали в себе красу і силу рідного краю. Де буде діяти постійна експозиція образотворчості митців волинської землі, котрі працювали в різних стильових напрямках, сповідуючи національний характер образотворення. У нову українську добу Волинська організація НСХУ під керівництвом Володимира Марчука утверджує наш, український світ і простір, мистецтво глибоких думок і висловів.

Тамара Левицька

Література:

Якубюк А. М. Натюрморт. Історія. Теорія. Практика : навч. посіб. / А. М. Якубюк ; М-во освіти і науки України ; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Вежа, 2009. – 212 с.

Про В. П. Марчука – с. 101, 153.

Волинець О. Серед відзначених двоє волинян / О. Волинець // Волинь-нова. – 2017. – 14 листоп. – С. 4.

Свереда Т. Володимир Марчук: «Чому я не можу зобразити апостолами українців?» / Т. Свереда // Луцьк. замок. – 2017. – 16 листоп. – С. 7, 12.

Левицька Т. 27 серпня 60 років від дня народження В. П. Марчука (1953) – українського художника, голови Волинської обласної організації Національної спілки художників України / Т. Левицька // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА. Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 116–119.

ВЕРЕСЕНЬ

8 ВЕРЕСНЯ

125 років від дня народження Н. М. Ужвій (1898–1986) – української актриси театру і кіно, народної артистки СРСР

Народилася майбутня актриса 8 вересня 1898 року в м. Любомль Володимир-Волинського повіту Волинської губернії. Будинок батьків по вулиці Тильній був дерев'яний, критий соломомою. Коли Наталці виповнився рік батьки переїхали в с. Нове Брудно під Варшавою. Батько став працювати залізничним кондуктором на Привіслянській залізниці.

У період з 1906 по 1912 роки Наталія навчалась у школі першого ступеня, пізніше в міському училищі, але через матеріальні труднощі залишила навчання і почала працювати швачкою. На той час сім'я Ужвійів через кожні два роки поповнювалась дітьми, народились Євген, Оксана, Михайло, Микола, Назар, Панас, Тетяна.

У 1912 році батька, Михайла Максимовича, переводять на роботу в лісництво у м. Клевань Рівненського повіту. У Клевані Наталія закінчила екстерном Духовне училище і стала працювати вчителькою в с. Милятин Острозького повіту.

У період Першої світової війни родина Ужвійів була вивезена в м. Золотоноша Полтавської губернії. Наталія і надалі трудилася в школі с. Милятин, і в 1918 році переїхала до батьків. Тут вона стала працювати вчителькою і була активним учасником аматорського гуртка.

Після Першої світової війни батьки повернулися в м. Любомль,

яке вже було в складі Польської держави. Наталія залишилася в м. Золотоноша. Брати Євген та Михайло також залишились, продовжили навчання і стали військовими. Друзі рекомендують Наталії вступити до професійного театру і вона в 1921 році була направлена на інструкторсько-режисерські курси в м.Київ.

У 1921 році Наталію приймають до допоміжного складу трупі Київського українського драмтеатру ім. Т. Шевченка. За три роки роботи в театрі ім. Т. Шевченка Наталія Ужвій зіграла понад 20 ролей. Вже в 1925 році її було запрошено в новостворений державний український театр в Одесу, де актриса зайняла одне з провідних місць трупі.

У 1926 році Н. Ужвій приймає запрошення до театру «Березіль» у Харкові, який приваблював багатьох акторів своїм новаторським напрямом. Але практична діяльність театру «Березіль» у 1933 році була Народним Комісаріатом просвіти засуджена, а художнього керівника Леся Курбаса звільнено. Всього Н. Ужвій зіграла у цьому театрі, до 1936 року, понад двадцять ролей.

Після перенесення столиці в Київ Н. Ужвій з 1936 року працює в театрі ім. Івана Франка. Тут режисер Гнат Юра запропонував їй на роль королеви в п'єсі Ф. Шиллера «Дон Карлос», а на роль Дон Карлоса – Є. Пономаренка з Одеси. Ці ролі поріднили їх до кінця життя.

У передвоєнний період вона також почала зніматись у кіно, в 1926 році – в «П. К. П.», в 1927 – «Іван Трясило», в 1934 – «Прометей» і ін. За виконання ролі Євдокії Козлової у «Виборзькій стороні» Н. Ужвій була нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора.

Це був період великих репресій в СРСР серед інтелігенції і військових. Її рідний брат Євген Косьмина-Ужвій, будучи начальником політвідділу 78-стрілецької дивізії Сибірського військового округу, був звинувачений у співпраці з троцькістами і арештований і вирок Верховного суду розстріляний. Тоді ж у 1937 році до вищої міри покарання був засуджений брат Назарій.

Початок війни застав Н. Ужвій під час гастролей театру у Москві. Театр був евакуйований у Тамбов, а потім у Семипалатинськ (Казахська РСР), пізніше в Ташкент (Узбекська РСР). Актори постійно виїжджали на фронт з концертами.

Наталія Ужвій в 1942 році в кінофільмі «Партизани в степах України» зіграла роль Палажки Часник. У 1943 році в м. Ашхабад, куди була евакуйована Київська кіностудія, вона зіграла роль української партизанки Олени Костюк у кінофільмі «Райдуга». Її натхненне виконання своєї ролі отримало найвищі відгуки по всій планеті.

За створення образу Олени Костюк в «Райдузі» Наталію Ужвій нагороджено орденом Леніна, а також присвоєно звання Народної артистки СРСР.

Влітку 1944 року, після визволення Волині, вона накінець змогла забрати свого сина Михайла, який під час окупації був у с. Стрільче Горхівського району.

З 1954 по 1971 рік Наталія Ужвій очолювала Українське театральне товариство, працюючи і надалі в театрі ім. І. Франка. В її творчому доробку багато образів з яскравою ліричністю, самобутністю і глибокою людяністю характерів, серед них Седі Томпсон, Маклена Граса, Марина Мнішек, Беатріче, Тугіна, Софія Коломійцева, Маруся Богуславка, Анна Задорожна, Кручиніна, Натака Ковшик та ін.

У 1965 році Н. Ужвій відвідала з гастрольями Волинський обласний драмтеатр, зігравши роль Марусі в п'єсі «Ой не ходи, Грицю, та на вечорниці» М. Старицького, також Варки у «Безталанній» І. Тобілевича. У 1973 році на гастрольях у Луцьку зіграла роль Люсі Купер у п'єсі В. Дельмана «Поступися місцем», а в 1976 році зіграла роль партизанки Марфи у драмі «Зрастуй Прип'ять».

Вперше після 1918 року Н. Ужвій навідалась на Волинь у 1927 році, відвідавши батьків у Любомлі. На запрошення Любомльської влади в 1971 році вона з групою артистів з Києва і Львова, знову гостила в Любомлі.

75-річчя актриси у 1973 році відзначено високим званням Героя Соціалістичної Праці з врученням золотої медалі «Серп і Молот» і другого ордена Леніна. Всього вона була нагороджена чотирма орденами Леніна, ще в 1950-х отримала дві Державних премії, а в 1984 році стала лауреатом Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка. Серед нагород у неї було три ордени «Трудового Червоного Прапора», ордени «Знак Пошани» і «Дружби народів» та багато медалей.

Її рідна сестра Тетяна до німецької окупації була також артисткою у Луцьку і Львівському театрі юного глядача.

Померла Наталія Михайлівна Ужвій на вісімдесят восьмому році життя 22 липня 1986 року. Похована на Байковому кладовищі в м. Київ. Вона грала в театрі ім. І. Франка до останнього року свого життя. Всього за свою творчу кар'єру зіграла у 212 виставах і в 21 кінофільмі.

У Любомлі, постановою Уряду, середня школа № 1 з 1986 року носить ім'я Н. Ужвій. Її ім'ям названа вулиця де вона народилась, встановлено дві меморіальні дошки.

Олександр Остапук

Література:

Дзей М. «Життя громади обірвалось» ; «Пам'ятаючи Любомль» ; «Любомльська Шевченкіана» ; «Наталія Ужвій: життя і доля» / М. Дзей // Променади Любомля : літ.-мистец. альм. / упоряд., ред. Ю. Хвас. – Луцьк, 2017. – Вип. 2. – С. 41–46, 47–53, 76–82.

Дзей М. Музей-кімната Наталії Ужвій у Любомльській гімназії / М. Дзей // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії. Міжнар. іст.-краєзн. конф. присвяч. 730-ій річниці часу першої відомої писемної згадки про м. Любомль та 810-ій річниці з часу писемної згадки про літописне м. Угровське : наук. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. 63. – С. 16–23.

Терес Н. В. Ужвій Наталія Михайлівна : народна артистка України / Н. В. Терес // Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності 1841–2008 : навч. посіб. / ред. А. П. Коцур, В. П. Коцур, Н. В. Терес. – Чернівці ; Київ, 2010. – С. 609–612.

Бондаренко Б. Смарагдова обручка для Наталії Ужвій / Б. Бондаренко // Історія +». – 2021. – № 7. – С. 18–19.

Бурбан В. Княгиня українського театру / В. Бурбан // Сіл. вісті. – 2018. – 11 верес. – С. 3.

Вергеліс О. Чия ж то дівчина розпустила коси? / О. Вергеліс // Дзеркало тижня. – 2019. – 2 листоп. – С. 14.

Дембовська Ю. Наталія Ужвій: примадонна українського театру / Ю. Дембовська // Свобода. – 2015. – 28 трав.–3 черв. – С.11.

Дзей М. Поетеса української сцени / М. Дзей // Наше життя. – 2018. – 12 верес. – С. 3.

Квітнева Ж. Любомль – колыска талантів / Ж. Квітнева // Новий погляд. – 2019. – 6 верес. – С. 5.

Навіть президент США написав їй лист захоплення // Волинь. – 2017. – 7 верес. – С. 3.

Недумова В. С. Поетеса Української сцени : до 120-ї річниці від дня народж. народної артистки Наталії Ужвій / В. С. Недумова // Яровиця. – 2019. – № 1/2. – С. 54–56.

Павлюк О. Перший «Оскар» для Союзу виборола ... волинянка / О. Павлюк // Вісник+К. – 2018. – 8 берез. – С. 17

Паустовський К. Олександр Довженко / К. Паустовський // Кіно-Театр. – 2019. – № 4. – С. 34–38.

Поліщук Т. Заручниця часу... / Т. Поліщук // День. – 2018. – 14–15 верес. – С. 22–23.

Про їхню пару говорили: «Красуня і чудовисько» : історії кохання // Волинь. – 2019. – 24 січ. – С. 10.

Тереверко О. Поетеса української сцени / О. Тереверко // Народ. армія. – 2018. – 6 верес. – С. 22.

Терещук О. «Віват, актор, віват!» / О. Терещук // Новий погляд. – 2018. – 16 листоп. – С. 8.

Трагедія української радянської актриси // Уряд. кур'єр. – 2018. – 1 верес. – С. 5.

Тримбач С. У піжмурки з історією : нещодавно побачила світ книга про легендарну актрису Наталю Ужвій / С. Тримбач // День. – 2021. – 9–10 лип. – С. 25, 29.

Хвас В. «Вогні рампи» спалахнули у Любомлі / В. Хвас // Наше життя. – 2018. – 14 листоп. – С. 1–2.

Хвас В. Доля. Перший «Оскар» уродженки Любомля / В. Хвас // Наше життя. – 2021. – 15 верес. – С. 3.

Преварська М. І. Видатні українці. Культура. Мистецтво. Освіта : довідник / М. І. Преварська. – Київ : Велес, 2016. – 361 с.

Про Н. М. Ужвій – с. 321–322.

Герегова С. В. Ужвій Наталія Михайлівна / С. В. Герегова // Енциклопедія історії України / ред. В. М. Литвин. – Київ, 2013. – Т. 10 : Т–Я. – С. 211–212.

Пушкар Н. 8 вересня 110 років від дня народження Н. М. Ужвій (1898–1986) – української актриси, народної артистки СРСР / Н. Пушкар // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2008 рік / ред. -упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2007. – С. 116–120.

10 ВЕРЕСНЯ

70 років від дня народження Л. М. Толстіхіна (1953) – заслуженого працівника освіти України

Віце-президент Міжнародної та Національної Федерації спортивного туризму, президент Волинської обласної федерації спортивного туризму (з 2001 р.). Майстер спорту України зі спортивного туризму, двічі чемпіон України з лижного туризму, кандидат у майстри спорту зі спортивного орієнтування. Випробував свої сили майже в усіх видах туризму: пішохідному, водному, лижному, гірському, спелео. Учасник і керівник походів від I до V категорій складності в багатьох географічних районах України і колишнього СРСР: Карпати,

Крим, Урал, Тянь-Шань, Хамар-Дабан, Камчатка, Ямал, Кольський півострів. Це далеко не повний перелік досягнень відомого педагогічного працівника волинського позашкільця Леоніда Миколайовича Толстіхіна.

Народився Леонід Миколайович 10 вересня 1953 року в м. Луцьку. Навчався в Луцькій філії Львівського політехнічного університету та Луцькому державному педагогічному інституті імені Лесі Українки.

Трудову діяльність розпочав у 1970 році на посаді керівника гуртків Волинської обласної дитячої туристсько-екскурсійної станції, а в 1982 році очолив цю установу, яка у 1977 – 1990 роках мала назву Волинська обласна станція юних туристів, а з 1 січня 1991 року – Центр туризму, спорту та екскурсій, і працював її директором до 2018 року.

Попередник на цій посаді Юрій Костянтинович Горобець так характеризував Леоніда Миколайовича, рекомендуючи його директором станції: «дисциплінований, досвідчений і прогресивний тренер, самовіддано працює, любить туризм і діти його люблять».

У долі Леоніда Миколайовича 1982 рік був особливим. Команда України, яка складалась з юних туристів Волині, під керівництвом головного тренера Л. М. Толстіхіна та тренерів О. В. Ігнатюка і Б. М. Третевича вперше стала чемпіоном Всесоюзних змагань в Азербайджані. Вже очікуваним був успіх 1988 року на Всесоюзних змаганнях юних туристів-краєзнавців в Таджикистані (III місце) (тренери: Л. М. Толстіхін, О. Ф. Бердоус, О. В. Альошин), бо передували йому перемоги на Всеукраїнських змаганнях у 1984 році у Львові (II місце), у 1987 році в Ужгороді (I місце). Практично щороку на змаганнях різного рівня вихованці тренерів Центру туризму, спорту і екскурсій показували високий рівень і досягали перемог.

Збірна команда Волині продовжувала вдало виступати на міжнародних змаганнях з туризму: 2011 р. – II місце, 2012 р. – I місце, 2013 р. – IV місце, 2014 р. – II місце. А в 2015 році на подібних змаганнях у Литві зайняли III місце.

Волинь неодноразово була місцем проведення республіканських та всеукраїнських туристичних заходів. У 1983 році поблизу с. Гішин Ковельського району відбулися перші республіканські змагання гуртківців обласних станцій юних туристів України. В 2005 Волинь приймала на турбазі «Юний турист» XXXIV Всеукраїнські змагання з пішохідного туризму серед команд учнів навчальних закладів Міністерства освіти і науки України.

Успішно виступали збірні команди області та юні туристи-краєзнавці на Всеукраїнському рівні. У 2003, 2009, 2013 роках на Все-

українських змаганнях туристів-краєзнавців гуртківців ЦТСЕ посіли перші місця, у 2011 та 2015 роках – III місце. Вони є бронзовими призерами Кубку та чемпіонату України з велосипедного туризму та чемпіонату України з водного туризму в 2015 році, а також 3 золоті, 5 срібних та 10 бронзових медалей здобули орієнтувальники на чемпіонаті України серед вихованців позашкільних навчальних закладів. Команди Волині утримували позиції найсильніших на Всеукраїнських змаганнях з лижного туризму. В 2008, 2010, 2013 та 2015 роках волинські спортсмени були чемпіонами України, в 2012 році посіли II місце. Вихованці А. М. Толстіхіна – багаторазові переможці та призери республіканських, всеукраїнських змагань, чемпіони з туризму, майстри та кандидати в майстри спорту.

Великої уваги надавав Леонід Миколайович розвитку туристсько-краєзнавчої роботи у закладах освіти області. За його підтримки в області було створено і успішно працювали 14 філій Центру туризму, спорту та екскурсій. Завдяки його проекту «Туризм – у кожную школу! Кожен учень – турист!» значно розширилась мережа туристсько-краєзнавчих об'єднань й гуртків, особливо у сільській місцевості. Надання низці закладів освіти статусу базових I–III ступенів (з 2009 р. – 27) та опорних I–II ступенів (з 2011 р. – 16) шкіл та їх тісна співпраця з Центром дозволили підготувати кадри, акумулювати та розповсюджувати кращий досвід туристсько-краєзнавчої діяльності, залучити учнівську молодь до активної участі в заходах національно-патріотичного спрямування, сприяла виникненню нових форм роботи. Зокрема, для підведення підсумків і презентації надбань закладів освіти в кінці навчального року щорічно проводився обласний Фестиваль фізичної культури та військово-патріотичного виховання учнівської молоді.

У 2011 році започатковані обласні змагання з туризму серед сільських шкіл I–II ступенів, присвячені пам'яті Ігоря Миколайовича Коротуна, колишнього директора обласної станції юних туристів, ентузіаста у справі розвитку дитячого туризму на Волині.

Щорічно Центр туризму, спорту та екскурсій щороку організовував і проводив понад 60 заходів, у яких брали участь понад 15 тисяч учасників. Серед таких заходів з 2000 року щорічні великі літні наметові туристсько-оздоровчі табори «Волиньонтур» на озерах Світязь і Мале Згоранське (по 200–600 чол.).

Центр є активним учасником різноманітних Всеукраїнських та міжнародних конкурсів, виставок, семінарів. Представлений Леонідом Миколайовичем на виставку «Інноватика в освіті України» (м. Київ) проект «Туристсько-краєзнавчий полігон у навчальному закла-

ді» було визнано одним із кращих і відзначено Почесною грамотою та медаллю. Л. М. Толстіхін є також шеф-редактором науково-популярного часопису «Орієнтир». Досвідчений картограф він створив чимало спортивних карт не лише Волинської області, а й окремих регіонів України.

У постійному полі зору Леоніда Миколайовича знаходились питання підвищення фахової та спортивної кваліфікації працівників Центру та підготовки туристських кадрів з числа педагогічних працівників. Щорічно відбувалися обласні туристські змагання вчителів. Поряд із спортивною програмою передбачалось проведення пішохідних походів I–II категорії складності. Успішне складання заліків учасниками цих змагань забезпечувало присвоєння звання «Інструктор шкільного туризму». У цьому напрямі склалася тісна співпраця Центру та Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, оскільки питання туристсько-краєзнавчої роботи є складовою програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Досвід роботи Л. М. Толстіхіна та очолюваного ним Центру туризму, спорту та екскурсій вивчався директорами республіканських, обласних, міських центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді на всеукраїнському семінарі-практикумі з питання «Шляхи реформування позашкільної освіти і виховання».

Одним із визначальних напрямів діяльності Центру стало міжнародне співробітництво. З 2010 року на Волині щорічно проводились міжнародні змагання зі спортивного туризму серед юніорів «Волинь», ініціатором та організатором яких був директор. Престижну першість виборювали команди з Литви, Латвії, Словачії та різних областей України.

Трудова звитяга Л. М. Толстіхіна відзначена значком «Відмінник народної освіти», знаком «Софія Русова». Йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України (2013 р.) й «Почесний працівник туризму України» (1999 р.). За вагомий внесок у реалізацію державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку, здійснення заходів щодо забезпечення розвитку і виховання дітей, високі результати та досягнення в організації оздоровлення та змістовного дозвілля у 2012 році колектив Центру туризму, спорту та екскурсій був нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

Галина Романчук

Література:

Романтики Волині. Туристсько-краєзнавча робота у Волинській області в період 1940–2015 роки, історія становлення та розвитку обласного центру туризму, спорту та екскурсій / гол. ред Л. Толстіхін. – Луцьк, 2016. – 80 с.

Про Л. М. Толстіхіна – с. 19, 21, 31.

Бондаренко Г. Краса і біль Волині // Пед. пошук. – 2003. – № 1 (37). – С. 20.

Яцюк О. Б. Туризм – у кожному школу! Кожен учень – турист! // Пед. пошук. – 2013. – № 4 (80). – С. 28–29.

ЖОВТЕНЬ

7 ЖОВТНЯ

85 років від дня народження Д. В. Степовика (1938) – українського мистецтвознавця, богослова і філософа

Дмитро Власович Степовик – український мистецтвознавець, дослідник сакрального (християнського) образотворчого мистецтва Середньовіччя та Нової доби XVII–XVIII ст. – ікони, фрески, мозаїки, гравюри, книжкової мініатюри; творчості сучасних іконописців діаспори. Кандидат мистецтвознавства (1970), доктор філософії (1990), доктор мистецтвознавства (1992), доктор богословських наук (2001), професор (1992), академік Академії наук Вищої школи України (2004), член Національної Спілки художників України (1976).

Автор 40 наукових і науково-популярних книг з образотворчого мистецтва, зокрема: «Олександр Тарасевич: Становлення української школи гравюри на метали» 1975; «Українська графіка XVI–XVIII століть: Еволюція образної системи» 1982, «Леонтій Тарасевич і українське мистецтво бароко» 1986; «Іван Щирський: Поетичний образ в українській бароковій гравюрі» 1988; «Скарби України» 1990, перевидання 1991; «Історія української ікони X–XX століть» 1996, перевидання 2004, 2008; «Історія Києво-Печерської Лаври» 2001; «Українська ікона: Іконотворчий досвід діаспори» 2003 «Сучасна українська ікона» 2005; «Патріарх Мстислав: Життя і архіпастирська діяльність» 2007; «Мистецтво ікони: Рим - Візантія - Україна» 2008; «Українська гравюра бароко» 2011. Д. В. Степовик автор понад 500 статей у наукових збірниках і журналах з питань мистецтва.

Народився Дмитро Степовик 7 жовтня 1938 року в селі Слободи-

ще Бердичівського району на Житомирщині. Протягом 1950–1955 років він з родиною проживав у місті Камені-Каширському. У своїх спогадах Дмитро Степовик зазначає, що «більше вважає себе волинником, ніж житомирцем, де я народився і звідки мої батьки». Навчаючись у сьомому класі він готував дописи в районну газету «Ленінським шляхом» і обласну «Радянська Волинь», які були високо оцінені Карлом Неймарком, секретарем Камінь-Каширської районної газети. Це стало визначальним у виборі майбутньої професії. У 1955 році Дмитро Степовик закінчив із срібною медаллю Камінь-Каширську середню школу і вступив на факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Працював журналістом, поступив в аспірантуру з образотворчого мистецтва в Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського Академії наук України (1967–1970). У 1970 р. успішно захистив кандидатську дисертацію з мистецтвознавства і сьогодні працює в Інституті керівником відділу образотворчого мистецтва. Дмитро Степовик – професор історії мистецтва Київської Духовної Академії, професор історії культури Українського Вільного Університету в Мюнхені. Паралельно викладає історію християнського мистецтва й візантологію в Київській Духовній Академії Православної Церкви Київського Патріархату та Івано-Франківській Теологічній Академії УГКЦ. Нагороджений урядовими та церковними нагородами, є повним кавалером ордена святого Володимира, академічної премії ім. Івана Франка Президії НАН України, премії ім. митрополита Андрія Шептицького Фонду духовного відродження України, премії ім. Івана Нечуя-Левицького та ін.

Дмитро Степовик не поривав зав'язків з Волинню. У 2007 році він приїздив до Каменя-Каширського, відвідав могили рідних на міському цвинтарі; школу, у якій навчався; будинок, де проживала його родина. Під час перебування у Камені-Каширському районному краєзнавчому музеї вчений передав до фондів книги, брошури, світлини, листи, особисті речі, копії статей, документів, відзнак, вітань, повідомлень тощо. Нині особовий фонд професора Дмитра Степовика налічує 332 експонати.

Вдруге на Камінь-Каширщині Дмитро Степовик побував у 2009 році на запрошення районної та міської влади з нагоди святкування Дня міста і присвоєння йому звання «Почесний громадянин міста Каменя-Каширського».

Активно співпрацює Дмитро Степовик і з Музеєм волинської ікони у Луцьку, високо цінує роботу музею по дослідженню, реставрації, популяризації давніх сакральних пам'яток Волині. Перебуваю-

чи у музеї у 2008 році, він у книзі відгуків написав «...тут випадкових або «слабеньких» речей немає: переважна більшість експонатів (і фондowych речей) – це першорядні духовні і мистецькі твори, гідні того, щоб про них знала уся Україна і світ...». До фондів Волинського краєзнавчого музею Дмитро Степовик передав копії особистих документів, брошури, бібліографічні покажчики, книги з автографом. Бібліотека музею отримала усі наукові та науково-популярні видання, які вийшли друком у 2000-х роках.

Тетяна Єлісєєва

Література:

Степовик Д. В. Візантологія : лекційн. курс для вищих дух. навч. закладів України / Д. В. Степовик. – Івано-Франківськ, 2002. – 254 с.

Степовик Д. В. Іконологія й іконографія / Д. В. Степовик. – 2-е вид., доп. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2004. – 320 с.

Степовик Д. В. Історія Києво-Печерської Лаври / Д. В. Степовик. – Київ : Видав. відділ Укр. Православн. Церкви Київ. Патріархату, 2001. – 559 с.

Степовик Д. В. Історія української ікони Х–ХХ століть / Д. В. Степовик. – 3-е вид., стереотип. – Київ : Либідь, 2008. – 440 с.

Степовик Д. В. Києво-Печерська Лавра / Д. В. Степовик. – Київ : Фотовідеосервіс, 1993. – 80 с.

Степовик Д. В. Київська біблія XVII століття: дослідження нездійсненого біблійного проекту митрополита Петра Могили / Д. В. Степовик. – Київ : Укр. Бібл. Т-во, 2001. – 240 с.

Степовик Д. В. Мистецька збірка Стецькових : альбом / Д. В. Степовик. – США : [б. в.], 1992. – 146 с.

Степовик Д. В. Наслідуючи Христа: віруючий у Бога Тарас Шевченко / Д. В. Степовик. – Київ : Вид-во ім. Олени Теліги, 2013. – 480 с.

Степовик Д. В. Олекса Булавицький = Olexa Bulavytsky : альбом / Д. В. Степовик. – Київ : Софія-А, 2004. – 112 с.

Степовик Д. В. Олександр Тарасевич. Становлення української школи гравюри на металі / Д. В. Степовик. – Київ : Мистецтво, 1975. – 136 с.

Степовик Д. В. Патріарх Мстислав : життя і архіпастирська діяльність / Д. В. Степовик. – Київ : Мистецтво, 2007. – 448 с.

Степовик Д. В. Пробуджені царівни Якова Гніздовського / Д. В. Степовик. – Київ : Атлант ЮЕмСі, 2007. – 64 с.

Степовик Д. В. Релігії світу / Д. В. Степовик. – Київ : Фотовідеосервіс, 1993. – 112 с.

Степовик Д. В. Січ на ниві національного. Мистецтвознавець

Віталій Ханко / Д. В. Степовик; ред. О. Ханко. – Київ : Остап Ханко, 2007. – 20 с.

Степовик Д. В. Скарби України / Д. В. Степовик ; худ. оформл. Д. О. Заруба. – Київ : Веселка, 1991. – 192 с.

Степовик Д. В. Скульптор Лео Мол. Життя і творчість / Д. В. Степовик. – Київ : Мистецтво, 1995. – 224 с.

Степовик Д. В. Скульптор Михайло Парашук. Життя і творчість / Д. В. Степовик. – Едмонтон ; Торонто ; Київ : Вид-во Канадського ін-ту укр. студій, 1994. – 228 с.

Степовик Д. В. Скульптор Михайло Черешньовський : життя і творчість / Д. В. Степовик. – Київ : Вид-во ім. Олени Теліги, 2000. – 224 с.

Степовик Д. В. Сучасна українська ікона. З іконотворчості Христини Дохват : книга-альбом / Д. В. Степовик. – Київ : Мистецтво, 2005. – 304 с.

Степовик Д. В. Українська ікона. Іконотворчий досвід діаспори / Д. В. Степовик. – Київ : Балтія Друк, 2003. – 158 с.

Степовик Д. В. Українська християнська абетка / Д. В. Степовик. – Київ : Грані-Т, 2007. – 80 с.

Степовик Д. В. Церква в кайданах: боротьба українських християн за свою самобутність у ХІХ ст. / Д. В. Степовик. – Лондон : Фундація ім. Олега Ольжича, 1996. – 112 с.

Степовик Д. В. Яків Гніздовський. Життя і творчість / Д. В. Степовик. – Київ : Вид-во ім. Олени Теліги, 2003. – 124 с.

Степовик Д. В. Гравіровані мідні дошки – кліше з Національної бібліотеки України – свідчення розвитку в Україні мистецьких стилів бароко і класицизму / Д. В. Степовик // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII Всеукр. іст.-краєзн. наук.-практ. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 275–278.

Степовик Д. В. Люди та образ Господній. Драма і прослава Холмської чудотворної ікони Богородиці / Д. В. Степовик // Корона або Спадщина Королівства Руського / ред. Л. Івшина ; упоряд.: І. Сюдюков, Р. Гривінський. – 2-е вид. – Київ, 2017. – С. 139–152.

Степовик Д. В. Милостивий Батько і блудний син: до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка / Д. В. Степовик // Із Києва по всій Русі : зб. матеріалів наук. богослов.-іст. конф., присвяч. 1025-літтю Хрещення Київської Руси-України. – Київ, 2013. – С. 461–482.

Степовик Д. В. Молитва і поезія: з досвіду Тараса Шевченка / Д. В. Степовик // Православ'я в Україні : зб. матеріалів IV Міжнар. наук. конф. – Київ, 2014. – С. 858–878.

Степовик Д. В. Портрети давніх і недавніх Іродів / Д. В. Степовик // Із кореня дужого. Путівцями героїв історичних романів Івана Корсака : зб. ст. – Київ, 2018. – С. 25–31.

Степовик Д. В. «І сотвори йому вічну пам'ять!» / Д. В. Степовик // Пам'ятки України. – 2016. – № 11/12. – С. 24–26.

Степовик Д. 50-те дослідження професора Дмитра Степовика ; Народознавство – наука, яку формують усі ; Школа й університет; Українські календи; Карпати; Дещо з ювілейної бібліографії: книжкові публікації Дмитра Степовика / Д. Степовик // Пам'ятки України: історія та культура. – 2017. – № 8. – С. 31–32, 33–36, 37–46, 47–60, 61–78, 79–80.

Жукалюк М. Коротка історія перекладів Біблії українською мовою / М. Жукалюк, Д. В. Степовик. – Київ : Укр. Бібл. т-во, 2003. – 112 с.

У 70-річчя паризької трагедії 1926–1996 : зб. пам'яті Симона Петлюри / упоряд. В. Михальчук, Д. Степовик. – Київ : Вид-во ім. Олени Теліги, 1997. – 302 с.

Пась Н. Камінь-Каширщина в життєписі Дмитра Степовика. Фонд Дмитра Степовика в Камінь-Каширському краєзнавчому музеї / Н. Пась // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XX Міжнар. наук. конф. – Луцьк, 2013. – Вип. 20. – С. 237–245.

Степовик Дмитро Васильович // Почесні імена України – еліта держави. – Київ, 2017. – Т. IV. – С. 210–211.

Тимошик М. Волинь у долі одного київського вченого / М. Тимошик // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII Всеукр. іст.-краєзн. наук.-пр. акт. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 133–138.

Веремійчик О. Романа Кобальчинська: життя, означене Богом: у 2017 році вийшла друком книжка Дмитра Степовика «Романа Кобальчинська – етнограф і мистецтвознавець» / О. Веремійчик // Укр. Слово. – 2018. – 4–25 лип. – С. 15.

Корсак І. Будівничий храму нашої духовності й науки: Дмитро Степовик переконав світ, що український іконопис не потрапив ні під візантійський, ні під латинський вплив / І. Корсак // Полісся. – 2012. – 21 лют. – С. 3.

Корсак І. Дмитро Степовик 45 років вивчає українські ікони / І. Корсак // Вісник + К. – 2012. – 23 лют. – С. 16.

Куліш Н. «Наслідуючи Христа...» / Н. Куліш // Культура і життя. – 2014. – 21 берез. – С. 4.

Матвієнко А. Визначено претендентів на Шевченківську премію / А. Матвієнко // Літ. Україна. – 2014. – 27 листоп. – С. 4.

Нестеренко П. Книжка у житті і долі Дмитра Степовика / П. Нестеренко // Культура і життя. – 2020. – 25 верес. – С. 7.

* * *

Степовик Д. В. Бібліографічний покажчик за 1988–1998 роки : до 60-річчя з дня народження / Д. В. Степовик. – Київ : Б-ка українця, 1998. – 136 с.

ЛИСТОПАД

3 ЛИСТОПАДА

**90 років від дня народження В. А. Лазарука (1933) –
українського поета, прозаїка, публіциста**

Віктор Антонович Лазарук народився 3 листопада 1933 року в с. Дубове Ковельського повіту в родині хліборобів. Навчався у Дубовецькій семирічці та Ковельській середній школі № 3. З дитинства захоплювався поезією й волинською природою. У житті ці два захоплення поєдналися.

У 1958 році Віктор Лазарук закінчив філологічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. 10 років учителював у селі Заболоття на Волині. У 1963 році був завідувачем відділу поезії журналу «Жовтень» (нині – «Дзвін») у Львові. Пізніше працював у різних громадських та державних інституціях у Луцьку. Так, зокрема, у Волинській обласній організації Товариства охорони пам'яток історії та культури (1969–1975), очолюючи бюро пропаганди; директором Будинку природи (1978–1979); провідним редактором у редакційно-видавничому відділі Волинського державного університету імені Лесі Українки «Вежа».

Впродовж всього життя В. А. Лазарук активно займався громадсько-політичною діяльністю. Він є делегатом Установчого з'їзду Народного Руху України (1989), на якому був обраний членом Великої Ради. Був головою Волинського відділення Української екологічної асоціації «Зелений світ».

З 1968 року В. А. Лазарук є членом Спілки письменників України. У 1995 році він став лауреатом Волинської обласної літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського

Основна тема у творчості Лазарука-письменника – це природа. Його поезія, публіцистика, проза пронизані любов'ю до краси волинських лісів, озер, рік, яку він намагається донести до читача. Письменник здійснював численні експедиції в пошуках нового матеріалу для своїх творів: легенд, переказів, історії походження топонімічних назв тощо.

Віктор Лазарук є автором збірок поезій, прозових творів, книжок нарисів і публіцистичних статей, зокрема, книг «Синь озерна» (1963), «Музика верховіть» (1966), «Шацькі озера» (1975), «Сині очі Волині» (1979), «Озерний дзвін» (1982), «Глаголи Землі» (1987), «Літораль» (1990), «Вікна» (1995), «Світязь» (2001), «Отрок Осінь» (2005), «Чорне і біле» (2010), «Серед одиноких дрозів і щирих недругів» (2010).

Тема захисту природи, соціальні питання є ядром у розкритті образів його поезії. Рідна Ковельщина, Волинь надають його творам глибокої та щирої ліричності. Віктор Лазарук справжній майстер ліричного пейзажу, його вірші відзначаються органічною єдністю людини і природи. Окремі поезії увійшли до 6-томника «Антології української поезії» та перекладені польською, російською та білоруською мовами.

Підсумком багаторічної праці автора в документально-художньому дослідженні Шацького природного національного парку, проблем, пов'язаних з його історією, охороною та збереженням є роман-есе у 3-х томах «Світязь», якому притаманна публіцистична заостреність. У творі висвітлено життя поліщуків на лоні природи рідного краю, їх стосунки, сприйняття світу та розуміння свого призначення на Землі.

Низка публіцистичних статей В. Лазарука про екологію краю вийшла у періодичних виданнях. Письменник виступав із гострими матеріалами на захист природи Волині, за збереження Шацького національного природного парку, внаслідок чого зазнавав переслідувань із боку влади. Можна сказати, що в Україні немає такого письменника, який би так болісно переживав за природу рідного Полісся.

Високо оцінено творчість Віктора Лазарука в літературних і журналістських колах. Іван Драч, писав, що «у своїх найкращих, так званих «екологічних» віршах він просто не має суперників у нашій поезії».

Віктор Вербич називає письменника «одним із найунікальніших

українських майстрів слова. Він залишається самотником, навіть перебуваючи у центрі уваги. Живучи в Луцьку, він по-справжньому відчуває себе хіба в поліській глибинці, сприймаючи її як центр Всесвіту».

Професор Іван Денисюк наголошував: «Віктор Лазарук глибоко вкорінився в історію та сьогочасну культуру не лише Волині, а й усієї України, і давно заслуговує на монографічні дослідження... Громадянсько-політичну активність волинського характерника, цього греблірвучого й реінкарнатора Природи, слід особливо відзначити. У його натурофілософії Природа – художник. Її нерукотворні шедеври ми не маємо права осквернити необачним втручанням».

Нині Віктор Лазарук продовжує творчу діяльність. Його твори пройняті любов'ю до матінки природи спонукають до її збереження й пошанування.

Євгенія Ковальчук

Література:

Лазарук В. В оправі кипарисів : вірші, комент., док. / В. Лазарук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 152 с.

Лазарук В. Глаголи землі : поезії / В. Лазарук. – Львів : Каменярь, 1987. – 93 с.

Лазарук В. Літораль : вірші, поеми / В. Лазарук. – Київ : Рад. письменник, 1990. – 236 с.

Лазарук В. Луцький замок : [буклет] / В. Лазарук. – Москва : Центр. реклам.-информ. бюро «Турист», 1976. – 6 с.

Лазарук В. Музика верховіть : поезії / В. Лазарук. – Київ : Молодь, 1966. – 95 с.

Лазарук В. Нариси, статті, есе / В. Лазарук. – Луцьк : Гранослов, 1995. – 142 с.

Лазарук В. Озерний дзвін : поезії / В. Лазарук. – Київ : Молодь, 1982. – 88 с.

Лазарук В. Отрок Осінь : поезія, публіцистика / В. Лазарук. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 488 с.

Лазарук В. Сині очі Волині : краєзн. нарис / В. Лазарук. – Львів : Каменярь, 1979. – 95 с.

Лазарук В. А. Синь озерна : поезії / В. А. Лазарук. – Львів : Кн.-журн. вид-во, 1963. – 40 с.

Лазарук В. Світязь : роман-есе. Т. 1. / В. Лазарук. – Луцьк : Вежа, 2002. – 420 с. : іл.

Лазарук В. А. Світязь : док. есе про поліський талісман : у 3-х т., 4-х кн. із хронікою. Т. 2., кн. 3 / В. А. Лазарук. – Київ : Сам, 2017. – 446 с.

Лазарук В. Твори : в 7 т. / упоряд., ред., худож. оформл., макет, коректура і приміт. автора. – Луцьк : Надстир'я, 2010.

Т. 1 : Чорне і біле : поезії від «Провесня» до «Отрока Осені» ; листи зі Львова, Києва і... Стокгольма. – 2010. – 598 с. + 16 с. іл.

Т. 2 : Реконструкція : поеми, сонети, листи, фотодокументи, малюнки. – 2015. – 448 с.

Т. 3 : В оправі кипарисів : поезії, переклади, листи, коментарі, фотоілюстрації. – 2013. – 254 с.

Т. IV : Сині очі Волині : нариси з природи та історії Волині, листи. – 2011. – 368 с. : 16 с. іл.

Т. 6 : Хата крайня : автобіогр. есей, фотодокументи, малюнки. – 2013. – 544 с.

Т. VII : Серед поодиноких друзів і щирих недругів : спогади, статті, рецензії, есеї, нариси, інтерв'ю, хроніка, повідомл., уривки з публ. виступів на різних письм. форумах, витяги зі щоденників ; листування з владою, вивч. творчості у шк. ; бібліографія. – 2010. – 496 с. + 12 с. іл.

Лазарук В. Василько в Зимно ; А вечір викував кришталеву шаблю... ; На зеленому сувої / В. Лазарук // Гравітація взаємності : антол. сучасн. укр. поезії / пер. на пол., упоряд. О. В. Криштальська ; ред., післямов. З. В. Фрончек. – Луцьк, 2013. – С. 58–63.

Лазарук В. Касмічнае ; І у неба спакойна, на удачу ; Зноу хмары зграю каршуновой [та ін.] / В. Лазарук // Думи і песні Вальні : твори паэтау і прайзаікау Вальні у перакладах на беларускую мову / уклад.: А. Каско, М. Сянкевіч. – Луцьк, 2012. – С. 73–77.

Лазарук В. Містечкові рефлексії : [вірш] / В. Лазарук // Луцький замок у мистецькому просторі України : тем. антол. віршів ХІХ–ХХІ ст. / упоряд.: М. М. Хмелюк, В. М. Кумановська. – Луцьк, 2012. – С. 45–47.

Лазарук В. А. Перекладаючи шедеври / В. А. Лазарук // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письм. України / ред. О. Г. Потурай. – Луцьк, 2013. – № 4/19. – С. 208–216.

Лазарук В. Романтичні гони / В. Лазарук // Живий Іван Корсак. Спогади про письменника : зб. ст. – Київ, 2018. – С. 98–110.

Лазарук В. Балада довіри / В. Лазарук // Дзвін. – 2016. – № 11/12. – С. 229–238.

Лазарук В. Березневий рейд ; Пісня розстріляних пролісків ; Чарка сотенного / В. Лазарук // Волин. газ. – 2017. – 9 берез. – С. 12.

Лазарук В. Королівський контргамбіт, або дихання крізь очеретину (1971–1981) / В. Лазарук // Дзвін. – 2016. – № 4. – С. 16–54.

Бродський Й. Колискова тріскового мису / Й. Бродський ; пер. В. Лазарук // Волин. газ. – 2016. – 22 верес. – С. 10.

Лазарук В. Пісня розстріляних пролісків: поетичний супровід до есею «Світязь», т. 2 / В. Лазарук // Дзвін. – 2020. – № 12. – С. 7–16.

* * *

Лазарук-Кузьміна І. Лесин цикл у творчості волинського поета Віктора Лазарука / І. Лазарук-Кузьміна // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2017. – Ч. 17. – С. 57–61.

Корнійчук Н. Ми стали волі на сторожі... / Н. Корнійчук // Волин. газ. – 2018. – 30 серп. – С. 10.

Корнійчук Н. Співець «Пелюстки лісової фіалки» / Н. Корнійчук // Дзвін. – 2020. – № 12. – С. 148–151.

* * *

Син озерного краю (Віктор Лазарук) : біобібліогр. покажч. / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. ОУНБ ім. Олени Пчілки ; упоряд. В. В. Бабій, О. Л. Рибачук. – Луцьк : Твердиня, 2012. – 68 с.

Гаврилюк О. 3 листопада 85 років від дня народження В. А. Лазарука (1933) – українського поета, прозаїка, публіциста / О. Гаврилюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 214–218.

Гатальська Н. 3 листопада 75 років від дня народження В. А. Лазарука (1933) – українського поета, прозаїка, публіциста // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2008 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2007. – С. 143–145.

Троневич Н. 3 листопада 80 років від дня народження В. А. Лазарука (1933) – українського поета, прозаїка, публіциста / Н. Троневич // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 132–133.

6 ЛИСТОПАДА**50 років від часу відкриття у м. Луцьку картинної галереї,
тепер Художнього музею (1973)**

Художній музей як структурний підрозділ Волинського краєзнавчого музею (до 1998 року – картинна галерея, відділ ВКМ) було відкрито у Луцьку 6 листопада 1973 року в приміщенні колишнього будинку повітової канцелярії та шляхетського суду, зведеного у 1789 році на підмурівках великокняжого палацу на території Луцького замку. Основою стаціонарної експозиції стали твори образотворчого мистецтва із родинного маєтку магнатів Радзивілів, що в Олиці. Залишаючись її концептуальним стрижнем і нині, вони презентують одну з кращих колекцій західноєвропейського мистецтва XVI – початку XIX ст. ст. в Україні. Чільне місце у ній займають полотна Лукаса Кранаха Старшого (1472 – 1553) та Хусепа де Рібери (1591 – 1652). Їх доповнюють твори не менш знамих мистців: Франса Снейдерса, Жака Куртуа (Бургіньйона), Ніколя Пуссена, Франческо Лондонію, Аррі Шеффера, Франца Вінтерхальтера, Йозефа Нейгебауера, Фріца Гуммеля, Генріха Гольпейна, польських художників Яна Матейка, Леопольда Леффлера, Юзефа Бранда, Юліана Фалата, Войцеха Коссака, Владзімежа Тетмаєра, Наполеона Орди, ін. Своєрідними родзинками у колекції музею є великоформатне полотно XVIII століття «Вінчання Миколая Радзивіла з Катериною Гонзаго» Ксаверія Геського Старшого (бл. 1700 – 1764), твори Івана Айвазовського та Андроника Лазарчука з Волині. Всього колекція творів образотворчого мистецтва (живопису, графіки та скульптур) у фондівих запасниках Волинського краєзнавчого музею нараховує понад дві тисячі одиниць зберігання.

Першим завідувачем музею (тоді – картинної галереї) був художник Олександр Коленко (1973 – 1974). У 1974 – 1988 роках та з 1997-го по 2001-й рік його очолював Микола Черенюк, художник і педагог. У 1988 – 1993 роках – Олег Сидор-Гібелінда, один із провідних нині мистецтвознавців України. Антоніна Лінніченко, мистецтвознавиця за фахом, працювала на посаді завідувача у 1996 – 1997 роках. Свій внесок у розбудову Художнього музею зробила, виконуючи обов'язки завідувача, Тамара Левицька (1993 – 1996, 2001 – 2004). Від 2004 Художній музей очолює Зоя Навроцька, мистецтвознавиця, заслужений працівник культури України.

Від часу свого існування та донині головним завданням Художнього музею є проведення науково-дослідницької, науково-фондової та масово-освітньої роботи. Наукові дослідження, атрибуція нових

надходжень та переатрибуція творів із постійної експозиції, формування допоміжного фонду, пошук нових експонатів з метою поповнення фондосховища Волинського краєзнавчого музею завжди були у пріоритеті. Багато зусиль і значних результатів у цій справі досягли наукові співробітники музею Микола Черенюк, Лариса Войницька, Світлана Хабло, Олег Сидор, Федір Степанюк, Тамара Левицька та ін.. Подвижницька праця цих людей стала підґрунтям для відкриття новоутворених підрозділів ВКМ – відділу етнографії і народних промислів (1989) та Музею волинської ікони (1993).

Переломним моментом у діяльності музею став 2002 рік. Його оновлений колектив, продовжуючи практику своїх попередників та використовуючи набутий ними досвід, починає впроваджувати у своїй діяльності нові форми праці. Відтак, окрім екскурсійної, лекційної, дослідницької та фондової роботи значна увага надається науково-масовій, освітній, що згуртовує довкола музею широке коло інтелігенції. Музей стає живою динамічною структурою, яка відповідає новим духовним запитам суспільства. Виставки художників стають не просто демонстрацією доробку того чи іншого мистця, а важливою імпрезою із науковим контекстом («Не хлібом єдиним» (2002), «Щаблі до раю» (2002), «Споглядання і відображення», «Ретроспекц» (2008), «Богові і Батьківщині» (2017), тощо). В рамках виставкової діяльності великого значення надається вивченню та пропагуванню творчих пошуків волинських художників другої половини XX – початку XXI століття («Луцьк у барвах натхнення», «Діалог поколінь», «Колористична симфонія Камчатки», «Послання брату», «Творчість як зміст життя», «Зимова пісня. Impressio», «У просторі свободи», «Камертони зими», ін), популяризації сучасного українського мистецтва (Петро Гулин, Іван Марчук, Дмитро Стецько, Емма Андієвська (Мюнхен), Володимир Чорнобай, Людмила та Володимир Лобода, Сергій Алієв-Ковика, ін). У співпраці з іншими мистецькими установами України: львівськими музеями – Музеєм етнографії та художнього промислу, Національним музеєм, Музично-меморіальним музеєм Соломії Крушельницької; Національним художнім музеєм України (Київ), Дирекцією художніх виставок України – у Луцьку було представлено виставки Романа Сельського, Миколи Глуценка, Альфонса-Марії Мухи, Марії Приймаченко, українського класичного мистецтва XVIII – XIX ст. Окрім них – персональні виставки сучасників: Петра Гулина, Івана Марчука, Дмитра Стецька, Володимира Чорнобая, Ольги Кваші та ін. За ініціативою завідувача Художнього музею (в минулому – голови Волинського обласного осередку Національної спілки майстрів народного мисте-

цтва України) низку мистецьких акцій було присвячено народному мистецтву Волині («В руслі великого стилю» (2010), «Сяйво минувшини» (2012), було здійснено вивчення та наукове дослідження діяльності Школи народного малярства у с. Журавники Горохівського району. Досвід її організатора і керівника Василя Парахіна, його педагогічні вміння було продемонстровано під час проведення низки майстер-класів. Результатом дослідження стала виставка «Промінь воскресіння» (Луцьк, Київ) та видання альбому.

Яскравою сторінкою діяльності Художнього музею є культорологічні акції. Їх тематика пов'язана із художньою культурою та вітчизняною історією. Під універсальною назвою «Волинський соймик шляхетський» у Художньому музеї відбулись такі культурно-мистецькі дійства як «Рицар смілостю упоєний», «Відлуння Полтави», «Українське лицарство у творчості художника Юзефа Брандта (1842 – 1915)», ін. До цих культурно-мистецьких подій слід додати ще одну – започатковану в 2009 році, присвячену вшануванню пам'яті українського шляхтича, громадського діяча, поета, автора книги «Світ, по частинах розглянутий», поборника православ'я, Страсто-терпця Землі Волинської Данила Братковського (? – 1702). Навколо ідеї її проведення об'єдналися музейники, історики, творча інтелігенція міста та студентська молодь.

У 2009 році Художній музей долучився до Міжнародного проекту «Ніч музеїв», запропонувавши свій формат дійства, пов'язаний із популяризацією музейних колекцій, розвитком вітчизняної культури сьогодення. У проведенні цього традиційного культурно-мистецького дійства працівники музею використовували достоту великий арсенал сучасних засобів: виставкові проекти, моновистави, концерти класичної музики, давнього українського та церковного співу, читання поезій, тощо («Українське альфреско» (2009), «Мистецтво, талант, творчість в контексті історії, особистих біографій мистців» (2010), «Українська культура: минувшина і сьогодення» (2011), «Хочеш досягнути велике? Починай з малого...» (2012), «Ніч на варті з Великими» (2013), «Вірність землі і преданням...» (2015), «Музей як простір взаємодії традицій минувшини і сьогодення» (2019). У 2021 році відбулась остання подія цього культурологічного проекту на тему «Європа – Україна. За покликом взаємопритягання». Ще одна традиційна культурно-мистецька акція – «Сторінками історії Художнього музею» – розкриває тему діяльності музею. Її було започатковано у 2014 році.

Не менш плідними в царині мистецтва і культури є останні роки. Спільно із волинськими художниками Олександром Дишко, Елеоно-

рою Сабовою-Дишко, Олександром Більчуком, Наталкою Градиською (учасниками мистецького об'єднання «Куля») та Департаментом культури Луцької міської ради музей зреалізує грандіозний проєкт під назвою «Королівство Русь». Культурно-мистецькі акції та виставкові експозиції в рамках цього проєкту (Луцьк. Кроки минулого (2018), «»Луцьк 1429. Остання столиця» (2019), «Мовчання – золото» (2020), «Початок – 767» (2020), «Лучеськ. Вимір часу» (2021), «Україна об'єднує світ: наша сила – в нашій історії» (2022) занурюють сучасного глядача у глибинні пласти історії України та Волині, спонукають пригадати її знакових особистостей, привертають увагу до знаменних подій.

У роботі з учнівською та студентською молоддю наукові працівники музею, окрім традиційного арсеналу засобів, активно впроваджують нові: екскурсії в ігровій формі, тематичні лекції, семінари, зустрічі з художниками, майстер-класи («Птахи нашого міста» «На гостини та гостинці до музейної киці», «Різдвяні янголи», тощо). Низка таких подій була організована у співпраці з Луцькою художньою школою, Луцьким педагогічним коледжем, Волинським фаховим коледжем культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського, Волинським фаховим коледжем Національного університету харчових технологій, Луцьким вищим професійним училищем будівництва та архітектури, Національним університетом імені Лесі Українки, Католицьким університетом (Львів). Художній музей також підтримує контакти із фахівцями: музейниками, реставраторами та колекціонерами з України, Польщі, Литви (Олена Живкова (Музей Ханенків), Тарас Откович (Львівська філія науково-дослідницького реставраційного центру України), Оксана Білик (Національний музей ім. А. Шептицького), Павло Гудімов (Артцентр Павла Гудімова «Я галерея»), Музей сучасного українського мистецтва Корсаків (Луцьк), Оксана Лобко (Київ), Мацей Радзивіл (Польща), ін.

До освітньої роботи у Художньому музеї також можна віднести презентації мистецтвознавчих, культурологічних, історичних видань: Ярослав Кравченко «Школа Михайла Бойчука. Тридцять сім імен», Анатолій Свідзинський «Синергетична концепція культури», «Роки й обличчя» (2014), «Наполеон Орда і Україна» (автори: С. Костюк, Я. Кравченко, П. Сачек) (2016), Валентина Цайтлер – історичний роман «Свидригайло. Великий князь Волинської землі» (2016), «День вдячності» Лариси Івшиної, головної редакторки газети «День» (2019), «Зерна правди» (про проєкт Музею Голодомору) – Оксана Забужко (2021), Володимир В'ятрович «Нотатки з кухні <переписування історії>» (2021), тощо.

На сьогодні Художній музей продовжує свою діяльність. Завдяки своїй патріотичній позиції, проведенню значущих мистецьких імпрез, достоту великий за обсягом експозиції творів класики, яка відзначається високими мистецькими якостями, широкого спектру нових форм та методів роботи із глядачем, дозволили йому зайняти одне з головних місць у просторі художньої культури Волині й України. Здобутки усього творчого колективу Художнього музею впродовж багаторічної роботи відповідають достоту поважному віку – 50 річному ювілею.

Олена Старикова

Література:

Ковальчук Є. Волинський краєзнавчий музей і його відділи-музеї в Луцьку : путівник-проспект / упоряд. Є. Ковальчук. – Луцьк : Медіа, 2019. – 20 с.

Ковальчук Є. І. Волинський краєзнавчий музей і його відділи-музеї в Луцьку. До 90-річчя від часу заснування : путівник-проспект / Є. І. Ковальчук ; фото: В. Чухрай, Л. Максимов. – Луцьк : Медіа, 2019. – 20 с.

Митець землі Волинської. Каталог творів живопису і графіки А. Лазарчука (1870–1934) з фондів Волинського краєзнавчого музею / авт. передм. С. Романов. – Луцьк : Медіа, 2020. – 36 с.

Мистецьке кредо і музейне подвижництво Миколи Черенюка : до 75-річчя від дня народж. : путівник-каталог худож.-мемор. виставки / авт.-тексту Є. Ковальчук ; фото: Л. Максимов, В. Чухрай. – Луцьк : Вежа–Друк, 2021. – 14 с.

Дьомін М. Іпостасі творчого горіння Миколи Черенюка / М. Дьомін // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2021. – Вип. 11. – С. 88–92.

Зінько Д. Діяльність Художнього музею м. Луцька в культурно-мистецькому житті Волині / Д. Зінько // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. студ. і аспірант. : у 3-х т. – Луцьк, 2013. – Т. 2. – С. 23–24.

Зінько Д. З історії створення художньої колекції Волинського краєзнавчого музею / Д. Зінько // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 2. – С. 115–119.

Зінько Д. Пам'ятки західноєвропейського малярського мисте-

цтва XVIII – поч. XX ст. в експозиції Художнього музею м. Луцька / Д. Зінько // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2013. – Ч. 13. – С. 24–28.

Левицька Т. До питання формування у Волинському краєзнавчому музеї фонду мистецтва України XX ст. Твори Костянтина Ломикіна (1924–1993) у збірці музею : каталог / Т. Левицька // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2018. – Вип. 9. – С. 42–43.

Левицька Т. До проблеми ідентифікації портрета Януша Радзивіла, останнього волинського ордината Олики : (Войцех Коссак (1857–1942). Польща. Портрет князя Януша Радзивіла. 1938. Полотно, олія, інв. № Ж-12) / Т. Левицька // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині : матеріали краєзн. чит. – Луцьк, 2017. – Вип. 62. – С. 380–382.

Левицька Т. Ідентифікація особи невідомого в червоному кантуші на портреті XVIII ст. із зібрання Волинського краєзнавчого музею / Т. Левицька // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2021. – Вип. 11. – С. 71–75.

Левицька Т. Мистецтво України другої половини XIX століття – першої третини XX століття в експозиції Художнього музею у Луцьку / Т. Левицька // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2018. – Вип. 9. – С. 232–235.

Левицька Т. Твори європейського мистецтва XVII століття з Олицької колекції Радзивілів в експозиції Художнього музею у Луцьку / Т. Левицька // Олика в європейській історії: відтворення історико-архітектурної спадщини : матеріали Міжнар. наук. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2022. – С. 24–28.

Навроцька З. До питання атрибуції творів Жака Куртуа в постійної експозиції Художнього музею у Луцьку – відділу Волинського краєзнавчого музею / З. Навроцька // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2014. – Вип. 6. – С. 245–247.

Навроцька З. Етапи атрибуції полотна «Діти» із постійної експозиції Художнього музею м. Луцька / З. Навроцька // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2016. – Вип. 8. – С. 58–62.

Надольська В. Інтерактивні музейні технології: «Ніч музеїв» / В. Надольська // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2015. – Вип. 7. – С. 227–230.

Надольська В. Представлення музейної інформації відвідувачам: традиції та інновації музеїв Волині / В. Надольська // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2016. – Вип. 8. – С. 62–66.

Откович Т. Портрет Йоганна IV Ангальт-Цербста Лукаса Кранаха Старшого в Україні / Т. Откович // Волинський музей: історія і

сучасність : матеріали VI Всеукр. наук. конф., присвяч. 90-річчю Волин. краєзн. музею. – наук. зб. – Луцьк, 2019. – Вип. 6. – С. 122–126.

Берестюк І. Художній музей міста Луцька: місце фестивальних зустрічей змінити не можна! / І. Берестюк // Яровиця. – 2019. – № 1/2. – С. 106–109.

Каленюк О. У Художньому музеї Луцька дні Микола Кумавського / О. Каленюк // Волинь. – 2020. – 3 верес. – С. 12.

Малімон Н. А. Виразне явище української культури : Лариса Івшина в Луцьку представила новинку «День вдячності» та спецвип. глянц. журн. «Маршрут № 1» / Н. А. Малімон // День. – 2019. – 24 жовт. – С. 1, 6–7.

Солоненко М. Олика знову має стати містом / М. Солоненко // Голос України. – 2019. – 23 лют. – С. 6, 13.

Солоненко М. Поет волинського пейзажу / М. Солоненко // Голос України. – 2020. – 28 січ. – С. 7.

Юзва І. Луцькому художньому музею – 45! / І. Юзва // Волин. новини. – 2018. – 15 листоп. – С. 8.

Зінько Д. 6 листопада 40 років від часу відкриття у місті Луцьку картинної галереї, тепер Художнього музею (1973) / Д. Зінько // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 138–141.

Старикова О. Л. Навроцька Зоя Михайлівна (18.05.1957, с. Снітівка, Летичів. р-ну Хмельн. обл.) – мистецтвознавець / О. Л. Старикова // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2020. – Т. 22 : Мр–На. – С. 287.

7 ЛИСТОПАДА

100 років від дня народження М. Ю. Скорика (1923–2002) – заслуженого вчителя Української РСР

Михайло Андрійович Скорик народився 7 листопада 1923 року в селі Комарівка Корсунь-Шевченківського району Черкаської області у селянській сім'ї. Навчався в Комарівській семирічній школі, закінчивши яку у 1938 році вступив до Корсунь-Шевченківського педагогічного училища. Два курси училища закінчив до літа 1941 року. Війна обпалила юність майбутнього вчителя. Був зв'язковим при

Корсунь-Шевченківському райвійськкоматі. Коли німецькі війська були на підступах до міста його мобілізували. Після запеклих боїв довелося переправитися на лівий берег Дніпра, де продовжувалися бої. Далі обставини склалися так, що частина юнаків училища і разом з ними М. Ю. Скорик залишилися на лівому березі в окупації. У 1942 році в числі багатьох українських юнаків і дівчат був вивезений до Німеччини. Деякий час працював у місті Ельстер на деревообробній фабриці. Потім на військовому заводі в м. Готенберг, з якого спробував втекти, але був заарештований і місяць перебував у тюрмі м. Десау, звідки незабаром групу полонених перевезли в концтабір Бухенвальд, де перебував до звільнення радянською армією. З 10 лютого 1945 року знаходився в діючій армії і брав участь у боях. Із закінченням війни продовжував службу на Кавказі, а в березні 1947 року був демобілізований.

Восени 1947 року поновився у Корсунь-Шевченківському педучилищі, після закінчення якого в 1948 році отримав направлення в Маневичький район. І з того часу його життя нерозривно пов'язано з освітою Маневиччини: директор Соб'ятинської (до 1950 р.) семирічної, потім Городоцької (до 1954 р.), Троянівської (один рік), а з 1955 року – Прилісненської, яку очолював 34 роки, шкіл. Учив дітей, працював з педагогами і сам постійно вчився. У 1959 році отримав диплом про закінчення історико-філологічного факультету Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки.

У Прилісному Михайло Юхимович розпочав із вирішення питань зміцнення матеріально-технічної бази школи, бо дерев'яне приміщення всього на два класи, збудоване коштом селян ще на початку 30-х років, не вміщало всіх дітей. Колгосп передав школі новобудову, що дало змогу замість початкової школи відкрити семирічну. Разом з тим організував роботу і вечірньої семирічної школи для працюючої молоді.

Наприкінці 50-х господарським способом розпочинає за власним проектом будівництво нового цегляного приміщення школи. Про ці роки так згадував його колега М. Романик: «Скільки сил та енергії довелося докласти, щоб завезти на будівництво цеглу лише одним колгоспним автомобілем, дістати лісоматеріал, заготовити його й розпиляти. І взагалі доводилося вирішувати силу силенню проблем, бо він був одночасно і архітектором, і виконробом». З вересня 1962 року нова школа прийняла дітей. Тоді ж був закладений шкільний сад, посаджено парк. З часом силами вчителів, учнів і батьківської громади було збудовано навчальну майстерню. Коли ж знову збільшилася

кількість учнів і постала необхідність в розширенні шкільних площ, здійснює добудову 6 класних кімнат і актової зали.

В житті директора М. Ю. Скорика було ще одне будівництво. До нього його вела мрія мати в селі не розпорошені невеличкі шкільні будиночки, а нову велику гарну школу. І з кінця 70-х років він починає активно працювати над її втіленням в життя. Під його керівництвом і безпосередній участі було збудовано типове приміщення Прилісненської середньої школи, введене в дію у 1983 році. Це значно поліпшило умови праці колективу школи, позитивно відобразилось на навчально-виховному процесі. Світлі, просторі класні кімнати, обладнані навчальні кабінети створювали особливий навчальний клімат. У школі збільшилась кількість гуртків, активізувалась участь учнів у спортивно-масовій роботі та художній самодіяльності.

З властивим йому творчим підходом до вирішення усіх питань організації роботи освітнього закладу директор впливав на постійне оновлення та розвиток навчально-виховної та методичної роботи педагогічного колективу. Як вчитель демонстрував зразки проведення уроків із широким залученням школярів до пошукової роботи, використанням індивідуальних завдань різних рівнів, навчанням зіставляти і порівнювати, робити самостійні висновки тощо. Кожен урок будувався так, щоб учні постійно виявляли особливості свого історичного мислення в роботі над новим матеріалом. Активно використовував проблемний метод викладання. Хоч яким би насиченим був урок, учитель неодмінно знаходив час на творчі завдання.

Його заняття завжди були відкриті для тих, хто хотів повчитися як складну тему зробити легкодоступною, як зацікавити учнів навчальним матеріалом.

У місцевій пресі колеги, працівники органів управління освітою, журналісти часто зверталися до аналізу його діяльності. Школа неодноразово відзначалась як краща в районі на січневих та серпневих учительських конференціях.

На кожній з посад і в кожному із сіл, де працював, він враховував особливості педагогічних колективів і сільської громади, переймався їх проблемами і ставав невід'ємним від їх вирішення, нарівні з усіма.

Упродовж усього життя Михайло Юхимович брав активну участь у громадському житті школи, села, району. Він неодноразово обирався депутатом сільської ради, членом її виконкому. Багато років очолював первинну організацію товариства «Знання», а, перебуваючи на пенсії, – сільську ветеранську організацію.

Своєю подвижницькою працею М. Ю. Скорик вніс неоціненний внесок у розвиток освіти Маневиччини, який відзначений високими

державними нагородами: орденом Трудового Червоного Прапора (1966 р.), почесним званням «Заслужений вчитель Української РСР» (1974 р.).

Він був «для кількох поколінь учителів неперевершеним учителем зі свого предмета – історії, а для всіх прилісненців – Учителем Життя», – таким згадують його колишні односельці, колеги й учні – «Добрий слід у людських душах залишив Михайло Юхимович, бо не жалів для людей душевного тепла, зігрівав ним кожного».

Галина Романчук

Література:

Скорик М. Міцні знання / М. Скорик // Вільна праця. – 1952. – 25 трав. – С. 1.

* * *

Маневиччина крізь віки : наук.-краєзн. нарис / ред., уклад. П. Хомич. – Луцьк : Медіа, 2005. – 400 с.

Про М. А. Скорика – с. 89.

Верола О. Педагогічні читання / О. Верола // Зоря комунізму. – 1972. – 14 груд. – С. 4.

Гнатюк П. Слово про колегу / П. Гнатюк // Нова доба. – 1998. – 7 листоп. – С. 2.

Донецький Г. Відкриття нового приміщення восьмирічної школи в Прилісному / Г. Донецький // Рад. Волинь. – 1962. – 3 серп. – С. 3.

Кондратенко В. Високе покликання ментора / В. Кондратенко // Зоря комунізму. – 1975. – 14 жовт. – С. 2.

Левков О. Учитель / О. Левков // Рад. Волинь. – 1967. – 18 квіт. – С. 3.

Мельниченко Т. Династії педагогів / Т. Мельниченко // Зоря комунізму. – 1988. – 2 жовт. – С. 3.

Навчати і виховувати. Із серпневої наради вчителів // Зоря комунізму. – 1977. – 27 серп. – С. 2.

Нагороди вручено // Рад. Волинь. – 1966. – 2 листоп. – С. 1.

Погорілко В. З чим ти йдеш до людей / В. Погорілко // Рад. Волинь. – 1966. – 6 лют. – С. 3.

Романик М. Назвімо іменем його / М. Романік // Нова доба. – 2003. – 6 груд. – С. 3.

Романік І. Науково-теоретична конференція / І. Романік // Рад. Волинь. – 1973. – 11 лют. – С. 2.

Романік І. Дороги життя / І. Романік // Рад. Волинь. – 1971. – 5 жовт. – С. 4.

Чміль В. Попрацювали на славу / В. Чміль // Зоря комунізму. – 1975. – 23 серп. – С. 2.

12 ЛИСТОПАДА

**75 років від дня народження О. М. Хмельовського (1948) –
автора філософії українського дизайну, педагога, художника,
письменника**

Публікації у Вікіпедії та в Календарі знаменних дат Волині на 2018 рік висвітлюють біографічні дані й основні здобутки Ореста Хмельовського в багатьох напрямках діяльності за сімдесят років плідної праці. У цій статті йдеться про ідейну творчість дослідника, спрямовану на розвиток фундаментальних засад буття України у світі.

Як свідчить автор у підготовленій до друку 2016 року праці «Вступ до проектування України рас: засади інтегрального дизайну», «в Луцькому осередку дизайн-освіти за його участі створені умови для впровадження в проєктне мислення українців фундаментальних новітніх семіологічних і семіотичних знань. Вони ґрунтуються на законах сакральної знаковості існування Природи, які управляють життям Всесвіту. Ми заклали наріжний камінь інтегральної дизайнерської науки і філософії, які виводить образологіку на чільні позиції усвідомленого управління процесами космогонічного та історичного становлення України рас – людської цивілізації майбутнього. Україна рас має постати з географічної України як проєктний образ людства майбутнього, над втіленням якого потрібно трудитися всім народам».

Події війни 2022 року підтвердили висновки Ореста Михайловича щодо провідної ролі України у становленні нової світової спільноти на засадах свободи Духу за українським генетичним кодом.

Для створення науки про походження знаків – семіології, О. Хмельовський понад двадцять років досліджував русько-українську систему письма та мислення й теоретично довів, що наші «Аз-Буки» є засобом проєктування і програмування форм життя на всіх рівнях існування Природи. Практика життя людства на початку ХХІ століття доводить феноменальну роль української суб'єктності у творенні історії, що виникла на семіологічній основі нашої Азбуки, котра проявилася семіотично після втрати сакральної сили знаковими системами єгипетського, грецького і латинського письма. Створена автором «Таблиця класифікації Букв Азбуки за числовими, графічними і смисловими кодами» дає змогу розглядати знаки у системі функціонування всіх об'єктів природи й зокрема ДНК людини на етапах

транскрипції, трансліювання, трансбукції та українізації (два останні терміни впроваджені автором замість відомого у генетиці поняття транслітерації). Розроблений дослідником метод Азбучного аналізу відкриває мисленню шлях до розшифрування всіх слів української мови, які стосуються змісту природних форм, явищ, станів і процесів на трьох рівнях сприйняття: семіологічному, семіотичному і ужитковому в практиці мовлення.

У цьому контексті, вчення азбуки дало змогу Оресту Михайловичу сформулювати семіотичний погляд на слово Бог – розкрити його технологічний проєктний зміст, подивитися на сакраментальне як на процес творення форм життя за допомогою Буквено-словесних і графічних планів у віртуальній системі числівого програмування змістів.

Автор проникає у природу священного, намагаючись збагнути світоустрій та функціонування систем життя поза релігійним поглядом на природу. Пропонує український філософський погляд на суть істот життя як на рівні Всесвіту, так і на рівні елементарних часток природи. На цій основі він створює, по-перше, проєктні засади сакральної геометрії й використовує її для пояснення духовної матриці простору-часу, Геокристалу та сакрального тіла людини, через котре проявляється трисуття живого і мертвого світу. По-друге, він укладає «Метод аналізу істотної суті всього у всьому». Це дає змогу спрямувати світовий дизайнерський процес на проєктування доцільного для духовного становлення людства середовища проживання і вирощування у ньому правдивих душ, які є фундаментальними рушійними руху людства у майбутнє.

Впродовж попереднього п'ятиріччя О. Хмельовський завершив філософські дослідження технології словотворення життя й підготував наукові й науково-методичні праці: «Вчення знаковості», «Вступ до проєктування України рас», «Розп'ятор», «Читанка від Діда».

Глибинні питання знакового функціонування Всесвіту, Землі й людини автор опублікував під іменем ОНРА Матріон на каналі «YouTube» у формі навчальних відеофільмів: «Матрікон», «Покон Матрі – герб України рас», «Сакральний скелет людини», «Матріконна людина», «Сакральна робота душі і Духу», «Букви-Боги Он глаголить», «Українська голова Розп'ятора», «Конкодер – матріконний генератор свідомості» і «Віра – крила душі» (https://www.youtube.com/channel/UCCMmK_V1dg3aY7SSDO8cuQg).

Головне місце в творчості філософа останніми роками займала письменницька робота. Виконував призначене собі завдання роз-

крити вчення образотворення, аналогів якого нема у світі, за допомогою засобів художньої літератури. Передусім, випробовував свій талант у написанні оповідань. Осмислення теми Бога завершилося підготовкою збірки «Жило було слово Бог», яка опублікована на інтернет-сторінці Українського Авторського Порталу (УАП). Ряд есеїв та навчальні відеофільми опубліковані на порталі <https://didorest.uamodna.com/>

Філософ дизайну і митець усвідомлював, що художні образи доступніші для загального сприйняття ніж сухі філософські чи наукові виклади смислів буття, котре з його праць часто сприймалося як фантастика. Перед ним постало складне для реалізації завдання: в умовах маже повної відсутності українського фентезі знайти авторську форму літературного опису, яка б зацікавила читачів особливим сприйняттям світу задля його майбутнього проектування. Тож Орест Хмельовський заклав у творчість із програмування нового українського світогляду гіпотезу про те, що будь-яке слово української мови, яке означає форми природи, є одухотвореним персонажем (діє в Єдиному Полі Свідомості Творіння) і може стати літературним героєм за власним образом. Так появилось п'ять книг роману-фентезі під загальною назвою «Слухати і чути». Автор уособлював себе з героєм, котрий представляє стихії природи, міфологічні та сакральні істоти. Переживаючи особистий досвід сприйняття міфічного, видав у світ під іменем Вуймак (<https://booknet.ua/reader/sluhati-chuti-b144001>) такі розвідки: «Слухати і чути як Людина», «Слухати і чути як Бог», «Слухати і чути як Вода», «Слухати і чути як Вогонь», «Перевідники і Перевідник : розп'яття Матерії».

Поза цим, автор пише ряд оповідань, нариси на злободенні теми життя України, літературні есе, розробляє філософські питання світового устрою і сучасного українського дизайну, створює живописні композиції та публікує тексти на сторінці «Розп'яттор Онра» в соціальній мережі «Facebook».

Євгенія Ковальчук

Література:

Хмельовський О. М. Вступ у дизайн : основи проектування систем життя : курс лекцій / О. М. Хмельовський. – Луцьк : ЛДТУ, 2002. – 207 с.

Хмельовський О. Графіка й основи графічного мистецтва. Кн. 1 / О. Хмельовський, С. Костукевич. – Луцьк : ЛДТУ, 2003. – 160 с.

Хмельовський О. М. Графічний дизайн : навч. посіб. / О. М. Хмельовський. – Луцьк : Терен, 2008. – 160 с.

Хмельовський О. М. Графіки : метод. вказівки до практичних робіт / О. М. Хмельовський. – Луцьк : ЛДТУ, 2008. – 118 с.

Хмельовський О. Камені спотикання, або Філософія проектування : висловлювання з ілюстраціями / О. Хмельовський. – Луцьк : Терен, 1998. – 98 с.

Хмельовський О. М. Основи графіки : метод. вказівки до практичних робіт / О. М. Хмельовський. – Луцьк : ЛДТУ, 2008. – 118 с.

Хмельовський О. Теорія образотворення / О. Хмельовський. – Луцьк : Луцьк. держ. техн. ун-т, 2000. – 512 с. : іл.

Хмельовський О. М. Теорія образотворення. Кн. II : образологія системи бог і Бог : кн. III : категорія образу / О. М. Хмельовський. – Луцьк : ЛНТУ, 2002. – 352 с. : іл.

Хмельовський О. М. Теорія образотворення. Кн. 4.1 : Тризуб : Таємне вчення українців / О. М. Хмельовський. – Луцьк : Терен, 2004. – 288 с. : іл.

Хмельовський О. М. Теорія образотворення. Кн. 5 : Композиція / О. М. Хмельовський. – Луцьк : Терен, 2004. – 408 с.

Хмельовський О. М. Теорія образотворення. Кн. IV-2 : Буквар Закону (основи семіології) / О. М. Хмельовський. – Луцьк : Терен, 2006. – 112 с.

Хмельовський О. Матриця та знаковість орнаментів Трипілля / О. Хмельовський // Минуле і сучасне Волині й Полісся : роде наш красний : матеріали Третьої Волин. обл. наук.-етногр. конф. : зб. наук. пр. – Луцьк, 2007. – Вип. 24. – С. 255–258.

Хмельовський О. Співати, плач породжуючи, плакати без пісні / О. Хмельовський // Яровиця. – 2019. – № 1/2. – С. 204–205.

Хмельовський О. У небі Юлії Гетьман / О. Хмельовський // Терен. – Луцьк, 2004. – Ч. 2 (19). – С. 22.

* * *

Костючко П. До земляків з відкритим серцем / П. Костючко // Селян. життя. – 2017. – 18 листоп. – С. 3.

Мельничук Л. «Доброї на смак і правдивої, як Бог, Води Вам на щодень!» / Л. Мельничук // Волинь-нова. – 2018. – 13 листоп. – С. 10.

Мельничук Л. Міфічне «Я» / Л. Мельничук // Селян. життя. – 2020. – 17 груд. – С. 4.

Мельничук Л. Світ фантазій і реальності Ореста Хмельовського / Л. Мельничук // Селян. життя. – 2018. – 15 листоп. – С. 4.

Ковальчук Є. 12 листопада 70 років від дня народження О. М. Хмельовського (1948) – українського філософа, художника, дизайнера / Є. Ковальчук // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 218–224.

21 ЛИСТОПАДА

10 років від початку Революції Гідності (2013) – боротьби українських громадян за політичні та суспільні зміни в Україні

Боротьба українських громадян за свої права, яка одержала назву Євромайдан, а згодом Революція гідності, була наймасштабнішою подією в новітній історії України і логічним продовженням відстоюванням прав людини та громадянина. 21 листопада 2013 року півтори тисячі людей вийшли на площу в столиці на знак протесту проти того, що проросійський президент Віктор Янукович відмовився підписувати документ, до якого держава йшла роками: угоду про асоційоване членство України в Європейському Союзі. 24 листопада 2013 року на Майдані в Києві зібрався найбільший мітинг опозиції за період президентського правління Януковича, за різними оцінками туди прийшли від 60 до 150 тисяч чоловік. Вночі 30 листопада на вулицях продовжували залишатися кілька сотень активістів, переважно студентів. Їх жорстоко розігнала поліція, у відповідь на що 1 грудня в центр Києва з'їхалися сотні тисяч людей. Міліцейське свавілля скликало людей, обурених корупцією, узурпацією влади, політикою русифікації та зближення з Росією. Цього дня у Києві пройшов один із найвелелюдніших мітингів Революції гідності – у Києві мітингувало близько півмільйона людей.

Народні протести після 1 грудня поширилися по містах всієї України. Багатотисячні зібрання були виключно мирними, поруч української національної символіки – прапорі Європи з символом Європейського Союзу.

8 грудня 2013 року в столиці відбувся «Марш мільйона». На віче на Майдані Незалежності зібралися, за різними оцінками, від 500 тисяч до 1 мільйона людей. Увечері того ж дня активісти повалили пам'ятник Леніну на бульварі Шевченка в Києві, розпочавши хвилю демонтажів пам'ятників комуністичним і радянським політичним

діячам ХХ століття в Україні. На постаменті встановили державний прапор України та червоно-чорний прапор ОУН-УПА. Такі дії були спрямовані на звільнення українського суспільства від радянських ідеологічних штампів. Разом з тим, на Майдані було сформовано 15 загонів цивільної самооборони, які назвали «сотнями». У ніч із 10 на 11 грудня 2013 року численні підрозділи внутрішніх військ і «Беркута» зробили першу спробу розігнати мирних протестувальників. Тоді Михайлівський Золотоверхий собор безперервно бив у дзвони, і на той дзвін з усього міста сходилися кияни. Такі спроби зачистити Майдан повторювались досить часто, проте влада шукала інших шляхів, так званих, законних. 16 січня 2014 року Верховна Рада України ухвалила пакет законів, які дістали назву «диктаторських законів 16 січня», які були проголосовані з порушенням регламенту і стосувалися обмеження свобод громадян.

19 січня протистояння на Майдані з мирної фази перейшло в силову. Мітингувальники закидали міліцію бруківкою, фаєрами, «коктейлями Молотова». При цьому були спалені шість автобусів і вантажівок правоохоронців. «Беркут» використовував проти демонстрантів шумові гранати і гумові кулі, водомет. 22 січня на Майдані загинули перші активісти – вірменин Сергій Нігоян, білорус Михайло Жизневський.

Протести поширювались по всій Україні. У ряді міст – Луцьку, Тернополі, Львові, Рівному, Івано-Франківську та Хмельницькому, протестувальники захоплювали будівлі обласних державних адміністрацій. Подекуди губернаторів змушували написати заяви про відставку,

Силове протистояння між силовиками та протестувальниками 18–20 лютого стали завершальним етапом Революції гідності. Вранці 18 лютого демонстранти пішли до Верховної Ради, де депутати мали розглядати зміни до Конституції України. Однак канцелярія парламенту відмовлялася реєструвати цей документ, що викликало обурення серед мітингувальників і призвело до сутичок з силовиками. Протягом дня в ході зіткнень людей відтиснули до Майдану, понад 20 чоловік було вбито з вогнепальної зброї. 19 лютого демонстранти утримували позиції на Майдані, тоді як силовики почали підготовку до «антитерористичної операції». Проти майданівців з боку вулиці Інститутської були застосовані 3 водомети, підтягнуто БТРи. Увечері загорівся Будинок профспілок, де в той час розташовувався штаб євромайданівців та перебували поранені. 20 лютого протестувальники перейшли в контрнаступ, і, незважаючи на значні втрати, змогли зайняти Український Дім, Жовтневий палац і відтіснити силовиків до

урядового кварталу. Разом з тим, на дахах будівель навколо Майдану розташувалися снайпери, які відкрили прицільний вогонь по майданівцях. Проти активістів діяли не тільки силовики, а й спеціально набрані бандити – «тітушки». Загалом з 18 по 21 лютого на Майдані загинули понад 100 осіб, які стали Небесною Сотнею, а згодом – Героями України. У ті дні на Майдані загинули волиняни – Сергій Байдовський, Василь Мойсей, Едуард Гриневич, Іван Тарасюк, Юрій Сидорчук, Олександр Бадера, Віктор Хом'як.

Євромайдан домігся втечі президента-диктатора, відставки уряду. Після виборів Україна обрала європейський вектор розвитку – стала асоційованим членом ЄС, громадяни отримали право безвізового в'їзду в Євросоюз. Внаслідок запровадження Зони вільної торгівлі з ЄС зріс товарообіг із країнами Європи. Україна повернулася спиною до свого минулого, «тюрми народів», Радянського Союзу, і стала лицем до цивілізованих країн. Українське суспільство не втратило національної ідентичності та державності і сьогодні зі зброєю в руках відстоює право бути українцями, знаючи ціну Свободи та Гідності.

Марія Філонюк

Література:

Василів-Базюк А. Й. Новими стежками : іст. повість / А. Й. Василів-Базюк. – Чернівці : Букрек, 2018. – 431 с.

Волинська М. Майдан: до ...і після... Живе слово нового часу / М. Волинська. – Київ : Світ успіху, 2015. – 223 с.

Волиняни у боротьбі за утвердження української державності в ХХ столітті : матеріали наук.-практ. конф : наук. зб. – Луцьк : ЛПК, 2020. – 126 с.

Добко О. Д. Гнів і біль / О. Добко. – Луцьк : Іванюк В. П., 2014. – 134 с.

Корнійчук Н. Ф. Небесна Сотня. Герої не вмирають... : поезії, присвяч. Героям Небесної Сотні і загиблим на війні Сходу України / Н. Ф. Корнійчук. – доп. вид. в новій ред. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2015. – 198 с.

Лис В. С. Країна гіркої ніжності : роман / В. С. Лис. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 368 с.

Листопад А. Солоний Хрещатик : поезії / А. Листопад. – Київ : Світ успіху, 2014. – 92 с.

Небесна Сотня / упоряд.: О. Трибушина, І. Соломко. – Харків : Фоліо, 2015. – 204 с.

Середюк О. М. Майдан. Роздуми про пережите та новітні події української історії : публ. ст. / О. М. Середюк. – Луцьк : АРТстудія, 2015. – 264 с.

Середюк О. М. Україна. Хроніка подій: від майдану – до АТО / О. М. Середюк. – Київ : Стебеляк, 2015. – 340 с.

Стражний О. С. Менталітет Майдану. Хроніка подій – свідчення очевидців : нове видання / О. С. Стражний. – Київ : Дніпро, 2016. – 250 с.

Терейковська С. Небесна сотня. Життєписи / С. Терейковська. – Київ : Нац. музей Революції Гідності, 2018. – Кн. 1. – 428 с.

Шостак М. Я – Майдан (ораторія 101-го) : поеми, поезії / М. Шостак. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 242 с.

Кваша О. Обласні Євромайдани України як запорука перемоги Революції Гідності / О. Кваша // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Камінь-Каширський район в історії України та Волині : матеріали наук.-практ. конф., приуроч. до 70-річчя масової депортації волинян в 1947 р. і 75-річчя знищення єврейського населення у 1942 р. на Волині : наук. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. 64. – С. 258–260.

Машлай В. Тема Революції Гідності та участі волинян в Антитерористичній операції у різних формах роботи Волинського краєзнавчого музею / В. Машлай // Волинський музейний вісник : наук. зб. / упоряд. А. Силук. – Луцьк, 2015. – Вип. 7. – С. 82–83.

Наумук А. Сергій Байдовський – Герої України, Герої Небесної Сотні / А. Наумук // Волинь і волиняни в історії та культурі України : зб. тез наук. дослідж. слухачів наук. тов. Волин. обл. МАН. – Луцьк, 2018. – С. 68–72.

Шостак С. Пам'яті Гриневича Едуарда / С. Шостак, О. Берізко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любешівщина в історії України і Волині : Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2020. – Вип. 68. – С. 342–349.

Баран Г. І тут лікарка каже, що я мертвий і вона не знає, куди мене подіти: моторошні спогади учасника Революції Гідності, який після поранення назавжди лишився в інвалідному візку / Г. Баран // Твій вибір. – 2021. – 18–24 лют. – С. 9.

Бубенщикова О. За кілька годин до нагороди загиблий син прийшов до тата уві сні / О. Бубенщикова // Твій вибір. – 2021. – 25 листоп. – 1 груд. – С. 4.

Власюк Л. Брат-священик про Героя Небесної Сотні Василя Мойсея: «Усіляки «портнові» що, можуть засудити мого Василя? Хай прийдуть і поглянуть у його вічі. На меморіалі» / Л. Власюк // Волинь. – 2021. – 18 лют. – С. 1, 3.

Волинець О. Вічна пам'ять Героям Небесної Сотні! / О. Волинець // Волинь. – 2022. – 23 лют. – С. 5.

Вони мріяли про своїх дітей, а поклали життя за майбутнє цілої нації // Луцьк. замок. – 2020. – 27 лют. – С. 1.

Гайдучик І. Зима, що нас змінила: Революція Гідності – у спогадах її учасника із Каменя-Каширського Дениса Киричука / І. Гайдучик // Полісся. – 2022. – 24 лют. – С. 2, 5.

Герасимик-Чернова Т. Едуард був активістом і патріотом / Т. Герасимик-Чернова // Нове життя. – 2021. – 18 лют. – С. 3.

Журавська Є. «Мамочко, вибач за чорну хустину, за те, що віднині ти будеш сама...» : сьогодні – річниця кривавих подій у Києві на Майдані Незалежності / Є. Журавська // Волинь. – 2021. – 18 лют. – С. 2.

Загиблим захисникам України та учасникам Революції Гідності з Волині присвоїли почесні звання (посмертно) // Слава праці. – 2020. – 17–23 верес. – С. 2–3.

Зубчук К. Артем Запотоцький після кулі снайпера опинився в інвалідному візку, але заявляє: «Як і в 2013 році, я був би на Майдані» / К. Зубчук // Волинь. – 2020. – 20 лют. – С. 1, 4.

Кузьмук М. Пам'ять про Героїв Небесної Сотні кличе до боротьби. / М. Кузьмук // Вісті Ковельщини. – 2020. – 27 лют. – С. 2.

Куява Ж. Боротьба за гідність крізь спогади очевидця / Ж. Куява // Нар. слово. – 2020. – 19 листоп. – С. 1, 3.

Муха Н. Не забуваймо! Розповідаймо!: 20 лютого – День Героїв Небесної Сотні / Н. Муха // Нове життя. – 2022. – 17 лют. – С. 3.

Оліфір А. Подвиг, гідний вшанування / А. Оліфір // Колос. – 2022. – 24 лют. – С. 2.

Пам'яті Героїв Небесної Сотні // Яровиця. – 2019. – № 1/2. – С. 212–213.

Переходько Т. Вшанували пам'ять Небесної Сотні / Т. Переходько // Наш край. – 2021. – 25 лют. – С. 3

Прус І. Дух волі і почуття власної гідності – дороговкази його життя / І. Прус // Нар. слово. – 2021. – 25 листоп. – С. 4.

Романюк Н. Беркут сміявся і кидав гранати в намети з пальним / Н. Романюк // Вісник і К. – 2020. – 20 лют. – С. 10.

Романюк Н. Хотів кращого для всіх нас / Н. Романюк // Україна мол. – 2018. – 20 лют. – С. 8.

Слюсар Н. У свій останній бій лучанин Рустам Хамраєв пішов під звуки гімну України: Указом Президента йому присвоєно звання Героя України / Н. Слюсар // Вісник+К. – 2021. – 21 жовт. – С. 1, 7.

Терейковська С. «Так, я бандерівець, не москаль!» / С. Терейковська // Волинь. – 2022. – 16 лют. – С. 1, 6.

Сахнюк А. 12 лютого 60 років від дня народження В. Б. Хом'яка (1958–2014) – Героя України, Героя Небесної Сотні / А. Сахнюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 54–57.

Сушук О. 2 травня 60 років від дня народження Ю. В. Сидорчука (1961–2014) – Героя України, учасника Революції Гідності 2013–2014 рр, Героя Небесної Сотні / О. Сушук // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2021 рік / Упр. культури з питань релігій та національностей, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2020. – С. 87–90.

22 ЛИСТОПАДА

70 років від дня народження О. А. Дишко (1953) – українського художника-монументаліста

Олександр Артемович Дишко народився 22 листопада 1953 року в Луцьку. Із раннього шкільного віку виявив особливий хист до малювання. Навчаючись у середній школі, паралельно студіював основи образотворчого мистецтва в Луцькій художній школі (1963 – 1967) під керівництвом Сензюка П. К.

У 1974–1980 рр. навчався у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва на факультеті кераміки. Провідні педагоги з фаху: Іван Франк, Михайло Гладкий. Після завершення навчання Олександр Дишко разом із дружиною-однокурсницею Елеонорою Сабовою-Дишко отримав цільове направлення на роботу в м. Саранськ (Мордовія, Росія). Там у художньо-виробничих майстернях успішно виконував офіційні замовлення на твори станкового та монументального малярства, плакати, наполегливо працюючи творчо. У 1986 році молоде подружжя, не зважаючи на спокусливі пропозиції керівництва (оселитись у Ленінграді, вступити до Спілки художників Росії, тощо), приїздить до Луцька. Одразу ж Олександр Дишко влаштовується на роботу до Луцького художньо-виробничого комбінату, а незабаром – до художньо-виробничих майстерень Художнього фонду УРСР. Виконуючи численні виробничі замовлення, він розгортає активну творчу діяльність, бере участь у виставках: регіональних, республіканських закордонних. У 1989 році Олександр

Дишко вступає до Спілки художників УРСР. За достоту короткий час він здобуває визнання у шанувальників мистецтва, повагу колег, стає одним із найяскравіших мистців художнього середовища Луцька.

Із перших кроків на творчому шляху художник експериментує в царині багатьох жанрів малярства – пейзаж, портрет, оголена натура, баталія, побутові багатофігурні композиції... Однак твори, пов'язані з історією, поступово стають його своєрідним кредо, пристрасним захопленням, невичерпним джерелом натхнення, своєрідним науковим дослідженням. Сторінки вітчизняного середньовіччя, древні хроніки, літописні пам'ятки, а ще – призабуті дати, імена українських звитяжців, їхні фортеці, міста, перемоги та поразки, архітектурні лики їхніх столиць – Луцька, Хома, Володимира – все це і не тільки знаходить вельми оригінальне відображення у його творах. Ідея тяглості поколінь, містичний зв'язок минувшини та сьогодення звучить із площин об'ємних полотен, віртуозної авторської графіки, високопрофесійних оригінальних плакатів. Художник не ставить перед собою завдання детально переповідати певні факти історії. Його мета в іншому. Передати сам аромат давнини, хвилюючі емоційні барви вікопомних подій, їхній драматизм, пророчість для долі наступних поколінь. Художнику, дивним чином, наче вдається реконструювати час. Достеменно зображення артефактів, деталей старовинного вбрання своїх героїв, їхні зачіски, амулети, військове спорядження, предмети побуту і архітектурні краєвиди – все це у композиціях Олександра Дишка не просто викликає захоплення та подив, а подумки занурює глядача у часи проминулі, ніби спонукаючи відчувати себе свідком або співучасником цих сюжетів.

Творча спадщина Олександра Дишка надзвичайно багаточисельна. Його твори вражають технічною довершеністю та стилістичною вишуканістю. Створюючи свої об'ємні полотна, він використовує виражальну мову графічного малярства, поєднуючи її з прийомами сюрреалізму. Авторська графіка художника – це різні за розміром, а, часто-густо, величезні формати аркушів, що щерть заповнені багатофігурними композиціями, виконані кульковими ручками чорного кольору двох відтінків. Історичні сюжети Олександра Дишка сповнені алегорій, натяків, підтекстів, які небайдужий глядач прочитує неначе захоплюючи міфічну оповідь. Переконаливої правдивості творам додає введення до композиції фрагментів реальних краєвидів, деталей відомих архітектурних споруд, а також –візуальна правдивість у зображенні облич, динаміка людських постатей, величезна кількість артефактів, геральдичних знаків, тощо. Лінія як засіб вираження у Олександра Дишка – звивиста, динамічна, пульсуюча, неначе жива

плоть. Володіючи нею бездоганно, художник не просто передає матеріальні властивості, скажімо, цегли, старого дерева, металу, а й створює вражаюче видиво із об'єктів давнини, пейзажних мотивів, на тлі яких відбуваються облоги фортець, азартні бої, лицарські турніри, багатолюдні віче.

Починаючи із 1988 року, Олександр Дишко активно співпрацював із Тарасом Рабаном, архітектором (1958 – 2021), який тривалий час очолював історико-культурний заповідник «Старий Луцьк». Отримавши в особі цієї небайдужої людини справжнього однодумця, художник виконав за його сприяння низку важливих офіційних замовлень (станкове та монументальне малярство, плакати, оформлення книг) для установ Луцька: «Святий Миколай – патрон Луцька», серія полотен «Сторінки історії Волині», ряд робіт для Музею книги (історико-культурний заповідник «Старий Луцьк»); «Тисячолітня історія» (панно для кабінету мера Луцька); «Монастирська дорога» (монументальний розпис кафе по вулиці Лесі Українки у Луцьку). Для Музею історії Луцького братства художник створив масштабне полотно «Остання дорога Данила Братковського» та портрети луцьких братчиків.

За плідну працю й високі здобутки на ниві творчості Олександр Дишко у 2004 році був удостоєний почесної нагороди – обласної іменної премії імені Йова Кондзелевича. Важливим етапом його діяльності стала організація у 2007 році мистецького об'єднання «Куля», до якого увійшли художники історичного жанру. Це товариство на чолі із Олександром Дишком здійснило ряд важливих культурно-мистецьких проєктів, художніх виставок як в Україні, так і за її межами. Художній музей (відділ ВКМ) співпрацює із Олександром Дишком від 2015 року. В основному фонді музею зберігається низка подарованих художником творів, достоту об'ємний архівний фонд. У травні 2022 року в шести залах Художнього музею розгорнено грандіозний виставковий проєкт «Україна об'єднує світ: наша сила в нашій історії», домінантою якого є малярство, авторська графіка і плакати художника.

Зоя Навроцька

Література:

- Дишко О. Малярство, графіка. – Луцьк : ІНІЦІАЛ, 2006. – 32 с.
 Луцький замок у мистецькому просторі України : тем. ант. віршів XIX–XXI ст. / упоряд. канд. філол. наук М. М. Хмелюк, В. М. Кумановська. – Луцьк : Твердиня, 2012. – 88 с. + 44 с. : іл.
 Дишко О. «Замок у Луцьку» XIII ст., 1999 – див. іл.

Волинія.Terra : книга-фантазія, книга-спогад / ідея О. Дишко. – Луцьк : Куля, 2012. – 89 с.

Волинь – шляхами до Європи : [фотоальбом] / ред. Д. Головенко. – [Б. м.], 2008. – 254 с.

Луцьк 930 : каталог. – Луцьк : Ініціал, 2015. – 84 с. : кольор.іл.

Лучеськ. Вимір часу : альбом-каталог худож. виставок мист. об'єднання КУЛЯ / Мистецьке об'єднання Куля ; передм. З. Навроцька. – Луцьк : Ініціал, 2021. – 45 с. : іл.

Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. Вип. XII / відпов. за вип. П. Рудецький ; худ. О. Дишко. – Луцьк, 2016. – 504 с.

Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. Вип. XVI / відпов. за вип. П. Рудецький ; худ. О. Дишко. – Луцьк, 2020. – 372 с.

Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. Вип. XVII / відпов. за вип. П. Рудецький ; худ. О. Дишко. – Луцьк : Терези, 2021. – 358 с.

Більчук О. Луцьк. Культурна спадщина. Минуле і сучасне : мистецьке дослідження / О. Більчук. – Луцьк : Куля, 2016. – 81 с.

Дишко М. З історико-краєзнавчого нариса «Школа наша рідна...» / М. Дишко, О. Дишко, Ю. Василькова // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любешівщина в історії України і Волині : наук. зб. / упоряд. Г. Бондаренко – Луцьк, 2020. – Вип. 68. – С. 129–139.

Малімон Н. А. Чотири рази перечитав «Літопис Руський» : у Музеї волинської ікони представили графічні роботи Олександра Дишка, який ілюстрував факсимільне видання Холмського Євангелія XIII століття / Н. А. Малімон // День. – 2020. – 5 берез. – С. 12.

Несторук І. Луцьк живописний. Каталог / І. Несторук // Волинський музей: історія і сучасність : матеріали VI Всеукр. наук. конф., присвяч. 90-річчю Волин. краєзн. музею : наук. зб. – Луцьк, 2019. – Вип. 6. – С. 136–149.

Свереда Т. Віртуоз графіки. Геній свого часу / Т. Свереда // Луцьк. замок. – 2021. – 9 верес. – С. 12.

Солоненко М. Майстер, який подорожує у часі / М. Солоненко // Голос України. – 2020. – 14 берез. – С. 10.

Зінько Д. 22 листопада 60 років від дня народження О. А. Дишка (1948) – українського художника / Д. Зінько // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 151–153.

30 ЛИСТОПАДА

60 років від дня народження С. С. Бусел-Костюк (1963–2017) – волинської поетеси, журналістки, педагогині

Світлана Степанівна Костюк (дівоче прізвище Бусел) народилася в с. Кукли Маневицького району (з 2020 року – Камінь-Каширський район) Волинської області. Дівчинка навчалась у школі в рідному селі.

Світлана почала писати вірші ще в початкових класах, але нікому в цьому не зізнавалась. Ховала свої блокноти і щоденники. Перші твори були про Україну та красу природи, про шкільне кохання. Навчаючись у десятому класі, уже друкувала свої поезії в районній газеті під псевдонімом, а на випускному вперше прочитала свою поему.

Після школи, яку талановита дівчина закінчила із золотою медаллю, навчалась у Луцькому культурно-освітньому училищі за спеціальністю бібліотекар. Пізніше вона закінчила філологічний факультет Луцького державного педінституту імені Лесі Українки (тепер – ВНУ). Світлана займалася в обласній літературній студії «Гранослов» під керівництвом М. Пронька. Проживала в місті Нововолинську.

Світлана Степанівна працювала бібліотекарем, кореспондентом районної газети (у зоні ЧАЕС), викладачем української мови та літератури, директором школи у с. Будятичі Іваничівського району, викладачем Нововолинського ВПУ №1, а також займалась активною громадською діяльністю.

С. С. Бусел-Костюк була депутатом Іваничівської районної ради двох скликань, головою районної ГО «Спілка «Чорнобиль України».

Волинська поетеса є автором книг поезій «Спалахи душі» (1998), «Наодинці зі світом» (2012), «Маленьке диво» (для дітей, 2012), «Листи без конвертів» (2013), «Мереживо чудес» (для дітей, 2014), «Про що шепотіли листочки» (переклади польською, 2014), «Траєкторія самоспалення. Щоденникові записи у віршах»

(2015), «Barefoot to the sky» («Босоніж в небо», переклади англійською, США, Нью-Йорк, 2016), «Зцілення любов'ю» (Чернівці, «Букрек», 2016).

У житті Світлана Костюк була жінкою сильною, енергійною, про те в її поезії чимало болю і переживань. Чудовий майстер художнього слова, вона була чесна з собою і читачем. Тому з повним моральним правом говорила своїм читачам жорстку правду про них самих і про те, в якому суспільстві вони живуть. Поетичне слово Світлани Бусел-Костюк пророчче, наповнене філософською глибиною, високою духовністю. Воно збагачує читача інтелектуально, звеличує душу і серце благородними, шляхетними почуттями, чарує несканованою красою слова.

Волинська поетка друкувалася у колективних книгах «Перевесло», «Мамина криниця», «Апостол правди і науки», «Викрадення Європи», «Воїнам світла», «Осінь у камуфляжі», «Подяка Богу», «Скіфія -2014», « В століттях чатує Чернеча гора», «Натхнення», «Вінтаж», «Антологія сучасної української літератури», «Берегиня» та ін., у журналах «Дзвін», «Дивослово», «Золота Пектораль», «Буковинський журнал», «Світязь», «Склянка часу», «Ангелятко», «Світ дитини», «Педагогічний пошук», «Український вісник», у газеті «Літературна Україна» та в періодичних виданнях США, Італії, Польщі, Ізраїлю.

Твори С. Бусел-Костюк перекладені англійською, польською, російською, італійською, іспанською мовами. Вона була автором близько 50 пісень, написаних разом з композиторами О. Каліщук, О. Первовою-Рошкою, О. Охріменком, О. Пенюк-Водоніс.

Поетеса була учасником Міжнародного польсько-українського проекту «Школа в громаді, громада в школі» (2003–2004 рр.), Всеукраїнських поетичних фестивалів, форумів. Дипломант Міжнародного конкурсу «Зірка Полин».

Світлана Степанівна брала участь у Міжнародному конгресі «Література та мир» у Пакистані (2013), у Міжнародній конференції «Сестри по обидві сторони Збруча» (2014).

Події в Україні 2013–2014 років яскраво відобразились у віршах, що увійшли до книжки поезій Світлани Костюк «Траєкторія самоспалення». Поетеса вболіває за долю України, за її майбутнє. Чимало поезій присвячено Революції гідності, війні на Сході. У своїх творах поетеса захоплювалася простими людьми, тихими патріотами, які думали не про себе, а про те як змінити нас, життя, країну.

У своїй творчості вона багато розмірковує над тим, що ж лишає по собі людина. Як жити? Де відшукати те одвічне, що, збагативши

тебе особисто, залишитися у спадок твоєму народові, а відтак і людству? Своїми поезіями авторка стверджує, що тільки почуття любові гарантує вічну тривалість життя на землі.

Волинська поетеса С. С. Бусел-Костюк здобула перемогу у Міжнародному конкурсі до 200-річчя Т. Г. Шевченка «В століттях чатує Чернеча гора», у Всеукраїнських конкурсах ім. Леся Мартовича (2014), «Незламні українці», «Викрадення Європи», «Сто творів, які варто прочитати влітку», стала лауреатом першої Всеукраїнської літературної премії ім. Івана Низового.

Золоту сторінку творчості Світлани Костюк становить її духовний діалог з матінкою-природою. Її поезія напоєна любов'ю до всього, що живе під небом рідної України. Інтимна лірика поетеси зачаровує читача. Її вірші про кохання переносять в дивовижний світ високих почуттів – чистих і шляхетних.

У березні 2015 року С. С. Бусел-Костюк стала Членом Національної спілки письменників України.

У 2015 році в Неаполі (Італія) вона отримала премію Міжнародного літературного конкурсу «Між словом і вічністю», у якому взяли участь 452 учасника з різних країн. Головною умовою конкурсу був переклад віршів чотирма мовами: англійською, іспанською, італійською та французькою. Єдиною від України у п'ятірці переможців була Світлана Костюк. Це вперше за 16 років відзначили українку! Поетесу привітали экс-прем'єр Пакистану письменник Факхар Заман, Нобелівський лауреат із Китаю Мо Ян та інші. У 2016 році знову ж таки в Італії поетесу відзначено Міжнародною премією літературних критиків за малу прозу.

Оформленням усіх книг Світлани Степанівни займався її чоловік, художник Анатолій Олександрович Костюк. Він створив живописні образи до віршів дружини, а син здійснював комп'ютерний набір.

Відома мисткиня отримала орден «За гуманність та милосердя» від Всеукраїнської ГО «Спілка Чорнобиль», а також медаль «25 років незалежності України» (2016). Світлана готувала до друку нову збірку поезій «Я просто жінка», збірку літературних пародій на вірші відомих українських поетів, які писала під псевдонімом Параска Коливашаласка. Останні два роки свого життя поетеса боролася з важкою хворобою – раком легенів. Перенесла 5 хіміотерапій. Світлана Степанівна навіть під час боротьби за життя думала про те, щоб допомагати іншим. Дбала про хлопців з Волині, які верталися із зони АТО, підтримувала родини тих, чії діти загинули.

Поетеса їздила в Єрусалим. Привезла на Святу землю свою книжку – «Зцілення любов'ю». Вона щиро вірила у зцілення, вірила, що

зможе подолати життєві випробовування. Але, на жаль, хвороба не відступала. 6 січня 2017 року у Нововолинську Світлана Степанівна відійшла у вічність.

Поезія Світлани Бусел-Костюк заставляє нас замислюватись над справжніми цінностями людського життя.

Людмила Ланшина

Література:

Бусел-Костюк С. Спалахи душі : поезії / С. Бусел-Костюк. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 64 с.

Бусел-Костюк С. Колосочком тендітним ; Я спалюю себе сама щодня, щомить ; Я з роду Буслів, із поліщуків та ін. / С. Бусел-Костюк // Перевесло : антологія у 2-х т. – Луцьк, 2001. – Т. 1. – С. 55–57.

Бусел-Костюк С. Про Україну ; Люблю сосновий ліс ; Від долі утікала я та ін. / С. Бусел-Костюк // Мамина криниця : поет. альм. № 1. – Нововолинськ, 2011. – С 15–23.

Бусел-Костюк С. Невеселі роздуми ; Лист на кладовище ; Синові та ін. / С. Бусел-Костюк // Мамина криниця : поет. альм. № 2. – Нововолинськ, 2014. – С. 10–21.

Костюк С. С. Листи без конвертів : поезії / С. С. Костюк. – Луцьк : Твердиня, 2013. – 110 с.

Костюк С. Мереживо чудес : вірші для діт. дошк. і мол. шк. віку / С. Костюк ; худож. А. Костюк. – Чернівці : Букрек, 2015. – 26 с.

Костюк С. Наодинці зі світом : поезії різних років / С. Костюк. – Луцьк : Надстир'я, 2012. – 140 с.

Костюк С. Траєкторія самоспалення : щоденникові записки у віршах / С. Костюк ; авт. передм. Д. Дроздовський. – Чернівці : Букрек, 2015. – 142 с.

Костюк С. Зцілення любов'ю / С. Костюк // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письменників України. – Луцьк, 2015. – № 5/20. – С. 100–108.

Костюк С. «Пір'інку з крилець янгола зніму» : вірші / С. Костюк // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письменників України / ред.-упоряд. О. Л. Ляснюк. – Луцьк, 2017. – Ч. 22. – С. 24–30.

Костюк С. Ця зима : вірш / С. Костюк // Небесна сотня : антол. майданівських віршів / упоряд., передм. Л. О. Воронюк. – Чернівці, 2014. – С. 157.

Костюк С. «Засмучена Марія на іконці...» / С. Костюк // Волинь. – 2017. – 17 січ. – С. 10.

Костюк С. Поезії / С. Костюк // Укр. мова і л-ра в шк. – 2018. – № 1. – С. 58–60.

Босоніж пішла у небо (до 55-річчя від дня народж. С. С. Бусел-Костюк – укр. поетеси, педагога, громадського діяча) : метод.-бібліогр. матеріали / Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; упоряд.: О. О. Кушнерик, Ю. В. Ціхоцька ; ред. Л. А. Стасюк. – Луцьк : б. в., 2018. – 20 с.

Босоніж у небо пішла Світлана Костюк : письменниці не стало на Різдво // Колос. – 2017. – 12 січ. – С. 4.

Бубнюк А. «Летить мій ангел до села і гірко плаче» / А. Бубнюк // Нова доба. – 2017. – 25 лют. – С. 5.

Вікно рубрики: «Любіть життя і людей» // Волинь-нова. – 2016. – 16 черв. – С. 2.

Дроздовський Д. «Зрештою все це дорога ... дорога до Бога...» : 15 лютого виповниться 40 днів, як пішла із життя поетка Світлана Костюк / Д. Дроздовський // День. – 2017. – 15 лют. – С. 6.

Дроздовський Д. «Я залишилась для вас тихим світлом чи світлою загадкою» / Д. Дроздовський // Укр. літ. газ. – 2017. – 10 лют. – С. 14–15.

І летять мої вірші, летять до людей, наче квіти (поезія Світлани Костюк (Бусел) // Нова доба. – 2018. – 6 січ. – С. 8.

Лісова А. Її душа босоніж у небо пішла – шукати Бога / А. Лісова // Волинь-нова. – 2017. – 12 січ. – С. 1, 2.

Лісова А. «О Боже мій, а я ще й не жила, А я ж лише «зализувала» крила...» / А. Лісова // Волинь. – 2019. – 10 січ. – С. 13.

Савчук В. «Я залишусь для вас тихим світлом чи світлою загадкою, у тайнописі серця – акорди надривно сумні» / В. Савчук // Місто вечірнє. – 2017. – 12 січ. – С. 4.

Холодна О. «А я ще й не жила» : пішла із життя волинська поетеса Світлана Костюк / О. Холодна // Сім'я і дім. – 2017. – 12 січ. – С. 13.

Ярмолюк М. Хай сниться планеті надія – голубкою миру / М. Ярмолюк // Волинь-нова. – 2017. – 17 січ. – С. 10.

Мазурук В. 30 листопада 55 років від дня народження С. С. Бусел-Костюк (1963–2017) – української поетеси, педагога, громадського діяча / В. Мазурук // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 239–242.

ГРУДЕНЬ

6 ГРУДНЯ

**75 років від дня народження Л.Ф. Зеленової (1948) –
актриси Волинського академічного українського
музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка,
заслуженої артистки України**

Лариса Федосіївна Зеленова народилася в м. Луцьку 6 грудня 1948 року в сім'ї службовця. В 1968 році, по закінченню Луцького музичного училища по класу бандури, брала активну участь у виставах народного драматичного театру Луцького міського будинку культури, під керівництвом народного артиста України, талановитого актора та чудового педагога Анатолія Івановича Юницького.

Заочно закінчила Московський інститут театрального мистецтва ім. А. Луначарського за фахом акторське мистецтво, одержавши спеціальність – актриса драми та кіно (1986–1990 рр.).

Свою професійну сценічну діяльність Лариса Зеленова у Волинському українському музично-драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка розпочинає у 1968 році. Першою великою роботою стала роль Харитини у «Наймичці» І. Карпенка-Карого, яка відкрила усі грані її таланту драматичної актриси.

У подальшому, вокальні та пластичні дані актриси дали їй можливість розкритися в найрізноманітніших роботах, від ліричних героїнь до багатограних та гострохарактерних ролей. За сорок років сценічної діяльності Лариса Зеленова зіграла близько 150 ролей, серед яких: Олена («Конотопська відьма» Б. Жолдака за повістю Г. Квітки-Основ'яненка, муз. І. Поклада); Ельза («Жахливе дівчисько» Г. Фере, муз. О. Фельцмана; Сона («Ханума» А. Цагарелі); Оксана («Бояриня»); Мавка («Лісова пісня» Лесі Українки); Сеньйора Лючія («Неаполь – місто попелюшок» Н. Ковалик; Олена («У.Б.Н.»); Уляна («Прости і помилуй...» М. Кузьо); Коринкіна («Без вини винні» О. Островського); Терпелиха («Наталка-Полтавка» І. Котляревського; Господиня («Дуже проста історія» М. Ладо) та інші.

Виконання ролі Оксани в п'єсі «Бояриня» в 1991 р. одержало високу оцінку видатної поетеси Ліни Костенко.

Також актриса була нагороджена дипломом 3-го ступеня Міністерства культури України в 1978 р. У 1985 році за роль Зінки в «Іркутській історії» О. Арбузова відзначена грамотою Президії Верховної Ради України та грамотою Верховної Ради України за

успіхи в розвитку театрального мистецтва та активну участь у громадському житті.

За великий особистий внесок у розвиток українського театрального мистецтва та високу виконавську майстерність Указом Президента України від 12 липня 1993 року Ларисі Феодосіївні Зеленовій присвоєно почесне звання «Заслужена артистка України».

Лариса Зеленова відзначається великою відданістю театральній справі, надзвичайною працездатністю та постійним творчим пошуком аби глядач щоразу зміг побачити усі грані сценічного героя.

Валентина Машлай

Література:

Зеленова Лариса Феодосіївна : заслужена артистка України // Слава і гордість культури України. Випускники Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Ф. Стравінського 1952–1997 рр. / автор проекту, збирач матеріалів А. П. Антонюк. – Луцьк, 2017. – С. 81–83.

Зубчук К. Коханню хлопця з оркестрової ями і дівчини зі сцени – вже 50! : їхні долі поєднав театр / К. Зубчук // Волинь. – 2020. – 17 верес. – С. 8–9.

* * *

Дубень О. 6 грудня 70 років від дня народження Л. Ф. Зеленової (1948) – актриси Волинського академічного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, заслуженої артистки України / О. Дубень // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 247–249.

8 ГРУДНЯ

55 років від дня народження І. М. Пасюка (1968–2019) – історика, краєзнавця, завідувача Волинського регіонального музею українського війська та військової техніки (2011–2019)

Ігор Миколайович Пасюк народився 8 грудня 1968 р. в смт Голуби Ковельського району Волинської області у сім'ї службовців. З 1986 р. після закінчення середньої школи № 1 у м. Луцьку навчався на історичному факультеті Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки (нині – Волинський національний університет

імені Лесі Українки). У 1987–1989 рр. проходив строкову службу в армії. У 1993 р. здобув вищу освіту за спеціальністю «вчитель історії і правознавства». Пізніше навчався в аспірантурі.

У 1992–1994 роках працював директором недільної школи при навчально-методичному Центрі профспілок Волинської області. Згодом займав посади консультанта по зовнішньоекономічних зв'язках на підприємствах області.

З 2007 р. Ігор Пасюк був засновником та головою правління Волинської обласної пошуково-дослідницької правозахисної історико-просвітницької громадської організації «Сумління». За його ініціативою було проведено впорядкування та перепоховання загиблих воїнів у м. Ківерці, с. Мощена Ковельського району, с. Мовчанів Володимир-Волинського району Волинської області та ін. Також були встановлені пам'ятні знаки загиблим у с. Ромашківка, с. Навіз, смт Рожище, с. Холопичі, с. Топільне та пам'ятник краєзнавцю М. Теодоровичу.

З 2008 р. – член Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, входив до складу її правління.

З 2011 р. Пасюк Ігор Миколайович призначений завідувачем філії Національного військово-історичного музею України – Волинського регіонального музею українського війська та військової техніки. Його діяльність була спрямована на пошук та дослідження військово-історичних пам'яток. Працював над виставками, організовував конференції, круглі столи, дбав про поповнення фондів музею та військово-патріотичне виховання відвідувачів. Брав участь у телепередачах і виступав на радіо. Член Громадської ради при Волинській обласній державній адміністрації з питань національної безпеки, оборони, цивільного контролю за діяльністю правоохоронних органів та протидії корупції і член обласної територіальної оборони при Волинському обласному військовому комісаріаті.

Коло наукових інтересів Пасюка І. М. охоплювало військову історію Волині, події Першої та Другої світових воєн, грошовий обіг, краєзнавство та ін. Автор книг «Брусиловський прорив на Волині», «Голоби» (у співавторстві з В. П. Марчук), «Фалеристика II Речі Посполитої», «Грошовий обіг на Волині з найдавніших часів до нашого часу», «Золоті зірки Волині» (у співавторстві з С. П. Яровенком), «Воєнна історія Волині» у 3-х томах (у співавторстві з О. Й. Дем'янюком, С. П. Яровенком). Його науковий доробок складають близько 120 статей у фахових виданнях та матеріалах конференцій. Був упорядником репринтних видань серії «Старожитності Волині»: «Теодорович М. І. Волинь в описі міст, містечок і селищ в цер-

ковно-історичному, географічному, етнографічному, археологічному і ін. відношеннях. Історико-статистичний опис церков і приходів Волинської єпархії. Т. 5. Ковельський повіт», «Теодорович М. І. Місто Володимир Волинської губернії в зв'язку з історією Волинської єпархії: іст. опис», «Теодорович М. І. Святкування 900-річного ювілею Волинської Єпархії (10, 11 і 12 травня 1892 року): [іст. опис]», «Карашевич П. І. Нарис історії православної церкви на Волині».

За свою працю нагороджений орденом «Почаївської ікони Божої матері», відзнакою «За збереження історії», грамотами та подяками Міністерства оборони України, Волинського обласного військового комісаріату, Луцької міської ради, Волинської обласної державної адміністрації, Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, Національного військово-історичного музею, відзнаками громадських організацій України. За вагомий внесок у дослідження, вивчення і популяризацію історії свого краю та публікацію багатотомного видання «Воєнна історія Волині» Ігор Миколайович Пасюк у 2017 р. став Лауреатом премії імені О. Цинкаловського.

26 листопада 2019 р. Ігор Миколайович Пасюк помер внаслідок важкої хвороби. Похований на кладовищі в селі Гараджа.

**Аліна Карпюк,
Василь Карпюк**

Література:

Пасюк І. М. Воєнні дії на Волині 1916–1918 рр. в спогадах Маннергейма та його сучасників / І. М. Пасюк. – Луцьк : Волин. старожитності, 2011. – 76 с.

Пасюк І. М. Голоби : іст.-краєзн. нарис / І. М. Пасюк, В. П. Марчук. – Луцьк, 2007. – 133 с.

Пасюк І. М. Грошовий обіг на Волині з найдавніших часів до нашого часу / І. М. Пасюк. – Луцьк : Твердиня, 2008. – 140 с.

Пасюк І. М. Золоті зірки Волині / І. М. Пасюк. – Луцьк : Волин. старожитності, 2014. – 252 с.

Пасюк І. Випуск волинських гривень та карбування монет Любартом та Віговтом у Луцьку / І. Пасюк // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. XIII. – С. 79–87.

Пасюк І. Війни Ізяслава Мстиславовича та Юрія Долгорукого за Волинські землі / І. Пасюк // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. – Луцьк, 2009. – Вип. V. – С. 268–271.

Пасюк І. Військо Речі Посполитої XVI–XVIII ст. / І. Пасюк // Хроніки Ладомерії : матеріали IV Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф

Пасюк // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2018. – Вип. 9. – С. 242–248.

Пасюк І. Іконографічні зображення на нумізматичних пам'ятках / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Християнство в історії і культурі Володимир-Волинського та Волині : матеріал XLVII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1025-й річниці Хрещення Київської Русі та першої писемної згадки про м. Володимир-Волинський : наук. зб. – Луцьк, 2013. – С. 137–142.

Пасюк І. Кавалери Ордена Олександра Невського на Волині : (за матеріалами Волинського регіонального музею українського війська та військової техніки) / І. Пасюк // Волинський музейний вісник : наук. зб. – Луцьк, 2012. – Вип. 3. – С. 127–132.

Пасюк І. Митно-торговельна справа на Волині XIV – XVII ст. / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII Всеукр. іст.-краєзн. наук.-практ. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 253–261.

Пасюк І. Міста Волині як складова частина торгівельних шляхів / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII Всеукр. іст.-краєзн. наук.-практ. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 261–265.

Пасюк І. Невідомий слід вікінгів на Волині / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XXIX Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 490-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права : зб. наук. пр. – Луцьк, 2008. – С. 319–320.

Пасюк І. М. Обіг срібних та золотих монет на Волині в XIV – XVI ст. / І. М. Пасюк // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – № 22 : Історичні науки. – С. 229–233.

Пасюк І. Освіта в Голобах в 1920–1939 рр. / І. Пасюк // Розвиток освіти на Волині: історія і сучасність : (до 100-річчя заснування Ковельської гімназії) : матеріали наук.-пед. іст.-краєзн. конф. – Луцьк-Ковель, 2006. – С. 160–161.

Пасюк І. Особливості становлення грошового ринку Волині в 14–15 ст. / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Луцька міська громада: історія, традиції, люди : матеріали XXVI Волин. обл. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 510-й річниці надання м. Луцьку Магдебурзького права і 390-й річниці створення Луцького православного братства : наук. зб. – Луцьк, 2007. – Вип. 26. – С. 58–61.

Пасюк І. Полягли в снігах Суомі / І. Пасюк // Хроніки Ладоме-

рії : матеріали І Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 15-й річниці створення Державного історико-культурного заповідника «Стародавній Володимир» : наук. зб. – Тернопіль, 2016. – С. 230–232.

Пасюк І. Рецензія на науково-популярне видання: Кравець А. І., Гуляницький В. С. «Волинськими стежками людських доль» / І. Пасюк // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2017. – Ч. 17. – С. 72.

Пасюк І. Родина Байковських / І. Пасюк // Старий Луцьк : наук.-інф. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. XIII. – С. 385–388.

Пасюк І. Розвиток грошового ринку Волині XVI–XVIII ст. / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край. – Луцьк, 2008. – Вип. 27. – С. 244–251.

Пасюк І. Самозбереження православ'я у Речі Посполитій за працями А. В. Карташова. Роль братств у боротьбі з унією / І. Пасюк // Історія та сучасність Православ'я на Волині : матеріали III наук.-практ. конф. – Луцьк, 2013. – С. 85–87.

Пасюк І. Срібна панагія як джерело історичного дослідження / І. Пасюк // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XXIV Міжнар. наук. конф., присвяч. 25-річчю Музею волинської ікони : наук. зб. – Луцьк, 2018. – Вип. 25. – С. 342–343.

Пасюк І. Сторінки історії російської авіації на Волині у першу світову війну / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Локачинський район і Затурці в історії України та Волині : матеріали XLVI Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України та 510-й річниці першої писемної згадки про Затурці – малу батьківщину В'ячеслава Липинського : наук. зб. – Луцьк, 2013. – Вип. 46. – С. 181–188.

Пасюк І. Театр воєнних дій на Волині у VI–XII ст. / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії краю: матеріали XXX Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – Вип. 30. – С. 23–26.

Пасюк І. Топаз – краса волинської землі / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток краєзнавства і краєзнавчої освіти : матеріали 66–67 Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 30-річчю від часу створення Волин. обл. орг. Національної спілки краєзнавців України : наук. зб. – Луцьк, 2019. – Вип. 66–67. – С. 305–311.

Пасюк І. Українські національні військові формування на Волині 1918 р / І. Пасюк // Волинь у роки Української революції 1917–1921 рр. : зб. наук. пр. – Луцьк, 2019. – С. 148–160.

Пасюк І. Формування грошового обігу на Волині в I–XIII ст. /

І. Пасюк // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль в історії України та Волині.* – Луцьк, 2007. – Вип. 25. – С. 26–30.

Пасюк І. Церкви Волинських полків / І. Пасюк // *Історія та сучасність Православ'я на Волині : матеріали II наук.-практ. конф.* – Луцьк, 2012. – С. 43–46.

Пасюк І. М. Генерал-хорунжий Армії УНР Олекса Алмазов – учасник боротьби за незалежність України / І. М. Пасюк // *Яровиця.* – 2015. – № 3/4. – С. 92–94.

Пасюк І. М. Джевецький Стефан Казимирович – вчений, винахідник, конструктор у галузі кораблебудування, авіації, морської техніки / І. М. Пасюк // *Яровиця.* – 2015. – № 3/4. – С. 89–92.

Пасюк І. М. Історія укріплень Волинської губернії часів Російської імперії та II Речі Посполитої (з кінця XVIII століття до 1939 року) / І. М. Пасюк // *Яровиця.* – 2015. – № 1/2. – С. 103–109.

Пасюк І. Монетарна система Волині в період формування грошового господарства в часи Давньоруської держави / І. Пасюк // *Краєзнавство.* – 2015. – № 3/4. – С. 75–80.

* * *

Булавін О. Участь волинян у спільній боротьбі проти фашизму під час громадянської війни в Іспанії 1936–1939рр. / О. Булавін, І. Пасюк // *Українське державотворення: проблеми і сучасність : зб. наук. пр., присвяч. століттю подій Української революції (1917–1921 рр.)* / ред.: Г. В. Бондаренко, О. Й. Дем'янюк. – Луцьк, 2019. – Вип. XV. – С. 49–55.

Іовлев В. Д. Ракетні війська стратегічного призначення на Волині / В. Д. Іовлев ; ред.: І. М. Пасюк, С. М. Дячук. – Луцьк, 2019. – 364 с.

Колесник В. П. Особливості розвитку торговельних шляхів на Волині в XIV–XVIII століть / В. П. Колесник, І. М. Пасюк // *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки.* – Луцьк, 2010. – № 26 : Міжнародні відносини. – С. 134–139.

Колесник В. П. Розвиток торговельно-економічних відносин на Волині в XIV–XVIII ст. / В. П. Колесник, І. М. Пасюк // *Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки* / ред. В. К. Баран. – Луцьк, 2010. – Вип. 3. – С. 10–20.

* * *

Краєзнавство: науковий журнал 1927–2017 : системат. покажч. змісту / ред. О. П. Реєнт ; упоряд. О. Михайлова. – Київ, 2019. – 396 с.

Про І. М. Пасюка – с. 98, 111.

Толстов А. Дослідник воєнної історії Волині. Бібліографія Ігоря Пасюка / А. Толстов, І. Цимбалюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 27-й річниці незалежності України, 100-й річниці Української революції та 500-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права : наук. зб. – Ковель, 2018. – С. 574–584.

Солоненко М. Підписали угоди з польським музеєм / М. Солоненко // Голос України – 2019. – 16 лип. – С. 8.

10 ГРУДНЯ

100 років від дня народження К. М. Якубека (1923–2008) – заслуженого художника України

Карел Якубек – талановитий митець, одна із найбільш значущих особистостей мистецького життя Волині другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Фахівець у найкращому розумінні цього слова, інтелектуал, людина високої культури він відіграв важливу роль у становленні художнього життя Луцька.

Карел Михайлович Якубек народився 10 грудня 1923 року в Ужгороді. Позашлюбний син фахового інженера-будівельника, вихованця Віденської академії та простої жінки, яка певний час працювала в домі Якубеків, він зростав під опікою батька, однак ніколи не поривав своїх контактів із рідною матір'ю. Міхал Якубек мріяв про велике майбутнє сина, який з раннього віку виявив особливий хист до малювання. Саме батько заохочував та сприяв творчим починанням сина. Не шкодуючи коштів, фінансував пізнавальні подорожі до Відня, Праги, Будапешта, мандрівки кращими музеями Європи, а також студіювання живопису в провідних художників того часу. Великою духовною драмою для Карела Якубека була смерть батька, репресованого і розстріляного у застінках НКВС опісля окупації радянськими військами Ужгорода.

Великі успіхи у студіюванні основ образотворчого мистецтва додавали наснаги початківцю Карелу Якубеку, спонукаючи його здобувати все нові і нові вершини. Після приватних уроків у Михайла Розенберга на початку 1940-х років він вступає до Будапештської академії мистецтв. Однак вже на перших курсах навчання усвідомлює, що його рівень підготовки значно перевищує вимоги академічної програми. Отож, прислухавшись до слів Іштвана Сйоньї – вже знаного тоді мистця, він від'їжджає до румунського містечка Бая-Маре

і вступає до Вільної академії мистецтв. Цей вельми специфічний навчальний заклад славився у той час своєю прогресивністю. Довкола нього гуртувалося багато відомих європейських мистців. Сюди прагнули потрапити молоді таланти, адже отримуючи професійний вишкіл, студенти не тільки слухали курс лекцій, а й отримували унікальне гуманітарне виховання, часто-густо вони ставали свідками цікавих дискусій, обговорень проблем сучасного малярства, суперечок про природу мистецтва, його роль у суспільстві тощо. Перебуваючи в Бая-Маре (1940-і рр.), Карел Якубек опанував багато фахових секретів станкового малярства, засвоїв головні принципи стилістичної методи, на яких базувався вишкіл. У 1944 році переривається навчання Карела Якубека. Його демобілізують у робітничий батальйон. Певний час він перебуває в Німеччині. Стає свідком страшного бомбардування Дрездена. Потім потрапляє в полон. Опиняється в Парижі. Перемога над фашизмом застає його тут, в столиці мистецтв. Однак у грудні 1945-го турбота про матір спонукає повернутися до Ужгорода.

У повоєнні роки разом із близькими людьми Карел Якубек поступово пристосовується до нових порядків. Необхідність отримання офіційних документів про освіту спонукала його вступити у 1946 році на останній курс новоствореного Ужгородського художнього училища, в якому викладали Е. Ерделі, Й. Бокшай, О. Грабовський. Носій блискучих традицій Баямарської школи, Карел Якубек вже тоді був для цих знаних мистців радше колегою, аніж студентом. Закінчивши в 1946 році училище, художник влаштовується на роботу в ужгородський Художній фонд УРСР. Бере активну участь в мистецькому житті Закарпаття. У 1960 році він вступає до Спілки художників УРСР.

У 1964 році разом із дружиною Євою Ібрагімівною Єрохіною Карел Якубек прибуває до Луцька. Тут йому та колезі по ужгородському Художньому фонду Григорію Чорнокнижному керівництво Спілки художників УРСР доручило зорганізувати Волинську секцію СХУ. В 1964–1968 роках Карел Якубек очолює цю організацію, суміщаючи роботу із обов'язками головного художника Луцька. В цій справі йому прислуговується власний мистецький досвід. У Луцьку він намагається запровадити окремі традиції Баямарської школи. Жвава виставкова діяльність, професійні обговорення творів, суворі кваліфікаційні вимоги художньої ради, запровадження традиції відчинених дверей творчих майстерень (не рідше одного разу в місяць), обов'язкове вдосконалення професійної майстерності під час вечірніх студій – ці та інші ініціативи Карела Якубека позитивно вплинули тоді на художній клімат міста.

Творчий запал і натхненність притаманні всьому, що створив Карел Якубек. Виконавча манера художника – смілива і дивовижно розкута, хоча по-реалістичному виважена й організована водночас. Кожна деталь композиції, якою б спонтанною вона не виглядала, напрочуд осмислена, знайдена як єдино вірний крок. Це мистецтво споріднене із майстерністю найвищого рівня, коли ремесло, сама кухня художника приховані від глядача за ілюзією невимушеності, вражаючим артистизмом праці. Форму ліплять удари легких, неймовірно точних мазків. Інколи пензель не просто пише, а неначе витанцювує своєрідну фугу або запальне стокато на полотні. Темперамент, азарт, наснага – в основі творчої практики Карела Якубека. Його полотна неначе дихають, пульсують, миготять кольорами. Січневий сніг сліпуче іскриться аж до болю в очах. По-справжньому відчутна вологість повітря опісля весняної грози. Пелюстки маків, ромашок, ірисів буквально вибухають барвами літнього дня. Так чуттєво, просто і легко писали в той час Ерделі, Бокшай, Глущенко, Шишко. І все ж, аналізуючи доробок художника від Баямарської школи до Луцька, не можна не зауважити, яких зламів зазнала вимріяна ним ще на початку 1940-х років модель мистецтва. Карелу Якубеку, як і багатьом його сучасникам, довелось балансувати поміж естетичними ідеалами вільної творчості й стилістичними догмами тоталітарного соцреалізму. Спадщина художника сьогодні – це сотні одиниць станкового малярства, авторська графіка, ескізи, фотоматеріали. Все загалом – значний внесок до скарбниці вітчизняної культури, художнє відображення складної, суперечливої доби ХХ століття.

У 1998 році Карелу Якубеку присвоєно почесне звання «Заслужений художник України». У 2004-му він став лауреатом Волинської обласної мистецької премії імені Йова Кондзелевича. Значною подією у житті художника стала виставка «Луцьк у барвах натхнення», що відбулась 2005 року в Художньому музеї, відділі Волинського краєзнавчого музею. Вона додала художнику, достоту літній людині зі слабким здоров'ям, нових імпульсів у творчості, пробудила новий спалах інтересу до його мистецтва у сучасників: як фахівців, так і в середовищі любителів малярства. Ще одним успіхом стала поява альбому про творчий доробок Карела Якубека із науковою статтею львівського мистецтвознавця Олега Сидора (2006 р). Ці факти в біографії мистця не тільки додали наснаги, сили жити й працювати, а й означились активізацією його виставкової діяльності. Так протягом року персональні виставки Карела Якубека відбулися з великим успіхом в Ужгороді (на батьківщині художника), а також – у Львові, Києві, Луцьку. В цей час художник переживав велике емоційне піднесення.

Управлінням культури Волинської обласної державної адміністрації його кандидатуру було подано на здобуття почесного звання «Народний художник України». Однак дочекатися цього йому не судилося – 18 грудня 2008 року Карел Михайлович Якубек залишив цей світ. Розпорядником його творчої спадщини став колекціонер і добрий товариш художника Олег Володимирович Гаврилюк, який передав значну частину архівів мистця, окремі твори авторської графіки та малярства до Волинського краєзнавчого музею і нині продовжує справу популяризації творчості художника в Україні. На день пам'яті про Карела Якубека у Художньому музеї м. Луцька була розгорнута об'ємна виставка його творів «Творчість як зміст життя» (2009 р.).

Зоя Навроцька

Література:

Про відзначення державними нагородами України з нагоди 10-ї річниці Конституції України : Указ Президента України від 26 черв. 2006 р. № 578/ 2006 // Уряд. кур'єр. – 2006. – 4 лип. – С. 11–12.

Орден «За заслуги II ступеня» відзначено художника-живописця К. Якубека.

* * *

Якубек К. Твори. Живопис : каталог персонал. виставки / К. Якубек ; авт.-упоряд. О. Сидор. – [Б. м.], 2003. – 15 с.

Якубек К. Твори з приватних збірок та музеїв : альбом-каталог / К. Якубек ; авт.-упоряд. О. Сидор. – Київ : Оранта, 2006. – 158 с.

* * *

Музей сучасного українського мистецтва Корсаків : [альбом] / авт. тексту В. Корсак, Л. Корсак, З. Навроцька та ін. ; фото О. Більчук ; пер. англ. Ю. Квятковський. – Луцьк, 2018. – 262 с.

Про Карела Якубека – с. 263.

Якубюк А. М. Натюрморт. Історія. Теорія. Практика : навч. посіб. / А. М. Якубюк ; М-во освіти і науки України, Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Вежа, 2009. – 212 с.

Про Карела Якубека – с. 79, 168.

Левицька Т. Твори закарпатських митців у зібранні Волинського краєзнавчого музею / Т. Левицька // Волинський музейний вісник : наук. зб. / упоряд. А. Силук. – Луцьк, 2014. – Вип. 6. – С. 239–241.

Несторук І. Луцьк живописний. Каталог / І. Несторук // Волинський музей: історія і сучасність : матеріали VI Всеукр. наук. конф.,

присвяч. 90-річчю Волин. краєзн. музею : наук. зб. – Луцьк, 2019. – Вип. 6. – С. 136–149.

Устимчук Р. Загадка Карела Якубека / Р. Устимчук // Волин. газ. – 2013. – 5 верес. – С.13.

* * *

Навроцька З. 10 грудня 90 років від дня народження К. М. Якубека (1923–2008) – українського художника / З. Навроцька // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2012. – С. 156–159.

14 ГРУДНЯ

**75 років від дня народження А. І. Романюка (1948–2022) –
актора Волинського академічного українського
музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка,
народного артиста України**

Народився Анатолій Іванович Романюк 14 грудня 1948 року в селі Смордва Млинівського району Рівненської області. У 1962 році сім'я Романюків переїхала у Дубно Рівненської області. Там Анатолій Іванович продовжив навчання у місцевій школі, а згодом і виконав першу свою акторську роль – малого Тараса Шевченка у виставі за мотивами книги Оксани Іваненко «Тарасові шляхи». Ініціаторкою зіграти таку немаленьку роль у місцевому драматичному театрі виявилась мама Анатолія – Віра Тихонівна, вчителька української мови та літератури. У дитинстві він мріяв стати пілотом, спостерігаючи за військовим аеродромом у рідному селі. Пізніше молодий актор згадував: «Театр починається з вішалки, а в мене він ще з часів дитинства. Десь підсвідомо у мене була любов до сцени». У Дубнівській середній школі було організовано театральний гурток, де грали дитячі постановки та вистави для більш дорослої аудиторії. Після закінчення школи Анатолій Романюк вступив до Рівненського інституту інженерів водного господарства на будівельний факультет, провчившись до 3 курсу. У 1970 році став студентом Київського державного інституту театрального мистецтва імені Карпенка-Карого, спеціальність – актор драматичного театру та кіно. «Професійний театр зародився у мені після інституту» – казав дипломований актор Анатолій Романюк, працюючи у Рівненському обласному академічному українсько-

му музично-драматичному театрі з 1974 по 1989 рік. Зіграв понад сімдесят ролей, серед яких найбільш важливі роботи: Карпо – «Лимарівна» Панаса Мирного, Гуска – «Отак загинув Гуска» Миколи Куліша, Нечипір – «Пошились у дурні» Марка Кропивницького.

П'ять років свого життя актор присвятив творчій реалізації у Кіровоградському облмуздрамтеатрі імені Марка Кропивницького. Зіграв не один десяток ролей та найбільш популярними були: Цокуль – «Наймичка» І. Карпенка-Карого, Хома – «Ой, не ходи, Грицю..» М. Старицького, Сташинський – «Гріх» В. Винниченка.

У 1989 році Анатолію Івановичу Романюку присвоєно почесне звання «Заслужений артист Української РСР».

З 1994 року Анатолій Романюк обрав для продовження свого творчого шляху Волинський академічний обласний український музично-драматичний театр імені Т. Г. Шевченка. На волинській сцені зіграно актором багато ролей, були улюблені, особливі та найголовніше – ширі. «Кожна роль – це життя, у яке необхідно спочатку повірити, прожити, нажити... Коли ти відчуваєш, що роль тобі вдалася, що ти вклав туди душу, зумів прожити життя певного героя – це нехай невеличка, але перемога. Кожна вдало зіграна роль – перемога. А професіоналізм з'являється поступово, коли починаєш служити в театрі» – ділився своїм успіхом Анатолій Іванович.

2008 року за високий професіоналізм указом Президента України Анатолію Романюку присвоєно звання «Народний артист України». Скарбниця зіграних актором ролей сягає сотні головних та майже 250 епізодичних. Це – герої з творів як українських так і зарубіжних класиків. Для волинян особливою стала роль Якова у п'єсі, написаній за мотивами відомого роману «Століття Якова» українського прозаїка Володимира Лиса.

Анатолій Іванович спробував себе у викладацькій роботі, випустивши не один курс юних акторів. Частина молоді, яка зараз працює у театрі – випускники метра театральної справи. Студенти, що навчалися у Волинському фаховому коледжі культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського проходили вишкіл за дисциплінами «Майстерність актора» «Сценічна мова», «Танці», «Вокал», «Пластика». Та найголовніше актор учив любити свою професію: «Закон нашої професії такий: ти змушений пересилити себе перебороти примусити себе полюбити роль. Коли цього не буде, ми не будемо професіоналами. Коли людина втомлюється грати певну роль, нехай краще іде з театру».

Відійшов у вічність народний артист України Анатолій Іванович Романюк 2 січня 2022 року від важкої хвороби. Залишився у пам'яті

коллеґ, студентів, любителів театру справжнім метром українського театрального мистецтва.

Марія Філонюк

Література:

Свереда Т. Для актора головне – любити свою роль / Т. Свереда // Луцьк. замок. – 2017. – 23 берез. – С. 7.

Дубень О. 25 грудня 70 років від дня народження А. І. Романюка (1948) – актора Волинського академічного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка, народного артиста України / О. Дубень // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 252–254.

25 ГРУДНЯ

**175 років від дня народження О. І. Левицького (1848–1922)
українського історика, археографа, етнографа, письменника,
співзасновника Української Академії наук**

У 1889 р. у «Київській старовині» історик і дослідник старовини Орест Левицький опублікував один із найяскравіших зразків української поезії XVI ст. – сатиричний вірш волинського шляхтича Яна Жоравницького та його дружини Олени Коптівни. Чи не кожен краєзнавець та історик знайомий із сюжетом цього пасквіля, який був спричинений земельним конфліктом між братами та висміював негідну поведінку дружини Янового брата Олександра Жоравницького, луцького ключника, а дещо пізніше луцького старости, Ганни Борзобогатянки-Красенської.

Обіймаючи посаду відповідального секретаря Тимчасової комісії з розбору давніх актів у Києві (Київська археографічна комісія), Орест Левицький займався дослідженням давніх документів, і у актових книгах серед іншого віднайшов судовий акт у справі шляхтичів Жоравницьких, де була згадка про цей сатиричний пасквіль. Очевидно, справа була настільки яскравою і емоційною, що вчений, маючи письменницький талант, не втримався і, на переконання відомої дослідниці волинської шляхти Наталі Старченко, особисто створив цей пасквіль, виступивши під псевдонімом Яна Жоравницького і його дружини. Наталя Старченко зауважує, що «барвистий текст Оре-

ста Левицького про те, як посварилися за святу земельку брати Ян і Олександр Жоравницький – це історична белетристика, пропозиція від історика, як воно «могло бути насправді» ... Тож і кумедний віршик, якого немає у тогочасних джерелах – плід фантазії історика. Утім, його й не могло бути, бо до судових книг заборонялося вписувати тексти, які відверто ганьблять шляхетську честь» [Наталя Старченко. Про першу українську поетку, шляхетську честь та князівську репутацію. *Історична правда*. 23 квітня 2020 р. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/04/23/157387/>].

«Ну хто може стримати історика, який так чи так є деміургом (майстром, творцем – авт) світу, що назавжди зник?» – каже Н. Старченко, визнаючи цим безперечний авторитет Ореста Левицького історика, дослідника, письменника, вченого. А від себе додамо – талановитого популяризатора нашої історії.

Його ім'я стоїть поряд з іменами таких видатних учених як Володимир Антонович, Агатангел Кримський, Володимир Вернадський та ін. Уродженець Полтавщини, упродовж 10 років здобував духовну освіту у Полтаві, а по закінченню семінарії вступив до Київського імператорського університету Святого Володимира, де випала нагода вчитися у Володимира Антоновича. Дипломований історик, він у 1874 р. отримав посаду відповідального секретаря Тимчасової комісії з розбору давніх актів у Києві, яку обіймав майже до кінця життя.

Більшу частину свого життя Орест Іванович за словами Михайла Грушевського залишався «учителем середньої школи, латинської та російської мови, і це було одною з тих трагедій його життя, котрі він відчував прикро і глибоко» [Мар'яна Шевелева. Орест Левицький – забутий президент Академії наук. *Український інтерес*. 25 грудня 2021. URL: <https://uain.press/blogs/orest-levytskyj-zabutyj-prezydent-akademiyi-nauk-1140223>]. Але на схилі літ доля подарувала визнання. Наполегливість, працьовитість, колосальні знання сприяли тому, що Орест Левицький все ж удостоївся визнання і долучився до створення та діяльності багатьох наукових інституцій. Зокрема, став членом Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка у Львові, співробітником журналу «Київська старовина», діловодом управління Київського, Подільського та Волинського генерал-губернатора, а від 1913 р. першим секретарем Київського товариства охорони пам'яток старовини та мистецтва, очолював громадські й державні комісії з питань української правничої термінології. Від 1918 р. був членом Комітету для охорони пам'яток історії та мистецтва. Орест Іванович був серед організаторів Української Академії наук. Був її віце-президентом і президентом. Саме йому разом з неодмінним секретарем Ага-

тангелом Кримським довелося рятувати Академію в часи лихоліття війни і революції.

У науковому і творчому доробку Ореста Івановича Левицького понад 200 історичних праць, присвячених переважно періоду XVI – початку XIX ст., історії церкви, політичній історії, біографістика, роботи етнографічного характеру, художні твори на історичну тематику. Значна частина їх стосується Волині.

Перебуваючи на посаді секретаря Київської археографічної комісії, Орест Левицький багато уваги присвячував дослідженню документів з історії Волині, налагодив тісну співпрацю з волинськими краєзнавцями. Зокрема, вчений постійно консультував членів Свято-Володимирського православного церковного братства, яке діяло з 1889 р. у Володимирі-Волинському і серед іншого займалося пошуком та збереженням давніх пам'яток краю, ознайомленням місцевого населення з історією міста та його околиць. О. Левицький допоміг братчикам в організації бібліотеки при братському давньосховищі, надсилав необхідну літературу, копії документів з історії міста і краю, консультував у написанні історичних розвідок тощо. Коштом братства було видано працю О. Левицького «Историческое описание Владимиро-Волынского Успенского храма, построенного в половине XII века князем Мстиславом Изяславичем» [Олена Кушпетюк. Співпраця Ореста Левицького з музейними закладами у справі вивчення історії краю та збереження його церковних старожитностей. *Володимир-Волинський історичний музей*. URL: <http://volodymyrmuseum.com/paukovi-statti/110>]. На сторінках «Київської старовини О. Левицький опублікував кілька робіт про діяльність братства (Владимир-Волыньское братство (по поводу его первого отчёта). *Киевская Старина*. 1889. № 7; Волынский историко-археологический сборник. Вып. 2. Издание распорядительного комитета Волынского Церковно-Археологического Общества. Житомир, 1900 [Рецензия]. *Киевская Старина*. 1901. № 11). Разом з В. Антоновичем та А. Праховим О. Левицький входив до спеціальної комісії Історичного товариства Нестора-літописця, завданням якої було дослідження Мстиславового собору у Володимирі-Волинському з метою його реставрації.

Аналогічну співпрацю орест Іванович налагодив також і Луцьким Хрестовоздвиженським православним братством. Під час своїх наукових експедицій по Волині вчений кілька разів приїжджав до Луцька на засідання Ради братства, також сприяв поповненню братського давньосховища та бібліотеки цінними науковими працями, документами тощо. Як вияв поваги і вдячності за співпрацю О. Левицький був прийнятий почесним членом обох братств пожиттєво.

О. Левицький наголошував на необхідності наукових експедицій з метою віднайдення давніх документів, зокрема актових і судових книг, оскільки всебічне вивчення історії, зокрема, Волині, можливе лише у разі, коли всі документи будуть зібрані в одному архіві (архіві Комісії – авт.) і послужать основним матеріалом для видань Комісії. Важливою заслугою історика є участь у створенні науково-довідкового апарату до документальних фондів, адже він особисто з 1883 до 1892 рр. описав і видав дев'ять випусків подокументних описів актових книг Луцького і Житомирського гродських судів II пол. XVI – середини XVII ст. [Володимир Доліновський. Орест Левицький – археограф і джерелознавець. *Архіви України*. 2014. № 1 (289). С. 142–155. URL: <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/15-14.pdf>].

Вивчаючи саме ці актові книги, О. Левицький натрапив на судову справу Жоравницьких і у формі сатиричного вірша-пасквіля виклав свою версію розвитку конфлікту однієї волинської шляхетської родини XVI ст. Але вчений був дуже добрим майстром художнього слова. А тому ми маємо можливість пізнавати нашу історію не лише завдяки його науковим дослідженням, але й читаючи його художні твори «Ганна Монтовт: історичне оповідання з життя волинського панства XVI ст.», «Волинські оповідання» тощо.

Завдяки наполегливості і працелюбності вченого Ореста Левицького і його колег маємо збережені історичні джерела і задокументовану нашу історію, а завдяки художньому таланту письменника Ореста Левицького наша історія постає перед нами живою, цікавою, інколи жартівливою і сатиричною. Орест Левицький – чудовий приклад фахового вченого, талановитого письменника і популяризатора історії.

Вікторія Білик

Література:

Левицький О. Богдан Хмельницький / О. Левицький // Гетьмани України : іст. портрети. – Київ, 1991. – С. 33–34.

Левицький О. Ганна Монтовт : іст. повість ; Сім'я і побут українців у XVI ст. / О. Левицький // На переломі. – Київ, 1994. – С. 96–151, 190–255.

Левицький О. Єзуїтська преподобниця : іст. оповідання / О. Левицький. – Канада : УВС, [1997]. – 69 с.

Левицький О. Кримінальна хроніка XVII ст. / О. Левицький // Скрипторій історичної прози. – Львів, 1997. – Т. VII. – С. 5–117.

Левицький О. Пашквіль : іст. оповідання з життя волинського панства XVI століття / О. Левицький // Дерево пам'яті : кн. укр. іст. оповідання : у 4 вип. – Київ, 1995. – Вип. 4. – С. 61–88.

Левицький О. Сім'я і побут українців у XVI столітті / О. Левицький // На переломі. – Київ, 1994. – С. 190–255.

Левицький О. Пан Сенюта : іст. оповідання з волин. життя XVI ст.: фрагменти / О. Левицький // Наша віра. – 1999. – № 2. – С. 12.

Левицький О. Родовід Замкової Божниці / О. Левицький // Волинь. – 2003. – № 5. – С. 135–146.

* * *

Гаврилюк С. В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.) : монографія / С. В. Гаврилюк. – 2-ге вид., доп. – Луцьк : Вежа, 2008. – 536 с.

Про О. І. Левицького – див. Іменний покажчик.

Терський С. В. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині / С. Терський. – Львів, 2010. – 378 с.

Про О. І. Левицького – див. Іменний покажчик.

Гаврилюк С. Історія відновлення Успенського храму у місті Володимирі-Волинському / С. Гаврилюк // Записки наукового товариства ім. Шевченка / ред. О. Купчинський. – Львів, 2005. – Т. CCXLIX : Праці Комісії архітектури та містобудування. – С. 429–439.

Заєць Л. Описи стародавніх споруд Луцька у періодиці громадських товариств Правобережної України (остання третина XIX – початок XX ст.) / Л. Заєць // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 12 (261) : Історичні науки. – С. 169–174.

Комзюк В. Петро Косач у колі друзів і однодумців. Орест Іванович Левицький / В. Комзюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 145-річчю від дня народж. Лесі Українки, с. Колодязне на Волині : наук. зб. – Луцьк, 2016. – Вип. 57. – С. 120–123.

Коробчук І. Орест Левицький – дослідник і популяризатор релігійно-церковного життя Правобережної України XVI–XVII ст. / І. Коробчук // Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє. – Луцьк, 2008. – Т. 1. – С. 210–212.

Коробчук І. М. Орест Левицький – історик і пам'яткознавець Правобережної України (історіографічний аспект) / І. М. Коробчук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – № 13 : Історичні науки. – С. 312–320.

Коробчук І. М. Орест Левицький і родина Косачів / І. М. Коробчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани

в історії України та Волині : матеріали XXIX Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 490-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права : зб. наук. пр. – Луцьк, 2008. – С. 196–198.

Коробчук І. Пам'ятки Луцька у змалюванні Ореста Левицького / І. Коробчук // Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє. – Луцьк, 2007. – Т. 1. – С. 52.

Коробчук І. М. Успенський собор м. Володимир-Волинського у дослідженнях та описах Ореста Левицького / І. М. Коробчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край. – Луцьк, 2008. – Вип. 27. – С. 101–103.

Кушпетюк О. Орест Левицький – другий президент Української академії наук та його зв'язок з Волинню / О. Кушпетюк // Українське державотворення: проблеми і сучасність : зб. наук. пр., присвяч. століттю подій Української революції (1917–1921 рр.) / ред.: Г. В. Бондаренко, О. Й. Дем'янюк. – Луцьк, 2018. – Вип. XIV. – С. 79–84.

Садовнік Т. Минувшина Волині і України в науковій спадщині Ореста Левицького / Т. Садовнік // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Луцьк в історії Волині та України : матеріали XXXV Міжнар. іст.-краєзн. наук. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2010. – Вип. 35. – С. 265–269.

Семенюк А. Орест Левицький / А. Семенюк // Семенюк А. Ковель: шлях через віки : іст.-краєзн. нарис (до 700 річчя міста на Турії) / А. Семенюк // Луцьк, 2010. – С. 455–456.

Балушок В. Наукова спадщина Ореста Левицького в контексті етнологічної науки / В. Балушок // Нар. творчість та етногр. – 2009. – № 2. – С. 23–29.

Гирич І. Орест Левицький як суспільний діяч і науковець : до 160 річчя від дня народж. / І. Гирич // Сучасність. – 2009. – № 3–4. – С. 197–212.

* * *

Яковець О. 9 травня 160 років від дня народження О. І. Левицького (1848–1922) – українського історика, письменника, дослідника Волині / О. Яковець // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2008 рік / ред. Е. С. Ксендзук ; упоряд. В. В. Бабій ; відпов. за вип. А. М. Силук, А. А. Стасюк. – Луцьк, 2007. – С. 54–58.

27 ГРУДНЯ**110 років від дня народження****В. С. Скоробогатової (1913 – 1991) –
заслуженого вчителя школи Української РСР**

Варвара Сергіївна Скоробогатова народилася 27 грудня 1913 року в селі Богатирьовка Донецької області в сім'ї шахтаря. Освіту отримувала на Донеччині. На Волинь приїхала за направленням в повоєнні роки. Як розповідають односельці, запропонували їй в Любомльському районі на вибір кілька шкіл. Коли вперше приїхала в село Омельне обійшла його і сподобались Варварі Сергіївні добрі, привітні люди, їх квітучі садиби і мальовнича природа. Так залишилась в Омельному. Дуже любила ходити в ліс по гриби. А ще любила подорожі: Крим, озеро Ріца, Батумі, Рига – далеко не повний перелік відвіданих нею місць. І що вразило місцевих жителів – дуже гарно грала на гітарі.

Дванадцять років (з 1956 року) працювала вона в Омелянівській початковій школі (спочатку вчителем, а потім завідувачкою). Проживала на квартирі у Соломії Демидівни та Василя Давидовича Омельчуків, родина яких береже пам'ять про Варвару Сергіївну, бо ставилися до неї як до рідної і вона відповідала їм любов'ю.

Вчителькою Варвара Сергіївна була унікальною. Як згадують її колишні учні: «Все своє життя вона присвятила дітям. Скільки тепла, ніжності було в її словах, діях! Все своє безмежне добре серце віддавала вихованцям. Вчителька робила все, щоб учні росли щасливими, здоровими, допитливими, розумними».

А колишня вихованка Варвари Сергіївни, у 1977 році студентка Володимир-Волинського педагогічного училища, О. Дударчук розповіла в Любомльській районній газеті свою історію: «Пригадую свою першу, ніколи не забутню Варвару Сергіївну. Перші дні навчання... В першому класі я провчилася мало. Всього тиждень. Важка хвороба поклала мене в ліжко. І в лікарню до мене часто навідувалась Варвара Сергіївна. Я раділа кожній зустрічі. Прихід вчительки був святом. Варвара Сергіївна сідала біля мене на ліжку і розповідала. Такі години були найкращими ліками. А потім ціле літо вона готувала до навчання в другому класі. Нині я щиро вдячна Варварі Сергіївні Скоробогатовій за те, що вона допомогла подолати важку хворобу і йти в ногу з ровесниками. І відтоді в мене виникла думка скрізь і в усьому наслідувати свою вчительку. Дуже люблю свою майбутню роботу, а любов до неї ще з шкільної парти прищепила Варвара Сергіївна.

Уроки Варвари Сергіївни, наповнені спільною роботою вчитель-

ки і учнів, були цікавими для дітей, виховували смак до напруженої роботи розуму. Логічне поєднання різних видів робіт; чітка установка щодо роботи: для чого і що робити, заохочення на самостійний пошук різних шляхів вирішення завдань; підсумування: чого навчилися і що попереду – захоплювали учнів. На уроках читання і математики учитель постійно здійснювала міжпредметні зв'язки.

Головним у педагогічній діяльності Варвари Сергіївни було виховання дітей у праці. Вона керувала шкільним гуртком «Умілі руки», в якому вчила дітей вирізувати з дерева, малювати, виготовляти різноманітні поробки. Велику увагу разом з колегами звертала на зовнішнє оформлення школи, на те, щоб у школі завжди було чисто і затишно. Біля школи учні, педагоги та батьки посадили фруктовий сад, за яким діти з радістю доглядали. Весь вільний час школярів намагалися заповнити корисною для них працею.

Виховувала дітей на любові до краси, вчила їх бачити красу довкілля. Часто організовувала екскурсії в ліс, на луг, де знайомила дітей з деревами, рослинами, передавала їм свою любов до природи.

Багато заходів проводилось у школі: на ранках учні читали вірші і розповідали казки, співали і танцювали, грали уривки з казок. Свій репертуар часто діти добирали самі, що, як наголошувала педагог, привчало їх до самостійності.

В організації роботи невеликого шкільного колективу використовувала Варвара Сергіївна ресурс батьківської громади. Голова і члени батьківського комітету часто відвідували школу, брали участь у виховних заходах, допомагали вирішувати різні проблеми шкільного життя.

Багатогранні аспекти педагогічної діяльності В. С. Скоробогатової неодноразово відзначалась на січневих та серпневих форумах вчителів району, але багато років поспіль особливо наголошувалось на тому, що вчителька працює без другорічників й її вихованці успішно навчаються в старших класах. У 1966 році Варварі Сергіївни було присвоєно почесне звання «Заслужений вчитель Української РСР».

У 1968 році В. С. Скоробогатова отримала квартиру в Шацьку і у свої пенсійні роки проживала вона в мальовничому містечку, яке теж дуже любила. Трохи раніше у Шацьк переїхали із Мурманська її сестра Уляна та брат Іван із сім'ями. Варвара Сергіївна була старшою сестрою і збирала до себе своїх рідних.

Перебуваючи на заслуженому відпочинку, вона ще багато років активно співпрацювала з районним відділом народної освіти та з профспілкою організацією працівників освіти. Брала участь у традиційних святах, які щорічно влаштовувалися для молодих вчителів напередодні 1 вересня у Любомлі. Її виступи, щирі розповіді про кроки

власного становлення та родзинки досвіду, яким ділилась, захоплювали молодих педагогів і викликали у них бажання бути такими ж відданими професії і так любити дітей, як це було у житті заслуженої вчительки.

Галина Романчук

Література:

Скоробогатова В. С. Разом з батьками / В. С. Скоробогатова // Рад. життя. – 1966. – 30 серп. – С. 3.

Алексєєв Ф. К. Щастя тобі, мудрий наставнику! / Ф. К. Алексєєв // Рад. життя. – 1966. – 1 жовт. – С. 1.

Алексєєв Ф. В славне свято вчителів / Ф. В. Алексєєв // Рад. життя. 1965. – 5 жовт. – С. 4.

Високе покликання школи // Рад. життя. – 1967. – 10 січ. – С. 1.

Гей В. Життя підказує, вимагає / В. Гей // Рад. життя. – 1969. – 9 січ. – С. 2.

Гонтаренко М. К. Активні будівники комунізму / М. К. Гонтаренко // Рад. життя. – 1967. – 8 берез. – С. 1.

Горнич В. Сівач доброго, вічного / В. Горнич // Рад. життя. – 1966. – берез. – С. 3.

Дошка пошани // Рад. життя. – 1966. – 26 квіт. – С. 1.

Дударчук О. Зоре моя світова... / О. Дударчук // Рад. життя. – 1977. – 8 берез. – С. 4.

3 почесним званням! // Рад. Волинь. – 1966. – 2 верес. – С. 1.

Карпович А. Зустріч молодих вчителів району / А. Карпович // Рад. життя. – 1969. – 4 жовт. – С. 3.

Козлова Г. А. Завжди в перших рядах / Г. А. Козлова // Рад. життя. – 1965. – 6 берез. – С. 1.

Мартинюк М. День хвилюючий, неповторний / М. Мартинюк // Рад. життя. – 1964. – 1 верес. – С. 2.

Мірило майстерності вчителя. 3 січневого форуму вчителів // Рад. життя. – 1966. – 8 січ. – С. 2.

Мовою цифр // Рад. життя. – 1968. – 8 берез. – С. 2.

Навчання і виховання – нероздільні: серпневий форум вчителів // Рад. життя. – 1964. – 29 серп. – С. 3.

Нагороди вручено // Рад. Волинь. – 1966. – 2 листоп. – С. 1.

Олійник І. Високе звання – педагог / І. Олійник // Рад. життя. – 1968. – 5 жовт. – С. 1.

Петровська М. Увага! Незабаром перший дзвоник / М. Петровська // Рад. життя. – 1966. – 18 серп. – С. 2.

Правофлангові освітянської ниви // Рад. життя. – 1968. – 5 жовт. – С. 1.

Успіхів Вам, дорогі вчителі! // Рад. життя. – 1966. – 1 жовт. – С. 3.

Хоменчук О. Щастя тобі, вчителю / О. Хоменчук // Рад. життя. – 1970. – 1 верес. – С. 1.

900 РОКІВ

**від часу смерті князя Ярослава Святополковича,
який загинув під час нападу на місто Володимир (1123)**

Ярослав був сином великого князя київського Святополка II Ізяславовича. Існують різні версії про те, ким була його матір. За однією з них, вона була наложницею його батька. При хрещенні Ярослав отримав ім'я Іван. Протягом життя він тричі одружувався. Вперше побрався з дочкою угорського короля Ласло I. Через п'ятнадцять років одружився з дочкою польського короля Владислава I Германа. Ще через кілька років уклав шлюб з дочкою київського князя Мстислава Володимировича, з якою пізніше розлучився.

У 1100 році після Витичівського з'їзду князя Давида Ігоровича позбавили володінь за осліплення Василька. Відтак волинським князем став син Святополка Ярослав.

У 1111 році він брав участь у поході на половців. А наступні два роки воював з ятвягами і значно розширив волинське князівство. Після смерті Святополка кияни підняли повстання, а київський престол посів Володимир Мономах, дядько Ярослава. У 1117 році Володимир разом з іншими князями пішов походом на небожа. Шістдесят днів тривала облога міста Володимира, аж поки Ярослав не «покорився і вдарив чолом перед стрієм своїм Володимиром». Але вже наступного року Мономах прогнав Ярослава і той утік в Угорщину.

У 1223 році Ярослав зробив спробу повернути свої володіння. Разом з князями Володаром, Васильком він повернувся на Волинь при підтримці іноземців. Угорські, чеські та польські війська взяли Володимир, де тоді княжив син Володимира Мономаха Андрій, в облогу. Згідно з літописом, Ярослав під'їхав до стін міста і погрожував його захисникам. У той час двоє ляхів сховалися на узвозі, а коли князь повертався до свого війська, поранили його списом. Вночі Ярослав Святополкович помер. Після того нападники покинули Волинь.

Сучасні дослідники вважають, що узвіз, де поранили Ярослава Святополковича, міг розташовуватися у районі Василівської церкви.

Сергій Наумук

Література:

Богуш М. І. Залишиться у вічності: Володимир-Волинський: історія, яка завжди з нами : іст.-краєз. нариси / М. І. Богуш. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 376 с.

Про Ярослава Святополковича – с. 17.

Войтович Леонтій Вікторович. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.) : іст.-генеол. дослідж. / Л. В. Войтович. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – 649 с.

Про Ярослава Святополковича – див. Іменний показчик.

Літопис руський / пер. з давньорус. Л. Є. Махновець. – Київ : Дніпро, 1989. – 590 с.

Терський С. В. Княже місто Володимир : монографія / С. В. Терський. – Львів : Львів. політехніка, 2010. – 320 с.

Про Ярослава Святополковича – с. 35–36, 42, 232.

Федосєєва С. Володимирський узвіз / С. Федосєєва // Хроніки Ладомерії : матеріали II Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1025-й річниці заснування єпископської кафедри у Володимирі : наук. зб. / ред. В. Пикалюк. – Тернопіль, 2017. – С. 73–74.

Федосєєва С. Літописний узвіз у Володимирі-Волинському / С. Федосєєва // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. / Держ. іст.-культ. заповідник у м. Луцьку. – Луцьк, 2018. – Вип. XIV. – С. 147–151.

700 РОКІВ

від часу сходження на престол Волинсько-Галицької держави князя Юрія II (1323)

Старший син мазовецького князя Тройдена I та доньки князя Юрія Львовича Болеслав народився у 1298 році. Після смерті волинсько-галицьких князів Андрія та Лева Юрійовичів він став одним з претендентів на престол. Нащадка мазовецьких князів вважали компромісною фігурою для Польщі, Литви, Угорщини та місцевих бояр.

Точно не відомо, коли Юрій II почав правити Волинсько-Галицькою державою. Дехто приймає за таку дату виданий королем документ від 1325 року. Проте деякі історики вважають, що він правив вже від 1323 року. Болеслав став іменуватися Юрієм на честь свого

діда. Перші грамоти він видав разом зі своєю матір'ю Марією Юріівною. У зовнішній політиці останній король Русі (на його печатці зазначений титул «Юрій, Божою ласкою король Русі») намагався дотримуватися балансу інтересів між сусідніми державами. Зокрема, він встановив тісні зв'язки з Тевтонським орденом. Пізніше зблизився з Литвою. Відомо, що він одружився з дочкою великого князя литовського Гедиміна Офкою (Євфимією). У 1337 році разом з татарами 12 днів облягав Люблін.

Активна зовнішня політика короля стала причиною його загибелі. 21 березня 1340 року його отруїли місцеві бояри. Юрій II не мав нащадків. Після його смерті Волинсько-Галицьке князівство поділили Королівство Польща та Велике князівство Литовське.

Сергій Наумук

Література:

Білінський В. Б. Україна-Русь : іст. дослід. : у 3 кн. / В. Б. Білінський. – Тернопіль : Навч. кн., 2018. – Кн. 1 : Споконвічна земля. – 382 с.

Про князя Юрія II – с. 179–181.

Дем'янюк О. Й. Цивілізаційний вимір України: сюжети поступу : навч. посіб. / О. Й. Дем'янюк. – Луцьк, 2018. – 116 с.

Про князя Юрія II – с. 33.

Корсак І. Ф. Корона Юрія II : роман / І. Ф. Корсак. – Київ : Ярославів Вал, 2011. – 148 с.

Киричук М. Князь Юрій II (Болеслав) / М. Киричук // Киричук М. Волинь – земля українська : навч. посіб. / М. Киричук. – Луцьк, 2005. – С. 122–126.

Тютюн О. Загибель Галицько-Волинського князівства // Доля народів : [монографія] / О. Тютюн. – Київ, 2010. – С. 508–515.

Федака С. Наступники Данила Галицького / С. Федака // Історія України з найдавніших часів до 1648 року : навч. посіб. / С. Д. Федака. – Київ, 2014. – С. 394–395.

Федосеева С. Князівські поховання у Володимирі-Волинському / С. Федосеева // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України і Волині : матеріали XXXII Міжнар. наук. практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю Волин. обл., 810-й річниці заснування Волинсько-Галицького князівства. 685-й річниці надання місту Володимир-Волинському Магдербургського права : наук. зб. – Луцьк, 2009. – Вип. 32. – С. 46–50.

Войтович Л. Правляча еліта княжої доби / Л. Войтович // Волинь : Всеукр. сусп.-політ. часоп. – 2007. – Ч. 8. – С. 15–68.

Горбач Т. С. Руське королівство й німецький орден за часів Юрія II / Т. С. Горбач // Укр. іст. журн. – 2017. – № 2. – С. 19–32.

Сінкевич О. Українські королі творять дива... через 700 років після смерті / О. Сінкевич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2007. – 7 черв. – С. 2–3.

525 РОКІВ

від часу першої писемної згадки

про село Княгинин, тепер Княгининок Луцького району (1498)

Територія сучасного села Княгининок була заселена людьми в епоху енеоліту, що підтверджується численними археологічними знахідками.

Уперше в історичних документах село Княгинінок згадується в 1498 р. у Метриці Литовській, як присілок Княгинине, що належав до двору Серники.

Під час розкопок 1966 року було знайдено залишки князівської садиби – невелике городище трикутної форми, датоване XII – XIII ст., що підтверджують історичні документи. В XIV – XVII ст. Княгинінок належав спочатку литовським, пізніше – польським магнатам.

Після третього поділу Польщі у 1795 р. у складі новоутвореної Волинської губернії, село відійшло до Російської імперії. На момент скасування панщини у 1861 році село належало двом поміщикам Півницькому та Фальковському. З 70-х років XIX століття в Княгинінку поселилися чехи-колоністи. В 1879 році в Княгинінку чехи відкрили однокласне училище. На його утримання батьки щорічно давали 287 крб., казна – 450 крб. Спочатку тут навчалися діти колоністів і викладання велося чеською мовою. Згодом було запроваджено викладання російською мовою.

В кінці XIX ст. в селі було 38 домів і 203 жителів, школа, вітряк, а в осаді Княгинінок 48 домів і 200 жителів.

Під час Першої Світової війни Княгинінок був прифронтовим селом. В ході Української революції тут побували частини Січових стрільців. Після поразки Перших Визвольних Змагань з 1921 до 1939 Княгинінок у складі Польської республіки.

Згідно даних 1921 року в Княгинінку було 568 жителів, з них 302 – українці, 238 чехів, решта – євреї, німці, поляки. Національні утиски з боку польської влади привели в 1931 році групу селян до осередку Волинського Українського об'єднання (ВУО). Також в Княгинінку існувала організація «Просвіти», яка разом з осередком «Спілки

українок», що очолююлася Галиною Кайбадою, проводила Шевченківські дні, популяризувала твори Лесі Українки та Івана Франка.

В 1934 році жителі Княгинінка, разом з жителями Серник, Ольшан та Німецького, серед яких були і православні чехи, почали будівництво церкви Покрови Божої матері. Ініціатором став отець Йосип Грушецький – учасник Перших Визвольних Змагань, Старшина Спільної юнацької школи Армії УНР, священник Другої бригади технічних військ Армії УНР.

Перша служба у новому храмі відбулася на Великдень 1940, однак отцю Грушецькому не судилося правити у новому храмі. За проукраїнську позицію священник був позбавлений парафії з 1935 по 1937 рік. В 1939 отець Йосип був заарештований НКВД і загинув у сталінських таборах.

Прагнучи до активніших дій частина жителів села українських патріотів – Олексій Степаненко, Лаврентій Рак та інші жителі села зв'язали свою долю з ОУН. Після приходу у вересні 1939 року радянської влади патріоти зазнали політичних репресій. Багато молодих та активних встигло втекти на підконтрольну німцями територію Польщі. Старші та поміркованіші лишилися в селі. Багато саме таких, шанованих та розумних людей, сільських інтелегентів було заарештовано за доносами прихильників нового порядку. В перші дні війни, 23 – 24 червня 1941 р., під час розстрілу в'язнів луцької тюрми загинуло 29 жителів Княгинінка.

З 25 червня 1941 року по 22 березня 1944 року Княгинінок перебував під контролем німецьких військ. Багато жителів села воювало в Червоній Армії. На фронтах Другої Світової Війни загинуло та пропало безвісті 26 жителів Княгинінка. Після відступу німецьких військ радянська влада активно взялася за побудову нового, більшовицького порядку. Люди, які зазнавали переслідувань ще за часів Польщі та «Перших советів» стали знову ворогами режиму.

Більше сотні людей з Княгинінка пов'язали свою долю з ОУН – УПА. Два десятки українських націоналістів, жителів Княгинінка, загинули в цій боротьбі, спочатку з німцями, потім з радянськими окупантами. Десятки родин, родичів патріотів, було виселено до Сибіру. Ті ж, що лишилися, були переселені з хуторів ближче до центру села.

Водночас, до Чехословаччини були переселені родини чехів – колоністів. В будинки чехів, та виселених до Сибіру радянська влада селила переселенців з Холмщини, яка увійшла до складу Польщі.

В 1947 р. селян змусили об'єднатися в артіль, згодом на її базі з'являється колгосп. В травні 1964 року Княгинінок перейменовано на Маяки, а колгосп отримуює назву «Маяк».

В 60–80-х роках село, як центр Маяківської сільської ради, стрімко розвивається:

12 квітня 1961 року відкрито школу-інтернат.

В 1964 році побудовано Будинок культури.

У 1974 закінчена перебудова основного корпусу середньої школи.

В 1991 на базі школи-інтернату відкрито спеціалізовані класи гуманітарного профілю з поглибленим вивченням іноземних мов (англійської, німецької).

З проголошенням незалежності в Маяках відбувається патріотичне піднесення. Центрами патріотичного відродження стали Маяківська загальноосвітня школа та школа-інтернат, Будинок культури, Музична школа та храм Святої Покрови Української Автокефальної церкви.

Пам'ятник радянському солдатові трансформується у пам'ятник «Синам Єдиної України», де увіковічуються імена всіх, хто боровся за Україну та тих, хто постраждав від репресій тоталітарного режиму.

Не лишилися осторонь жителі села і від подій на Майдані та на Сході України. Серед них багато добровольців та волонтерів. Настоятель Свято-Покровської церкви протоієрей Михайло Бучак на передовій, як священник, підтримував наших бійців, будучи військовим капеланом.

До 9 серпня 2016 року село було центром Маяківської сільської ради. 19 травня 2016 року село Маяки було перейменоване в Княгининок.

11 грудня 2016 року створено Княгининівську територіальну громаду, яка включила в себе Княгининівську сільську раду і Рокинівську селищну раду. За час існування громада проявила себе як центр креативних експериментів. Це привернуло в населений пункт інвесторів. З'являються нові підприємства, створюються робочі місця, відкриваються магазини, поліпшується інфраструктура населеного пункту. В червні 2017 р. створюється Історичний музей с. Княгининок на основі народознавчої світлиці школи-інтернату.

В 2020 р. с. Княгининок, в складі Княгининівської ОТГ, увійшло в Луцьку об'єднану територіальну громаду.

Андрій Бондарук

Література:

Бондаренко Г. В. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів / Г. В. Бондаренко, В. В. Кихтюк. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – 368 с.

Про село Княгинин, тепер Княгининок Луцького району – с. 217.

Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область / редкол.: І. С. Клімаш, Н. А. Алексєєва, О. Г. Михайлюк та ін. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1970. – 746 с.

Про село Княгинин, тепер Княгининок Луцького району – с. 414–421.

Кучинко М. М. Археологія Волині : монографія / М. М. Кучинко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 202 с.

Реабілітовані історією : у 27 т. Волинська область. Кн. 1 / авт. тексту М. М. Кучерєпа, В. В. Вісин, О. Ю. Ленартович, В. В. Оніщук, О. І. Півень, О. П. Сушук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2010. – 976 с.

Про село Княгинин, тепер Княгининок Луцького району – див. Географічний покажчик.

Шульга С. А. Чехи в Західній Волині: від оселення до реєміграції = *Češi v Západní Volyni: od osídlení k reemigraci* : монографія / С. А. Шульга. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 472 с.

Про село Княгинин, тепер Княгининок Луцького району – див. Географічний покажчик.

Висотін М. Наслідки союзницьких угод 1648–1657 рр. із татарами для мирного населення Волині / М. Висотін // Студії і матеріали з історії Волині. 2012 / Кременецько-Почаївський держ. іст.-арх. заповідник, Ін-т історії України НАН України. – Кременець, 2012. – С. 340–358.

Маяківська сільська рада // Луцький район: минуле і сучасність : іст.-інформ. вид. – Луцьк, 2001. – С. 58–59.

Волинські та поліські села в народних переказах : зб. народних топонімічних переказів Західної Волині та Західного Полісся / уклад. Н. Шкляєва. – Луцьк : Терен, 2014. – 384 с.

Про село Княгинин, тепер Княгининок Луцького району – с. 192–198.

* * *

Волинь туристична : путівник. – Київ : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про село Княгинин, тепер Княгининок Луцького району – с. 44.

Цинкаловський О. Княгининок / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р. / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. I. – С. 295.

Шульгач В. П. Маяки / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимологічний слов.-довід. / В. П. Шульгач. – Київ, 2001. – С. 85.

500 РОКІВ**від часу першої писемної згадки про с. Грудки
Камінь-Каширського району (1523)**

Село Грудки Камінь-Каширського району Волинської області має давню історію, і у 2023 році відзначається 500 років від першої згадки про нього.

Нині існуюча назва села Грудки є доволі новою, адже так воно називається лише з 1946 року згідно з рішенням Верховної Ради Української радянської соціалістичної республіки. Давні історичні назва села, що трапляються у джерелах такі: «Ільбле», «Ольбле», «Ольбле Руське». Останню назву й вирішили замінити у радянські часи. Село знаходиться на озері Лука – гідрологічному заказнику місцевого значення, розташованому на річці Цир (притоці Прип'яті). Серед давніших назв озера також «Ольбле», «Олябля», «Лебське». Вочевидь назви водойми та населеного пункту поруч пов'язані.

В часи входження українських земель до складу Речі Посполитої, Грудки належали до Ковельського повіту Волинського воєводства. Згодом, у кінці XVIII століття після поділів Речі Посполитої село опинилось у складі Російської імперії. Згідно з новим адміністративно-територіальним поділом воно увійшло до Камінь-Каширської волості Ковельського повіту Волинської губернії. У радянські часи і донині Грудки перебувають у складі Камінь-Каширського району Волинської області.

Перша згадка про село 1523 рік, але вочевидь воно існувало і раніше. Саме цього року маршалок Королівства Польського, князь Андрій Михайлович Сангушко-Коширський в обмін на кілька власних сіл, придбав у володимирського старости та волинського маршалка Андрія Олександровича Сангушка село Ільбле з усіма угіддями і мешканцями, млином та половиною Лебського озера.

Село Грудки деякий час належало роду Сангушків-Коширських. Останнім його власником з роду був Адам-Олександр Сангушко. 1629 року він подарував село своїм племінникам, дітям сестри Анни Григорівни, яка була дружиною представника польського шляхетського роду – Єжи Красинського.

Певний час село було частиною фондушу Камінь-Каширського домініканського монастиря. Монастир було засновано 1637 року Александром-Адамом Сангушко. Вірогідно рід Сангушків в рамках своєї фундаційної діяльності подарував Грудки ченцям-домініканцям, що було дуже поширеною практикою у XVII–XVIII ст. Село перебувало у монастирській власності до 1832 року. Після Польського

повстання 1830–1831 років уряд Російської імперії розгорнув кампанію із закриття римо-католицьких монастирів. Це відбувалося згідно з указом 1832 року і усе монастирське майно, у тому числі село Грудки, перейшли у власність російської казни.

У радянські часи село мало схожу історію з іншими населеними пунктами України: колективізація, колгоспне будівництво, репресії проти місцевого населення.

У Грудках є храм Святого Архистратига Михаїла. Побудовано з дерева церкву з двома баштами на західному фасаді у 1771 (за іншою версією 1775) році. Починаючи від 1886 року в селі була парафіяльна школа при церкві. У радянські часи 1961 року богослужіння були заборонені, приміщення перетворене на склад, що було частою практикою для сакральних будівель. Храм поступово руйнувався, а дзвіниця була зруйнована повністю. Лише в 1989 році зусиллями громади церква була реставрована і відновила свою роботу.

Анна Юхимчук

Література:

Бондаренко Г. В. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів / Г. В. Бондаренко, В. В. Кихтюк. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – 368 с.

Про село Грудки Камінь-Каширського району – с. 148.

Волинські та поліські села в народних переказах : зб. народних топонімічних переказів Західної Волині та Західного Полісся / уклад. Н. Шкляєва. – Луцьк : Терен, 2014. – 384 с.

Про село Грудки Камінь-Каширського району – с. 16–17.

Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – Київ, 1970. – 746 с.

Про село Грудки Камінь-Каширського району – с. 267.

Денисюк В. Т. Грудки (Ільбле, Ольб'є Руське) / В. Т. Денисюк // Денисюк В. Т. Літопис Камінь-Каширщини / В. Т. Денисюк ; ред. Б. Й. Заброварний. – Луцьк, 2001. – С. 383–388.

Дмитренко А. Хліб у повсякденному житті мешканців Волині і Західного Полісся / А. Дмитренко, Ю. Крайнік // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї : матеріали четвертої Всеукр. наук.-етногр. конф., присвяч. 80-річчю від дня народж. Олекси Ошуркевича : наук. зб. – Луцьк, 2013. – Вип. 44. – С. 135–139.

Москалюк І. Образ Богородиці Одигітрії у волинському іконописі XVII–XVIII ст. / І. Москалюк // Історія та сучасність Православ'я на Волині. : матеріали VII наук.-практ. конф. – Луцьк, 2016. – С. 175–179.

Алексеев В. «Лепні» люди «лепного» села / В. Алексеев // Волин. губерн. відом. – 2005. – 16 черв. – С. 9.

Бондарук Л. Останній розстріляний бандерівець / Л. Бондарук // Полісся. – 2019. – 24 жовт., 31 жовт., 7 листоп. – С. 4.

Вишиваний І. Повстанцю посмертно повернули добре ім'я / І. Вишиваний // Полісся. – 2021. – 6 трав. – С. 3.

Грищук А. Грудки беруть початок із сивої давнини / А. Грищук // Полісся. – 2010. – 20 листоп.

Коц М. Село Грудки колишнє Ольбле Руське (Камінь-Каширського району) / М. Коц // Нар. справа. – 1994. – 25 лют.

Кравчук Н. Останнього бандерівця розстріляли... у 1989 році! / Н. Кравчук // Вісник і К. – 2019. – 31 жовт. – С. 1, 11.

Пушик С. Бусова книга / С. Пушик // Дзвін. – 2015. – № 8. – С. 105–129.

* * *

Державний архів Волинської області : путівник / упоряд.: В. Гика, А. Гурська, І. Вронська. – Луцьк : Надстир'я, 2011. – 950 с.

Про село Грудки Камінь-Каширського району – с. 369, 595.

Каталог метричних книг Державного архіву Волинської області (1600–1933) : довід. вид. / В. Гика, Т. Положенцева, О. Новосад, І. Вронська. – Луцьк : Надстир'я, 2009. – 584 с.

Про село Грудки Камінь-Каширського району – с. 89, 146, 147, 227, 367, 427.

Цинкаловський О. Ольб'є Руське і Ольб'є Лядське / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р. / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 169–170.

500 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Осівці Камінь-Каширського району (1523)

Село Осівці Камінь-Каширського району Волинської області у 2023 році відзначає 500 років від першої згадки у історичних джерелах. Осівці розташовані поряд з Грудками і мають схожу історію. Назва села, як і у випадку з Грудками, є доволі новою та призначеною селу лише у 1946 році рішенням Верховної Ради УРСР.

Історична назва села Ольбля-Лядське. Воно знаходиться на озері Лука – гідрологічній пам'ятці місцевого значення, яка має давню наз-

ву «Ольблє», «Олябля», «Лебське». Давня назва озера пов'язана з історичними назвами сіл Грудки та Осівці, які знаходяться на цьому озері. Відомо, що Ольблє-Лядське (Осівці) та Ольблє-Руське (Грудки) – це сусідні села. Друга частина назви «Лядське» та «Руське» зумовлені тим, що перше належало польським князям, а друге – руським. Можна припустити, що поділ місцевості на польську та руську у давні часи був доволі умовним.

Впродовж історії змінювалась адміністративно-територіальна приналежність села. Спочатку воно входило до Ковельського повіту Волинського воєводства у складі Речі Посполитої, згодом до Ковельського повіту Волинської губернії у складі Російської імперії, далі Камінь-Каширського повіту Поліського воєводства Другої Речі Посполитої. У 1940 році село увійшло у Камінь-Каширський район Волинської області і такий адміністративний устрій зберігся донині.

Відомо, що власником села спочатку був князь Григорій Коширський (каштелян брацлавський), писемні згадки про це датовані 1583 роком. Наступним володів населеним пунктом князь Андрій Григорович Сангушко.

Як і сусіднє Ольблє-Руське, Ольблє-Лядське було передане Камінь-Каширському домініканському монастирю. Село було монастирським і належало римо-католицькому духовенству до 1832 року, коли монастир було скасовано, а усе його майно передано до казни. Таким чином, майже впродовж століття Ольблє-Лядське перебувало в російському казенному володінні.

У часи Першої Світової війни неподалік від села проходила лінія фронту. Як і у більшості українських земель, у Ольблє-Лядському в часи національно-визвольної боротьби українського народу у 1917–1921 рр. влада змінювалась постійно. Урешті-решт воно було захоплено Другою Річчю Посполитою, у складі якої перебувало до 1939 року в межах Поліського воєводства. За часів Другої Світової війни село було окуповано радянськими військами і перейшло до складу УРСР, де у 1940 році утворено Камінь-Каширський район, до якого Осівці належать і донині. Жителі села зазнали сталінських репресій, тут активно діяв підпільний рух ОУН-УПА.

У селі Осівці є пам'ятка архітектури національного значення – дерев'яна церква Святої Параскеви-П'ятниці, побудована 1774 року. Нині у Волинському краєзнавчому музеї зберігаються давнє рукописне Євангеліє XVIII століття, а також ікони XIX століття з храму в Осівцях.

Анна Юхимчук

Література:

Бондаренко Г. В. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів / Г. В. Бондаренко, В. В. Кихтюк. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – 368 с.

Про село Осівці Камінь-Каширського району – с. 239.

Денисюк В. Т. Осівці / В. Т. Денисюк // Денисюк В. Т. Літопис Камінь-Каширщини / В. Т. Денисюк ; ред. Б. Й. Заброварний. – Луцьк, 2001. – С. 441–444.

Вигодник А. Донаторські написи на іконах XVII–XVIII ст. з колекції Музею волинської ікони в Луцьку / А. Вигодник // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XXIII Міжнар. наук. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2016. – Вип. 23. – С. 52–57.

Вигодник А. Ікони «Святої Параскеви П'ятниці» з колекції Музею волинської ікони / А. Вигодник, Л. Карпюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї : матеріали четвертої Всеукр. наук.-етногр. конф., присвяч. 80-річчю від дня народж. Олекс. Ошуркевича : наук. зб. – Луцьк, 2013. – Вип. 44. – С. 222–227.

Історико-культурна спадщина Камінь-Каширського району // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Камінь-Каширський район в історії України та Волині : матеріали наук.-практ. конф., приуроч. до 70-річчя масової депортації волинян в 1947 р. і 75-річчя знищення єврейського населення у 1942 р. на Волині : наук. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. 64. – С. 7–19.

Вітрук П. Нові споруди в селі Осовці / П. Вітрук // Рад. Волинь. – 1952. – 6 лип.

Дем'яник Л. Дорога до знань завдовжки 75 літ / Л. Дем'яник // Полісся. – 2009. – 9 трав.

Дем'яник Л. Осівська церква / Л. Дем'яник // Полісся. – 1999. – 4 груд., 7 груд., 11 груд.

Лісова М. Осовці / М. Лісова // Рад. Полісся. – 1968. – 13 серп.

Мінібаєва Л. Із новосіллям : в Осівцях відкрили довгоочікувану школу / Л. Мінібаєва // Полісся. – 2020. – 16 січ. – С. 1, 9.

Приймак О. Осівчани відзначили храмовий празник / О. Приймак // Полісся. – 2018. – 15 листоп. – С. 9.

Державний архів Волинської області : путівник / упоряд.: В. Гика, А. Гурська, І. Вронська. – Луцьк : Надстир'я, 2011. – 950 с.

Про село Осівці Камінь-Каширського району – с. 380, 595.

375 РОКІВ**від часу спорудження Свято-Троїцької церкви с. Тростянець,
тепер Луцького району (1648)**

Найдавніша згадка про село походить з документів Жидичинського монастиря і датується 1564 р. Село Тростянець має багатовікову історію і називалося воно по-різному: Тростенц, Тростенець, Тростенец. З розповідей старожилів, село колись знаходилося недалеко від озера, яке було заросле густим очеретом, тростиною і звідси пішла назва села. Друга версія свідчить про те, що назва походить від власного імені – Тростян, сина людини, яка із своєю родиною сховалася від переслідування у місцевості, де росло багато очерету, тростини.

Перша церква у селі була дерев'яна і відома з другої половини XVI ст. Вже під 1584 р. вперше згаданий сільський священник. У XVII ст., часі визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького, церква у с. Тростянець постанала як оборонна споруда, на місці старої церкви. Цеглу-пальцівку на будівництво випалювали тут же на місці. Тростянецька церква впродовж кількох віків була єдиною мурованою святиною в околиці.

Нині різняться точні дані про час побудови храму. Так, Клірові відомості Тростянецького храму за 1911 р. повідомляють, що «церковь построена в 1650 году тщанием неизвестно чьим». «Справочная книга о приходах и монастырях Волынской епархии» за 1914 р. датою побудови називають 1648 р. сином власника Тростянця Марком Семеновичем Гулевичем-Воютинським. Про Тростянецький храм у більш ранній період свідчить запис на першій сторінці Луцького братського каталогу-реєстру від 1617 р.: «Гавриил, священник Тростенецкий, презвитор храма святых живоначальных Троица, рукою власною». Одним із засновників церкви вважається шляхтич Адам Гулевич, який зі своєю донькою Гальшкою Гулевичною були останніми, хто особливо опікувалися святиною. Про контакти тростянецького духовенства і Луцького братства свідчить і деяка подібність луцької Хрестовоздвиженської і тростянецької Троїцької церков. Під час Другої світової війни у церкві була пожежа, яка знищила внутрішнє убранство, вціліла лише чудотворна ікона, яку люди не могли зрушити з місця і вона залишилася у каплиці. У післявоєнні роки церква використовувалася як стайня.

У кінці 40-х років XX ст. церква була відбудована і перебудована: понизили стіни нави і бабинця, змінили форму дахів і бані, розписали стіни. У 2010 р. під час проведення ремонтних робіт був відкритий

вхід до крипт, де зберігалися предмети церковного начиння, а також останки людей, жертв війни чи репресій. Вони були перепоховані у братській могилі. У відреставрованому підвальному приміщенні відкрили церковний музей, де розмістили давні богослужбові книги та церковне начиння.

Свято-Троїцький храм належить до оригінальних взірців оборонного архітектурного стилю. Храм тридільний і має: притвор, т.зв. корабель (нава, середня частина), вівтар, який орієнтований на схід. Будівля завершується трьома куполами. Пристосування храму до оборони має ряд особливостей: товщина цегляних мурів до 3 метрів, стіни ззовні додатково укріплені контрфорсами (масивними підпірками), зсередини стіни нави також підсилені: в кутах – виступами, у центрі південної та північної стін – широкими лопатками. Пристосування горища церкви до оборони зумовило влаштування бійниць для вогнепальної зброї. Вогневі отвори мали форму у вигляді перевернутої замкової щілини, що характерно для XVI–XVII ст. На випадок облоги з-під церкви проклали два підземні ходи, один вів до сусіднього села, а інший до Луцька. Сьогодні вони не досліджені і знаходяться в аварійному стані. Замість традиційних відкритих хорів над бабинцем облаштовано ізольоване квадратне приміщення, перекрите хрещатим склепінням. Дістатися до нього можна лише крізь вузький вхід. Вузький склепінчастий коридор з крутими східцями прорізує частину стіни і виводить на піддашшя. Це місце називають «Божою горою» або «Божою гіркою».

У каплиці зберігається святина храму – чудотворна ікона Богородиця Одигітрія, пам'ятка українського сакрального мистецтва XV ст. Автор волинської ікони міг бути й автором ікони «Христос Вседержитель» з с. Річиця на Рівненщині (зберігається у Рівненському обласному краєзнавчому музеї). Написи на іконі «Богородиця Одигітрія» свідчать про два її поновлення у 1889 р. і ще раніше. Сучасна реставрація образу була проведена у 2004–2008 рр. реставратором Ларисою Обухович. Днем славлення волинського чудотворного образу є неділя перед святом Успіння Богородиці.

Іконостас церкви – двоярусний, дерев'яний, різьблений, золочений, з намісним і апостольським рядами, виконаний у класичному стилі. Іконостас був перенесений у 1828 р. з церкви с. Годомичі. Царські врата дерев'яні, професійного виконання, з пишною різьбою у вигляді листя аканту та рокайлевих мотивів і завершуються хрестом.

Цінними у церкві також є ікони «Свята Варвара з житієм» початку XVII ст., написана на дошці темперними фарбами; «Оплакування Христа» XIX ст., виконана на полотні олійними фарбами; Євангеліє

XIX ст., надруковане в Москві, яке було подароване 1859 р. до церкви в Хопневі і перенесене до Тростянця 1911 р., оправа книги 1911 р.

Завдяки своїй оригінальності як церкви-фортеці і збережених там давніх пам'яток сакрального мистецтва, відвідини Тростянця будуть цікавими для поціновувачів старожитностей Волині.

Свято-Троїцька церква внесена до Державного реєстру національного культурного надбання по Волинській області.

Світлана Василевська

Література:

Годованюк О. М. Монастирі та храми Волинського краю / О. М. Годованюк. – Київ : Техніка, 2004. – 173 с.

Про Свято-Троїцьку церкву села Тростянець, тепер Луцького району – с. 91–94.

Музей Волинської ікони / В. С. Александрович [та ін.]. – Київ : АДЕФ-Україна, 2013. – 399 с.

Про Свято-Троїцьку церкву села Тростянець, тепер Луцького району – с. 17.

Церква Святої Трійці у селі Тростянець на Волині : буклет – Луцьк : Надстир'я, 2015 – 5 с.

***\

Бірюліна О. До історії Святотроїцької церкви в с. Тростянець / О. Бірюліна, А. Квасюк, О. Романюк // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: питання дослідження, збереження та реставрації. – Луцьк, 1999. – С. 129–130.

Гулько Г. До новітньої історії Свято-Троїцького храму у с. Тростянець Ківерцівського району (1946–1951 рр.) / Г. Гулько. // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XIII Міжнар. наук. конф : наук. зб. – Луцьк, 2006. – Вип. 13. – С. 109–113.

Данилюк О. Сім чудес Ківерцівщини / О. Данилюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині : матеріали краєзн. чит. : наук. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. 62. – С. 83–94.

Корінчук І. Тростянець / І. Корінчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині : матеріали краєзн. чит. – Луцьк, 2017. – Вип. 62. – С. 120–123.

Кравчук Н. Тростянецька ікона зцілює шість століть / Н. Кравчук // Любов скотилася сльозою : повість та новели з життя / Н. Кравчук. – Луцьк, 2017. – С. 88–89.

Локайчук С. Написи на двох іконах: «Христос-Пантократор» кін. XV ст.– поч. XVI ст. с. Річиця на Рівненщині та «Богородиця Дороговаказиця» кін. XV ст. с. Тростянець на Волині / С. Локайчук, Л. Обухович // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XV Міжнар. наук. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2008. – Вип. 15. – С. 49–52.

Мохнар В. Церква Святої Трійці у с. Тростянець – унікальна пам'ятка оборонного зодчества Волині XVII ст. / В. Мохнар // Волинь і волиняни в історії та культурі України : зб. тез наук. дослідж. слухачів наук. тов. Волин. обл. МАН. – Луцьк, 2018. – С. 182–183.

Обухович Л. Графічна реконструкція ікони «Богородиця Одигітрія» кінця XV століття села Тростянець Ківерцівського району Волинської області та аналіз її побудови з допомогою геометричного поділу / Л. Обухович // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XVI Міжнар. наук. конф., присвяч. 105-й річниці від дня народж. Павла Жолтовського, 70-й річниці утворення Волин. обл. та 810-й річниці Галицько-Волин. князівства : наук. зб. – Луцьк, 2009. – Вип. 16. – С. 61–63.

Обухович Л. Ікона Богородиці Одигітрії з Троїцької церкви села Тростянець Ківерцівського району Волинської області. Питання авторства і датування / Л. Обухович // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XVIII Міжнар. наук. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2011. – Вип. 18. – С. 51–54.

Обухович Л. Особливості ікони «Богородиця Одигітрія» 15 ст. с. Тростянець Ківерцівського району Волинської області та характер ускладнень в реставраційних роботах : (попередні публ. про цю ікону були у матеріалах 6, 10, 11, 12 конф.) / Л. Обухович // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XIV Міжнар. наук. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2007. – Вип. 14. – С. 99–102.

Обухович Л. Прочитання напису на іконі «Богородиця Одигітрія». XV ст. зі Свято-Троїцької церкви села Тростянець Ківерцівського району Волинської області / Л. Обухович // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XIX Міжнар. наук. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2012. – Вип. 19. – С. 26–28.

Олійников В. Церква-твердиня : Тростянецькому храмові на Волині – 360. Він і з виду фортеця, і по суті / В. Олійников // Волинська Духовна семінарія (до 20-річчя відродження) : зб. матеріалів наук.-практ. конф. з нагоди ювілею 20-річчя відродження Волинської Духовної семінарії. – Луцьк, 2010. – С. 163–167.

Романчук Г. Д. Тростянецька церковнопарафіальна школа в матеріалах Державного архіву Волинської області / Г. Д. Романчук //

Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського: минувшина, сучасність, майбуття : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з Міжнар. участю, присвяч. 80-річчю освіт. закладу. – Луцьк, 2019. – С. 451–454.

Бубенщикова О. Невинно убієнних жінок та дітей віднайшли у підземеллях церкви / О. Бубенщикова // Волин. газ. – 2016. – 23 серп. – С. 7.

Воробей І. Тростянецьке диво / І. Воробей // Волин. газ. – 2013. – 26 верес. – С. 8, 9.

Данилюк В. «Одигітрія». Богоматір. Тростянець / В. Данилюк // Волин. газ. – 2017. – 7 верес. – С. 9

Клімчук В. Для зцілення душі й тіла / В. Клімчук // Волин. єпарх. відом. – 2013. – № 6. – С. 2.

Клімчук В. У Тростянецькому храмі відшукали тайник / В. Клімчук // Сім'я і дім. – 2010. – 28 жовт. – С. 2.

Кравчук Н. Ікона, що зцілює : на Волинь до святині з'їжджаються паломники навіть з-за кордону / Н. Кравчук // Полісся. – 2018. – 18 січ. – С. 10.

Ледовок С. На прощу до Тростянця / С. Ледовок // Сім'я і дім. – 2012. – 16–22 серп. – С. 5.

Лесюк В. Відкрито церковний музей / В. Лесюк // Волин. єпарх. відом. – 2012. – № 9. – С. 3.

Оліщук Л. Чудотворний тростянецький образ Божої Матері : до 365-річчя Троїцького храму у селі Тростянець / Л. Оліщук // Вільним шляхом. – 2012. – 1 груд. – С. 4.

Собуцький А. Про що мовчить підземелля храму? / А. Собуцький // Сім'я і дім. – 2012. – 7–13 черв. – С. 5.

Хітько М. За благословенням до храму Святої Трійці / М. Хітько // Вільним шляхом. – 2013. – 18 січ. – С. 4.

300 РОКІВ

**від часу побудови церкви Святої Параскеви в смт Луків,
тепер Ковельського району,
пам'ятки архітектури національного значення (1723)**

Вперше храм Святої Великомучениці Параскеви згадується у податкових реєстрах 1510 року як православна церква у селі Луків, а від 1564 року у містечку Мацеїв. 1620 року ця церква зазначена у реєстрі духовенства Любомльської протопопії дієцезії Холмської уже як уні-

атська. Під час шведської війни у 1706 році згоріла разом із костелом, палацом і майже усім містечком. На місці церкви збудували тимчасову каплицю, а 1723 року тут постала дерев'яна дзвінниця і нова мурована святиня, архітектура якої близька до західної костельної. Це надає церкві характерного лише для неї вигляду, який було збережено до сьогодні. З 1875 року церква була приписана до Успенської церкви Лукова, а до того часу була самостійною.

Церква – цегляна, оштукатурена, зального типу. Накрита високим двосхилим дахом, який увінчаний сигнатуркою, щипці з бароковими хвилястими фронтонами і обелісками по кутах, площина стін розчленовується пілястрами та завершується розкріпованим карнизом. Церква Святої Параскеви – тридільна будівля, що складається з просторої прямокутної нави, перекритої циліндричним склепінням з розпалубками, майже однакової з нею за шириною й висотою півкруглої апсиди та значно нижчого притвору. У західній частині нави два восьмигранні стовпи підтримують хори.

Елементами оздоблення фасадів нави є пілястри, які підкреслюють її кути і членують площини стін, а також розкріпований над пілястрами багатопрофільний вінцевий карниз. Західний фасад декоровано щедріше: площину високого трикутного щипця, який його завершує, прикрашає композиція з двох профільованих пілястр, об'єднаних карнизом, над яким у центрі вміщено зображення святої Параскеви. Кути щипця акцентовані чотиригранними невисокими обелісками. Цікаво, що трикутний щипець притвору має ідентичне за характером оздоблення, але всі елементи його декору значно меншого розміру.

Дзвінниця розташована на межі церковної ділянки. Дерев'яна, квадратна в плані, триярусна, з шатровим завершенням, яке покрито гонтом. Перший ярус утворює опасання на кронштейнах, другий і третій оперезані характерною для народного будівництва дерев'яною аркатурою. У нижньому рубленому ярусі дзвінниці, вертикально обшитому дошками, розташовується наскрізний прохід на церковне подвір'я. Піддашок великого виносу між першим і другим ярусами підтримують кронштейни. Кожна грань другого ярусу має вигляд чотирипрогонової, а верхнього ярусу – трипрогонової аркади. Перехід від другого до третього ярусу також вирішений у вигляді піддашка. Верхній ярус завершується багатопрофільним карнизом, а увінчується чотиригранним наметом. Як і між'ярусні піддашки, він теж покритий гонтом. Точно знайдені пропорції, співвідношення між висотами трьох ярусів та їх розмірами в плані, малюнок аркад і профілювання їх стовпчиків свідчать про високий професіоналізм народних майстрів.

Містечко було мистецьким осередком Волині XVIIIст., оскільки з ним пов'язані постаті іконописців батька і сина Слава і Томаша Михальських. Церква та дзвінниця є пам'ятками архітектури та містобудування національного значення. Ансамбль пам'ятки представляє рідкісний приклад поєднання мурованої споруди в стилі раннього бароко з дерев'яною, виконаною у традиціях народного будівництва.

Ірина Москалюк

Література:

Годованюк О. М. Монастирі та храми Волинського краю / О.М. Годованюк. – Київ : Техніка, 2004. – 173 с.

Про церкву Святої Параскеви в смт Луків, тепер Ковельського району – с. 126–128.

Солоненко М. Нев'януча краса храму / М. Солоненко // Голос України. – 2016. – № 214. – С. 6.

* * *

Прогулянка Волиню та Луцьком : путівник / авт. тексту: П. Тро-
невич, О. М. Карліна. – Київ : Балтія Друк, 2015. – 158 с.

Про церкву Святої Параскеви в смт Луків, тепер Ковельського району – с. 91–92.

З дзвінички дзвін... : церква Святої Параскеви у Лукові : [буклет]
– Луцьк : Ініціал, 2015. – 5 с.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич. – Луцьк : Вісник, 2002. – 154 с.

Фото церкви Святої Параскеви в смт Луків, тепер Ковельського району – с. 112.

Державний реєстр національного культурного надбання :
(пам'ятки містобудування і архітектури України) : Волинська область
// Пам'ятки України. – 1999. – № 2–3. – 174 с.

Про церкву Святої Параскеви в смт Луків, тепер Ковельського району – с. 55.

300 РОКІВ

від часу побудови церкви Різдва Богородиці в м. Камені-Каширському, пам'ятки архітектури національного значення (1723)

Камінь-Каширська церква Різдва Богородиці – пам'ятка архітектури та містобудування національного значення. Побудована в 1723 р. на місці старої Пречистенської церкви на кошти парафіян і місце-

вого поміщика графа І. Красицького. Тридільна дерев'яна споруда має форму продовгуватого хреста. Стоїть на кам'яному фундаменті, обшальована дошками, покрита бляхою. Вівтар церкви розміщений на південь.

Спочатку була трьохкупольна. Однак у 1880 р. купол на західній стороні розібрали й на його місці звели трьохярусну шатрову дзвіницю. Внаслідок цієї перебудови частково були втрачені первісні форми, властиві народній дерев'яній архітектурі Волині.

У 1876 р. в інтер'єрі церкви було оновлено трьохярусний іконостас і облаштовані хори. У 1902 р. побудували будинки для священника й псаломщика, 2 клуні, 3 хліви, конюшню.

У міжвоєнний період церкви Каменя-Каширського, в тому числі й Різдово-Богородична, підпорядковувались Волинській духовній консисторії. До парафії входили села Гута-Камінська, Яловацьк, Клітицьк, Підцир'я, Єзьорко та ряд навколишніх хуторів.

Відомо, що в 1926 р. священником храму був о. Микола Гуранович, на початку 1928 р. – о. Є. Коваль, а з 1932 р. – о. Трохим Соловей. Упродовж 1951–1953 рр. настоятелем був призначений о. Микола Роздяловський, церковним старостою – Мефодій Мельник.

На кінець 1954 р. до парафії Різдово-Богородичної церкви належало 249 дворів.

На початку 1960-х рр. у церкві побував український мистецтвознавець Г. Логвин. «Цей невеликий храм завдяки надзвичайно лаконічним і крупним формам бань, з барочними покрівлями і широкими підбаннями великих маківок, виглядає досить монументальним. Колись широке опасання створювало м'який і логічний перехід від навколишнього середовища до архітектурних форм. <[...] Переступивши поріг храму, глядач опиняється в бабинці. Тут на нього сильне враження справляє фігурний виріз у стіні для з'єднання простору бабинця і центральної бані. Ніби граючись, майстер одним махом окреслив його невибагливу форму, що в силуеті повторює або нагадує обрис барочної присадкуватої грушовидної бані. Де в бані є перепоясання покрівлі, там у вирізі виступають кілька колод, у яких верхня має роги, загнуті догори», – писав Г. Логвин.

Церква Різдва Богородиці не припиняла своєї діяльності з часу існування. Упродовж 1965–1990 рр. настоятелем храму був о. Феодосій Кристецький. З грудня 1992-го до 1994-го рр. на парафії служив о. Микола Смолярчук, опісля до весни 1999 р. – о. Богдан Андрійчук. З 22.04.1999 р. і донині настоятелем є протоієрей Юрій Михайлов, призначений на парафію Указом архієпископа Луцького і Волинсько-го Ніфонта.

Після 2006-го р. будівлю обшалювали новими дошками, замінили куполи і бокові іконостаси, зробили новий розпис стін, упорядкували церковне подвір'я.

У 2002 р., під час експедиції Волинського краєзнавчого музею, у передвівтарній частині церкви були виявлені унікальні ікони «Богородиця Одигитрія» і «Спас Вседержитель» поч. XVI ст., які потребували відновлювальних заходів. У 2003 р. було реставровано ікону «Богородиця Одигитрія», а впродовж 2006-2007 рр. – «Спас Вседержитель» (реставратори – П. Петрущак і А. Чабан).

«Їх випадає визнати вірогідним даром одруженого з сестрою князя К. Острозького тодішнього власника частини Каменя-Каширського – князя Андрія Олександровича Сангушка», – стверджує доктор історичних наук В. Александрович. Українська мистецтвознавиця Л. Міляєва називає Камінь-каширську Богородицю «однією з найпоетичніших пам'яток». Цікавими є ряд предметів з Різдва-Богородичної церкви. Серед них – фрагменти одного з найстаріших на Волині католицького дерев'яного різьбленого вівтаря I пол. XVII ст.: дві стулки з медальйонами, дві колони, навершя, хрест. «Роботою приїжджого ремісника є високопрофесійного рівня золочений вівтар з плоско різьбленими фігурами ангелів. Мабуть, з костелу в Камені-Каширському» – читаємо в праці В. Александровича. Останнє століття вівтар виконував функцію горнього місця в Різдва-Богородичній церкві.

Нині церква Різдва Пресвятої Богородиці є окрасою і духовною святинею міста й краю.

Наталія Пась

Література:

Александрович В. Монументальний живопис. Історія українського мистецтва у 5 т. Т. 3 : Мистецтво другої половини XVI–XVII ст. / В. Александрович. – Київ : 2011. – 1088 с.

Про Різдва-Богородичну церкву в місті Камінь-Каширський – с. 97.

Денисюк В. Т. Камінь-Каширський 800 років від першої писемної згадки про місто : історія і сучасність / В. Т. Денисюк. – Луцьк : Надстир'я, 1996. – 176 с.

Про Різдва-Богородичну церкву в місті Камінь-Каширський – с. 105–107.

Денисюк В. Т. Літопис Камінь-Каширщини / В. Т. Денисюк ; ред. Б. Й. Заброварний. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 524 с.

Про Різдва-Богородичну церкву в місті Камінь-Каширський – с. 276–277.

Логвин Г. Н. По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятки. – Київ : Мистецтво, 1968. – 461 с.

Про Різдво-Богородичну церкву в місті Камінь-Каширський – див. Географічний покажчик.

Пась Н. Камінь-Каширське Полісся. З історії краю. – Луцьк : Волин. друк., 2021. – 208 с.

Теодорович Н. Волинь в описании городов, местечек и сел в церковно-историческом, географическом, этнографическом, археологическом и других отношениях. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волинской епархии. – Почаев : Тип. Успенской Лавры, 1903. – Том V : Ковельский уезд. – 580 с.

Про Різдво-Богородичну церкву в місті Камінь-Каширський – с. 233.

Александрович В. Відкриття середньовічних ікон Волині: підсумок насамперед останнього десятиліття / В. Александрович // Волинська ікона: дослідження та реставрація : зб. наук. пр. – Луцьк, 2013. – Вип. 20. – С. 36–51.

Александрович В. Намісна ікона Спаса початку XVI століття у церкві Різдва Богородиці в Каміні-Каширському / В. Александрович // Волинська ікона: дослідження та реставрація : зб. наук. пр. – Луцьк, 2007. – Вип. 14. – С. 8–17.

Александрович В. Українська пізньосередньовічна іконографія Христа і Богородиці зі святим покровителем храму та її унікальний волинський епізод / В. Александрович // Волинська ікона: дослідження та реставрація : зб. наук. пр. – Луцьк, 2008. – Вип. 15. – С. 31–36.

Дем'янюк О. Місце православної архітектури Камінь-Каширщини й Любешівщини у краєзнавстві Волині / О. Дем'янюк // Історія та сучасність Православ'я на Волині. : матеріали IV наук.-практ. конф. – Луцьк, 2013. – С. 46–50.

Міляєва Л. Думки і спостереження щодо ікони Єрусалимської Богоматері з церкви Різдва Богородиці міста Камінь-Каширського Волинської області / Л. Міляєва // Волинська ікона: дослідження та реставрація : зб. наук. пр. – Луцьк, 2014. – Вип. 21. – С. 10–19.

Пась Н. З історії Камінь-Каширської церкви Різдва Пресвятої Богородиці / Н. Пась, Ю. Михайлов // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XXIV Міжнар. наук. конф., присвяч. 25-річчю Музею волинської ікони : наук. зб. – Луцьк, 2018. – Вип. 25. – С. 330–336.

Чабан А. Нововідкрита ікона Богородиці першої половини XVI століття з церкви Різдва Богородиці в Каміні-Каширському (попереднє повідомлення) / А. Чабан, П. Петрушак // Волинська іко-

на: дослідження та реставрація : матеріали X Міжнар. наук. конф. – Луцьк, 2003. – С. 36–38.

Пась Н. Храмові дзвони лунають з віків : до 295-річчя з часу побудови Різдово-Богородичної церкви / Н. Пась // Полісся. – 2018. – 22 листоп. – С. 8–9.

Приймак О. Дослідили історію Різдово-Богородичного храму Каменя-Каширського / О. Приймак // Полісся. – 2018. – 1 листоп. – С. 12.

Приймак О. Найдавніший храм міста відзначив 295-літній ювілей / О. Приймак // Полісся. – 2018. – 27 верес. – С. 16.

Приймак О. У кожного своя дорога до Бога / О. Приймак // Полісся. – 2019. – 28 берез. – С. 1, 5, 8.

Солоненко М. Нев'януча краса храму / М. Солоненко // Голос України. – 2016. – 10 листоп. – С. 6.

* * *

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про Різдово-Богородичну церкву в місті Камінь-Каширський – с. 18.

Завада В. Т. Церква Різдва Богородиці / В. Т. Завада // Пам'ятки архітектури та містобудування України : довідник Державного реєстру національного культурного надбання. – Київ, 2000. – С. 93.

Державний реєстр національного культурного надбання : (пам'ятки містобудування і архітектури України) : Волинська область // Пам'ятки України. – 1999. – № 2–3. – 174 с.

Про Різдово-Богородичну церкву в місті Камінь-Каширський – с. 50.

300 РОКІВ

**від часу спорудження Свято-Миколаївської храму
Жидичинського Свято-Миколаївського чоловічого монастиря,
тепер Луцького району (1723).**

Свято-Миколаївський храм є композиційним центром архітектурного ансамблю Жидичинського Свято-Миколаївського монастиря. Монастир вперше згадується в Іпатіївському літописі 1227 р., коли князь Данило Романович їздив в Жидичин поклонитися і помолитися Святому Миколаю. На початках монастирські будівлі були дерев'яні. Існуючий комплекс споруд зведений на початку XVIII ст. У другій половині XIX ст. побудовані нові келії, розташовані на північний схід від церкви. Дата побудови Свято-Миколаївської церкви

«1723» зазначена у ліпному написі на тимпані західного portalу. У 1982 р. під час капітального ремонту зняли архітектурну деталь, так зване підкупольне яблуко, на якому є два написи: «Цей храм закладено львівським єпископом Гедеоном Балабаном у 1594 році»; «Цей храм закладено холмським єпископом Йосифом Левицьким у 1723 році». Залишається відкритим питання, чи церква відбудовувалася на початку XVIII ст. чи будувалася заново.

Свято-Миколаївський храм був монастирським до часу ліквідації уніатського монастиря за Російської імперії (1828 – 1833 рр.), після чого він був переданий громаді і став парафіяльним. Це врятувало його від руйнувань, на відміну від монастирських будівель. У Першу світову війну, під час квартирування у Жидичині австрійських військових, були понищені ікони XVIII ст. з старого іконостасу, що знаходилися в ризниці; вівтар перетворили на спальню, хоругви використали на онучі, з оксамитової ризи зробили попону для коня. Значні ремонтні роботи були проведені у храмі після бомбардування у лютому 1944 р., коли повністю був зруйнований дах східної частини храму, пошкоджені стіни, вікна. Дах церкви перекрили, встановили вікна і двері. За радянських часів храм завжди був діючим. Ремонтні роботи проводилися у 1954 р. Зовнішні і внутрішні стіни були оштукатурені і побілені, панелі всередині храму пофарбовані олійною фарбою. У лютому 2019 р. церковна громада Свято-Миколаївського храму перейшла до Православної церкви України. Настоятелем храму був призначений о. Константин – намісник Свято-Миколаївського монастиря, який віродився у 2003 р. з передачею архієрейських палат УПЦ КП. Нині Свято-Миколаївський храм знову став центром відбудованого монастирського комплексу.

Будівля храму у стилі бароко – тринефна, представляє чотиристовпову базиліку з напівкруглою апсидою, з південного боку якої знаходиться двоповерховий об'єм. Перекрита хрестовими склепіннями на підпружних арках. Центральний вхід обрамлений порталом із сегментним фронтоном. Невеликі прямокутні вікна центрального нефа декоровані трикутними сандриками. Давній портал з датою побудови, ліпним гербом та ініціалами єпископа Холмського і Белзького Йосифа Левицького, архімандрита Жидичинського був зруйнований під час Другої світової війни. Відремонтований у 1954 р., тоді ж зроблений ліпний напис «РБ 1723». Під церквою знаходяться крипта та підвали. Іконостас 1862 р., царські врата поч. XVIII ст. В оздобленні врат використане акантове стебло та квіти-розети. Квіти, переплетені стрічкою, прикрашають різьблену колонку, увінчану митрою з хрестом. Ікони в іконостасі написані у 1941 р. художником Стецюк за

ескізами І. Їжакевича. Окрасою інтер'єру є пристінні вівтарі, які поширилися після Берестейської унії і за архітектонікою були схожі на римо-католицькі зразки. Барокові вівтарі храму поч. XVIII ст. виконані у вигляді багатоярусної декоративної стінки, прикрашені пишним різьбленням, у центральній частині встановлені образи «Преображення» та святого, якому присвячувався цей вівтар.

Нині в оздобленні вівтарів «Іоан Хреститель» та «Св. Миколай» широке, реалістично трактоване акантове стебло обрамляє овальні медальйони навершя, нижні клейма та рами ікон. В різьбі крил вівтарів акантове стебло плететься легким ажурним мереживом. Колонки різьблені орнаментом у вигляді крупних квітів з переплетеними стеблами. На верхньому карнизі, обабіч навершя, вміщені вази з букетами аналогічних квітів. Навершя увінчують голівки ангелів, повернуті одна до одної.

Цікавим є вирішення бокових вівтарів «Преображення» та «Св. Василій». Ікони мають хрещату форму, вміщені в глибокі подвійні рами, що повторюють форму ікон. Внутрішні рами оздоблені ажурною різьбою, зовнішні – плоскою з доріжками дубового листя. Різьба крил вівтарів утворює ажурне панно з вибагливим переплетенням акантового листя. В оздоблені невеличких пілястр використані квіти на тлі аканту.

У храмі знаходяться дві ікони з іконостасу XVII ст. київської традиції – «Христос Вседержитель» та «Богородиця Одигітрія». Ікона «Богородиця Одигітрія» прикрашена багаторізьбленим срібним золоченим окладом, який покриває одяг Богородиці та Ісуса Христа. На окладі вигравіюваний герб замовника.

Свято- Миколаївська церква є пам'яткою національного значення. Тут щоденно відбуваються богослужіння, приймаються паломницькі групи, проводяться пізнавальні екскурсії «Святинями Жидичинського монастиря».

Тетяна Єлісєєва

Література:

Майданець І. М. Жидичин / І. М. Майданець. – Луцьк : Волин. обл. друк., 1998. – 68 с.

Про Свято-Миколаївський храм в селі Жидичин, тепер Луцького району – с. 51.

Майданець І. М. Жидичин. Давня православна обитель / І. М. Майданець. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2019. – 303 с.

Настенко В. П. Минуле й сучасне Жидичина / В. П. Настенко. – Луцьк : Волинська обл. друкарня, 2004. – 64 с.

Про Свято-Миколаївський храм в селі Жидичин, тепер Луцького району – с. 9.

Богуш М. І. Жидичин / М. Богуш, Г. І. Павленко // Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і доли : іст.-краєзн. нариси / М. І. Богуш, Г. І. Павленко. – Луцьк, 2006. – С. 382–392.

Галета В. Церква у Жидичині / В. Галета // Історія і сучасність Волині. Жидичин – крізь віки : наук. збірник : матеріали IV наук.-практ., іст.-краєзн. конф., присвяч. 780-річчю села Жидичин Ківерцівського району. – Луцьк, 2007. – Вип. 3. – С. 6–7.

Майданець О. Скарбниця історії / О. Майданець // Старожитна Волинь : краєзн.-інформ. вісник / упоряд. Г. С. Марчук. – Луцьк, 2016. – С. 159–162.

Майданець Р. Роль церкви в активізації національно-визвольного руху в Жидичині у 20–30-х роки ХХ ст. / Р. Майданець // Минуле і сучасне Волині й Полісся: край на межі тисячоліть : матеріали Х наук. іст.-краєзн. конф., яка відбулася у Старому Чорториську, Маневичах, Четвертні та Нововолинську в 2000–2002 рр. : зб. наук. пр. – Луцьк, 2002. – С. 184–186.

Марчук Г. Свято-Миколаївські храми Волині пам'ятки національного значення / Г. Марчук // Миколаївські читання : матеріали 1-го наук. семінару, присвяч. пам'яті Луцького князя і Св. православ. церкви Святослава-Миколи Святоші та Св. Чудотворця Миколая Мирлікійського, с. Жидичин. Ківерцівського р-ні, Волинської обл. 28 жовт. 2007 : наук. зб. – Луцьк, 2008. – Вип. 1. – С. 5–7

Огороднічук Т. Дзвони Свято-Миколаївської церкви села Жидичин / Т. Огороднічук // Дзвони в історії і культурі народів світу : матеріали IV Міжнар. наук.-практ., іст.-краєзн. конф. : наук. зб. / уклад. Г. С. Марчук. – Луцьк, 2014. – Вип. 4. – С. 86–87.

Семенюк В. Архітектурні пам'ятники Жидичина / В. Семенюк // Історія і сучасність Волині. Жидичин – крізь віки : матеріали IV наук.-практ., іст.-краєзн. конф., присвяч. 780-річчю села Жидичин Ківерцівського району : наук. зб. – Луцьк, 2007. – Вип. 3. – С. 37–38.

Дашкевич О. П. Жидичин / О. П. Дашкевич // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2009. – Т. 9. – С. 562.

Цинкаловський О. Жидичин / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 393–394.

300 РОКІВ

**від часу спорудження церкви Святого Онуфрія в с. Мильці,
тепер Ковельського району (1723)**

Церква Святого Онуфрія Великого належить до Мильцівського Свято-Миколаївського чоловічого монастиря, до комплексу якого входять Миколаївська церква, споруджена 1542 р. за сприяння князя Федора Сангушка, братський корпус з теплим храмом Преображення Господнього, дзвінниця, будинок настоятеля, господарські й допоміжні будівлі. Онуфріївська церква розташована в кілометрі на південь від монастиря, біля кладовища. Вона була споруджена братією обителі в 1723 р. Спочатку це була не церква, а всього лише дерев'яна цвинтарна каплиця і служба у ній відбувалася лише раз на рік. Однак із часом церква стала діяти як повноцінний храм. Вона невелика, проста в оформленні як зовні, так і всередині. Цегляна, поштукатурена, прямокутна у плані з п'ятигранною апсидою і двосхилим дахом та простої прямокутної форми вікнами. У XVIII ст. у церкві був проведений капітальний ремонт, в результаті якого склепіння замінили дерев'яною стелею. У XIX ст. апсиду і центральну частину покрівлі прикрасили двома дерев'яними декоративними банями. Після закінчення Другої світової війни через значні руйнування будівель монастиря його закрили. Богослужіння звершувалося тільки в Онуфріївському храмі на кладовищі, який став парафіяльним. Храм залишався парафіяльним аж до 1993 року. Після відновлення монастиря у 1994 році Онуфріївський храм став приписним до обителі.

Недалеко від церкви знаходиться старе кладовище, яке зараз закрите.

Ангеліна Вигодник

Література:

Варфоломій (Архієпископ). Мілецький Свято-Миколаївський монастир : іст.-краєзн. нарис / Варфоломій (Архієпископ). – Рівне : БМВ, 2003. – 148 с.

Рожко В. Є. Втрачені православні святині західної історичної Волині 1944–1988 рр. / В. Є. Рожко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2019. – 349 с.

Рожко В. Є. Монастир Святого Миколая в селі Мильці / В. Є. Рожко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2018. – 206 с.

Штинько В. С. На перехресті віків і доль : Свято-Миколаївський монастир у с. Мильці Старовижівського району // Волинь: храми і

люди : краєзн. нарис / В. С. Штинько, Є. І. Ковальчук. – Луцьк, 2010. – С. 97–102.

Гейко Л. Мильці – перлина Старовижівщини / Л. Гейко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сереховичі та Старовижівщина у світовій та українській історії : матеріали ЛІІ Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 24-й річниці Незалежності України : наук. зб. – Луцьк, 2015. – Вип. 53. – С. 164–171.

Гика В. Церковні храми Старовижівщини в документах ДАВО / В. Гика // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Старовижівщина та її населені пункти в історії України та Волині : матеріали ХХХХ Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 20-й річниці Незалежності України : наук. зб. – Луцьк, 2011. – Вип. 40. – С. 30–36.

Дем'янюк О. Православні храми Старовижівського району: стежками минулого / О. Дем'янюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сереховичі та Старовижівщина у світовій та українській історії : матеріали ЛІІІ Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 24-й річниці Незалежності України : наук. зб. – Луцьк, 2015. – Вип. 53. – С. 178–184.

Климчук А. Милецький монастир: сторінки історії / А. Климчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сереховичі та Старовижівщина у світовій та українській історії : матеріали ЛІІІ Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 24-й річниці Незалежності України : наук. зб. – Луцьк, 2015. – Вип. 53. – С. 252–255.

Монастир у Мильцях // Запроси на рідну Волинь. – б. м., [2018]. – С. 23.

Рожко В. Шукайте найперш царства Божого й праведного його / В. Рожко // Православ'я в Україні : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук. конф. «Українська Церква в історії українського державотворення». – Київ, 2018. – С. 227–241.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. А. Бабич, В. Свистун – Луцьк : Вісник, 2004. – 130 с.

Фото Свято-Онуфріївського храму у селі Мильці, тепер Ковельського району – с. 127.

Білокінь С. І. Милецький Свято-Миколаївський чоловічий монастир / С. І. Білокінь // Енциклопедія Сучасної України / НАН Украї-

ни, Наук. т-во ім. Т.Г. Шевченка. – Київ, 2018. – Т. 20 : Медична-Мікоян. – С. 454–455..

250 РОКІВ

від часу побудови церкви Почаївської чудотворної ікони Пресвятої Богородиці в с. Залаззя, тепер Камінь-Каширського району (1773)

Перша писемна згадка про село Залаззя походить з документу судового засідання 1662 року про винисення вироку для Адама Красицького за грабунок маєтку Казимира Красицького у Залаззі і Ворокомлі. В акті візитації 1695 року відзначено, що громада Залаззя належить до парохії у Ворокомлі і немає своєї церкви. Перша церква в селі постала 1773 року під посвятою Св. Івана Хрестителя. Тоді вона належала до Камінь-Каширського деканату Володимиро-Берестейської єпархії. Після приєднання Волині до Росії 1795 року громада не перейшла в православ'я, а церква стала належати до Камінь-Каширського деканату Волинської єпархії. 11 лютого 1836 року в церкві встановили іконостас, а 27 серпня того ж року громада стала православною. У 1875 році – ґрунтовно перебудована за синодальним зразком і переосвячена на Почаївської ікони Пресвятої Богородиці. Тоді до церкви добудували дзвінницю з присінком, змінили форму вікон на трапецієву, до південно-східної грані вівтаря добудували захристію, під будівлю підвели мурований фундамент, над дахом нави вивели високий вузький і сліпий ліхтар, стіни ошалювали на російський взір горизонтально дошками. Тоді ж влаштували новий іконостас. 1962 року церкву закрили, а приміщення використовували як склад. Однак громада опікувалася своїм храмом, зберігши все церковне убранство. 1991 року церкву відкрили для богослужінь, а в 1998 громада провела ремонтні роботи, які проводили майстри з Ковеля.

Церква розташована посеред села, при дорозі, на рівній ділянці, органічно вписана у сільський краєвид, є його домінантою. Орієнтована традиційно, чотиририбна (з приставленим зрубом триярусної дзвінниці); зведена з соснових брусів, на підмурівку. Первісну церкву творять вищий зруб нави, що переходить у рівні по ширині зруби квадратного бабинця та тригранного вівтаря. До південно-східної грані вівтаря прилягає партерова ризниця, до західної стіни дзвінниці – ганок, через який влаштований головний вхід. Нава вкрита високим пірамідальним дахом, з якого виростає високий сліпий ліхтар з цибулястою маківкою. Вівтар вкриває трисхилий дах, бабинець – двосхилий, дзвінниця – восьмибічним наметом коломенського

типу. Підвалини по периметру церкви прикриті невеличким дашком. Покрівля всіх дахів – оцинкована бляха. Стіни всіх брил ззовні ошальовані горизонтально дошками, увінчані профільованими гімсами, опоряджені олійною фарбою синього кольору. Церква освітлена крізь трапецієві віконні прорізи: по одному у північній і південній стінах нави, бабинця і дзвінниці, та у північно-східній грані вівтаря. У східній грані вівтаря збереглося первісне прямокутне вікно (зашальоване). Вікна оздоблені простими накладними лиштвами, підкресленими фарбою білого кольору.

В інтер'єрі нава перекрита восьмибічним зрізаним склепінням, ззовні не підкреслене; вівтар і бабінець перекриті дерев'яними пласкими стелями. Бабінець поєднаний з навою високою трапецієвою аркою. Хори відсутні. При південній стіні дзвінниці влаштовані дерев'яні сходи на дзвінницю. Стіни церкви оббиті картоном і вкриті сучасними розписами з трафаретними орнаментами та сюжетними композиціями з Нового Заповіту.

Іконостас з поч. XX ст., столярної роботи, триярусний, у формі трапеції виступає в наву, ікони академічного письма. Царські двері різьблені у вигляді листяних завитків із квітами, з чотирма круглими клеймами євангелістів. З північного боку, перед іконостасом розташований окремий вівтар Пресвятий Богородиці-Замилування у пишній різьбленій і посрібленій рамі російського канонічного письма.

Церква – характерний зразок поліського типу народної сакральної архітектури XVIII ст. з реконструкцією за синодальним зразком; є пам'яткою архітектури місцевого значення.

Ірина Москалюк

Література:

Бишевич П. К. Любешивщина: з глибин століть – у майбуття : іст.-краєзн. нариси / П. К. Бишевич, І. С. Журавлюк, П. А. Клубук. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 228 с.

Про церкву Почаївської чудотворної ікони Пресвятої Богородиці в селі Залаззя, тепер Камінь-Каширського району – с. 219.

Досліджуємо та аналізуємо, щоб сприяти. – Луцьк, 2009. – 56 с.

Про церкву Почаївської чудотворної ікони Пресвятої Богородиці в селі Залаззя, тепер Камінь-Каширського району – с. 29.

Теодорович Н. Волинь в описании городов, местечек и сел в церковно-историческом, географическом, этнографическом, археологическом и других отношениях. Историко-статистическое описание церквей и приходов Вольнской епархии. – Почаев : Тип. Успенской Лавры, 1903. – Том V : Ковельский уезд. – 580 с.

Про церкву Почаївської чудотворної ікони Пресвятої Богородиці в селі Залаззя, тепер Камінь-Каширського району – с. 213.

З книги Теодоровича // Нове життя. – 1993. – 20 жовт. – С. 3.

* * *

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. А. Бабич. – Луцьк : Вісник і К., 2002. – 130 с.

Фото церкви Почаївської чудотворної ікони Пресвятої Богородиці в селі Залаззя, тепер Камінь-Каширського району – с. 116.

Цинкаловський О. Залазе або Залази / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 423.

250 РОКІВ

від часу спорудження Свято-Микитівської церкви у с. Тур, тепер Ковельського району (1773)

Село Тур входить до Заболоттівської громади Ковельського району. Перша писемна згадка про село Тур відноситься до XV століття. У хроніці польського історика Длугоша під 1470 р. згадується озеро Тур і село тієї ж назви. У люстрації 1500 р. описується село Тур, зокрема вказується, що з нього данина не береться тому, що його спалили татари того ж року, як і Берестьє (Брест) – 1499 рік, усіх людей з нього забрали. У люстраційному описі за 1501 р. зазначено, що в селі є 29 дворич, які платять податки, а у 1565 р. – 30 дворич.

У 1773 р. в с. Тур коштами прихожан була побудована церква Св. Микити. Ймовірно, більш давній храм на честь Св. Миколая, був спалений татарами. Відомості про його існування відносяться до 1618 р., коли власниця ратненського маєтку Єлизавета з Лезенців, оплатила контрибуцію за православних (руських) священників, серед них згадувався й священник з с. Тур. У XVI – XVII ст. це село, як і землі окремих північно-західних волинських територій, належали до королівських володінь і утворювали особливу адміністративно-територіальну одиницю – Ратненське староство.

Теперішня церква знаходиться у центрі села, при головній дорозі. Дерев'яний тридільний храм є типовим для давньої волинської народної архітектури. З півдня і півночі до вівтаря примикають ризниці, з заходу до бабинця – присінок. Вікна в стінах навирозташовані майже під самим карнизом. В інтер'єрі підкреслений

вертикальний акцент – простір центральної частини нави відкритий до основи купола. Під час ремонтних робіт у 1883-1884 рр., церква була перекрита шатровим завершенням, яке увінчує невеликого розміру баня. Дерев'яна, триярусна, окремо стояча дзвіниця, розташована на захід від церкви, була побудована у 1778 р. Первісно, другий та третій яруси дзвіниці були відкритими галереями – аркадами, але після ремонту у кінці XIX ст., їх зашили дошками.

До нашого часу церкву суттєво не перебудовували. У 2006 р., під час заміни старих дощок підлоги, під ними знайшли заховані російські, австрійські та польські гроші періоду 1898-1919 років. Зовнішній ремонт церкви проведений у 2010 р. (дзвіниця в той час вже була оновлена).

Церква Св. Микити у с. Тур є пам'яткою архітектури національного значення.

Людмила Карпюк

Література:

Музей Волинської ікони : [альбом] / упоряд. В. С. Александрович. – Київ : АДЕФ-Україна, 2013. – 399 с.

Про Свято-Микитівську церкву в селі Тур, тепер Ковельського району – с. 18.

Тучемський М. По глухих закутках Волинського Полісся / М. Тучемський. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 162 с.

Про Свято-Микитівську церкву в селі Тур, тепер Ковельського району – с. 57–63.

Дем'янюк О. Православна храмова архітектура північних районів Волинської області / О. Дем'янюк // Історія та сучасність Православ'я на Волині : матеріали III наук.-практ. конф. 15-16 листоп. 2012 р. – Луцьк, 2013. – С. 47–52.

Денисюк В. Т Тур / В. Т. Денисюк, І. О. Денисюк // Денисюк В. Т. Ратнівська земля : іст.-краєзн. нарис / В. Т. Денисюк, І. О. Денисюк. – Луцьк, 2003. – С. 375–382.

Карпюк Л. Ікона «Св. пророк Ілля» з колекції Музею волинської ікони у контексті українського сакрального мистецтва / Л. Карпюк // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XXIV Міжнар. наук. конф., присвяч. 350-річчю від дня народження Йова Кондзелевича, м. Луцьк, 19–20 жовт. 2017 р. : наук. зб. – Луцьк, 2017. – Вип. 24. – С. 81–87.

Штинько В. Таємниці Святого озера : Свято-Микитівська церква у с. Тур Ратнівського району / В. Штинько, Є. Ковальчук // Штинько

В. Волинь: храми і люди : краєзн. нарис / В. Штинько, Є. Ковальчук. – Луцьк, 2010. – С. 83–88.

Борзовець В. Селу Тур – 610 років / В. Борзовець // Ратнівщина. – 2020. – 24 лип. – С. 5.

Мороз Д. Скарб під церквою / Д. Мороз // Волин. газ. – 2006. – 14 верес. – С. 5.

* * *

Ковальчук Є. 225 років від часу спорудження Микитівської церкви у с. Тур, тепер Ратнівського району (1778) / Є. Ковальчук // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2003 рік / Упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; ДАВО ; Волин. ОУНБ ім. Олени Пчілки ; відп. за вип.: А. М. Силіук, Л. А. Стасюк. – Луцьк, 2002. – С. 53–55.

Показчик імен

Айстра Т. 75–78
 Байдуков О. В. 120–123
 Баранов А. В. 140–144
 Береза Б. С. 116–117
 Березюк-Волошина Н. Г. 135–137
 Бурдаш О. І. 132–135
 Бусел-Костюк С. С. 206–210
 Гаврилюк І. М. 37–39
 Гапонюк Б. В. 19–21
 Герасимлюк В. С. 153–158
 Голентюк А. І. 117–120
 Головань М. М. 28–32
 Гриб В. П. 145–146
 Даценко А. В. 100–101
 Дишко О. А. 202–206
 Зеленова Л. Ф. 211–212
 Кмецинський В. М. 32–35
 Кажан Г. В. 150–152
 Каспрук Л. П. 67–71
 Кварцяний В. В. 128–131
 Комзюк В. М. 146–150
 Костецька В. С. 60–62
 Лавська М. Г. 101–102
 Лазарук В. А. 178–182
 Лащенко П. А. 40–45
 Левицький О. І. 225–230
 Лисюк В. А. 78–82
 Литвин Л. Є. 158–161
 Марчук В. П. 161–165
 Ошуркевич О. Ф. 71–75
 Пасюк І. М. 212–219
 П'ятачук Р. М. 49–51
 Романюк А. І. 223–225
 Ромащук Є. Й. 47–49
 Скорик М. Ю. 189–193
 Скоробагатова В. С. 231–234
 Стельмашук Г. Г. 94–99
 Степовик Д. В. 173–178

Сунічук О.	88–91
Ткач Т. П.	82–84
Толстіхін А. І.	169–173
Трофимович В. В.	56–60
Ужвій Н. М.	165–169
Федорук Б. О.	17–19
Хмельовський О. М.	193–197
Хомич П. М.	123–128
Цинкаловський О. М.	21–27
Шимонович Є. М.	35–36
Штинько В. С.	51–56
Юрій II, (князь)	235–237
Якубек К. М.	219–223
Ярослав Святополкович, (князь)	234–235

Географічний показчик

Грудки, село Камінь-Каширського району . 241–243
Жидичин, село тепер Луцького району. 256–259
Залаззя, село тепер Камінь-Каширського району. 272–264
Камінь-Каширський, місто Камінь-Каширського району . 252–256
Луків, тепер Ковельського району . 250–252
Княгинин, село тепер Княгининок Луцького району. 237–240
Мильці, село тепер Ковельського району. 260–262
Осівці, село Камінь-Каширського району. 243–245
Тростянець, село тепер Луцького району. 246–250
Тур, село Ковельського району. 264–266

СПИСОК АВТОРІВ ІСТОРИЧНИХ ТА БІОГРАФІЧНИХ ДОВІДОК

Андрейчук Т. Б., завідувачка відділу науково-методичної роботи Волинського краєзнавчого музею.

Антонюк О. П., науковий співробітник Колодязненського літературно-меморіального музею Лесі Українки.

Білик В. А., кандидатка історичних наук, доцентка, провідна наукова співробітниця Музею історії Луцького братства, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Бондарук А. В., науковий співробітник Історичного музею села Княгининок.

Вигодник А. П., старша наукова співробітниця Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Велінець Ю. І., доктор філософії з історії, провідний науковий співробітник Нововолинського історичного музею.

Вернидубов О. П., старший науковий співробітник відділу науково-методичної роботи Волинського краєзнавчого музею.

Гаврилюк О. І., старша наукова співробітниця науково-експозиційного відділу природи Волині Волинського краєзнавчого музею.

Дем'янюк О. Й., доктор історичних наук, професор, заступник директора з науково-педагогічної діяльності Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Дубень О. М., наукова співробітниця науково-експозиційного відділу новітньої історії Волині Волинського краєзнавчого музею.

Дударчук Л. В., молодший науковий співробітник науково-експозиційного відділу новітньої історії Волині Волинського краєзнавчого музею.

Єлісєєва Т. М., завідувачка Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України.

Завада Л. М., наукова співробітниця відділу музейного розвитку та екскурсійного забезпечення Волинського краєзнавчого музею.

Карпюк Л. А., старша наукова співробітниця Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Ковальчук Є. І., кандидатка історичних наук, доцентка кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки,

заступниця директорки з наукової роботи Волинського краєзнавчого музею.

Ланшина А. В., старша наукова співробітниця науково-експозиційного відділу природи Волині Волинського краєзнавчого музею.

Левицька Т. А., старша наукова співробітниця Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Лис Я. В., старша наукова співробітниця науково-експозиційного відділу новітньої історії Волині Волинського краєзнавчого музею.

Машлай В. В., завідувачка відділу музейного розвитку та експертного забезпечення Волинського краєзнавчого музею.

Мірошніченко-Гусак А. А., кандидатка історичних наук, завідувачка відділу етнографії та народних промыслів Волині Волинського краєзнавчого музею.

Москалюк І. П., старша наукова співробітниця Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Навроцька З. М., завідувачка Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України.

Наумук С. В., молодший науковий співробітник науково-експозиційного відділу давньої, середньовічної та нової історії Волині Волинського краєзнавчого музею.

Остапук О. Д., директор Любомльського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України

Пальоха А. А., наукова співробітниця відділу музейного розвитку та експертного забезпечення Волинського краєзнавчого музею.

Панасюк В. В., старший науковий співробітник відділу науково-методичної роботи Волинського краєзнавчого музею.

Пась Н. О., директорка Камінь-Каширського районного краєзнавчого музею.

Пахолок З. О., доктор філологічних наук, професор кафедри інформаційної діяльності та туризму Луцького інституту розвитку людини ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»»

Романчук Г. Д., Почесний краєзнавець України.

Старикова О. А., старша наукова співробітниця Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Сушук О. П., кандидатка історичних наук, директорка Ківерцівського краєзнавчого музею.

Філонюк М. М., старша наукова співробітниця науково-експозиційного відділу новітньої історії Волині Волинського краєзнавчого музею.

Чибирак С. В., кандидатка історичних наук, доцентка кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки, провідна наукова співробітниця відділу етнографії та народних промыслів Волині Волинського краєзнавчого музею.

Щеблюк С. Г., кандидат історичних наук, директор відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж технологій, бізнесу та права Волинського національного університету імені Лесі Українки».

Юхимчук А. О., докторка філософії, провідна наукова співробітниця відділу фондів Волинського краєзнавчого музею.

Юхимчук М. О., молодший науковий співробітник сектору маркетингу та комунікації відділу музейного розвитку та екскурсійного забезпечення Волинського краєзнавчого музею.

УКЛАДАЧІ БІБЛІОГРАФІЧНИХ СПИСКІВ

Понагайба А. А., завідувачка відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки

Гапонюк О. В., головна бібліотекарка відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки

Сапіжук М. М., провідна бібліотекарка відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки

Сеник Л. П., провідна бібліотекарка відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки

Хомяк Н. Д., провідна бібліотекарка відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки

Науково-популярне видання

Календар
знаменних і пам'ятних дат Волині
на 2023 рік

Редактори-упорядники:

Є. І. Ковальчук, канд. іст. наук
А. А. Понагайба

Відповідальні за випуск:

О. Г. Важатко
Н. В. Граніч

Папір офсетний.
Гарнітура Minion Pro.
Наклад 200 пр.

Видавництво

«Волинська мистецька агенція “Терен”»

43025, м. Луцьк, вул. Гаврилюка, 10

Тел. 050-6743321

Ел. пошта: teren.lutsk@gmail.com

Свідоцтво Державного комітету
телебачення і радіомовлення України
ДК № 1508 від 26.09.2003 р.

Виготовлено у друкарні ВМА “Терен”

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2023 рік / Волин. обл. рада, Упр. культури, з питань релігій та національностей Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ імені Олени Пчілки; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба; відп. за вип.: О. Г. Важатко, Н. В. Граніч. – Луцьк : Терен, 2022. – 276 с.

«Календар знаменних і пам'ятних дат Волині» видається з 1991 року. До нього входять матеріали про визначні події історії, громадсько-політичного і культурного життя області, ювілеї видатних уродженців краю та відомих діячів, життя і діяльність яких пов'язані з Волинню.

Посібник відкривається хронологічним переліком пам'ятних дат на 2023 рік. Про основні події (виділені в переліку дат) подаються: дата, назва, авторська текстова довідка, список літератури, у якому вказуються документи, книги, статті зі збірників і періодичних видань, довідники та бібліографічні посібники.

У «Календарі...» є Показчик імен видатних діячів, представлених у ньому, Географічний показчик населених пунктів, списки авторів, які брали участь у написанні історичних і біографічних довідок, та укладачів.

Видання буде корисним для працівників культури, освіти, викладачів, студентів, краєзнавців.